త్రినవతితమోఽధ్యాయః - తొంబై మూడవ అధ్యాయం

యాజ్ఞవల్క్యోక్త వర్ణధర్మనిరూపణమ్ - యాజ్ఞవల్క్యునిచే చెప్పబడిన వర్ణధర్మం

మహేశ్వర ఉవాచ - శివుడు చెప్పాడు.

యాజ్ఞవల్క్యేన వై పూర్వం ధర్మః ప్రోక్తః కథం హరే! ।
తన్మే కథయ కేశిఘ్న! యథాతత్త్వేన మాధవ ॥1॥

ఓ హరీ! కేశి అను రాక్షసుని సంహరించినవాడా! పూర్వం యాజ్ఞవల్క్యుని చేత ధర్మం ఎట్లు ప్రచారం చేయబడింది? ఓ మాధవా! యథార్థములను నాకు వివరించు.

హరిరువాచ - హరి చెప్పాడు.

యాజ్ఞవల్క్యం నమస్కృత్య మిథిలాయాం సమాస్థితమ్ ।
అపృచ్ఛన్మునయో గత్వా వర్ణధర్మానశేషతః ॥2॥

మిథిలా పట్టణంలో నివసిస్తున్న యాజ్ఞవల్క్యునికి నమస్కరించి, ఋషులు వివిధ వర్ణముల వారి ధర్మములను గురించి అడిగారు. ఇంద్రియనిగ్రహంతో హరిని ధ్యానించి, ఆ ధర్మములను వారికి తెలియజేశాడు.

యాజ్ఞవల్క్య ఉవాచ - యాజ్ఞవల్క్యుడు చెప్పాడు.

యస్మిన్దేశే మృగః కృష్ణస్తస్మిన్ధర్మం నిబోధత ।
పురాణన్యాయమీమాంసా ధర్మశాస్త్రార్థమిశ్రితః ॥3॥

వేదాః స్థానాని విద్యానాం ధర్మస్య చ చతుర్దశ ।
వక్తారో ధర్మశాస్త్రాణాం మనుర్విష్ణుర్యమోఽఙ్గిరాః ॥4॥

వసిష్ఠదక్షసంవర్తాః శాతాతప పరాశరాః ।
ఆపస్తంబోశనసౌ వ్యాసః కాత్యాయనబృహస్పతీ ॥5॥

గౌతమః శఙ్ఖలిఖితౌ హారీతోఽత్రిఋషిస్తథా ।
ఏతే విష్ణు సమారాధ్యా జాతా ధర్మోపదేశకాః ॥6॥

నల్లజింక భయం లేకుండా సంచరించే ఆ నగరంలో అట్లు ప్రచారం చేయబడిన ధర్మం నిలిచియున్నది. అన్ని రకముల ధర్మములకు విద్యలకు వేదములు, వాటితో పాటు పురాణములు, న్యాయశాస్త్రం, మీమాంసం, ధర్మశాస్త్రం మొదలగునవి మూలములు. అవి పదునాలుగు విభాగములు. మనువు, విష్ణువు, యముడు, ఆంగీరసుడు, వసిష్ఠుడు, దక్షుడు, సంవర్తుడు, పరాశర, ఆపస్తంబుడు, ఉశనసుడు, వ్యాసుడు, కాత్యాయనుడు, బృహస్పతి, గౌతముడు, సాంఖ్యుడు, లిఖితుడు, హారీతుడు, అత్రి వీరందరు ఎల్లప్పుడు విష్ణువునే ధ్యానిస్తూ ధర్మప్రచారం చేస్తారు.

దేశ కాల ఉపాయేన ద్రవ్యం శ్రద్ధాసమన్వితమ్ ।
పాత్రే ప్రదీయతే యత్తత్సకలం ధర్మలక్షణమ్ ॥7॥

తగిన సమయమున, తగిన చోట ఏ ద్రవ్యం గాని, పదార్థం గాని సరైన నమ్మకంతో తగినవారికి దానం చేయబడినదంతా అది అంతయు ధర్మస్వరూపంగా భావించాలి.

ఇష్టాచారో దమోఽహింసా దానం స్వాధ్యాయకర్మ చ ।
అయఞ్చ పరమో ధర్మో యద్యోగేనాత్మదర్శనమ్ ॥8॥

ఇతరులను సంతోషపెట్టే విధంగా నడచుకొనుట, మనస్సును నియంత్రించుట, అహింస, దానం, వేదాధ్యయనం చేయుట, యోగం ద్వారా ఆత్మను తెలుసుకొనుట ఇవి అన్నీ ధర్మములే.

చత్వారో వేదధర్మజ్ఞాః పరాస్త్రైవిధ్యమేవ వా ।
సవ్రతే యత్స్వధర్మః స్యాద్దేవారాధ్యాత్మవిత్తమః ॥9॥

వేదశాస్త్రములందు ఆరితేరినవారు నలుగురు అని, కొంత మంది మూడు ధర్మములు తెలుపుతున్నారు. ఏది ఏమైనప్పటికి దేవతలను ప్రార్థించేవారు, ఆత్మ సాక్షాత్కారం పొందినవారు వారివారి కర్తవ్యములను నెరవేర్చుతున్నారు.

బ్రహ్మ క్షత్రియవిట్‌శూద్రా వర్ణాస్త్వాద్యాస్త్రయో ద్విజాః ।
నిషేకాద్యాః శ్మశానాన్తాస్తేషాం వై మన్త్రతః క్రియా ॥10॥

బ్రాహ్మణ, క్షత్రియ, వైశ్య, శూద్రులనునవి నాలుగు కులములు. మొదటి మూడు కులాలవారు ద్విజులు. మంత్రములతో శ్మశానం వరకు బయట వెడలుట కలదు.

గర్భాధానమృతౌ పుంసః సవనం స్పన్దనాత్పురా ।
షష్ఠేఽష్టమే వా సీమన్తః ప్రసవో జాతకర్మ చ ॥11॥

గర్భాదానప్రక్రియ (గర్భసంచియందు వీర్యకణం పడుట) భార్య యొక్క మొదటి బహిష్టుయందు జరుపవలెను. పుంసవనం మగపిల్లవాడు (పుత్రుడు) పుట్టుటకు చేయు వైదికప్రక్రియ గర్భసంచియందు పిండం యొక్క కదలిక తల్లిచే గమనింపబడినపుడు జరపాలి. సీమంతమనే వైదికప్రక్రియ ఆరవ నెలను గాని, ఎనిమిదవ నెలను గాని (గర్భము ధరించిన రోజు నుండి) జరుపవలెను. ప్రసవం తరువాత బిడ్డకు జాతకకర్మలను వైదికకర్మల ద్వారా జరపాలి.

అహన్యేకాదశే నామ చతుర్థే మాసి నిష్క్రమః ।
షష్ఠేఽన్నప్రాశనం మాసి చూడాం కుర్యాద్యథాకులమ్ ॥12॥

పుట్టిన పదకొండు రోజులకు పేరుపెట్టాలి. బిడ్డను బయటకు తేవటం (పురిటి గది నుండి) వైదికప్రక్రియ ద్వారా చేయాలి. ఈ ప్రక్రియ నాల్గవ నెలలో జరపాలి. పుట్టిన ఆరునెలలకు అన్నప్రాశన జరుపవలెను. పుట్టు వెంట్రుకలు తీయుట వారివారి ఆచారమును బట్టి జరుపుకొనవచ్చు.

ఏవమేనః శమం యాతి బీజగర్భసముద్భవమ్ ।
తూష్ణీమేతాః క్రియాః స్త్రీణాం వివాహశ్చ సమన్త్రకః ॥13॥

ఈ విధంగా చేయుటచే గర్భస్థబీజమునకు, గర్భం ధరించుట వలన కలిగిన పాపం తొలగిపోతుంది. ఆడ శిశువులకు మన్త్రములు చదవకుండా చేయాలి. వివాహం మాత్రము మంత్రములు చదువుతూ చేయాలి.

ఇతి శ్రీగారుడే మహాపురాణే పూర్వఖండే ప్రథమాంశాఖ్యే ఆచారకాండే యాజ్ఞవల్క్యోక్త వర్ణధర్మనిరూపణం నామ త్రినవతితమోఽధ్యాయః ॥93॥

శ్రీగరుడమహాపురాణం పూర్వఖండం ప్రథమాంశం అనబడే ఆచారకాండయందు యాజ్ఞవల్క్యునిచే చెప్పబడిన వర్ణధర్మం అనే పేరుగల తొంబై మూడవ అధ్యాయం సమాప్తం.

చతుర్నవతితమోఽధ్యాయః – తొంబై నాల్గవ అధ్యాయం
యాజ్ఞవల్క్యోక్త వర్ణధర్మమ్ – యాజ్ఞవల్క్యుడు చెప్పిన వర్ణధర్మం

యాజ్ఞవల్క్య ఉవాచ – యాజ్ఞవల్క్యుడు చెప్పాడు.

గర్భాష్టమాష్టమే వాబ్దే బ్రాహ్మణస్యోపనయనమ్ ।
రాజ్ఞామేకాదశే సైకే విశామేకే యథాకులమ్ ॥1॥

బ్రాహ్మణులకు గర్భంలో బీజం పడిన ఎనిమిది సంవత్సరములకు ఉపనయనప్రక్రియ జరపాలి. క్షత్రియునకు పదకొండవ సంవత్సరమున జరపాలి. వైశ్యులకు పన్నెండవ సంవత్సరమున లేదా వారి కుటుంబసంప్రదాయమును బట్టి జరుపుకొనవచ్చు.

ఉపనీయ గురుః శిష్యం మహావ్యాహృతిపూర్వకమ్ ।
వేదమధ్యాపయేదేనం శౌచాచారాంశ్చ శిక్షయేత్ ॥2॥

సరియగు సమయంలో శిష్యుని ఉపవీతుని చేసి అనేకవ్యాహృతులతో గురువుగారు వేదాలను బోధించాలి. ఆయన ఆరోగ్యవిషయంలో, శుభ్రత విషయంలో, ప్రవర్తనా నియమావళివిషయంలో శిష్యునికి శిక్షణ ఈయాలి.

దివా సంధ్యాసు కర్ణస్థ బ్రహ్మసూత్ర ఉదఙ్ముఖః ।
కుర్యాన్మూత్రపురీషే తు రాత్రౌ చేద్దక్షిణాముఖః ॥3॥

పగలు, సంధ్యా సమయములందు, మూత్రమును వదలునపుడు, మల విసర్జనవేళ యజ్ఞోపవీతమును కుడి చెవికి చుట్టుకొని, ఉత్తరదిక్కువైపునకు వుండి విసర్జించాలి. మధ్యాహ్నమందు కూడా అట్లే చేయాలి. రాత్రులందు మాత్రం దక్షిణదిక్కు వైపునకు తిరిగి విసర్జించాలి.

గృహీత శిశ్నశ్చోత్థాయ మృద్భిరభ్యుద్ధృతైర్జలైః ।
గన్ధలేపక్షయకరం శౌచం కుర్యాన్మహావ్రతః ॥4॥

పవిత్రమైన వైదికకర్మలను అనుసరించే బ్రాహ్మణులు గాని, ఇతరులు గాని లింగమును పట్టుకొని నిలబడి, మట్టినీరు కలిపి జిగట అయిన పదార్థంతో, దుర్వాసన (చెడువాసన) పోవు వరకు కడుగుకోవాలి.

అన్తర్జానుః శుచౌ దేశ ఉపవిష్ట ఉదఙ్ముఖః ।
ప్రాగ్వా బ్రాహ్మేణ తీర్థేన ద్విజో నిత్యముపస్పృశేత్ ॥5॥

కనిష్ఠా దేశిన్యఙ్గుష్ఠ మూలాన్యగ్రం కరస్య చ ।
ప్రజాపతి పితృ బ్రహ్మదైవతీర్థాననుక్రమాత్ ॥6॥

త్రిః ప్రాశ్యాపో ద్విరున్మృజ్య ముఖాన్యద్భిశ్చ సంస్పృశేత్ ।
అద్భిస్తు ప్రకృతిస్థాభిః హీనాభిః ఫేనబుద్బుదైః ॥7॥

బ్రాహ్మణుడు శుచికర్మను ఈ విధంగా చేయాలి. అతడు శుభ్రమైన నేలపైన ఉత్తరముఖంగాగాని, తూర్పుముఖంగా గాని కూర్చొని, ఆయా అవయవములను మన్త్రపూర్వకంగా స్పృశించాలి. అతడు చిటికెన వ్రేలు, చూపుడువ్రేలు, బ్రొటనవ్రేలు, చేయి కొనభాగం మొదళ్ళయందు తాకాలి. వాటిని క్రమంగా ప్రజాపతి తీర్థం, పితృతీర్థం, బ్రహ్మతీర్థం, దేవతీర్థం అంటారు. అతడు మూడుసార్లు ఆచమనం (లోపలికి నీరు తీసుకొనుట), రెండు సార్లు ఉన్మార్జనం (తుడుచుకొనుట) చేయాలి. మంత్రపూర్వకంగా నోటిని మొదలగు వానిని తాకాలి. తీసికొనిన నీరు స్వచ్ఛంగా వుండాలి. బుడగలు మొదలుగునవి వుండరాదు.

హృత్కణ్ఠ తాలు నాభిస్తు యథాసంఖ్యం ద్విజాతయః ।
శుద్ధ్యేరన్ స్త్రీ చ శూద్రశ్చ సకృత్ స్పృష్టాభిరన్తతః ॥8॥

అట్లు తీసుకొనిన నీరు హృదయమును తాకితే బ్రాహ్మణుడు పవిత్రుడవుతాడు. గొంతు వరకు తాకితే క్షత్రియుడు పవిత్రుడగును. దవడ వరకు తాకితే వైశ్యుడు పవిత్రుడవుతాడు. స్త్రీ మరియు శూద్రుడు నీరు లోపలి భాగములను తాకితే పవిత్రుడవుతారు.

స్నానం తద్దైవతైర్మన్త్రైర్మార్జనం ప్రాణసంయమః ।
సూర్యస్య చాప్యుపస్థానం గాయత్ర్యాః ప్రత్యహం జపః ॥9॥

ప్రతిదినమూ స్నానం, మార్జనం, ప్రాణాయామం, సూర్యోపస్థానం, గాయత్రీజపం ఆయా దేవతలకు సంబంధించిన మంత్రాలతో చేయాలి.

గాయత్రీం శిరసా సార్ధం జపేద్ వ్యాహృతిపూర్వకమ్ ।
ప్రతిప్రణవసంయుక్తాం త్రివారం ప్రాణసంయమః ॥10॥

గాయత్రిని ఎల్లప్పుడు, ఓంకారంతో కలిపి వ్యాహృతిపూర్వకంగా జపించాలి. ఓంకారంతో ప్రాణాయామాన్ని ఒక్కొక్క జప (సంఖ్యకు) మునకు మూడు సార్లు చేయాలి.

ప్రాణాయామస్య సంశుద్ధిస్త్ర్యృచా తద్దైవతేన తు ।
జపన్నాసీత సావిత్రీం ప్రత్యగాతారకోదయాత్ ॥11॥

సంధ్యాం ప్రాక్ప్రాతరేవం హి తిష్ఠన్నాసూర్యదర్శనాత్ ।
అగ్నికార్యం తతః కుర్యాత్సంధ్యయోరుభయోరపి ॥12॥

ప్రాణాయమమునందలి స్వచ్ఛత, ఋక్కులయందలి మన్త్రమునందు మరియు ఆ దేవతను బట్టి వుంటుంది. సాయంకాలమునందు మడమలపై నేలపై కూర్చుని, సావిత్రిని జపించాలి. ఉదయమున తూర్పుముఖంగా నిలబడి, సూర్యుడు ఉదయించువరకు గాయిత్రిని జపించాలి. తరువాత ఉదయం, సాయంత్రం అగ్ని కార్యములు చేయాలి. (హోమములు మొదలగునవి చేయాలి.)

తతోఽభివాదయేద్వృద్ధానసావహమితి బ్రువన్ ।
గురుఞ్చైవాప్యుపాసీత స్వాధ్యాయార్థం సమాహితః ॥13॥

'అసౌ అహమ్ ' అని పెద్దలకు నమస్కారం చేయాలి. తదుపరి మిక్కిలి శ్రద్ధ విశ్వాసములతో గురువును సమీపించి, వేదాధ్యయనం చేయాలి.

ఆహూతశ్చాప్యధీయీత సర్వఞ్చాస్మై నివేదయేత్ ।
హితఞ్చాస్యాపరాన్నిత్యం మనోవాక్కాయకర్మభిః ॥14॥

గురువు పిలిచినప్పుడే అధ్యయనం చేయాలి. తనకున్నది గురువుకు యిచ్చి మనస్సు, వాక్కు, కర్మలతో గురువును సేవించాలి.

దణ్డాజినోపవీతాని మేఖలాఞ్చైవ ధారయేత్ ।
ద్విజేషు చారయేద్భైక్ష్యమనిందేష్వాత్మవృత్తయే ॥15॥

పవిత్రదండం, జింకచర్మం, మొలత్రాడు ధరించాలి. జీవనం కొరకు తగిన బ్రాహ్మణులను భిక్ష అడగాలి.

ఆదిమధ్యావసానేషు భవేచ్ఛన్దోపలక్షితః ।
బ్రాహ్మణః క్షత్రియవిశాం భైక్ష్యం చర్యాద్యథాక్రమమ్ ॥16॥

ఉదయం, మధ్యాహ్నం, సాయంకాలం బ్రాహ్మణుడు, క్షత్రియులు, వైశ్యులనుండి భిక్ష సంపాదించాలి.

కృతాగ్నికార్యో భుఞ్జీత వినీతో గుర్వనుజ్ఞయా ।
ఆపోశాన క్రియాపూర్వం సకృత్వాఽన్నమకుత్సయన్ ॥17॥

అగ్నికార్యములు ఆచరించిన పిమ్మట గురువుగారి అనుమతి తీసుకొని మన్త్రపూర్వకంగా నీటిని తీసికొని, ఆహారమును తీసుకోవాలి. తీసికొనిన లేక వడ్డించిన ఆహారమునందలి దోషములను ఎంచరాదు.

బ్రహ్మచర్యా స్థితోఽనేకమన్నమద్యాదనాపది ।
బ్రాహ్మణః కామమశ్నీయాత్ శ్రాద్ధే వ్రతమపీడయన్ ॥18॥

ఎటువంటి కష్టం లేకపోతే బ్రహ్మచారి అన్నిరకముల ఆహారపదార్థములను భుజించవచ్చు. వ్రత భంగం కాకుండా శ్రాద్ధములయందు తనకు యిష్టమయిన విధంగా భోజనం చేయవచ్చు.

మధుమాంసం తథా స్విన్నమిత్యాది పరివర్జయేత్ ।
న గురుర్యః క్రియాః కృత్వా వేదమస్మై ప్రయచ్ఛతి ॥19॥

అతడు మద్యమాంసములను, ఆవిరిపై వండిన పదార్థములను భుజించరాదు. ఎవరైతే శిష్యుడు వైదిక కర్మలన్నిటిని ఆచరించేటటుల చేస్తూ, వేదములను బోధించేవాడే గురువు.

ఉపనీయ దదాత్యేనమాచార్యః స ప్రకీర్తితః ।
ఏకదేశ ఉపాధ్యాయ ఋత్విగ్యజ్ఞ కృదుచ్యతే ॥20॥

యజ్ఞోపవీతమును ధరింపచేసి, ప్రత్యేక స్థానాన్ని పొందుటకు అర్హత కల్పించువాడు ఆచార్యుడు. వేదమునందలి ఒక భాగమును బోధించేవాడు ఉపాధ్యాయుడు. యాగములను, యజ్ఞములను చేయువాడు ఋత్విక్కు.

ఏతే మాన్యా యథాపూర్వమేభ్యో మాతా గరీయసీ ।
ప్రతివేదం బ్రహ్మచర్యం ద్వాదశాబ్దాని పఞ్చ వా ॥21॥

పైన తెలిపిన వారినందరిని ఉచితరీతిని గౌరవించాలి. వీరందరికంటే వారి తల్లి గొప్పది. ప్రతిఒక వేదమునకు అధ్యయనం చేయుటకు అయిదు సంవత్సరములనుండి పన్నెండు సంవత్సరాల వరకు సమయం పడుతుంది.

గ్రహణాన్తికమిత్యేకే కేశాన్తశ్చైవ షోడశః ।
ఆషోడశాద్ ద్వివింశాచ్చ చతుర్వింశాచ్చ వత్సరాత్ ॥22॥

బ్రహ్మక్షత్రవిశాం కాల ఉపనాయనికః పరః ।
అత ఊర్ధ్వం పతన్త్యేతే సర్వధర్మవివర్జితాః ॥
సావిత్రీ పతితా వ్రాత్యా వ్రాత్యస్తోమాదృతే క్రతోః ॥23॥

కొంతమంది పూర్తిగా తెలుసుకొనువరకు అధ్యయనం చేస్తారు. జుట్టు కత్తిరించుకొనుట పదహారవ సంవత్సరమున చేస్తారు. యజ్ఞోపవీతం, ఉపనయనం అనునది బ్రాహ్మణులకు పదహారు సంవత్సరములు, ఇరువది రెండు సంవత్సరములు, క్షత్రియులకు ఇరువది నాలుగు సంవత్సరములు, వైశ్యులకు కాలపరిమితి ఏర్పరచారు. ఆ కాలపరిమితిలో ఉపనయనం చేసికొనకపోయినచో వారు అన్ని సుగుణములను పోగొట్టుకొంటారు. ఎవరైతే సావిత్రీజపమును చేయరో వారిని వ్రాత్యులంటారు. అటువంటి వ్రాత్యులను కలపకుండ యజ్ఞయాగాదులను చేయాలి.

మాతుర్యదగ్రే జాయన్తే ద్వితీయం మౌఞ్జిబన్ధనమ్ ।
బ్రాహ్మణ క్షత్రియ విశస్తస్మాదేతే ద్విజాతయః ॥24॥

మొదటి మూడు కులముల వారిని ద్విజులంటారు (రెండు జన్మలు కలవారు). ఎందువలననగా తల్లి గర్భం నుండి పుట్టుట ఒక జన్మ. రెండవ జన్మ ఉపనయన సంస్కారం వలన పవిత్రమైన యజ్ఞోపవీతం వలన వస్తుంది.

యజ్ఞానాం తపసాఞ్చైవ శుభానాఞ్చైవ కర్మణామ్ ।
వేద ఏవ ద్విజాతీనాం నిఃశ్రేయసకరః పరః ॥25॥

యజ్ఞయాగములకు, తపస్సుకు, పవిత్రవైదికకార్యములకు, వేదములకు అత్యావశ్యకములు. అవియే మోక్షమునకు సాధకములు.

మధునా పయసా చైవ స దేవాంస్తర్పయేద్ ద్విజః ।
పితౄన్మధుఘృతాభ్యాఞ్చ ఋచోఽధీతే హి సోఽన్వహమ్ ॥26॥

యజుఃసామ పఠేత్తద్వదథర్వాఙ్గిరసం ద్విజః ।
సన్తర్పయేత్ పితౄన్దేవాన్సోఽహంన్వ హి ఘృతామృతైః ॥27॥

ద్విజుడు తేనె, పాలతో దేవతలను పూజించాలి. పితృదేవతలను తేనె నెయ్యితో పూజించాలి. ప్రతి రోజు బ్రాహ్మణుడు ఋక్, యజు, సామ, అధర్వణ మన్త్రములను జపించాలి. నెయ్యితోనూ, పవిత్రజలంతోను దేవతలను, పితృదేవతలను అభిషేకించాలి.

వాకోవాక్యం పురాణఞ్చ నారాశంసీశ్చ గాథికాః ।
ఇతిహాసాం స్తథా వేదాన్యోఽధీతే శక్తితోఽన్వహమ్ ॥28॥

సన్తర్పయేత్పితౄన్దేవాన్మాంసక్షీరౌదనాదిభిః ।
తే తృప్తాస్తర్పయంత్యేనం సర్వకామఫలైః శుభైః ॥29॥

వాకోవాక్యాన్ని (వైదికగ్రంథం), పురాణాలనూ, నారాశంసిగాథలను, ఇతిహాసాలనూ, వేదాలనూ అనునిత్యం యథాశక్తిగా అధ్యయనం చేయాలి. దేవతలనూ, పితృదేవతలనూ మాంసంతో, క్షీరాన్నంతో తృప్తిపరచాలి. అపుడు వారు తృప్తిపొంది కోరిన వస్తువులను ఇస్తారు. ఆశీర్వదిస్తారు.

యం యం క్రతుమధీతే చ తస్య తస్యాప్నుయాత్ఫలమ్ ।
భూమిదానస్య తపసః స్వాధ్యాయఫలభాక్ ద్విజః ॥30॥

వేదమునందలి వేరు వేరు భాగములను ప్రతి రోజు చదువుటవలనను, వేరువేరు భాగములదానికి సంబంధించిన ఫలితములు కలుగుతాయి. బ్రాహ్మణుడు భూదానఫలితం, తపోభూఫలితం వేదాధ్యయనమున పొందగలుగుతున్నాడు.

నైష్ఠికో బ్రహ్మచారీ తు వసేదాచార్యసన్నిధౌ ।
తదభావేఽస్య తనయే పత్న్యాం వైశ్వానరేఽపి వా ॥31॥

అనేన విధినా దేహం సాధయేద్విజితేన్ద్రియః ।
బ్రహ్మలోకమవాప్నోతి న చేహ జాయతే పునః ॥32॥

జీవితాంతం బ్రహ్మచర్యమును పూనిన నైష్ఠికుడు గురువు చెంతనే ఎల్లప్పుడు ఉండాలి. అతడు లేని సమయమున కుమారుని చెంత, భార్య చెంత లేక అగ్ని (హోమాగ్ని) చెంత వుంటాడు. అతడు ఇంద్రియనిగ్రహం కలవాడై పవిత్రమైన జీవనమును గడిపి, చివరికి బ్రహ్మలోకమును పొంది, పునర్జన్మ లేనివాడవుతాడు.

ఇతి శ్రీగారుడే మహాపురాణే పూర్వఖండే ప్రథమాంశాఖ్యే ఆచారకాండే యాజ్ఞవల్క్యోక్త వర్ణధర్మం నామ చతుర్ణవతి తమోఽధ్యాయః ॥94॥

శ్రీగరుడమహాపురాణం పూర్వఖండం ప్రథమాంశం అనబడే ఆచారకాండయందు యాజ్ఞవల్క్యుడు చెప్పిన వర్ణధర్మం అనే పేరుగల తొంబై నాల్గవ అధ్యాయం సమాప్తం.

పఞ్చనవతితమోఽధ్యాయః – తొంబై ఐదవ అధ్యాయం

యాజ్ఞవల్క్యోక్త గృహస్థధర్మనిర్ణయః – యాజ్ఞవల్క్యుడు చెప్పిన గృహస్థుల ధర్మాలు

శృణ్వన్తు మునయో ధర్మాన్గృహస్థస్య యతవ్రతాః ।
గురవే చ ధనం దత్వా స్నాత్వా చ తదనుజ్ఞయా ॥1॥

సమాపిత బ్రహ్మచర్యా లక్షణ్యాం స్త్రియముద్వహేత్ ।
అనన్యపూర్వికాం కాన్తామనపిణ్డాం యవీయసీమ్ ॥2॥

అరోగిణీం భాతృమతీమసమానార్షగోత్రజామ్ ।
పఞ్చమాత్సప్తమాదూర్ధ్వం మాతృతః పితృతస్తథా ॥3॥

ఓ ఋషులారా! గృహస్థుని యొక్క వివిధ ధర్మములను తెలుపుతున్నాను విను. గురువుగారికి దక్షిణ యిచ్చి, ఆయన అనుజ్ఞతో పవిత్రస్నానం ఆచరించి అనగా ఉపనయనాది కార్యక్రమములను ఆచరించి, విద్యార్థి దశను పూర్తిగావించి, మంచి లక్షణములు కలిగిన బాలికను వివాహం చేసుకోవాలి. ఆమె అందమైన కన్య, వయసులో చిన్నది, ఆరోగ్యవంతురాలు, సమాన ఋషులు కాని గోత్రం, తల్లి వైపు అయిదవ తరం తండ్రి వైపు ఏడవతరం రక్తసంబంధం లేని వారై వుండాలి.

ద్విపంచనవ విఖ్యాతాత్ శ్రోత్రియాణాం మహాకులాత్ ।
సవర్ణః శ్రోత్రియో విద్వాన్వరో దోషాన్వితో న చ ॥4॥

బ్రాహ్మణవరుడు ప్రసిద్ధికెక్కిన తొంబై వేదపండితుల కుటుంబములకు చెందినవాడై వుండాలి. లేక వారికి సంబంధించినవాడై వుండాలి. ఎటువంటి దోషాలు లేని పండితుడై వుండాలి.

యదుచ్యతే ద్విజాతీనాం శూద్రాద్దారోపసంగ్రహః ।
న తన్మమ మతం యస్మాత్తత్రాయం జాయతే స్వయమ్ ॥5॥

ఒక బ్రాహ్మణుని వివాహం శూద్రజాతి కన్యతో జరుగుటను నేను సమ్మతించను. ఎందుకంటే ఆమె యందు కుమారుని రూపంతో అతడే పుడుతున్నాడు.

తిస్రో వర్ణానుపూర్వ్యేణ ద్వే తథైకా యథాక్రమమ్ ।
బ్రాహ్మణ క్షత్రియ విశాద్భార్యాం వా శూద్రజన్మనః ॥6॥

బ్రాహ్మణుడు మొదట మూడు కులముల వారినెవరినైనా వివాహం చేసుకొనవచ్చు. వైశ్యులు ఒకరిని (క్షత్రియను) మాత్రమే చేసికొనవచ్చు, కాని శూద్రకన్యను వీరెవరు చేసికొనరాదు.

బ్రాహ్మో వివాహ ఆహూయ దీయతే శక్త్యలంకృతా ।
తజ్జః పునాత్యుభయతః పురుషానేకవింశతిమ్ ॥7॥

(వారిలోఅనేక విధములైన వివాహములు కలవు) 'బ్రాహ్మీ' అను పద్ధతి యందు వరుని ఆహ్వానించి శక్త్యనుసారం వధువును అలంకరించి, ఇచ్చి వివాహం చేస్తారు. అటువంటి వధువునకు పుట్టిన కుమారుడు వధువు వైపు మరియు వరుని వైపు ఇరువది యొక్క తరాల వారిని పునీతులను చేస్తాడు.

యజ్ఞస్థాయర్త్విజే దైవ మాదాయార్షస్తు గో యుగమ్ ।
చతుర్దశ ప్రథమజః పునాత్యుత్తరజశ్చ షట్ ॥8॥

'దివ్య' అను వివాహ పద్ధతియందు యాగంలోని ఋత్విక్కును వరుడుగా ఎన్నుకొంటారు. వారి వివాహం వలన జనించిన కుమారుడు పదునాలుగు తరములను పవిత్రం చేస్తాడు. వధువుతో పాటు రెండు ఆవులను తీసికొనివెళ్ళిన ఆ పద్ధతిని 'ఆర్ష'మంటారు. ఈ పద్ధతి ప్రకారం వివాహం చేసికొనగా పుట్టిన కుమారుడు ఆరు తరముల వారిని (తనను) ఉద్ధరిస్తాడు (ఉద్ధరించుకొంటాడు).

ఇత్యుక్త్వా చరితం ధర్మం సహ యా దీయతేఽర్థినే ।
సకాయః పావయేత్తజ్జం షడ్ వంశ్యానాత్మనా సహ ॥9॥

ఏ వివాహమునందు 'ఇద్దరు కలసి మీరు పవిత్రకార్యములు నెరవేర్చుడు' అని సలహా ఇవ్వబడునో అటువంటి వివాహమును 'సకామ'మంటారు. ఇటువంటి వివాహం వలన పుట్టిన కుమారుడు ఆరుతరముల వారిని వుద్ధరించి, తనను కూడా వుద్ధరించుకొంటాడు.

ఆసురో ద్రవిణాదానాద్ గాన్ధర్వః సమయాన్మిథః ।
రాక్షసో యుద్ధ హరణాత్ పైశాచః కన్యకాచ్ఛలాత్ ॥10॥

'ఆసుర' వివాహపద్ధతి లో డబ్బు తీసుకొనుట గలదు. గాంధర్వపద్ధతిలో పరస్పరప్రేమ, అనురాగం, ఇష్టం ప్రాధాన్యత పొందును. రాక్షసవివాహమునందు యుద్ధం చేసి వధువును ఎత్తుకొనిపోయి వివాహం చేసికొంటారు. పైశాచ వివాహమునందు వధువునకు మారువేషం వేసి తీసికొనిపోయి వివాహం చేసికొంటారు.

చత్వారో బ్రాహ్మణస్యాద్యాస్తథా గాన్ధర్వరాక్షసౌ ।
రాజ్ఞస్తథాసురో వైశ్యే శూద్రే చాన్త్యస్తు గర్హితః ॥11॥

మొదట నాలుగు రకములైన వివాహ పద్ధతులు బ్రాహ్మణులు పాటించవచ్చు. రాజులకు గాంధర్వ పద్ధతి, రాక్షస పద్ధతి చెప్పబడింది. వైశ్యులకు 'ఆసుర' పద్ధతి చెప్పబడింది. నీచమైన ఆఖరి పద్ధతి శూద్రులకు తెలుపబడింది.

పాణిగ్రాహ్యః సవర్ణాసు గృహీతక్షత్రియా శరమ్ ।
వైశ్యా ప్రతోదమాదద్యాద్వేదనే చాగ్రజన్మనః ॥12॥

ఒక బ్రాహ్మణ వరుడు బ్రాహ్మణ కన్యను వివాహమాడిన చేతులు కలుపుతారు. క్షత్రియకన్య బాణమును పట్టుకొనగా, చివరి భాగమును వరుడు పట్టుకొంటాడు. వైశ్యవధువు అంకుశం పట్టుకొంటుంది.

పితా పితామహో భ్రాతా సకుల్యో జననీ తథా ।
కన్యాప్రదః పూర్వనాశే ప్రకృతిస్థః పరః పరః ॥13॥

తండ్రి, తాత, సోదరుడు, బంధువు లేక తల్లి కన్యకు వివాహం చేయవచ్చు. ముందు తెలిపిన వారు లేనిచో తరువాత వారు చేయాలి.

అప్రయచ్ఛన్సమాప్నోతి భ్రూణహత్యామృతావృతౌ ।
ఏషామభావే దాతౄణాం కన్యాకుర్యాత్స్వయంవరమ్ ॥14॥

కన్యాదానం చేయని తండ్రి ఆ కన్య బహిష్టు అయిన అన్ని సమయములందును భ్రూణహత్యా పాతకుడు అగుచున్నాడు. ఎవరూ ఆ కన్యకు వివాహం చేయకపోతే ఆమె తనకిష్టమొచ్చిన వారిని ఎవరినైన చేసికొనవచ్చు.

సకృత్ప్రదీయతే కన్యా హరంస్తాం చౌరదణ్డభాక్ ।
అదుష్టాం హి త్యజన్దణ్డ్యః సుదుష్టాం తు పరిత్యజేత్ ॥15॥

ఒక కన్యకు ఒకసారి మాత్రమే వివాహం చేసికొనుటకు అవకాశం కలదు. ఏ వ్యక్తియైన కన్యను మోసం చేస్తే అతడిని దొంగను శిక్షించినట్లు శిక్షించాలి. పవిత్రమైన స్త్రీని ఎవరైన వదలిపెడితే అతనిని శిక్షించాలి. పతిత అయిన స్త్రీని వెంటనే విడిచి పెట్టాలి.

అపుత్రీం గుర్వనుజ్ఞాతో దేవరః పుత్రకామ్యయా ।
సపిణ్డో వా సగోత్రో వా ఘృతాభ్యక్తో ఋతావియాత్ ॥16॥

ఆగర్భసమ్భవం గచ్ఛేత్పతితస్త్వన్యథా భవేత్ ।
అనేన విధినా జాతః క్షేత్రపస్య భవేత్సుతః ॥17॥

ఒక వంశమునుద్ధరించుటకు బావగారు గాని, అక్క చెల్లెళ్ళ కుమారులు గాని, తెలిసిన ఆ వంశం వారు గాని సంతానం లేని విధవరాలుతో సంగమం పొంది, కుమారుడు కలుగువరకు సంగమించవచ్చు. తరువాత ఆమెను తాకితే హీనునిగా పరిగణింపబడతాడు. ఈ విధంగా పుట్టిన కుమారుడు చనిపోయిన వ్యక్తి యొక్క కుమారుడు గానే భావించబడతాడు.

కృతాధికారాం మలినాం పిణ్డమాత్రోపసేవినీమ్ ।
పరిభూతా మధఃశయ్యాం వాసయేద్ వ్యభిచారిణీమ్ ॥18॥

వ్యభిచరించు భార్యను మురికిదుస్తులు ధరించేటట్లు చేయాలి. కేవలం ఒక ముద్ద మాత్రం ఆహారం ఈయాలి. ఆమెను గద్దించి బలవంతంగా కటికనేల మీద పరుండునట్లు చేయాలి.

సోమః శౌచం దదౌ తాసాం గంధర్వశ్చ శుభాం గిరామ్ ।
పావకః సర్వదా మేధ్యో మేధ్యా వై యోషితో హ్యతః ॥19॥

చంద్రుడు స్త్రీలకు పవిత్రతను ప్రసాదించాడు. గంధర్వులు వారికి మధురమైన మాటలను ప్రసాదించారు. నిప్పు ఎల్లప్పుడు పవిత్రం. అట్లే స్త్రీలు కూడా పవిత్రమైనవారు.

వ్యభిచారాదృతేఽశుద్ధేర్గర్భత్యాగం కరోతి యా ।
గర్భభర్తృవధే తాసాం తథా మహతి పాతకే ॥20॥

అనారోగ్య కారణం కానీ, ప్రాయశ్చిత్త కారణం కానీ లేకుండా గర్భస్రావానికి సిద్ధపడిన స్త్రీ రెండు రకముల పాపాలను అనుభవించాలి. ఒకటి భ్రూణహత్యాపాతకము, రెండు భర్తృహత్యాపాతకము.

సురాపీ వ్యాధితా ద్వేష్టీ విహర్తవ్యా ప్రియంవదా ।
భర్తవ్యా చాన్యథా హ్యేన ఋషయో హి భవేన్మహత్ ॥21॥

సురాపానమునకు బానిస అయిన భార్యను, మొండిరోగములతో బాధపడు భార్యను, మొండిగా విరోధిగా వున్న భార్యను వదలిపెట్టాలి. మధురమైన మాటలు పలుకు స్త్రీని భార్యగా గ్రహించాలి. లేకుంటే ఓ ఋషులారా! ఘోరమైన పాపం సంభవిస్తుంది.

యత్రావిరోధో దమ్పత్యోస్త్రివర్గస్తత్ర వర్ధతే ।
మృతే జీవతి యా పత్యౌ యా నాన్యముపగచ్ఛతి ॥22॥

స్నేహ కీర్తి మవాప్నోతి మోదతే చోమయా సహ ।
శుద్ధాం త్యజంస్తృతీయాంశం దద్యాదాభరణం స్త్రియాః ॥23॥

భార్యా భర్తల మధ్య విరోధం, మనస్పర్థలు లేకుంటే అచ్చట మంచి లక్షణం, సంపద, అనురాగం వర్ధిల్లుతాయి. భార్య భర్త మరణానంతరం జీవిస్తూ అవివాహితగావుంటే ఆమెను లోకులు పొగుడుతారు. మరణానంతరం ఆమె పార్వతి అమ్మవారితో సమానంగా ఆమెతో సుఖములు పొందుతుంది. భర్త గుణవంతురాలైన భార్యకు విడాకులు యిస్తే అతడు తాను తీసికొనిన ఆభరణములలో మూడవవంతు ఆమెకు తిరిగి యిచ్చి వేయాలి. (వరదక్షిణలో)

స్త్రీభిర్భర్తృవచః కార్యమేషధర్మః పరః స్త్రియాః ।
షోడశర్తునిశాః స్త్రీణాం తాసు యుష్మాసు సంవిశేత్ ॥24॥

బ్రహ్మచారీ చ పర్వణ్యాధ్యాశ్చతస్రస్తు వర్జయేత్ ।
ఏవం గచ్ఛన్ స్త్రియం కామాన్మఘాం మూలఞ్చ వర్జయేత్ ॥25॥

లక్షణ్యం జనయేదేవం పుత్రం రోగవివర్జితమ్ ।
యథాకామీ భవేద్వాపి స్త్రీణాం స్మరమనుస్మరన్ ॥26॥

స్త్రీ యొక్క ప్రధానకర్తవ్యం భర్త ఆజ్ఞను పాలించుట. బహిష్ఠు అయిన తరువాత పదహారు రాత్రులు స్త్రీలు కామేచ్ఛ కలిగి వుంటారు. భర్త పూర్ణమినాడు, పాడ్యమినాడు కామేచ్ఛను అధీనంలో వుంచుకోవాలి. మఘ మరియు మూల నక్షత్రములు ఉచ్ఛస్థితిలో వున్నప్పుడు మరియు మొదటి నాలుగు రాత్రులు ఇంద్రియ నిగ్రహంతో వుండాలి. సరిసంఖ్య గల రాత్రులందు భర్త భార్యతో సంగమము పొందవచ్చును అట్లు చేయుటవలన మంచి లక్షణములు కలిగి, ఆరోగ్యవంతుడైన కుమారుని పొందవచ్చు. స్త్రీ కనుక ఏ రాత్రి అయినను భర్తతో సంగమం పొందకోరితే ఆమె యొక్క అధికమైన కామేచ్ఛను గుర్తించి మరియు స్త్రీలయందు కామం ఎక్కువ అని తెలిసికొని ఆమెను తృప్తి పరచాలి.

స్వదార నిరతశ్చైవ స్త్రియో రక్ష్యా యతస్తతః ।
భర్తృ భ్రాతృపితృజ్ఞాతిశ్వ శ్వశురదేవరైః ॥27॥

బన్ధుభిశ్చ స్త్రియః పూజ్యా భూషణాచ్ఛాదనాశనైః ।
సంయతోపస్కరా దక్షాహృష్టా వ్యయపరాఙ్ముఖీ ॥28॥

భర్త భార్యకు విధేయుడుగా వుండాలి. స్త్రీలు జాగ్రత్తగా సంరక్షించబడాలి. భర్త, సోదరుడు, తండ్రి, తల్లి, బంధువులు ఆమెను ఆభరణములు, వస్త్రములు మంచి వంటకములు యిచ్చి ఆదరించాలి. భార్య తగినంత వరకు ఇంటిని చక్కదిద్దుకోవాలి. ఆమె నేర్పరి అయివుండాలి. తక్కువ ఖర్చు పెట్టాలి. ఎక్కువ అనగా అనవసర ఖర్చులందు అయిష్టంగా వుండాలి.

శ్వశ్రుశ్వశురయోః కుర్యాత్పాదయోర్వన్దనం సదా ।
క్రీడాశరీరసంస్కార సమాజోత్సవదర్శనమ్ ॥29॥
హాస్యం పరగృహే యానం త్యజేత్ప్రోషితభర్తృకా ।
రక్షేత్కన్యాం పితా బాల్యే యౌవనే పతిరేవ తామ్ ॥30॥
వార్ధక్యే రక్షతే పుత్రో హ్యన్యథా జ్ఞాతయస్తథా ।
పతిం వినా న తిష్ఠేత దివా వా యది వా నిశి ॥31॥

ఆమె తమ అత్తమామలను గౌరవించాలి. వారికి పాదాభివందనం చేయాలి. భర్త వేరే ప్రదేశమునకు వెళ్ళినపుడు భార్య క్రీడలు సలుపరాదు. ఆభరణములు అలంకరించుకోరాదు. పండుగలు మొదలుగు వాటికి హాజరుకారాదు. బిగ్గరగా నవ్వకూడదు. ఇతరుల గృహములను సందర్శించరాదు. చిన్నప్పుడు తండ్రి కన్యకు సంరక్షకుడు. యౌవనంలో భర్త సంరక్షకుడు. ముసలితనమునందు కుమారుడు సంరక్షకుడు. కుమారులు లేని పక్షమున బంధువుల సంరక్షణలో వుండాలి. భర్త లేకుండా రాత్రిగాని, పగలుగాని భార్య ఇంటికి వెలుపల భాగమున వుండరాదు.

జ్యేష్ఠాం ధర్మవిధౌ కుర్యాన్న కనిష్ఠాం కదాచన ।
దాహయేదగ్నిహోత్రేణ స్త్రియం వృత్తవతీం పతిః ॥32॥
ఆహరేద్విధివద్దారానగ్నించైవా విలంబితః ।
హితా భర్తుర్దివం గచ్ఛేదిహ కీర్తిమవాప్య చ ॥33॥

ధర్మవిధులను మొదట భార్య మాత్రమే చేయాలి. తరువాత వారు అర్హులు కారు. భార్య మంచి శీలవతి అయితే భర్తయే ఆమెకు దహనసంస్కారములు చేయవచ్చు. అగ్నిహోత్రమును కొనసాగించుటకు అతను మరల వివాహం చేసికొనవచ్చును. విధేయురాలైన స్త్రీ ఈ లోకమున మంచిపేరు ప్రతిష్టలను సంపాదించుకొని మరణానంతరం స్వర్గమును పొందుతుంది.

ఇతి శ్రీగారుడే మహాపురాణే పూర్వఖండే ప్రథమాంశాఖ్యే ఆచారకాండే యాజ్ఞవల్క్యోక్త గృహస్థధర్మనిర్ణయం నామ పఞ్చనవతి తమోఽధ్యాయః ॥95॥

శ్రీగరుడమహాపురాణం పూర్వఖండం ప్రథమాంశం అనబడే ఆచారకాండయందు యాజ్ఞవల్క్యుడు చెప్పిన గృహస్థులధర్మాలు నిర్ణయం అనే పేరుగల తొంబై ఐదవ అధ్యాయం సమాప్తం.

షణ్ణవతితమోఽధ్యాయః – తొంబై ఆరవ అధ్యాయం

యాజ్ఞవల్క్యోక్త శ్రాద్ధనిరూపణమ్ – యాజ్ఞవల్క్యుడు చెప్పిన శ్రాద్ధవిధి

యాజ్ఞవల్క్య ఉవాచ – యాజ్ఞవల్క్యుడు చెప్పాడు.

వక్ష్యే సఙ్కర జాత్యాది గృహస్థాది విధిం పరమ్ ।
విప్రాన్మూర్ధాభిషిక్తో హి క్షత్రియార్యా విశః స్త్రియామ్ ॥1॥

జాతోఽమ్బష్ఠస్తు శూద్రాయాం నిషాదః పర్వతోఽపివా ।
మాహిష్యః క్షత్రియాజ్జాతో వైశ్యాయాం మ్లేచ్ఛసంజ్ఞితః ॥2॥

నేను సంకరవర్ణములను గురించి ఇపుడు తెలుపుతున్నాను మరియు గృహస్థుల యొక్క ధర్మములను తెలుపుతున్నాను. బ్రాహ్మణ తండ్రికి క్షత్రియస్త్రీ యందు కలిగిన కుమారుడు మూర్ధాభిషిక్తుడుగా పిలువబడుచున్నాడు. బ్రాహ్మణునికి వైశ్యస్త్రీ యందు పుట్టిన కుమారుని 'అమ్బష్ఠ'దంటారు. బ్రాహ్మణునికి శూద్రస్త్రీ కి పుట్టిన కుమారుని 'నిషాదుడు' లేక 'పర్వతు'దని పిలుస్తారు. పండితోత్తములారా! క్షత్రియునికి వైశ్య స్త్రీ యందు జన్మించిన కుమారుని మాహిషుడు లేక మ్లేచ్ఛుడు అంటారు.

శూద్రాయాం కరణో వైశ్యాద్విద్వానేష విధిః స్మృతః ।
బ్రాహ్మణ్యాం క్షత్రియాత్సూతో వైశ్యాద్వైదేహకస్తథా ॥3॥

శూద్రస్త్రీకి, వైశ్యునకు (వ్యాపారం చేసుకొనువానికి) పుట్టిన కుమారుని 'కరణు'దంటారు. బ్రాహ్మణస్త్రీకి క్షత్రియునకు పుట్టిన కుమారుని 'వైదేహకు'దంటారు.

శూద్రాజ్జాతస్తు చణ్డాలః సర్వవర్ణ విగర్హితః ।
క్షత్రియాం మాగధో వైశ్యాచ్ఛూద్రాద్రాక్షత్తారమేవ చ ॥4॥

బ్రాహ్మణస్త్రీకి శూద్రునికి జన్మించిన కుమారుని చండాలుదు అంటారు. ఇది అన్ని కులములలో నీచమైనదిగా సమాజంచే పరిగణించబడుతోంది. క్షత్రియస్త్రీకి, వైశ్యునికి జన్మించిన కుమారుడు 'మాగధు'డను పేరుతో పిలువబడుతున్నాడు. శూద్రునికి, క్షత్రియస్త్రీకి జన్మించిన వానిని 'క్షత్త' అంటారు.

శూద్ర్యామయోగవం వైశ్యా జనయామాస వై సుతమ్ ।
మాహిష్యేణ కరణ్యాం తు రథకారః ప్రజాయతే ॥5॥

శూద్రునికి, వైశ్య స్త్రీకి పుట్టిన కుమారుని 'అయోగవు'డంటారు. 'కరణ' స్త్రీ కి మాహిష్య పురుషునకు పుట్టిన కుమారుడు రథకారుడు అని పిలవబడుతున్నాడు.

అత్సన్తస్తు వై జ్ఞేయాః ప్రతిలోమానులోమజాః ।
జాత్యుత్కర్షాద్ ద్విజో జ్ఞేయః సప్తమే పఞ్చమేఽపి వా ॥6॥

వ్యత్యయే కర్మణాం సామ్యే పూర్వవచ్చోత్తరావరమ్ ।

ఈ సంకరజాతులు బ్రాహ్మణులకు శూద్ర స్త్రీలయందు లేక శూద్రులకు బ్రాహ్మణ స్త్రీయందు పుట్టినవి ఈ జాతులన్నియు అపవిత్రమైనవి మరియు సంస్కారమునకు సంబంధించిన విధులయందు వీరికి హక్కులేదు. అటువంటి జ్ఞానమును కూడా పొందుటకు వాటికి హక్కులేదు. బ్రాహ్మణులు సమాజంలో అత్యుత్తమమైన స్థానమును ఆక్రమిస్తారు. వారు పవిత్రతకు, పరిశుభ్రతకు మరోపేరు. వారి సభ్యులు అయిదు లేక ఏడవ సంవత్సరం నుండియే ప్రత్యేకతను సంతరించుకొంటారు. వారి యొక్క రెండవజన్మ వలన (ద్విజుడగుటవలన) ఆధ్యాత్మికత అలవడుతుంది.

కర్మ స్మార్తం వివాహాగ్నౌ కుర్వీత ప్రత్యహం గృహీ ॥7॥

దానకాలాదృతే వాపి శ్రౌతం వైతానికాగ్నిషు ।

స్మృతులలో తెలిపిన విధంగా గృహస్థుడు తప్పక వైదికకార్యములను నెరవేర్చాలి. మొదట తన వివాహ సమయమున వెలిగించిన అగ్నిని కొనసాగిస్తూ వైదికధర్మములను నెరవేర్చాలి. మరియు దానధర్మములందు తప్ప మిగతా సమయంలో పొదుపుగా వుండాలి.

శరీరచిన్తాం నిర్వర్త్య కృతశౌచ విధిర్ద్విజః ॥8॥

ప్రాతః సంధ్యాముపాసీత దన్తధావనపూర్వకమ్ ।
హుత్వాగ్నౌ సూర్యదేవత్యాఞ్జపేన్మన్త్రాన్సమాహితః ॥9॥

రెండు జన్మలు ఎత్తిన బ్రాహ్మణుడు ఉదయముననే నిద్ర లేచి, కాలకృత్యములను తీర్చుకొని, పళ్ళు తోముకొనుట – మూలికలకు సంబంధించిన పుల్లతో బాగుగా శుభ్రపరచుకొని, శరీరమును స్నానం చేయుటచే శుభ్రపరుచుకొని, సంధ్యావందనం చేసికోవాలి. పవిత్రాగ్నికి హవిస్సును సమర్పించి, సూర్యునికి సంబంధించిన మంత్రములను దీక్షతో జపించాలి.

వేదార్థానధిగచ్ఛేచ్చ శాస్త్రాణి వివిధాని చ ।
యోగక్షేమాది సిద్ధ్యర్థముపేయాదీశ్వరం గృహీ ॥10॥

వేదాధ్యయనం చేసి, అనేక పవిత్రమైన శాఖలలోని విషయాలను అధ్యయనం చేసి, గృహస్థుడు భగవంతుని ఆశ్రయించి, యోగాధ్యయనం ద్వారా బ్రహ్మానందం పొందగలుగుతున్నాడు.

స్నాత్వా దేవాన్పితౄంశ్చైవ తర్పయేదర్చయేత్తథా ।
వేదానథ పురాణాని సేతిహాసాని శక్తితః ॥11॥

స్నానం చేసి దేవతలను, పితృదేవతలను నీటితో తర్పణం గావించి, మనస్సునందు వారిని పూజించాలి. తరువాత అతడు వేదములనుండీ పవిత్రపురాణముల నుండి అనేక భాగాలను చదవాలి.

జపయజ్ఞానుసిద్ధ్యర్థం విద్యాం చాధ్యాత్మికీం జపేత్ ।
బలికర్మ స్వధా హోమ స్వాధ్యాయాతిథిసత్క్రియాః ॥12॥

భూతపిత్రమర బ్రహ్మ మనుష్యాణాం మహామఖాః ।
దేవేభ్యస్తు హుతం చాగ్నౌ క్షిపేద్భూతబలం హరేత్ ॥13॥

తన యొక్క దైవధ్యానము నిరంతరము కొనసాగుటకై మానసికంగా ఆధ్యాత్మికవిద్యను జపించాలి. భూత బలి, దేవతలకు, పితరులకు మరియు బ్రహ్మకు తర్పణములు ఒసగాలి. స్వచ్ఛమైన వెన్నను అగ్నిహోత్రమందు హవిస్సుగా వేయాలి, వేదములలోని ఋక్కులను పఠించాలి. అతిథులకు సత్కారం చేయుట. ఇవి అన్నియు ప్రతిదినము ప్రతిఒక్కడు ఆచరించవలసినవి మతపరమైన యజ్ఞయాగాదులను వీటిని తప్పక ఆచరించాలి.

అన్నం భూమౌ చ చాండాలవాయసేభ్యశ్చ నిఃక్షిపేత్ ।
అన్నం పితృమనుష్యేభ్యో దేయమప్యన్వహం జలమ్ ॥14॥

పవిత్రమైన నెయ్యిని హోమమునందుంచి దేవతలను సంతోషపెట్టాలి. అన్నమును పశుపక్ష్యాదులకు వదలాలి. ఉడికించిన బియ్యం ఖాళీ ప్రదేశమున వదలాలి. వట్టినేల మీద కూడా కాకులు మరియు చండాలుర కొరకు వుంచాలి. పితృదేవతలకు, దేవతలకు వుడికించిన బియ్యమును తర్పణంగా వదలాలి.

స్వాధ్యాయమన్వహం కుర్యాన్న పచేచ్చాన్నమాత్మనే ।
బాలస్వ వాసినీ వృద్ధగర్భిణ్యాతురకన్యకాః ॥15॥

గృహస్థుడైన బ్రాహ్మణుడు ప్రతిదినం వేదపఠనం చేయాలి. తనకొరకు ఎటువంటి ఆహారపదార్థం వండరాదు. చంటిపిల్లలకు, వృద్ధులకు, గర్భిణీస్త్రీలకు, కన్యలకు, అతిథులకు ఆహారమునిచ్చిన తరువాత భార్యతో కలిసి భుజించాలి.

సంభోజ్యాతిథి కృత్యాంశ్చ దమ్పత్యోః శేషభోజనమ్ ।
ప్రాణాగ్నిహోమ విధినాఽశ్నీయాదన్నమకుత్సయన్ ॥16॥

మితం విపాకం చ హితం భక్ష్యం బాలాదిపూర్వకమ్ ।
ఆపోశానేనోపరిష్టాదధస్తాచ్చైవ భుజ్యతే ॥17॥

ఆహారమునందలి దోషమునెంచకుండా భుజించాలి. కొన్ని హోమ సామాగ్రి కి చెందినధాన్యమును లోపలికి తీసుకొంటూ హోమం చేయాలి. అతడు మొదట బాలురకు, చంటి పిల్లలకు, ఇంటిలో వున్నవారికి భోజనం యిచ్చి, కొంచెం మితాహారం పాటించాలి. జీర్ణం అయిన తరువాత కొంచెం ఆహారం తీసుకోవాలి. మొదటి భాగం మరియు రెండవ భాగం నీరు త్రాగిన తరువాత తీసుకోవాలి.

అనగ్నమమృతం చైవ కార్యమన్నం ద్విజన్మనా ।
అతిథిభ్యస్తు వర్ణేభ్యో దేయం శక్త్యానుపూర్వశః ॥18॥

తనయొక్క భోజనం అమృతంతో సమానంగా చేసి అందులకు అమృతీకరణం అను హోమం చేయాలి. ఆ ప్రక్రియ ఒక మూసి వుంచిన శుచియైన ప్రదేశమున బయట వారికి కనబడకుండా వుండాలి. తన ఇంటికి వచ్చిన అతిథులకు, ఇతర జాతుల వారికి తన శక్తి కొలది ఆహారం ఈయాలి.

అప్రణమ్యోఽతిథి సోఽయమపి నాత్ర విచారణా ।
సత్కృత్య భిక్షవే భిక్షా దాతవ్యా సువ్రతాయ చ ॥19॥

ఆగతాన్ భోజయేత్సర్వాన్మహోక్షం శ్రోతియాయ చ ।
ప్రతిసంవత్సరం త్వర్చ్యాః స్నాతకాచార్యపార్థివాః ॥20॥

అతిథులను పిలువక పోయినా చొరబడిన వారిగా చూడరాదు. ఇదివరకు వచ్చిన అతిథులతో పోల్చరాదు. బిచ్చగాళ్లకు, ప్రతిజ్ఞాపరులకు, సదాచార సంపన్నులకు ధర్మార్థమైన దానిని పంచివేయాలి. ఇంటికి వచ్చిన వారినందరిని దయతో చూడాలి. మంచి భోజనమును పెట్టాలి. ఉపనయనం అయిన వారు, ఆచార్యులు మరియు యువరాజునకు సంవత్సరమునకు ఒకసారి విందుభోజనం పెట్టాలి.

ప్రియో వివాహ్యశ్చ తథా యజ్ఞం ప్రత్యుద్విగ్రజః పునః ।
అధ్వానీనోఽతిథిః ప్రోక్తః శ్రోత్రియో వేదపారగః ॥21॥

అనుకోకుండా ఇంటికి వచ్చిన స్నేహితులు, వివాహ వయసుకు వచ్చిన యువకులు యజ్ఞయాగాదులను చేయుటయందు ఆసక్తి కలిగిన వారిని గౌరవించాలి, సన్మానించాలి. మార్గమధ్యమున అలసి, ప్రయాణబడలిక చేత వచ్చినవారు అతిథులనబడతారు. వేదములయందు ప్రావీణ్యత గలిగిన బ్రాహ్మణులను శ్రోత్రియులు అంటారు.

మాన్యావేతా గృహస్థస్య బ్రహ్మలోకమభీప్సతః ।
పరపాకమరుచిర్నస్యాదనిన్ద్యా మన్త్రణాదృతే ॥22॥

మరణానంతరం బ్రహ్మలోకమును పొందుటకు గృహస్థులు అతిథులను, శ్రోత్రియులను సత్కరించాలి. ఇంటి యజమాని ఇతరుల ఆహారమును ఆశించరాదు. వారు ఆహ్వానించినపుడు దోషరహితమైన పదార్థమును తీసికొనవచ్చు.

వాక్పాణిపాదచాపల్యం వర్జయేచ్చాతిభోజనమ్ ।
శ్రోత్రియం వాతిథిం తృప్తమాసీమాన్తాదనువ్రజేత్ ॥23॥

గృహస్థుడు ఎప్పుడు మాట జారరాదు. కాళ్ళు, చేతులు పవిత్రమైన కార్యములకే వుపయోగించాలి. ఎక్కువగా తినరాదు. అతిథి, శ్రోత్రియుడు తృప్తిగా భోజనం చేసిన తరువాత గ్రామ పొలిమేరల వరకు వారిని సాగనంపాలి.

అహః శేషం సహాసీత శిష్టైరిష్టైశ్చ బన్ధుభిః ।
ఉపాస్య పశ్చిమాం సంధ్యాం హుత్వాగ్నౌ భోజనం తతః ॥24॥

కుర్యాద్భృత్యైః సమాయుక్తైశ్చింతయేదాత్మనో హితమ్ ।
బ్రాహ్మే ముహూర్తే చోత్థాయ మాన్యో విప్రో ధనాదిభిః ॥25॥

అతడు ఉదయం పగలు ముగియుటకు మంచి అర్థవంతమైన స్నేహితులతో కాలక్షేపం చేయాలి. యజమాని నిద్ర నుండి వేకువఝాముననే లేచి, దేవతలను బ్రాహ్మణులను మంచి కానుకలతో పూజించాలి. యజమాని యొక్క ముఖ్యమైన బాధ్యత ఏమనగా వృద్ధులకు, దుఃఖంలో వున్నవారికి, బరువు మోసేవారికి సాయంగా వుండి, వారికి మార్గం చూపటం.

వృద్ధార్తానాం సమాధేయః పన్థా వై భారవాహినామ్ ।
ఇజ్యాధ్యయనదానాది వైశ్యస్య క్షత్రియస్య చ ॥26॥

ప్రతిగ్రహోఽధికో విప్రే యాజనాధ్యాపనే తథా ।
ప్రధానం క్షత్రియే ధర్మః ప్రజానాం ప్రతిపాలనమ్ ॥27॥

వృద్ధులకు, విచారంలో వున్నవారికి, బరువు మోసేవారికి దారిచూపువారిగా వుండాలి. బ్రాహ్మణులకు, క్షత్రియులకు, వైశ్యులకు సమానమైన విధులు ఏమనగా యాగములు చేయుట, వేదములను పఠించుట, దానములు చేయుట. బ్రాహ్మణులకు ఇవి కాకుండా ఇతర విధులు దక్షిణతీసికొనుట, యజ్ఞయాగాదులయందు అధ్యక్షత వహించుట మరియు వేదములను బోధించుట. క్షత్రియుల యొక్క ప్రత్యేకవిధి ఏమనగా రాజ్యపరిపాలన చేయుట, మరియు ప్రజలను రక్షించుట.

కుశీదకృషి వాణిజ్యం పశుపాల్యం విశః స్మృతమ్ ।
శూద్రస్య ద్విజశుశ్రూషా ద్విజో యజ్ఞం న హాపయేత్ ॥28॥

వ్యాపార లావాదేవీలు, పెద్ద పెద్ద గుంపులుగా పశువులను పెంచుట వైశ్యులలోని సభ్యుల యొక్క ముఖ్యవృత్తులు. శూద్రుల యొక్క ప్రధానమైన పని ఏమనగా ద్విజులకు సేవ చేయుట.

అహింసా సత్యమస్తేయం శౌచమిన్ద్రియసంయమః ।
దమః క్షమాఽఽర్జవం దానం సర్వేషాం ధర్మసాధనమ్ ॥29॥

సత్యపరిపాలన, జీవహింస చేయకుండుట, దొంగతనం చేయకుండుట, స్వయంగా శుభ్రంగా వుండుట, ఇంద్రియనిగ్రహం కలిగి వుండుట ఇవి అన్నియు సుగుణములు సమస్త మానవులయందు సమానత్వం. అన్ని కులములు వారు చేసే పనులను పరిగణనలోనికి తీసుకొని పాటించాలి.

ఆచరేత్సదృశీ వృత్తిమజిహ్మామశఠాం తథా ।
త్రైవార్షికాధికాన్నో యః సః సోమం పాతుమర్హతి ॥30॥

ఎవరివద్దనైననూ ధాన్యపు గింజలు మూడు సంవత్సరముల వరకు నిలువవుంటే వారు సోమయాగం చేసి, సోమపానం చేయవచ్చును. ఎవరివద్దనయితే సంవత్సరమునకు సరిపోవు ధాన్యం నిలువ వుంటుందో వారు సోమయాగమునకు చెందిన ప్రారంభకార్యములను చేయవచ్చును.

స్యాదన్నం వార్షికం తస్య కుర్యాత్ప్రాక్ సౌమికీం క్రియామ్ ।
ప్రతిసంవత్సరం సోమః పశుః ప్రత్యయనం తథా ॥31॥

మూడు సంవత్సరముల క్రితం పండిన బియ్యంతో వండిన అన్నం తినువాడు మాత్రమే సోమపానమునకు అర్హుడు. ఒక సంవత్సరం క్రింద బియ్యం ఉడికించిన అన్నం తినే వారు అది తినుటకు, సరియైన హోమములను, వేదవిధులను ఆచరించాలి.

కర్తవ్యాగ్రహణేష్టిశ్చ చాతుర్మాస్యాని యత్నతః ।
ఏషామసమ్భవే కుర్యాదిష్టిం వైశ్వానరీం ద్విజః ॥32॥

ప్రతి సంవత్సరం గృహ యజమాని వేదవిహితమైన సోమయాగం చేయాలి. పాశుప్రత్యాయమం, గ్రహణేష్టి మరియు చాతుర్మాస్యం ప్రతి సంవత్సరం చేయాలి. అవి చేయలేనిచో వైశ్వానరీ యాగం చేయాలి. ఏ యే హెూమమునకు ఎంత సామాగ్రి అవసరమో అంతవరకే ఉపయోగించాలి. అదియు శాస్త్రమునందు తెలిపిన విధంగ సమకూర్చుకోవాలి.

హీనద్రవ్యం న కుర్వీత సతి ద్రవ్యే ఫలప్రదమ్ ।
చాణ్డాలో జాయతే యజ్ఞ కరణాచ్ఛూద్ర భిక్షితాత్ ॥33॥

అవసరమైన వస్తువులను సవ్యంగా హోమమున వుపయోగిస్తే ఆ యాగం ఫలప్రదమవుతుంది. హోమం చేయు యజమాని శూద్రుని వద్ద నుండి హోమద్రవ్యములను అడుగుకొని హోమం ఒనర్చిన అతడు చండాలుగా పుడతాడు.

యజ్ఞార్థలబ్ధం నాదద్యాద్భాసః కాకోఽపి వా భవేత్ ।
కుసూలకుమ్భీ ధాన్యో వా త్ర్యాహికః శ్వసనోఽపి వా ॥34॥

జీవేద్వాపి శిలోఞ్ఛేన శ్రేయానేషాం పరఃపరః ।
న స్వాధ్యాయ విరోధ్యర్థమీహతే న యతస్తతః ॥35॥

వైదికకర్మల కొరకు ప్రోగు చేసిన ద్రవ్యమును గాని, సామాగ్రిని గాని దొంగిలించినవాడు కాకియై పుడతాడు లేదా పక్షిగా మరుజన్మనెత్తుతాడు. నలుగురు వ్యక్తులు వరుసగా క్రమమైన స్థితిలో సుఖసంతోషములతో వుంటారు. వారిలో మొదటివారు వారి గాదె నిండా ధాన్యంతో నిండియున్నవారు, రెండవవారు మూడు దినములకు సరిపోవు ధాన్యం తమ యింటియందు నిలువ వున్నవారు, మూడవవారు ఒక రోజుకు సరిపోవు ధాన్యం వున్నవారు, నాల్గవవారు ముష్టి ఎత్తుకొని తెచ్చిన ధాన్యం కలవారు.

రాజన్తేవాసి గోత్రేభ్యః సీదన్నిచ్ఛేద్ధనం క్షుధా ।
దమ్భహేతుకపాషణ్డి బకవృత్తీంశ్చ వర్జయేత్ ॥36॥

శుక్లాంఽరధరో నిత్యం కేశశ్మశ్రునఖైః శుచిః ।
న భార్యాదర్శనేఽశ్నీయాన్నైకశాసా న సంస్థితః ॥37॥

వేదాధ్యయనమునకు అడ్డుపడు ధనసంపాదన బ్రాహ్మణునికి కూడదు. ధనమును ప్రతిచోట సంపాదించరాదు. ఆకలితో మిక్కిలి బాధపడుతూ రాజును, అతని దగ్గరవారిని, అతనికి సంబంధించిన వారిని ఆశ్రయించి, తీసికొనవచ్చును. ఇంటి యజమాని ఎల్లప్పుడు తెల్లని వస్త్రమే ధరించాలి. అతని గడ్డం, గోళ్ళు పరిశుభ్రంగా వుంచుకోవాలి. తన యొక్క భార్య పరీక్షించి, దర్శించిన తరువాతనే భోజనం చేయాలి.

అప్రియం న వదేజ్జాతు బ్రహ్మసూత్రీ వినీతవాన్ ।
దేవప్రదక్షిణాన్ కుర్యాద్ యష్టిమాన్ స కమణ్డలుః ॥38॥

అప్రియమైనటువంటి మాటలు యజమాని మాట్లాడరాదు. పవిత్రయజ్ఞోపవీతమును ధరించి అతడు ఎల్లప్పుడు విధేయతతో వుండాలి. దేవాలయమున ప్రదక్షిణం చేసేటప్పుడు (దండం) పవిత్ర దండమును, కమండలమును పట్టుకొని వుండాలి.

న తు మేహేన్నదీచ్ఛాయా భస్మ గోష్ఠామ్బువర్త్మసు ।
న ప్రత్యగ్న్యర్క గోసోమ సంధ్యామ్బుస్త్రీ ద్విజన్మనామ్ ॥39॥

నదీతీరమందు, నీడనిచ్చు పొదలందు, బూడిద ప్రోగులందు, గోశాలయందు, ప్రవహించే నీటియందు, అగ్ని ఎదురుగను, సూర్యుడు, చంద్రుడు, ఆవులు, నీరు, స్త్రీలు, బ్రాహ్మణుల ఎదురుగను సంధ్యకు ఎదురుగా మూత్రం విసర్జించరాదు.

నేక్షేతాగ్న్యర్క నగ్నాం స్త్రీం న చ సంసృష్ట మైథునామ్ ।
న మూత్రం పురీషం వాపి స్వపేత్ ప్రత్యక్శిరా న చ ॥40॥

నిప్పును, సూర్యుని, దిగంబరియైన స్త్రీని, సంభోగమును అనుభవిస్తున్న స్త్రీని, సారాను, మలమును చూడరాదు. యజమాని పడమట దిక్కున తలపెట్టి నిద్రించరాదు.

ష్ఠీవనాసృక్శకృన్మూత్ర విషాణ్యప్సు న సంక్షిపేత్ ।
పాదౌ ప్రతాపయేన్నాగ్నౌ న చైనమభిలఙ్ఘయేత్ ॥41॥

అతడు నీళ్ళలో ఉమ్మివేయరాదు. నీటిలో రక్తమును పోయరాదు, మూత్రం విసర్జించరాదు. మలమును గాని, విషమును గాని వదలరాదు. నిప్పువైపు పాదములను చూపరాదు. వెచ్చ చేసుకొనుటకు అటు పెట్టరాదు. నిప్పుమీద నుండి దాటరాదు.

పిబేన్నాఞ్జలినా తోయం న శయానం ప్రబోధయేత్ ।
నాక్షైః క్రీడేచ్చ కితవైర్వ్యాధితైశ్చ న సంవిశేత్ ॥42॥

దోసలితో నీరు త్రాగరాదు. నిద్రించుచున్న వానిని మేల్కొల్పరాదు. అవిధేయులైన సమూహాలతో కూడి చెడు పనులు చేయరాదు. అనారోగ్యంతో బాధపడుతున్న వాని యొక్క పక్కన (మంచమున) భాగస్థుడు కారాదు.

విరుద్ధం వర్జయేత్ కర్మ ప్రేతధూమం నదీతటమ్ ।
కేశభస్మ తుషాఙ్గారం కపాలేషు చ సంస్థితమ్ ॥43॥

కీడు కలిగించే పనులను చేయరాదు. అదే విధంగా శ్మశానం నుండి వెలువడుపొగను, నదీ తీరమున పొగను, కాలిన వెంట్రుకలపొగను, పొట్టుకాలినచో వచ్చు పొగను వదలిపెట్టవలెను అనగా దానికి దూరంగా వుండాలి. కపాలమునందలి పొగను పీల్చుతూ పగిలిన జాడీ మీద కూర్చోరాదు.

నాచక్షీత ధమన్తీం గాం నాద్వారేణావిశేత్క్వచిత్ ।
న రాజ్ఞ ప్రతిగృహ్ణీయాల్లుబ్ధస్యోచ్ఛాస్త్రవర్తినః ॥44॥

దూడకు పాలు ఇస్తున్న ఆవును లాగరాదు. సరియైన ద్వారం నుండి ఏదైనా ప్రదేశమునకు ప్రవేశించాలి. లోభి అయిన రాజు వద్ద నుండి గాని, ఏ ఇతరుల నుండి గాని ధనమూ ధనసంబంధమైన వస్తువులను ఆశించరాదు.

అధ్యాయానాముపాకర్మ శ్రావణ్యాం శ్రవణేన చ ।
హస్తే చౌషధిభావే వా పఞ్చమ్యాం శ్రావణస్య చ ॥45॥

పౌషమాసస్య రోహిణ్యామష్టకాయామథాపి వా।
జలాన్తే ఛందసాం కుర్యాదుత్సర్గం విధివద్బహిః ॥46॥

సంవత్సరమునకు సంబంధించిన వేదమంత్రపునరధ్యయనం (ఉపాకర్మను) శ్రావణమాసమున పున్నమి నాడు చేయాలి. హస్తనక్షత్రమునందు కాని, పున్నమి తరువాత పంచమి లేదా రోహిణి నక్షత్రమునందు, పుష్యమాసమునందు లేదా అష్టక దినములందు అనగా 7,8,9 రోజులందు చేయాలి. మలమూత్రములను నివసించు గృహమునకు బహుదూరంలో విడవాలి. సహజమైన నీరు ప్రవహించేచోట విడవాలి.

అనధ్యాయస్త్ర్యహం ప్రేతే శిష్యర్త్విగ్గురుబంధుషు ।
ఉపాకర్మణి చోత్సర్గే స్వశాఖాశ్రోత్రియే మృతే ॥47॥

మొత్తం ముప్పదిఏడు దినములు వేదవిద్యార్థికి అనధ్యయనదినాలు, వేదవిద్యార్థి మరణించినపుడు, గురువు మరణించిన, బంధువు, ఋత్విక్కు మరణించిన మూడు దినములు అనధ్యయనం ఉపాకర్మ తరువాత ఉత్సర్గకర్మ తరువాత, తన శాఖకు సంబంధించిన వేదపండితుడు మరణించినపుడు అనధ్యయనం పాటించాలి.

సంధ్యాగర్జిత నిర్ఘాత భూకమ్పోల్కానిపాతనాత్ ।
సమాప్య వేదం త్వనిశామారణ్యకమధీత్య చ ॥48॥

సాయంకాలం వేళలందు; ఉరుములు, మెరుపులు వున్నపుడు; భూకంపము మొదలగునవి సంభవించునపుడు, ఉల్కలు వాటి సమయమునందును వేదపఠనం చేయరాదు. ఆరణ్యకములు చదువవలెను.

పఞ్చదశ్యాం చతుర్దశ్యామష్టమ్యాం రాహుసూతకే ।
ఋతుసంధిషు భుక్త్వా వా శ్రాద్ధికం ప్రతిగృహ్య చ ॥49॥

శుక్లపక్షమునందలి ఎనిమిది, పదునాలుగు, పదిహేనవ రోజులలోను; గ్రహణ సమయములలోను; ఋతువులు మారు సంధులలోను; భోజనం చేసిన తరువాతను లేక వేదాధ్యయనం చేసి దక్షిణ తీసుకొనిన తరువాతను వేదమును ఆపాలి.

పశుమణ్డూక నకుల శ్వాహి మార్జారసూకరైః ।
కృతేఽన్తరే త్వహోరాత్రం శుక్రపాతే తథోచ్ఛ్రయే ॥50॥

ముంగిసగాని, కప్పగాని, కుక్క, పాము, పిల్లి, లేక పంది వేదాధ్యయనం చేసేటప్పుడు, గురుశిష్యుల మధ్య నుండి వెళ్ళినా, గుడ్లగూబ వారి మధ్యపడినా, లేక ఎగిరినా ఒక రోజు అనధ్యయనం పాటించాలి.

శ్వక్రోష్టు గర్దభోలూక సామబాలార్త నిఃస్వనే ।
అమేధ్య శవశూద్రాన్తే శ్మశాన పతితాన్తికే ॥51॥

కుక్కలు మొరుగునపుడు, నక్కలు కూయునపుడు, గాడిదలు ఓండ్రపెట్టినపుడు గుడ్లగూబ కూయునపుడు, చంటిబిడ్డలు ఏడ్చునపుడు, అనార్యోగంతో మూలుగుచున్న వారి ధ్వని వినినపుడు వేదాధ్యయనం చేయరాదు. దగ్గరలో మలం వున్నపుడు, మృతశరీరం, శూద్రుడు, లేక శ్మశానం లేక పడియున్న పాపి వున్నపుడు వేదాధ్యయనం ఆపాలి.

దేశేఽశుచౌ వర్త్మని చ విద్యుస్తనితసంప్లవే ।
భుక్త్వార్ద్ర పాణిరమ్భోఽన్తరార్ధరాత్రేఽతిమారుతే ॥52॥

అపరిశుభ్రమైన ప్రాంతములందు, రహదారి యందు, ఉరుములు, మెరుపులు సంభవించినపుడు, భోజనానంతరం చేయికడుగుకొనినను ఇంకా తడిగా వున్నపుడును, నీరుప్రవహించే రెండు మార్గముల మధ్యను, అర్ధరాత్రి సమయమునను, లేక ఇసుక తుఫాను సంభవించిన సమయమున వేదాధ్యయనం చేయరాదు.

దిగ్దాహే పాంశువర్షేషు సంధ్యానీహారభీతిషు ।
ధావతః పూతిగన్ధే చ శిష్టే చ గృహమాగతే ॥53॥

దిక్కులు మండుచున్నపుడు (సూర్యుడు బాగుగా మండుచున్నపుడు), మంచుపడు సమయమున, ఇసుక పైకి ఎగిరినపుడు, గురువు పరుగిడుతున్నపుడు, క్రుళ్ళిన పదార్థముల వాసన వీచేటప్పుడు, విశిష్టమైన వ్యక్తి ఇంటిని దర్శించినపుడు అనధ్యయనం పాటించాలి.

ఖరోష్ట్రయాన హస్త్యశ్వ నౌ వృక్ష గిరిరోహణే ।
సప్తత్రింశదనధ్యాయానేతాంస్తాత్కాలికాన్ విదుః ॥54॥

కంచర గాడిదను ఎక్కినపుడు, ఒంటెను, బండిని, ఏనుగును, గుర్రమును, పడవను, చెట్టును, కొండను ఎక్కినప్పుడు ఈ ముప్పదిఏడు అనధ్యయనములను ప్రత్యేక కారణములుగా ప్రస్తుతం పాటించాలి.

వేదద్విష్టం తథాచార్యం రాజ్ఞాం ఛాయాం పరస్త్రియః ।
నాక్రమేద్రక్తవిణ్మూత్ర ష్ఠీవనోద్వర్తనాని చ ॥55॥

వేదములలో నిషేధించిన వానిని ఆచరింపరాదు. గురువు గారి నీడను, రాజు నీడను త్రొక్కరాదు. ఇతరుల భార్యను కోరకూడదు. రక్తం, మలం, మూత్రం, ఉమ్మి లేక వదలిన పదార్థములు మొదలగు వాని త్రొక్కరాదు.

విప్రా హి క్షత్రియాత్మానో నావజ్ఞేయాః కదాచన ।
దూరాదుచ్ఛిష్టవిణ్మూత్ర పాదాన్తానాం సముత్సృజేత్ ॥56॥

బ్రాహ్మణులను, పాములను, క్షత్రియులను, ఆత్మను నిర్లక్ష్యం చేయరాదు. ఆహారపు వ్యర్థములు, మలం, మూత్రం, ఉమ్మి లేక వదలిన పదార్థములు మొదలగునవి వానిని త్రొక్కరాదు.

శ్రుతి స్మృత్యుక్తమాచారం కుర్యాన్మర్మాణి న స్పృశేత్ ।
న నిందాతాడనే కుర్యాత్సుతం శిష్యఞ్చ తాడయేత్ ॥57॥

నమ్మకంతో వేదములలోనూ, స్మృతులలోనూ విధించిన వాటిని పాటించాలి. మర్మావయవములను తాకరాదు. ఎవరిని కొట్టరాదు, తిట్టరాదు. తనకుమారుని, శిష్యుని కొట్టవచ్చు.

ఆచరేత్సర్వదా ధర్మం తద్విరుద్ధం చ నాచరేత్ ।
మాతాపితృతిథీత్యుచ్చైర్వివాదం నాచరేద్గృహీ ॥58॥

ఎల్లప్పుడు ధర్మమునే ఆచరించాలి. దానికి భిన్నంగా ఆచరించరాదు. యజమాని తన తల్లిదండ్రులతోను లేక అంధులతోను క్రియాపూర్వకమైన వివాదములు జరుపరాదు.

పఞ్చపిణ్డానుద్ధృత్య న స్నాయాత్పరవారిషు ।
స్నాయాన్నదీ ప్రస్రవణ దేవఖాతహ్రదేషు చ ॥59॥

వర్జయేత్ పరశయ్యాది న చాశ్రీయా దనాపది ।
కదర్యం బద్ధవైరాణాం తథా చానగ్నికస్య చ ॥60॥

ఇతరుల యొక్క పరుపు (పక్క), ఇతరుల వస్తువులను ఉపయోగించరాదు. ప్రాణభయం లేనపుడు మాత్రమే లోభి యిచ్చిన ఆహారం, శత్రువు యిచ్చినది మరియు పవిత్రమైన అగ్ని లేనివాడు ఇచ్చినది గ్రహించాలి. కాకుంటే తిరస్కరించాలి.

వైణాభిశస్తవార్ధుష్యగణికాగణదీక్షిణామ్ ।
పాత్రాన్తరచికిత్సానాం క్లీబరఙ్గోపజీవినామ్ ॥61॥

క్రూరోగ్రపతిత వ్రాత్య దామ్భికోచ్ఛిష్టభోజినామ్ ।
శాస్త్ర విక్రయిణశ్చైవ స్త్రీజిత గ్రామయాజినామ్ ॥62॥

నృశంస రాజరజక కృతఘ్న వధజీవినామ్ ।
పిశునానృతినోశ్చైవ సోమవిక్రయిణస్తథా ॥63॥

వందినాం స్వర్ణ కారాణామన్నమేషాం కదాచన ।
న భోక్తవ్యం వృథా మాంసం కేశకీట సమన్వితమ్ ॥64॥

మేదరి, అవమానపరుచువాడు, అధిక వడ్డీని పొందువాడు, వ్యభిచారులు, పౌరోహిత్యము చేయువాని వారు వారి సమూహం, చండాలురకు వైద్యము చేయువాడు, నపుంసకుడు, వ్యాపార దృష్టిలో నాటకములు వేయువాడు, క్రూరులు, భయంకర స్వరూపులు, అవిధేయులు, ద్విజుల కుటుంబసభ్యులు, యజ్ఞోపవీతమును ధరించనివారు,ఆత్మస్తుతి చేసికొనువారు అనగా బడాయికోరులు, ఇతరుల వద్ద ఉచ్ఛిష్టమైనది (తినగా మిగిలినది) తినేవారు, విద్యను అమ్ముకొనేవారు, భార్యాలోలుడు, గ్రామంలో వుండే పూజారి, క్రూరమైన రాజు, విశ్వాసఘాతకుడు, రాజద్రోహులు, కిరాయి హంతకుడు, అపకారబుద్ధి కలవాడు, అబద్ధము ఆడువాడు, మద్యం అమ్మువాడు, వందిమాగధులు, కంసాలి ఎప్పుడు ఆహారం తీసికొనరాదు. జంతువు యొక్క మాంసమును దేవునికి నైవేద్యం పెట్టరాదు. పురుగులతో కూడిన అన్నం వెంట్రుకలు పడిన అన్నం భుజించరాదు.

భక్తం పర్యుషితోచ్ఛిష్టం శ్వస్పృష్టం పతితోక్షితమ్ ॥65॥

ఉదక్యాస్పృష్టసంఘుష్టమపర్యాప్తం చ వర్జయేత్ ।
గోఘ్రాతం శకునోచ్ఛిష్టం పాదస్పృష్టం చ కామతః ॥66॥

అన్నం మొదలగునవి క్రితం రాత్రి గాని పగలుగాని వండినది, ఇతరులు తినగా మిగిలినది, కుక్క ముట్టుకున్నది, నీతిమంతుడు గాని వానిచేత నీళ్ళు జల్లబడినది, బహిష్ఠు దినములలోనున్న స్త్రీ ముట్టుకున్నది, ఇతరులచే పిసకబడినది, ఆవుచే వాసన చూడబడినది, పక్షిచే కొంత తినబడినది, కాలితో నేలరాయబడినది అయిన ఆహారమును అపవిత్రమైనదిగా వదిలివేయాలి.

శూద్రేషు దాసగోపాల కులమిత్రార్ధసీరిణః ।
భోజ్యాన్నో నాపితశ్చైవ యశ్చాత్మానం నివేదయేత్

అన్నం పర్యుషితం భోజ్యం స్నేహాక్తం చిరసంభృతమ్ ॥67॥

శూద్రుని చేత తయారుచేయబడిన ఆహారం భుజించరాదు కాని కొంతమంది జాలరులు, గొల్లలు, కులమిత్రులు, పాసికాపు, మంగలి, కొంతమంది బ్రాహ్మణులచే నియమింపబడినవారు తయారుచేసిన ఆహారం తినవచ్చును.

అస్నేహా అపి గోధూమయవగోరసవిక్రియాః ।
ఔష్టమేకశఫం స్త్రీణాం పయశ్చ పరివర్జయేత్ ॥68॥

నూనె, నెయ్యితో కలిపి వండిన నిన్నటి పదార్థములను తినవచ్చును. నూనెలో గాని, నెయ్యిలో గాని వేయించిన గోధుమ పదార్థములను, బార్లీ పదార్థములను క్రిందటి రోజువైనను భుజించవచ్చును. ఆడ ఒంటె పాలు, మరియు ఇతర ఆడ జంతువుల పాలు, ఒంటె (ఒకటే) కొమ్ములుగల పాలు వాడరాదు.

క్రవ్యాదపక్షిదాత్యూహ శుకమాంసాని వర్జయేత్ ।
సారసైకశఫాన్ హంసాన్బలాకబకటిట్టిభాన్ ॥69॥

మాంసాహారి అయిన పక్షి యొక్క మాంసం తినరాదు. దాత్యూహమనే పక్షి యొక్క మాంసంగాని, కుక్క మాంసంగాని తినరాదు.నీటి కోడి పక్షులు, చిలుకలు వీటి మాంసం తినరాదు.

వృథా కృషరసంయావ పాయసాపూపశష్కులీః ।
కురరం జాలపాదఞ్చ ఖఞ్జరీటమృగద్విజాన్ ॥
చాషాన్మత్స్యాన్రక్తపాదాన్జగ్ధ్వా వై కామతో నరః ॥70॥

సారసపక్షుల మాంసం ఒకే డెక్కగల జంతువు మాంసం, హంసలు, కొంగలు, సంకుబుడ్డ కొంగ (ఒక జాతి కొంగ), పిచ్చుకలు, అపవిత్రమైన పులగం, జంతికలు వంటి అన్ని రకముల పిండి వంటలు పాయసం, అప్పలం, చక్కిలాలు, కురరం, జలపాదం మొదలగు వాటి మాంసం కాటుకపిట్ట, జింక, పాలపిట్ట, చిలుక వీటి మాంసం స్వేచ్ఛగా తినవచ్చు. అయితే మూడురోజులు ఉపవాసనముండాలి ప్రాయశ్చిత్తంగా .

బన్ధురం కామతో జగ్ధ్వా సోపవాసస్త్ర్యహం భవేత్ ।
పలాండులశునాదీని జగ్ధ్వా చాంద్రాయణఞ్చరేత్ ॥71॥

కలహంస కోరికతో తింటేవచ్చే పాపం మూడురోజులు ఉపవాసం వుంటే పోతుంది. వెల్లుల్లి మరియు ఉల్లిపాయలు తినుట వలన కలుగుపాపం చాంద్రాయణవ్రతం చేయుట వలన పోతుంది.

శ్రాద్ధే దైవాన్పితౄన్ప్రార్చ్య ఖాదేన్మాంసం న దోషభాక్ ।
వసేత్స నరకే ఘోరే దినాని పశురోమతః ॥72॥

పితృదేవతలకు, ఋషులకు పూజ చేసిన తరువాత మాంసం తింటే వారికి శ్రాద్ధమునందు ఎట్టి పాపం అంటదు. జంతువులను చంపి, వాటి మాంసమును తిన్న వారు నరకమును పొంది, అచ్చట ఆ పశువునకు ఎన్ని వెంట్రుకలు వుంటాయో అన్ని రోజులు వుంటారు.

సమ్మితాని దురాచారో యో హన్త్యవిధినా పశూన్ ।
మాంసం సన్త్యజ్య సంప్రార్థ్య కామాద్యాతి తతో హరిమ్ ॥73॥

అట్లు పాపం చేసిన వాడు అనేక పర్యాయములు హరిని ప్రార్థించగా, అతడు వినగా, మరుసటి జన్మలో ఎటువంటి ప్రాణులను, జంతువులను చంపనని విన్నవిస్తే అతడు క్షమించబడతాడు.

ఇతి శ్రీగారుడే మహాపురాణే పూర్వఖండే ప్రథమాంశాఖ్యే ఆచారకాండే యాజ్ఞవల్క్యోక్త శ్రాద్ధనిరూపణం నామ షణ్ణవతితమోऽధ్యాయః ॥96॥

శ్రీగరుడమహాపురాణం పూర్వఖండం ప్రథమాంశం అనబడే ఆచారకాండయందు యాజ్ఞవల్క్యుడు చెప్పిన శ్రాద్ధవిధి అనే పేరుగల తొంబై ఆరవ అధ్యాయం సమాప్తం.

సప్త నవతితమోఽధ్యాయః - తొంబై ఏడవ అధ్యాయం

యాజ్ఞవల్క్యోక్త ద్రవ్యశుద్ధి నిరూపణమ్ - యాజ్ఞవల్క్యుడు చెప్పిన ద్రవ్యశుద్ధి నిరూపణం

యాజ్ఞవల్క్య ఉవాచ - యాజ్ఞవల్క్యుడు పలుకుచున్నాడు.

ద్రవ్యశుద్ధిం ప్రవక్ష్యామి తాం నిబోధత సత్తమాః ।
సువర్ణ రాజతాబ్జానాం శఙ్కరజ్వాది చర్మణామ్ ।

పాత్రాణాం చాసనానాం చ వారిణా శుద్ధిరిష్యతే ॥1॥

ఓ అయ్యలారా! నేను ఇపుడు వస్తువులను శుభ్రం చేసే విధానమును తెలుపుతాను. బంగారం, వెండి, ముత్యములు, శంఖం, త్రాళ్ళు, తోలు, చెక్కతో చేయబడిన ఆసనములు మరియు పాత్రలు ఎలా శుభ్రం చేయాలో తెలుపుతాను.

ఉష్ణాద్భిః స్రుక్స్రువయోః ధాన్యానాం ప్రోక్షణేన చ ।
తక్షణాద్దారు శృంగాదేర్యజ్ఞపాత్రస్య మార్జనాత్ ॥2॥

సోష్ణైరుదకగోమూత్రైః శుద్ధ్యత్యావికకౌశికమ్ ।
భైక్ష్యం యోషిన్ముఖం పశ్యన్పునః పాకాన్మహీమయమ్ ॥3॥

పవిత్రమైన పెద్దగరిటెలను వేడినీటితో కడగాలి. గింజలను నీటిని చల్లి శుభ్రపరచాలి. కొమ్మువంటి వస్తువులు చెక్కుటవలన శుభ్రమవుతాయి. పవిత్రమైన పాత్రలు తోముటవలన శుభ్రపడతాయి. ఉన్నికి సంబంధించిన, పట్టుకు సంబంధించిన వస్తువులను తాజాగా కలిపిన గోమూత్రం, వేడి నీటిచే శుభ్రపరచాలి. భిక్షకుడు తన భార్య ముఖం చూస్తే భిక్ష తీసికొనిన పదార్థం పవిత్రవుతుంది. నిప్పుపై వుంచుటవలన మట్టిపాత్ర పవిత్రమవుతుంది.

గోఘ్రాతేఽన్నే తథా కేశమక్షికా కీటదూషితే ।
భస్మక్షేపాద్విశుద్ధిః స్యాద్భూశుద్ధిర్మార్జనాదినా ॥4॥

ఆవుచేత అశుచి చేయబడిన ఆహారాన్ని (వాసనచూచుటవలన) వెంట్రుకలు పడుటవలన, ఈగలు, సూక్ష్మజీవులు పడుట వలన అపవిత్రమైన ఆహారమును పవిత్రమైన విభూతిని చల్లి శుభ్రపరుచవచ్చును. అచ్చట భూమిని ఊడ్చుటవలన గాని, అలుకుట వలన గాని పరిశుభ్రం చేయవచ్చును.

త్రపుసీసక తామ్రాణాం క్షారామ్లోదక వారిభిః ।
భస్మాద్భిర్లోహకాంస్యానామజ్ఞాతఞ్చ సదా శుచి ॥5॥

ఇత్తడి, సీసం, రాగి మొదలగు లోహములతో తయారుచేసిన పాత్రలను ఆమ్లపు ద్రవంతో మరియు చింతపండు నీటితో శుభ్రపరచాలి. ఇనుము, కంచు మొదలగు పాత్రలను బూడిదతోను, నీటితోను శుభ్రపరచాలి. దాచి ఉంచిన పాత్ర ఎల్లప్పుడు శుభ్రంగా ఉంటుంది.

అమేధ్యాక్తస్య మృత్తో యైర్గన్ధలేపానుకర్షణాత్ ।
శుచిగోతృప్తిదం తోయం ప్రకృతిస్థం మహీగతమ్ ॥6॥

ఏదైనా పాత్ర మట్టితో కూడి అశుచిగావున్నపుడు చెడువాసన మట్టి వదలు వరకు మట్టితోను, నీటితోను శుభ్రపరచాలి. ఆవులచే సంతోషంగా త్రాగబడే ప్రకృతిసిద్ధమైన నీరు శుభ్రంగా వుంటుంది.

తథా మాంసం శ్వచణ్డాలక్రవ్యాదాది నిపాతితమ్ ।
రశ్మిరగ్నీరజచ్ఛాయా గౌశ్చైవ వసుధాని చ ॥7॥

అశ్వాజ విప్రుషో మేధ్యాస్తథా చ మలబిందవః ।

కుక్కనోటినుండి జారిన మాంసం ముక్క, చండాలుడు వదలిన మాంసం, మాంసమును తిను జంతువు వదిలిన ముక్క ఇవి అన్నీ సహజంగా శుభ్రమైనవి. సూర్యుని (రశ్మి) కిరణములు, నిప్పు, మేక, మేక యొక్క నీడ, నేల ఇవి అన్నీ సహజముగనే పవిత్రములు.

స్నాత్వా పీత్వా క్షుతే సుప్తే భుక్త్వా రథ్యాప్రసర్పణే ॥8॥

ఆచాన్తః పునరాచామేద్వాసోఽన్యత్పరిధాయ చ ।
క్షుతే నిష్ఠీవితే స్వాపే పరిధానేఽశ్రుపాతనే ॥9॥

పఞ్చస్వేతేషు నాచామేద్దక్షిణం శ్రవణం స్పృశేత్ ।
తిష్ఠన్త్యగ్న్యాదయో దేవా విప్రకర్ణే తు దక్షిణే ॥10॥

గుర్రముల యొక్కయు, మేకల యొక్కయు నురుగుతో కలసిన ఉమ్మి పవిత్రమైనది మరియు వాటి పేడ కూడా శుభ్రమైనది. స్నానం చేసిన తరువాత, నీరు త్రాగిన తరువాత, తుమ్మిన తరువాత, నిద్ర తరువాత, ఆహారం తీసికొనిన తరువాత వీధి దాటునపుడు, బట్టలు మార్చునపుడు విధిగా ఆచమనం చేయాలి. రెండుసార్లు ఆచమనం చేయాలి. తుమ్మిన తరువాత, నిద్ర తరువాత, కన్నీళ్ళు చూచిన తరువాత, బట్టలు మార్చుకున్న తరువాత ఆచమనం చేయనిచో కుడి చెవిని ముట్టుకోవాలి. బ్రాహ్మణుని యొక్క కుడిచెవియందు అగ్ని మొదలగు దేవతలు వుంటారు.

ఇతి శ్రీగారుడే మహాపురాణే పూర్వఖండే ప్రథమాంశాఖ్యే ఆచారకాండే ద్రవ్యశుద్ధిర్నామ సప్తనవతితమోఽధ్యాయః ॥97॥

శ్రీగరుడమహాపురాణం పూర్వఖండం ప్రథమాంశం అనబడే ఆచారకాండయందు ద్రవ్యశుద్ధి అనే తొంబై ఏడవ అధ్యాయం సమాప్తం.

అష్ట నవతితమోఽధ్యాయః - తొంబై ఎనిమిదవ అధ్యాయం

దానధర్మమ్ - దానధర్మం

యాజ్ఞవల్క్య ఉవాచ - యాజ్ఞవల్క్యుడు పలికాడు.

అథ దానవిధిం వక్ష్యే తన్మే శృణుత సువ్రతాః ।
అన్యేభ్యో బ్రాహ్మణాః శ్రేష్ఠాస్తేభ్యశ్చైవ క్రియాపరాః ।।1।।

బ్రహ్మవేత్తా చ తేభ్యోఽపి పాత్రం విద్యాతపోఽన్వితమ్ ।
గోభూ ధాన్య హిరణ్యాది పాత్రే దాతవ్యమర్చితమ్ ।।2।।

యాగములను నిర్వహించిన ఓ సాత్త్వికులారా! నేను ఇపుడు దానవిధిని వివరిస్తాను దయచేసి వినండి. ఇతరులకంటె బ్రాహ్మణులు శ్రేష్ఠులు. వైదిక కర్మలు ఆచరించు వారు ఇంకను శ్రేష్ఠులు. బ్రాహ్మణుని శ్రేష్ఠునిగా తలచిన వారు అతనిని తపః సంపన్నుడు అగుట వలన తగిన వ్యక్తిగా గుర్తించుదురు. ఆవులను, భూభాగమును, బంగారమును తగిన వ్యక్తులకు తగిన విధంగా ఆదరించి, దానం చేయాలి.

విద్యాతపోభ్యాం హీనేన న తు గ్రాహ్యః ప్రతిగ్రహః ।
గృహ్ణన్ ప్రదాతారమధో నయత్యాత్మానమేవ చ ।।3।।

విద్యా, తపస్సు లేనివాడు దానం గ్రహించరాదు. అట్లు తీసికొనుట వలన ఇచ్చిన వారి యొక్క పుచ్చుకొన్న వారి యొక్క స్థితి దిగజారిపోతుంది.

దాతవ్యం ప్రత్యహం పాత్రే నిమిత్తేషు విశేషతః ।
యాచితేనాపి దాతవ్యం శ్రద్ధాపూతం తు శక్తితః ।।4।।

తగిన వ్యక్తులకు ప్రతిదినం దానములు చేయాలి. ముఖ్యంగా పండుగ దినములందు, ప్రత్యేక సమయములందు దానములు చేయాలి. ఎవరైనా యాచించినపుడు శక్తిని అనుసరించి, శ్రద్ధతో దానం చేయాలి.

హేమశృఙ్గీ శఫైః రౌప్యైః సుశీలా వస్త్రసంయుతా ।
సకాంస్యపాత్రా దాతవ్యా క్షీరిణీ గౌః సదక్షిణా ।।5।।

కొమ్ములకు బంగారుతొడుగు, గిట్టలకు వెండి తాపడం వున్న పాడి ఆవును, బట్టలు, కంచుపాత్ర మరియు తగిన దక్షిణతో దానం ఈయాలి.

దశసౌవర్ణికంశృఙ్గం శఫం సప్తపలైః కృతమ్ ।
పఞ్చాశత్పలికం పాత్రం కాంస్యం వత్సస్య కీర్త్యతే ।।6।।

ఒక్కొక్క కొమ్ముకు ఒక పలం బరువుగల బంగారు తొడుగు అమర్చాలి. ఒక్కొక్క గిట్టకు ఏడు పలములు బరువుగల వెండి తాపడం పెట్టాలి. కంచుపాత్ర ఏబది పలముల బరువు వుండాలి. దూడకు సంబంధించిన వివరములు పూర్వము తెలిపినవిగా వుండాలి.

స్వర్ణపిప్పలపాత్రేణ వత్సో వా వాత్సికాపి వా ।
అస్యా అపి చ దాతవ్యమపత్యం రోగవర్జితమ్ ॥7॥

దూడ కోడెదూడ గాని, పెయ్యదూడ గాని పరవాలేదు. దానిని బంగారు పాత్రతో గాని, వెండిపాత్రతోగాని దానం ఇవ్వాలి. దూడ మాత్రం ఆ ఆవుకు చెందినదై వుండాలి. ఎటువంటి అనారోగ్యంతోనూ వుండరాదు.

దాతా స్వర్గమవాప్నోతి వత్సరాన్రోమసంమితాన్ ।
కపిలా చేత్తారయతే భూయశ్చాసప్తమం కులమ్ ॥8॥

దానం చేసేవాడు ఆ ఆవు శరీరంపై ఎన్ని వెంట్రుకలుంటాయో అన్ని సంవత్సరములు స్వర్గమున వుంటాడు. ఆ ఆవు కపిల వర్ణం కలిగినదైతే ఏడు తరములవారిని నరకం నుండి దాటిస్తుంది.

యావద్వత్సస్య ద్వౌ పాదౌ ముఖం యోన్యాం ప్రదృశ్యతే ।
తావద్గౌః పృథివీ జ్ఞేయా యావద్గర్భం న ముఞ్చతి ॥9॥

ఆవు ప్రసవించు సమయమున దూడ యొక్క తల, పాదములు యోనినుండి బయటకు వచ్చే సమయమున దానం చేయుటవలన సమస్త భూమండలమును దానం చేసిన ఫలితము కలుగుతుంది.

యథా కథంచిత్ దత్త్వా గాం ధేనుం వాஉధేనుమేవ వా ।
అరోగామపరిక్లిష్టాం దాతా స్వర్గే మహీయతే ॥10॥

దూడవున్న, లేకపోయినా ఎలా వున్నా రోగములేకుండా ఆరోగ్యంగా వున్న ఆవును దానం చేస్తే స్వర్గమును అనుభవిస్తాడు.

శ్రాన్త సంవాహనం రోగి పరిచర్యా సురార్చనమ్ ।
పాదశౌచం ద్విజోచ్ఛిష్టమార్జనం గోప్రదానవత్ ॥11॥

అలసిన బాటసారియొక్క పాదములను ఒత్తుటవలనను, రోగంతో బాధపడువారికి ఉపశమనం చేకూర్చుట, బీదవారిని ఆదుకొనుట, దేవతారాధన చేయుట లేక బ్రాహ్మణుని పవిత్ర పాదములను కడుగుట చేయుటవలన గోదానం చేయుటవలన కలుగు ఫలితం పొందుతాడు.

ద్విజాయ యదభీష్టం తు దత్త్వా స్వర్గమవాప్నుయాత్ ।
భూదీపాంశ్చాన్న వస్త్రాణి సర్పిర్దత్వా వ్రజేచ్ఛ్రియమ్ ॥12॥

దానం పుచ్చుకొనువాని ఇష్టం ప్రకారం బ్రాహ్మణునికి దానం చేసి స్వర్గసుఖములు అనుభవిస్తారు. భూమి, దీపం, అన్నం, బట్టలు, వెన్న మొదలగునవి దానం చేసిన వ్యక్తి మరుసటి జన్మలో మహదైశ్వర్యమును పొందుతాడు.

గృహధాన్యచ్ఛత్ర మాల్యవృక్షయానఘృతం జలమ్ ।
శయ్యానులేపనం దత్త్వా స్వర్గలోకే మహీయతే ॥13॥

ఇల్లు, ధాన్యం (ఒడ్లు), గొడుగు, పూలదండ, మొక్కలు, బండ్లు, వెన్న, చల్లని నీరు, పరుపు, సుగంధద్రవ్యములు దానం చేస్తే స్వర్గంలో బాగుగా గౌరవించబడతాడు.

బ్రహ్మదాతా బ్రహ్మలోకం ప్రాపోన్తి సురదుర్లభమ్ ।
వేదార్థయజ్ఞశాస్త్రాణి ధర్మశాస్త్రాణి చైవ హి ॥
మూల్యేనాపి లిఖాత్వాపి బ్రహ్మలోకమవాప్నుయాత్ ॥14॥

వేదముల యొక్క మూలగ్రంథములను, వ్రాతప్రతులను దానం చేసినవారికి దేవతలకు కూడా లభించని బ్రహ్మస్థానం లభిస్తుంది. వేదములను విడిప్రతిగా వ్రాసేవారు, వేదముల అర్థములను వ్రాసేవారు, యజ్ఞశాస్త్రములను వ్రాసేవారు, ధర్మశాస్త్రములను వ్రాసేవారు ధనమును ఆశించి వ్రాసేవారు కూడా బ్రహ్మస్థానమును పొందుతారు.

ఏతన్మూలం జగద్యస్మాదసృజత్పూర్వమీశ్వరః ।
తస్మాత్సర్వప్రయత్నేన కార్యో వేదార్థసంగ్రహః ॥15॥

వేదములు ప్రాతిపదికగా (ఆధారంగా) భగవంతుడు ఈ విశ్వమును సృష్టించాడు. వేదములకు సంబంధించిన గ్రంథములను, వాటి భాష్యములను అనగా వ్యాఖ్యానములను ఎంత శ్రమకైనా ఓర్చి సేకరించాలి.

ఇతిహాసపురాణం వా లిఖిత్వా యః ప్రయచ్ఛతి ।
బ్రహ్మదానసమం పుణ్యం ప్రాపోన్తి ద్విగుణోన్నతిమ్ ॥16॥

ఇతిహాసపురాణముల యొక్క వ్రాతప్రతిని తయారు చేసేవారు, అట్టి ప్రతిని దానం చేసేవారు వేదములు దానము చేయటంతో సమానమైన ఫలితాన్ని పొందుతారు. అంతేగాక రెండురెట్లు అధికమైన వృద్ధిని పొందుతారు.

లోకాయతం కుతర్కఞ్చ ప్రాకృతం మ్లేచ్ఛభాషితమ్ ।
న శ్రోతవ్యం ద్విజేనైతదధో నయతి తం ద్విజమ్ ॥17॥

బ్రాహ్మణుడు లౌకికమయిన వితండవాదనను, ప్రాకృతమునకు, విదేశములకు సంబంధించిన ఉపన్యాసములను, ప్రవచనములను వినరాదు. వాటిని వినుటవలన అతడు నీచస్థానం పొందుతాడు.

సమర్థోయో న గృహ్ణీయాద్దాతృలోకానవాప్నుయాత్ ।
కృశాః శాకం పయో గంధాః ప్రత్యాఖ్యేయా న వారి చ ॥18॥

అర్హుడైన వ్యక్తి దానం స్వీకరిస్తే అతడు దాత స్థానమునకు చేరుతాడు. కుశలు, కూరగాయలు, నీరు, పాలు, మరియు గంధం మొదలగు లేపనములను దానం ఇస్తే నిరాకరించరాదు.

అయాచితాహృతం గ్రాహ్యమపి దుష్కృతకర్మణః ।
అన్యత్ర కులటాషణ్డ పతితేభ్యో ద్విషస్తథా ॥
దేవాతిథ్యర్చనకృతే పితృతృప్త్యర్థమేవ చ ॥19॥

దేవతారాధనకు ప్రార్థించకుండా మరియు పితృదేవతలకు అతిథులకు ఇచ్చుటకు లభిస్తే తప్పక వారు చెడు ప్రవృత్తి కలవారైనను స్వీకరించవచ్చు. కాని వ్యభిచారం చేసేవారు, నపుంసకులు, పతితలు, పతిభ్రష్టలు, మరియు శత్రువుల నుండి గ్రహించరాదు.

ఇతి శ్రీగారుడే మహాపురాణే పూర్వఖండే ప్రథమాంశాఖ్యే ఆచారకాండే దానధర్మం నామ అష్టనవతి తమోఽధ్యాయః ॥98॥

శ్రీగరుడమహాపురాణం పూర్వఖండం ప్రథమాంశం అనబడే ఆచారకాండయందు దనధర్మం అనే పేరుగల తొంబై ఎనిమిదవ అధ్యాయం సమాప్తం.

నవ నవతితమోऽధ్యాయః – తొంబై తొమ్మిదవ అధ్యాయం

యాజ్ఞవల్క్యోక్త దానధర్మ నిరూపణమ్ – యాజ్ఞవల్క్యుడు చెప్పిన దానధర్మం

యాజ్ఞవల్క్య ఉవాచ – యాజ్ఞవల్క్యుడు పలికాడు.

అథ శ్రాద్ధవిధిం వక్ష్యే సర్వపాప ప్రణాశనమ్ ।
అమావాస్యాష్టకా వృద్ధికృష్ణపక్షాయనద్వయమ్ ॥1॥

ద్రవ్యం బ్రాహ్మణసంపత్తిర్విషువత్ సూర్యసంక్రమః ।
వ్యతీపాతో గజచ్ఛాయా గ్రహణం చంద్రసూర్యయోః ॥
శ్రాద్ధం ప్రతిరుచిశ్చైవ శ్రాద్ధకాలః ప్రకీర్తితః ॥2॥

పాపములను పోగొట్టే శ్రాద్ధవిధానం నేను ఇపుడు వివరిస్తాను. ఈ క్రింది తెలుపబడినవి శ్రాద్ధమునకు తగిన సమయములని తెలిసికొనుడు. పున్నమినాడు అష్టకదినములు పుష్య, మాఘ, ఫాల్గుణమాసములు 7,8,9 వ రోజులు లేక ఏ ఇతర శుభదినములందు, అనపేక్షితమైన దినమున, భాద్రపద కృష్ణ పక్షమున రెండు సంక్రమణములందు, తగిన సంపద కలిగినపుడు, సరియైన యోగ్యులైన బ్రాహ్మణులు లభించినపుడు, సమరాత్రి దివాకాలమున (రాత్రి పగలు సమానముగానుండు కాలమున) గ్రహములు క్రమం తప్పినపుడు, గజచ్ఛాయయందు అనగా మఘనక్షత్రం పదమూడవ రోజు కృష్ణపక్షమున వచ్చినపుడు, సూర్యగ్రహణం చంద్రగ్రహణములందు మరియు శ్రాద్ధమును పెట్టవలెనని కోరిక కలిగినపుడు తప్పక ఆచరించాలి.

అగ్నియః సర్వదేవేషు శ్రోత్రియో వేదవిద్యువా ।
తిథిజ్ఞానే చ కుశలః త్రిమధుస్త్రిసవర్ణికః ॥3॥

స్వస్త్రీయఋత్విగ్జామాతాచార్య శ్వశురమాతులాః ।
త్రిణాచికేత దౌహిత్ర శిష్యసమ్బన్ధి బాన్ధవాః ॥4॥

కర్మనిష్ఠా ద్విజాః కేచిత్పఞ్చాగ్ని బ్రహ్మచారిణః ।
పితృమాతృ పరాశ్చైవ బ్రాహ్మణాః శ్రాద్ధదేవతాః ॥5॥

శ్రాద్ధము నందు నియమించదగిన వారు ఈ క్రింది వారు అయివుండాలి. వేదపండితుడు, శ్రోత్రియుడు, యువకుడు, మంచి జ్యోతిశ్శాస్త్రజ్ఞుడు, త్రిమధువు, త్రిసవర్ణిక స్నేహితులు, చెల్లెలు కొడుకు, ఇంటి పూజారి, అల్లుడు, గురువు, మామగారు, మేనమామ, మనవడు(కూతురి కొడుకు), శిష్యుడు, భార్య సోదరులు, పితృకార్యం చేయువారి యొక్క (పితృదేవతల యొక్క) బంధువులు, స్నేహితులు, ముగ్గురు నచికేతులు, (నచికేత యాగం చేసిన వారు), మతపరమైన యాగములను చేయు బ్రాహ్మణులు, పంచాగ్ని బ్రాహ్మణులు, తల్లిదండ్రుల పట్ల భక్తి శ్రద్ధలుచూపువారు. వీరందరు శ్రాద్ధమునకు యోగ్యులు.

రోగీ హీనాతిరిక్తాఙ్గః కాణః పౌనర్భవస్తథా ।
అవకీర్ణాదయో యే చ యే చాచార వివర్జితాః ॥6॥

అవైష్ణవాశ్చ యే సర్వే న శ్రాద్ధార్హాః కదాచన ।
నిమన్త్రయేచ్చ పూర్వేద్యుర్ద్విజైర్భావ్యం చ సంయతైః ॥7॥

ఈ క్రింది వారిని శ్రాద్ధంలో వినియోగించరాదు. అనారోగ్యంగా వున్నవారిని, అవయవలోపం గలవారిని, అధిక అవయవములున్న వారిని, ఒంటికన్నువారిని, విధవరాలు మరల వివాహం చేసికొనిన తరువాత పుట్టిన కుమారుని, భ్రష్టుడైన వానిని, అవకీర్ణుని, వేదవిహిత ధర్మములను నెరవేర్చనివానిని, వైష్ణవుడు కాని వానిని వీరిని శ్రాద్ధమునకు ఒకరోజు ముందుగానే ఆహ్వానిస్తే వారు బ్రహ్మచర్యమును పాటిస్తారు.

ఆచాన్తాశ్చైవ పూర్వాహ్ణే హ్యాసనేషూపవేశయేత్ ।
యుగ్మాన్దైవే తథా పిత్ర్యేష్వప్రదేశేషుశక్తితః ॥8॥

శ్రాద్ధం జరిగే దినమున వేకువనే వారు ఆచమనం చేసి, వారివారి స్థానములందు అనగా దైవస్థానం, పితృస్థానములందు కూర్చుని, నేలమీద కుర్చొనుట వీలు కానిచో అట్లు చేయాలి.

ద్వౌ దైవే ప్రాగుదక్పిత్ర్యే త్రీణ్యేకఞ్చోభయోః పృథక్ ।
మాతామహానామప్యేవం మన్త్రం వా వైశ్వదేవికమ్ ॥9॥

దైవస్థానమునందు ఇద్దరు బ్రాహ్మణులను తూర్పుముఖంగా కూర్చుండబెట్టాలి. పితృస్థానమునందు ముగ్గురు బ్రాహ్మణులను పశ్చిమాభిముఖంగా కూర్చుండపెట్టాలి. మాతామహులకు ఈ విధంగానే స్థానం కల్పించాలి. కానీ మంత్రములు విశ్వేదేవశ్రాద్ధంవలె వుంటాయి. చేతులు కడుగుకొనుటకు, కుశలు తడుపుటకు నీటిని ఇవ్వాలి.

హస్తప్రక్షాళనం దత్త్వా విష్టరార్థే కుశానపి ।
ఆవాహ్య తదనుజ్ఞాతో విశ్వేదేవా మహాసృచా ॥10॥

చేతులు కడుగుకొనుటకు నీటిని ఈయాలి. కూర్చొనుటకు దర్భగడ్డిని వేసి, ఆ శ్రాద్ధమున నియమించ బడిన బ్రాహ్మణుల అనుమతి తీసుకుని, పితృదేవతలను తగిన మంత్రములను ఉచ్చరించి, ఆహ్వానించాలి. విశ్వేదేవతలను మంత్రములతో ఆహ్వానించాలి.

యవైరన్నం వికీర్యాథ భాజనే స్వపవిత్రకే।
శన్నో దేవ్యా పయః క్షిప్త్వా యవోஉసీతి యవాంస్తథా ॥11॥

దర్భ కట్టినటుంటి పాత్రపై బార్లీ గింజలు చల్లాలి. తరువాత బ్రాహ్మణులకు 'శన్నో దేవి' అను మంత్రమును చదువుతూ నీటిని ఈయాలి. 'యవోஉసి' మొదలగు మంత్రం చదువుతూ బార్లీ గింజలను నీటితో ఇవ్వాలి.

యా దివ్యా ఇతి మన్త్రేణ హస్తేష్వేవ వినిక్షిపేత్ ।
గన్ధం తథోదకఞ్చైవ ధూపాదీంశ్చ పవిత్రకమ్ ॥12॥

'యా దివ్యా' అనుమంత్రముతో వాటిని చేతియందుంచాలి. ఈ విధంగానే గంధము, నీరు, పవిత్రము మరియు ధూపమును ఈయాలి.

అపసవ్యం తతః కృత్వా పితౄణామప్రదక్షిణమ్ ।
ద్విగుణాంస్తు కుశాన్దత్త్వా ఉశన్తస్త్వేత్యృచా పితౄన్ ॥13॥

పితృదేవతలకు కుడి నుండి ఎడమవైపునకు తర్పణమును వదలాలి. మరియు నీటిని అప్రదక్షిణంగా వదలాలి. రెండురెట్లు దర్భగడ్డిని ఆ సమయమునందు ఇవ్వాలి. 'ఉశన్తస్త్వా' అను ఋగ్వేదమంత్రంతో పితృదేవతలను ఆహ్వానించాలి.

ఆవాహ్య తదనుజ్ఞాతైర్జపేదాయాన్తు నస్తతః ।
యవార్థస్తు తిలైః కార్యం కుర్యాదర్ఘ్యాది పూర్వవత్ ॥14॥

బ్రాహ్మణుల యొక్క అనుమతితో శ్రాద్ధం పెట్టి యజమాని "ఆయాంతు నః" అను మంత్రమును మరల ఉచ్చరించాలి. బార్లీ గింజలకు బదులుగా నువ్వులును ఉపయోగించవచ్చు. అర్ఘ్యం మొదలగు వాటినన్నిటిని పూర్వం వలె చేయాలి.

దత్త్వార్ఘ్యం సంశ్రవంహ్యేషాం పాత్రే కృత్వా విధానతః ।
పితృభ్యః స్థానమసీతి న్యుబ్జం పాత్రం కరోత్యధః ॥15॥

అర్ఘ్యమును వదలిన తరువాత గృహస్థుడు బ్రాహ్మణులకు తగిన రీతిలో వాగ్దానం చేయాలి. 'పితృభ్య స్థానమ్' అను మంత్రమును చదవుతూ పాత్రను బోర్లించాలి.

అగ్నౌ కరిష్య ఆదాయ పృచ్ఛత్యన్నం ఘృతప్లుతమ్ ।
సవ్యాహృతిఇ్చ గాయత్రీం మధువాతేత్ర్యృచస్తథా ॥16॥

జప్త్వా యథాసుఖం వాచ్యం భుఞ్జీరంస్తేఽపి వాగ్యతాః ।
అన్నమిష్టం హవిష్యఇ్చ దద్యాదక్రోధనో నరః ॥17॥

ఆతృప్తేస్తు పవిత్రాణి జప్త్వా పూర్వజపం తథా ।
అన్నమాదాయ తృప్తాః స్థ శేషఇ్చైవాన్నమన్వహమ్ ॥18॥

తదన్నం వికిరేద్భూమౌ దద్యాచ్చాపి సకృత్సకృత్ ।
సర్వమన్నముపాదాయ సతిలం దక్షిణాముఖః ॥19॥

ఉచ్ఛిష్టసన్నిధౌ పిణ్డాన్ ప్రదద్యాత్పితృయజ్ఞవత్ ।
మాతామహానామప్యేవం దద్యాచ్చాచమనం తతః ॥20॥

వండిన అన్నం వెన్నతో నానపెట్టి, "అగ్నౌ కరిష్యే" అను మంత్రమును చదువుతూ బ్రాహ్మణుల అనుజ్ఞను తీసుకొని, అగ్నియందు దానిని వుంచాలి. గాయత్రీ మంత్రమును వ్యాహృతులతో చదవాలి "మధువాతా" అను ఋక్ మంత్రములను చదవాలి.వీలైనంత వరకు చదవాలి. బ్రాహ్మణులు నిశ్శబ్దంగా భోజనం చేయాలి. శ్రాద్ధం పెట్టువారు పవిత్రమైన మంత్రములను మనస్సులో జపించుకోవాలి. ఆ సమయము నందు పితృదేవతలు వారికి

ఒసగిన భోజనమును స్వీకరింతురు. కావలసిన హవిస్సును, ఆహారం ఎటువంటి కోపము లేకుండా వారికి సమర్పించాలి. 'మధువాతా ఋతాయతే' అను మంత్రమును చదవాలి. పవిత్రమైన అన్నమును "ఓం తృప్తా : స్థ" అను మంత్రముతో భూమిపై అన్ని వైపుల వెదజల్లాలి. అన్నమును నువ్వులతో కలిపి పితృదేవతలకు వదలిన పాత్ర దగ్గర వదిలిపెట్టాలి. ఆ సమయమున కర్త దక్షిణ దిక్కునకు కూర్చుండాలి. ఆ విధంగా కర్త యొక్క పితామహులు, మాతామహులకు, ప్రపితామహులకు ఆచమనం చేసి, అంతటితో తర్పణమును ముగించాలి.

స్వస్తివాచ్యస్తతో దద్యాదక్షయ్యోదకమేవ చ ।
దత్త్వా చ దక్షిణాం శక్త్యా స్వధాకారముదాహరేత్ ॥21॥

వాచ్యతామిత్యనుజ్ఞాతః పితృభ్యశ్చ స్వధోచ్యతామ్।
విప్రైరస్తు స్వధేత్యుక్తో భూమౌ సిఞ్చేత్తతో జలమ్ ॥22॥

ప్రీయన్తామితి చాహైవం విశ్వేదేవా జలం దదత్ ।
దాతారో నోఽభివర్ధన్తాం వేదాః సన్తతిరేవ చ ॥23॥

శ్రద్ధా చ మావ్యగమద్బహుదేయఞ్చ నోఽస్త్వితి ।
ఇత్యుక్తోఽపి ప్రియం వాచం ప్రణిపత్య విసర్జయేత్ ॥24॥

బ్రాహ్మణులు (భోక్తులు) బాగుగా తృప్తి పడువరకు కర్త పవిత్ర మంత్రములను, బ్రాహ్మణులు వారు వదలిన అన్నం భూమిపై చల్లవలెను. నెమ్మదిగా చల్లాలి. అన్నమును నువ్వులతో తీసికొని దక్షిణదిశగా వుండి భోక్తలు భోజనం చేసిన చోట పిండములను వుంచాలి. మాతామహులకు కూడా ఈ విధంగా చేసి తరువాత ఆచమనం చేయాలి. మీకు స్వస్తి అని చెప్పాలి. బ్రాహ్మణులకు తీర్థమును ఇచ్చి ఆపై అక్షయ్యోదకమివ్వాలి. శక్తిని బట్టి దక్షిణనివ్వాలి. వారి అనుమతితో 'పితృభ్యః స్వధా' అని స్వధాకారాన్ని పలకాలి. వారు 'అస్తు స్వధా' అనాలి.

వాజే వాజే ఇతి ప్రీత్యా పితృపూర్వం విసర్జనమ్ ।
యస్మింస్తే సంస్రవాః పూర్వమర్ఘ్యపాత్రే నిపాతితాః ॥
పితృపాత్రం తదుత్థానం కృత్వా విప్రాన్విసర్జయేత్ ॥25॥

బ్రాహ్మణుల 'వాచ్యతామ్' (చదవండి) అని తెలిపిన తరువాత కర్త 'పితృభ్యః స్వధా' (పితృదేవతలకు స్వధా) అని తెలిపి బ్రాహ్మణులు దానిని మరల ఉచ్చరించిన పిదప, కర్త నేలపై నీటిని చల్లవలెను. తరువాత అర్ఘ్యం కలిగిన పితృపాత్ర యొక్క మూతను తొలగించి, కొన్ని చుక్కల నీటిని చల్లి, బ్రాహ్మణులకు వీడ్కోలు తెలపాలి.

ప్రదక్షిణమనుస్తుత్య భుఞ్జీత పితృశేషితమ్ ।
బ్రహ్మచారీ భవేత్తత్ర రజనీం భార్యయా సహ ॥26॥

బ్రాహ్మణులు మిగిల్చిన పదార్థములను భుజించాలి. ఆ రోజు రాత్రి తాను, భార్య బ్రహ్మచర్యమును పాటించాలి.

ఏవం ప్రదక్షిణం కుర్వాద్వృద్ధౌ నాన్దీముఖానపి ।
యజేత్తదధికర్కన్ధు మిశ్రాః పిణ్డా యవైః శ్రితాః ॥27॥

వివాహసమయములందును శ్రాద్ధము పై విధంగా జరుపవచ్చును. కాని పితృదేవతలకు నాందీముఖ అను పదమును తొలగించాలి. అపుడు పితృదేవతలకు బార్లీ గింజలతో, దోసకాయలతోను పిండమును సమర్పించాలి.

ఏకోద్దిష్టం దైవహీనం ఏకానైకపవిత్రకమ్ ।
ఆవాహనాగ్నీకరణరహితం హ్యపసవ్యవత్ ॥28॥

ఏకోద్దిష్టశ్రాద్ధ ప్రయోగమందు దైవ పాత్రం అనే గిన్నెను మినహాయించాలి. ఒకే ఒక దర్భనే గడ్డితో చేయబడిన పవిత్రమును ఉపయోగించాలి. ఆవాహన, అగ్నీకరణాలు ఉండవు. దీనిని కర్త యొక్క ఉత్తరీయం మీదగా చేయాలి. దీనిని కుడి భుజం మీద అపసవ్యంగా వుంచాలి.

ఉపతిష్ఠతామిత్యక్షయ్యస్థానే విప్రాన్విసర్జయేత్ ।
అభిరమ్యతాం ప్రబ్రూయాత్ బ్రూయుస్తేఽభిరతాః స్వహ ॥29॥

ఈ వైదిక ప్రక్రియయందు 'ఉపతిష్ఠతామ్' దయవుంచి లేవండి అని తెలుపుతూ బ్రాహ్మణులకు అభిరమ్యతాం అని అరుస్తూ తెలపాలి. బ్రాహ్మణులు 'అభిరమ్యస్వ' అని తెలుపుతారు.

గన్ధోదకతిలైర్మిశ్రం కుర్యాత్పాత్ర చతుష్టయమ్ ।
అర్ఘ్యార్థం పితృపాత్రేషు ప్రేతపాత్రం ప్రసేచయేత్ ॥30॥

సపిండీకరణం అను శ్రాద్ధప్రయోగమునందు నాలుగు పాత్రలలో నువ్వుల గింజలతో కూడిన నీటిని వుంచాలి. అవి యన్నీ అర్ఘ్యం ఇచ్చునపుడు సిద్ధంగా వుండాలి. అందులో ఒక పాత్రను కేవలం మోక్షమును కోరు ప్రేతమునుద్దేశించి వుండాలి.

యే సమానా ఇతి ద్వాభ్యాం శేషం పూర్వవదాచరేత్ ।
ఏతత్సపిండీకరణ ఏకోద్దిష్టం స్త్రియా అపి ॥31॥

ప్రేతమునకు ఉద్దేశించి తర్పణమును 'యే సమానా' అను రెండు మన్త్రములను చదువుతూ విభజించి తరువాత కర్త యొక్క పితామహుల అర్ఘ్యపాత్రలలో 'నీటితో' కలపాలి. ఏకోద్దిష్టం, పార్వణం ఈ రెండు శ్రాద్ధ ప్రక్రియలను సపిండీకరణం అంటారు. అర్ఘ్యపాత్రలలోని నీటిని కలపాలి. ఏకోద్దిష్టం, పార్వణం ఆడవారికి కూడా చేయవచ్చు.

అర్వాక్స పిండీకరణం యస్య సంవత్సరాద్భవేత్ ।
తస్యాప్యన్నం సోదకుమ్భం దద్యాత్సంవత్సరే ద్విజః ॥
పిణ్డాంశ్చ గోఽజవిప్రేభ్యో దద్యాదగ్నౌ జలేఽపి వా ॥32॥

వండిన అన్నమును (సోదకుంభం) నీటికుండతో సంవత్సరాంతమున బ్రాహ్మణునికీయాలి. పిండములను ఆవులకు, మేకలకు, బ్రాహ్మణులకు ఇవ్వాలి. అగ్నిలో గాని నీటి యందు గానీ వేయవచ్చు.

హవిష్యాన్నేన వై మాసం పాయసేన చ వత్సరమ్ ।
మాత్స్య హరిణకౌరభ్ర శాకునచ్ఛాగపార్షతైః ॥33॥

సంవత్సరీకమందు మొదటినెల హవిష్యాన్నమును అనగా కూరలతో కూడిన అన్నమును, నేతితో కలిపి మొదటి నెల ఈయాలి. రెండవ నెలయందు పాయసంతో కూడిన పదార్థములు తరువాత చేప, తరువాత జింక మాంసం లేక, మేక మాంసం, పక్షి మాంసం ఇవ్వాలి.

ఐణరౌరవవారాహశాశమాంసైర్యథాక్రమమ్ ।
మాసవృద్ధ్యాపి తుష్యన్తి దత్తైరిహ పితామహాః ॥34॥

రేమ, ప్రశత, ఐన ఝురు, ఎలుగు బంటు లేక కుందేలు, వీటి మాంసమును ఒక్కొక్క నెలకు ఒక్కొక్కటిగా సమర్పించుట వలన ప్రపితామహులు తృప్తి పడుదురు. ప్రతి నెలకు వృద్ధి చేయుచుండవలెను.

దద్యాద్వర్షత్రయోదశ్యాం మఘసూ చ న సంశయః ।
ప్రతిపత్రృభృతిష్వేవం కన్యాదీఙ్ చ్ఛాద్ధదో లభేత్ ॥35॥

శస్త్రేణ నిహతానాం తు చతుర్దశ్యాం ప్రదీయతే ।
స్వర్ణం హ్యపత్యయోగఇ్చ శౌర్యం క్షేత్రం బలం తథా ॥36॥

అరోగిత్వం యశో వీతశోకతాం పరమాం గతిమ్ ।
ధనం విద్యాఇ్చ వాక్సిద్ధిం కుప్యం గోజాదికం తథా ।
అశ్వానాయుశ్చ విధివద్యశ్శ్రాద్ధం సంప్రయచ్ఛతి ॥37॥

వర్ష మాసమున పదమూడవ రోజున మఘనక్షత్రం కూడా వున్నపుడు బాణంచే కొట్టబడి, గాయములతో మరణించిన అతనికి ఒకటి నుండి పదునాలుగు రోజులవరకు శ్రాద్ధమును చేయాలి. శ్రద్ధగా శ్రాద్ధమును పెట్టిన అతనికి కుమార్తెలు, బంగారం, సంతానం, పరాక్రమం, భూములు, బలం, సంపద, మంచి కుమారులు, మంచి ఆరోగ్యం, కీర్తి, దుఃఖం లేకుండుట, మోక్షం, సంపద, మంచి వాక్ పటుత్వం, ఎడతెగని సంపద, పశువులు, గుఱ్ఱములు ఇవి అన్నీ లభిస్తాయి.

కృత్తిది కామాన్భరణ్యన్తం స కాయా ప్రాప్ను దిమాన్ ।
వస్త్రాద్యాః ప్రీణయంత్యేవ నవం శ్రాద్ధకృతం ద్విజాః ॥38॥

ఆయుః ప్రజాధనం విద్యాం స్వరమోక్షసుఖాని చ ।
ప్రయచ్ఛతి తథా రాజ్యం ప్రీత్యా నిత్యం పితామహాః ॥39॥

బ్రాహ్మణుల యొక్క పితృదేవతలు తృప్తిపొందితే కృత్తిక నుండి భరణి నక్షత్రం వరకు వున్న వారు తృప్తిపడి దీర్ఘ ఆయువును, వంశాభివృద్ధిని, సంపదలను, విద్యను, స్వర్గమును లేక మోక్షమును లేక భూమిపై రాజ్యమును (ప్రసాదిస్తారు) కలుగజేస్తారు.

ఇతి శ్రీగారుడే మహాపురాణే పూర్వఖండే ప్రథమాంశాఖ్యే ఆచారకాండే యాజ్ఞవల్క్యోక్త దానధర్మ నిరూపణం నామ నవనవతితమోఽధ్యాయ ॥99॥

శ్రీగరుడమహాపురాణం పూర్వఖండం ప్రథమాంశం అనబడే ఆచారకాండయందు యాజ్ఞవల్క్యుడు చెప్పిన దానధర్మం అనే పేరుగల తొంబై తొమ్మిదవ అధ్యాయం సమాప్తం.

శతతమోఽధ్యాయః - నూరవ అధ్యాయం

యాజ్ఞవల్క్యోక్త గణపతికల్పనిరూపణమ్ - యాజ్ఞవల్క్యుడు చెప్పిన గణపతినిరూపణం

యాజ్ఞవల్క్య ఉవాచ - యాజ్ఞవల్క్యుడు పలికాడు.

వినాయకోపసృష్టస్య లక్షణాని నిబోధత ।
స్వప్నేఽవగాహతేఽత్యర్థం జలం ముణ్డాంశ్చ పశ్యతి ॥1॥

విమలా విఫలారమ్భః సంసీదత్యనిమిత్తతః ।
రాజా రాజ్యం కుమారీ చ పతిం పుత్రఇచ్ఛ గుర్విణీ ॥2॥

నాప్నుయాత్స్నాపనం తస్య పుణ్యేహ్ని విధిపూర్వకమ్ ।
గౌరసర్షపకల్కేన సాజ్యేనోత్సాదితస్య తు ॥
సర్వౌషధైః సర్వగన్ధైః విలిప్తశిరసం తథా ॥3॥

విఘ్నములచేత పీడింపబడే జనుల యొక్క లక్షణములను విను. విఘ్నములను కలిగించే వినాయకుని వలన బాధపడు వ్యక్తి మతి విభ్రమం, కలలు, తను గాని ఆమె గాని నీటిలో పూర్తిగా మునిగి పోతున్నట్లు కలలు, తలలులేని మొండములను చూచుట, గొరిగిన తలలు, అనగా గుండు చేసిన తలలు మొదలగువానిని చూస్తారు (కలలయందు). తనయొక్క ప్రయత్నములన్నీ ఫలించకపోవును. ఎటువంటి కారణం లేకుండా తన శక్తి వృథా అగును. రాజు తనయొక్క రాజ్యమున స్థిరంగా వుండడు. కన్యకు వరుడు దొరకడు. కడుపుతో ఉన్న స్త్రీ మగ శిశువును పొందజాలదు. దీనికి ప్రాయశ్చిత్తం లేక పరిహారం తెలుపబడినది. ఒక శుభకరమైన రోజున అతడు శుభ్రంగా స్నానం చేయాలి. తెల్ల ఆవాల నేతితో పిసికి వుంచాలి. మందులకు సంబంధించిన మూలికలను, సువాసన వెదజల్లు అత్తరులను అన్నిటిని బాగుగా పై పిండితో కలిపి, రోగి యొక్క తలకు పట్టించాలి. అనగా రుద్దాలి.

భద్రాసనోపవిష్టస్య స్వస్తి వాచ్యం ద్విజాచ్ఛుభాత్ ।
మృత్తికాం రోచనాం గన్ధాన్ గుగ్గులుం చాప్సు నిక్షిపేత్ ॥4॥

ఏకకృత్యా హ్యేకవర్ణైశ్చతుర్భిః కలసైర్హ్రదాత్ ।
చర్మణ్యానుద్వహే రక్తే స్నాప్యం భద్రాసనే తథా ॥5॥

రోగిని పవిత్రమైన మెత్తటి ఎర్రటి చర్మంతో చేసిన ఆసనమునందు కూర్చుండబెట్టవలెను. బ్రాహ్మణులు స్వస్తివాచక మంత్రములు చదువవలెను. ఒకే రంగులో ఒకే ఆకారముననుండు నాలుగు ముంతలు లేక చెంబులు ఒకే చెరువు నీటితో నింపాలి. మట్టి, గోరోచనం, పసుపు రంగులో వండునది గంధపు ముద్ద మరియు గుగ్గిలం, జిగురు పదార్థము వీటిని క్రమంగా ఆ నాలుగు ముంతలయందుంచాలి.

సహస్రాక్షం శతధారమృషిభిః పారణం కృతమ్ ।
తేన త్వానుభిషిఞ్చామి పావమాన్యః పెనన్తు తే ॥6॥

భగవాన్వరుణో రాజా భగం సూర్యో బృహస్పతిః ।
భగమిన్ద్రశ్చ వాయుశ్చ భగం సప్తర్షయో దదుః ॥7॥

యత్తే కేశేషు దౌర్భాగ్యం సీమన్తే యచ్చ మూర్ధని ।
లలాటే కర్ణయోరక్ష్ణోర్నాశం తద్యాతు తే సదా ॥8॥

స్నాతస్య సార్షపం తైలం శ్రవణే మస్తకే తథా ।
జుహుయున్మూర్ధని కుశాన్సాజ్యాన్సంపరిగృహ్య చ ॥9॥

వేయి కనులు కలిగినవాడా! వంద విద్యుచ్ఛక్తుల ధారను కలిగిన ఋషులు వారి శక్తిని నీకు ధారపోయుదురు గాక! పవిత్రమైన ఋక్కు నిన్ను పవిత్రుని చేయుగాక! వరుణదేవుడు, రాజు అయిన చంద్రుడు, సూర్యుడు, బృహస్పతి, ఇంద్రుడు, వాయుదేవుడు మరియు సప్త ఋషులు నీగత వైభవం తిరిగి తెచ్చి యిచ్చెదరు గాక! నీ యొక్క జుట్టునకు, పాపిడికి, తలకు, నుదుటికి, కళ్ళకు, చెవులకు పట్టిన దురదృష్టం పూర్తిగా తొలగిపోవుగాక! స్నానం అయిన పిమ్మట దర్భగడ్డిని నూతి యందు వుంచి అతని తలచుట్టు త్రిప్పాలి. మరియు ఆవ నూనెను చుక్కలు చుక్కలుగా అతని చెవి యందు, నుదుటి మీద వుంచాలి.

మితః సంయమితశ్చైవ తథా శాలకటఙ్కటైః ।
కూష్మాణ్డం రాజపుత్రాంశ్చ అన్తే స్వాహా సమన్వితైః ॥10॥

జనబాహుళ్యం కలిగిన ప్రదేశమునందు అగ్నిని వెలిగించి, 'స్వాహా మంత్రములతో' కూష్మాణ్డ రాజ పుత్ర దేవతాశక్తులను ప్రార్థించాలి.

దద్యాచ్చతుష్పథే భూమౌ కుశానాస్తీర్య సర్వశః ।
కృతాకృతం తథా చైవ తణ్డులౌదనమేవ చ ॥11॥

పుష్పం చిత్రం సుగన్ధఞ్చ సురాఞ్చ త్రివిధామపి ।
దధి పాయసమన్నఞ్చ ఘృతఞ్చ గుడమోదకమ్ ॥12॥

ఏతాన్సర్వానుపాకృత్య భూమౌ కృత్వా తతః శివః ।
అమ్బికాముపతిష్ఠేచ్చ దద్యాదన్నం కృతాఞ్జలిః ॥13॥

నాలుగు మార్గములు కలియు కూడలి యందు దర్భగడ్డిని నేలమీద పరచాలి. వండినటువంటి, వండనటువంటి అనేక పదార్థములను, పువ్వులను, అనేక రంగులు కలిగిన వానిని కమ్మని సువాసన వెదజల్లు పదార్థములను, మూడు రకముల మత్తు పానీయములను (సారాలు), పెరుగు, పాయసం, వండిన అన్నం,

నెయ్యి, బెల్లం, తీపి పదార్థములు, వీటినన్నింటిని అచ్చట వుంచాలి. అప్పుడు పూజ చేసే పురోహితులు (అంజలి ఘటించి) చేతుల కట్టుకొని, అంబికా అమ్మ వారికి, వీటిని నైవేద్యం పెడతారు.

దుర్వాసర్షపపుష్పైశ్చ పుత్రజన్మభిరన్తతః ।
కృతస్వస్త్యయనశ్చైవ ప్రార్థయేదమ్బికాం సతీమ్ ॥14॥

దూర్వ గడ్డితోను, ఆవ గింజలతోను స్వచ్ఛమైన హోమం చేసి కుమారులు కలుగుటకు అంబికా మాతను ప్రార్థించాలి.

రూపం దేహి యశో దేహి భాగ్యం భవతి దేహి మే ।
పుత్రాన్దేహి శ్రియం దేహి సర్వాన్కామాంశ్చ దేహి మే ॥15॥

నాకు అందమును ఇమ్ము! నాకు కీర్తిని ఓ దేవతా! నాకు అదృష్టమును ఇమ్ము. నాకు కుమారులను ఇమ్ము! నాకు సంపదలను ఇమ్ము! నాకు అన్ని కోరికలను నెరవేర్చు.

బ్రహ్మణాంస్తోషయేత్పశ్చాచ్ఛుక్లవస్త్రానులేపనైః ।
వస్త్రయుగ్మం గురోర్దద్యాత్సంపూజ్యశ్చ గ్రహస్తథా ॥16॥

బ్రాహ్మణులందరకు తెల్లని వస్త్రములిచ్చి సంతోషపెట్టాలి. గురువునకు జత బట్టలు ఈయాలి. గ్రహములను అన్నింటిని పూజించాలి.

ఇతి శ్రీగారుడే మహాపురాణే పూర్వఖండే ప్రథమాంశాఖ్యే ఆచారకాండే యాజ్ఞవల్క్యోక్త గణపతి కల్పనిరూపణం లక్షణం నామ శతతమోఽధ్యాయ ॥100॥

శ్రీగరుడమహాపురాణం పూర్వఖండం ప్రథమాంశం అనబడే ఆచారకాండయందు యాజ్ఞవల్క్యుడు చెప్పిన గణపతి నిరూపణం అనే పేరుగల నూరవ అధ్యాయం సమాప్తం.

ఏకాధిక శతతమోऽధ్యాయ – నూట ఒకటవ అధ్యాయం

యాజ్ఞవల్క్యోక్త గ్రహశాంతి నిరూపణమ్ – యాజ్ఞవల్క్యుడు చెప్పిన గ్రహశాంతి నిరూపణం

యాజ్ఞవల్క్య ఉవాచ – యాజ్ఞల్క్యుడు పలికాడు.

శ్రీకామః శాంతికామో వా గ్రహదృష్ట్యభిచారవాన్ ।
గ్రహయాగం సమం కుర్యాద్ గ్రహాశ్చైతే బుధైః స్మృతః ॥1॥

సంపదలు, శాంతి కోరేవారు, దుష్ట గ్రహములచే పీడించబడేవారు గ్రహయాగమును చేయాలి. పండితులు ఈ క్రింది గ్రహముల పేర్లను తెలిపారు

సూర్యః సోమో మఙ్గలశ్చ బుధశ్చైవ బృహస్పతిః ।
శుక్రః శనైశ్చరో రాహుః కేతుః గ్రహగణాః స్మృతాః ॥2॥

ఈ గ్రహములు సూర్య చంద్రులు, అంగారకుడు, బుధుడు, గురుడు, శుక్రుడు, శని, రాహువు, కేతువు.

తామ్రకాంస్య స్ఫాటికాచ్చ రక్తచన్దన స్వర్ణకాత్ ।
రజతాదయసః సీసాత్కాంస్యాద్ దృష్టిః ప్రశామ్యతి ॥3॥

ఆ గ్రహముల చెడు దృష్టిని తొలిగించుటకు రాగి, కంచు, స్ఫటికం ఎర్రచందనం, బంగారం, వెండి, ఇనుము, సీసం, మొదలగు వాటిని శరీరమున ధరించాలి. అపుడు దుష్టగ్రహముల పీడతొలగుతుంది.

రక్తః శుక్లస్తథారక్తః పీతః పీతః సితాసితః ।
కృష్ణః కృష్ణః క్రమాద్వర్ణం నిబోధ మునయస్తతః ॥4॥

ఓ మునులారా! వారి యొక్క రంగులు వరుసగా ఎరుపు, తెలుపు, ఎరుపు, పసుపు, నలుపు, నలుపు, నలుపు.

స్నాపయేద్ధోమయేచ్చైవ గ్రహద్రవ్యైర్విధానతః ।
సువర్ణాని ప్రదేయాని వాంసాంసి కుసుమాని చ ॥5॥

సరియైన స్నానం చేసిన తరువాత గ్రహపీడితులు ఆయా గ్రహములకు ప్రీతికరమైన వస్తువులను అర్పించే హోమం చేయాలి. బట్టలు, పువ్వులు మొదలగువానితో కలిపి బంగారు నాణెములు (ముక్కలు) దానము చేయాలి.

గన్ధాశ్చ బలయశ్చైవ ధూపో దేయశ్చ గుగ్గులుః ।
కర్తవ్యాస్తత్ర మన్త్రైశ్చ చరవః ప్రతిదైవతమ్ ॥6॥

గంధాలు, బలులు, గుగ్గులు, ధూపాలు వేసి సమంత్రకంగా దేవతలకందరకూ చరువులు సమర్పించాలి.

ఆకృష్ణేన ఇమం దేవా అగ్నిర్మూర్ధాదివః కకుత్ ।
ఉద్బుద్య స్వేతి జుహుయాదృగ్భిరేవ యథాక్రమమ్॥7॥

గ్రహములు, కులదేవతలు, వాటి అధిష్ఠాన దేవతలకు నిర్దేశించబడిన మంత్రములను పవిత్రంగా చదవాలి.

ఆకృష్ణేన రజసా అను ఋక్ వేద మంత్రమును సూర్యుని పూజించినపుడు చదవాలి. 'ఇమామ్ దేవా' మొదలుగాగల మంత్రంతో చంద్రుని పూజించాలి. 'అగ్నిర్మూర్ధా' అను మంత్రంతో బుధుని పూజించాలి.

బృహస్పతే పరిదీయేతి అన్నాత్పరిశృతోరసమ్ ।
శన్నోదేవీ కయానశ్చ కేతుం క్రణ్వన్నితి క్రమాత్ ॥8॥

'బృహస్పతి' అను మొదలుగాగల మంత్రంతో బృహస్పతిని పూజించాలి. 'అన్యత్' అను మంత్రంతో శుక్రుని పూజించాలి. 'శన్నోదేవి' అను మంత్రంతో శని గ్రహమును పూజించాలి. రాహుకేతువులను 'కయాన' 'కేతూకృణ్వన్న' అను మంత్రంచే పూజించాలి.

అర్కః పలాశః ఖదిరస్త్వపామార్గోఽథ పిప్పలః ॥
ఔదుమ్బరః శమీ దూర్వా కుశాశ్చ సమిధః క్రమాత్ ॥9॥
హోతవ్యా మధుసర్పిర్భ్యాం దధ్నా చైవ సమన్వితః ।
గుడౌదనౌ పాయసం చ హవిష్యం క్షీరషాష్టికమ్ ॥10॥
దధ్యోదనం హవిః పూపాన్మాంసం చిత్రాన్నమేవ చ ।
దద్యాత్ గ్రహక్రమాదేతాన్ గ్రహేభ్యో భోజనం తత ః ॥11॥

పవిత్రమైన చెట్లయొక్క పుల్లలు లేక జిల్లేడు (పలాశ), మోదుగ, ఖదిరం, అపామార్గ, పిప్పల, మేడి, జమ్మి, దుర్వ, దర్భ వీటిని పెరుగు(లోనానపెట్టి) మరియు తేనె, మంచి వెన్న యందు నానబెట్టి క్రమంగా అగ్నిహోత్రంలో హోమం చేయాలి. ఇంటి యందు గ్రహములకు సూర్యుడు మొదలగు వానికి జరుపు హోమములందు పై విధంగా చేయవలెను. బెల్లపు నీరు, అన్నం, పాయసం, సూర్యరశ్మికి ఎండిన బియ్యం, కూరగాయలు కలిపి వెన్నతో చేసిన పదార్థం తీయగా చేయబడిన పాయసం, పెరుగు, అన్నము, వెన్న, రొట్టెలు, వండిన మాంసం, పులిహోర వీటిని క్రమంగా సూర్యుడు మొదలగు గ్రహములకు అర్పించాలి.

ధేనుః శఙ్ఖస్తథానడ్వాన్హేమవాసో హయస్తథా ।
కృష్ణా గౌరాయసం ఛాగ ఏతా వై దక్షిణాః క్రమాత్ ॥
గ్రహాః పూజ్యాః సదా యస్మాద్రాజ్యాది ప్రాప్యతే ఫలమ్ ॥12॥

ఆవు, శంఖం, ఎద్దు, బంగారం, వస్త్రం, గుర్రం, నల్లని,ఆవు, ఇనుము, మేక, వీటిని నవగ్రహములను ఆరాధించు సమయములందు క్రమంగా సూర్యుడు, చంద్రుడు, అంగారకుడు,బుధుడు, గురుడు, శుక్రుడు, శని,రాహువు, కేతువులను క్రమంగా పై వాటితో పూజించాలి. రాజు కూడా పై గ్రహములను పూజించడం వలన విశేషమైన ఫలితములను పొందుతాడు.

ఇతి శ్రీగారుడే మహాపురాణే పూర్వఖండే ప్రథమాంశాఖ్యే ఆచారకాండే యాజ్ఞవల్క్యోక్త గ్రహశాంతి నిరూపణం నామ ఏకాధిక శతతమోఽధ్యాయః ॥101॥

శ్రీగరుడమహాపురాణం పూర్వఖండం ప్రథమాంశం అనబడే ఆచారకాండయందు యాజ్ఞవల్క్యుడు చెప్పిన గ్రహశాంతి నిరూపణం అనే పేరుగల నూట ఒకటవ అధ్యాయం సమాప్తం.

ద్వ్యధిక శతతమోऽధ్యాయః – నూట రెండవ అధ్యాయం

వానప్రస్థధర్మః – వానప్రస్థధర్మం

యాజ్ఞవల్క్య ఉవాచ – యాజ్ఞవల్క్యుడు పలికెను.

వానప్రస్థాశ్రమం వక్ష్యే తచ్ఛృణ్వన్తు మహర్షయః ।
పుత్రేషు భార్యా నిక్షిప్య వనం గచ్ఛేత్సహైవ వా ॥1॥

ఓ మునులారా! నేను ఇపుడు వానప్రస్థ ఆశ్రమం గురించి విశదీకరిస్తాను. (ఆశ్రమంలో విశ్రాంతి తీసుకొనే జీవనం) ఈ జీవనం కోరువ్యక్తి ఒంటరిగా గానీ, భార్యతో గానీ అడవికి వెళ్ళాలి. అతడు ఒంటరిగా వెళ్ళదలచినచో భార్యను తన పుత్రుని యొక్క సంరక్షణలో విడిచి వెళ్ళాలి.

వానప్రస్థో బ్రహ్మచారీ సాగ్నిః శమదమక్షమీ ।
అర్చయేత్సాగ్నికాన్విప్రావిపృతృ దేవాతిథీంస్తథా ॥2॥

వానప్రస్థాశ్రమమును స్వీకరించిన వ్యక్తి బ్రహ్మచర్యమును పాటించాలి. పవిత్రాగ్నిని వెలిగించాలి. మనస్సు, జ్ఞానేంద్రియములను వశమునందుంచుకొనాలి. ఓర్పు, విధేయత గలవాడై బ్రాహ్మణులను గౌరవించాలి. పవిత్రాగ్నిచే పితృదేవతలను, అతిథులను పూజించాలి.

భృత్యాంస్తు తర్పయేచ్ఛశ్వజ్జటాలోమభృదాత్మవాన్ ।
దాన్తస్త్రిసవనం స్నాయాన్నివృత్తశ్చ ప్రతిగ్రహాత్ ॥3॥

అతడు సేవకులను కూడా తృప్తి పరచాలి. పొడవైన జుట్టును, గడ్డమును, మీసములను పెంచాలి. ఖచ్చితంగా అతడు నిగ్రహంతో ఉండాలి. అతడు రోజుకు మూడుసార్లు స్నానం చేయాలి. ధనమునకు సంబంధించిన ప్రతిగ్రహమును అతడు అంగీకరించరాదు.

స్వాధ్యాయవాన్ధ్యానశీల స్సర్వభూతహితే రతః ।
అహోన్మాసస్య మధ్యే వా కుర్యాత్స్వార్థపరిగ్రహమ్ ॥4॥

అతడు వేదాధ్యయనమును కొనసాగించాలి. అతడు ప్రతినిత్యం ధ్యానం చేయాలి. జీవకోటికి ఉపయోగపడే కార్యక్రమములందు గడపాలి. తన సొంత అవసరమగు పనులకు నెలకు ఒక రెండు సార్లు వెళ్ళవచ్చును.

నిరాశ్రయం స్వపేద్భూమౌ కర్మ కుర్యాత్ఫలం వినా।
గ్రీష్మే పఞ్చాగ్ని మధ్యస్థో వర్షాసు స్థణ్డిలేశయః ॥5॥

ఆర్ద్రవాసాస్తు హేమన్తే యోగాభ్యాససాద్దినం నయేత్ ।
అక్రుద్ధః పరితుష్టశ్చ సమస్తస్య చ తస్య చ ॥6॥

అతడు కటిక నేలమీద (వట్టినేల) పడుకోవాలి. ఫలితముల కోసం విచారించక ప్రతిపని చేయాలి. వేసవికాలంలో అతడు పంచ (అయిదు) అగ్నిహోత్రుల మధ్య నిలబడాలి. వర్షాకాలమునందు అతడు కటిక నేల మీద పడుకోవాలి. శీతాకాలం యోగాభ్యాసం చేయాలి. అతడు ఎవరియందు కోపంతో వుండరాదు. తనకు తాను తృప్తిగా వుండాలి.

ఇతి శ్రీగారుడే మహాపురాణే పూర్వఖండే ప్రథమాంశాఖ్యే ఆచారకాండే వానప్రస్థధర్మం నామ ద్వ్యధికశతమోఽధ్యాయః ॥102॥

శ్రీగరుడమహాపురాణం పూర్వఖండం ప్రథమాంశం అనబడే ఆచారకాండయందు వానప్రస్థధర్మం అనే పేరుగల నూటరెండవ అధ్యాయం సమాప్తం.

త్ర్యధికశతతమోఽధ్యాయ – నూట మూడవ అధ్యాయం

యాజ్ఞవల్క్యోక్త వానప్రస్థధర్మ నిరూపణమ్ – యాజ్ఞవల్క్యుడు చెప్పిన వానప్రస్థధర్మం

యాజ్ఞవల్క్య ఉవాచ – యాజ్ఞవల్క్యుడు పలికాడు.

భిక్షోర్ధర్మం ప్రవక్ష్యామి తం నిబోధత సత్తమాః ।
వనాన్నివృత్త్య కృత్వేష్టిం సర్వవేదసదక్షిణామ్ ॥1॥

ప్రాజాపత్యం తదన్తేఽపి అగ్నిమారోప్యచాత్మవి ।
సర్వభూతహితః శాన్తస్త్రిదణ్డీసకమణ్డలుః ॥
సర్వారామ పరిత్యజ్య భిక్షార్థీ గ్రామమాశ్రయే ॥2॥

ఓ ఉదారులైన మునురాలా! నేను ఇపుడు భిక్షువులయొక్క విధులను విశదీకరిస్తాను వాటిని తెలుసికొనుడు. అడవి నుండి తిరిగివచ్చిన పిమ్మట అతడు సర్వవేదసదక్షిణ మరియు ప్రాజాపత్యవ్రతమును చేయాలి. యాగములు అయిన పిమ్మట యాగ సంబంధమైన అగ్నిహోత్రమును ఆరాధించాలి. సమస్త జీవరాశుల యొక్క క్షేమమును ఆశించాలి. తృప్తి చెందాలి. త్రిదండమును ధరించాలి. కమండలమును ధరించి గ్రామమున వెళ్ళి భిక్షాటనమును చేసి, తన శ్రమనంతటను పోగొట్టుకోవాలి.

అప్రమత్తశ్చరేద్భైక్ష్యం సాయాహ్నే నాభిలక్షితః ।
వాహితైర్భిక్షుకైః గ్రామే యాత్రామాత్రమలోలుపః ॥3॥

అప్రమత్తుడై అతడు భిక్షాటన చేయాలి. అతడు సాయం సమయమున తిరుగు భిక్షువులతో ఎక్కడ కనిపించరాదు. ఎటువంటి ఆశలు పెట్టుకొనకుండా గ్రామమునందు సంచరించవచ్చు.

భవేత్పరమహంసో వా ఏకదణ్డీ యమాదితః ।
సిద్ధయోగత్స్య జన్దేహమమృతత్వ మిహాప్నుయాత్ ॥4॥

అతడు ఒక మహర్షవ్వాలి. ఒకే దండమును, నిగ్రహశక్తిని కలిగియుండాలి. అతనికి యోగాభ్యాస ఫలితం దక్కిన తరువాత ఈ శరీరమును వదిలి అమృతత్వమును పొందుతాడు. అనగా పరమపదమును పొందుతాడు.

యోగమభ్యస్య మితభుక్పరాం సిద్ధిమవాప్నుయాత్ ।
దాతాఽతిథి ప్రియో జ్ఞానీ గృహీ శ్రాద్ధేఽపి ముచ్యతే ॥5॥

నిత్యము యోగాభ్యాసం చేసి మితాహారమును తీసికొనుట వలన అతడు సిద్ధిని పొందుతాడు. దాత, అతిథులను ఇష్టపడువాడు శ్రాద్ధమును పెట్టు ఇంటి యజమాని, జ్ఞాని అయిన వాడు వీరందరు మోక్షమును పొందుతారు.

ఇతి శ్రీగారుడే మహాపురాణే పూర్వఖండే ప్రథమాంశాఖ్యే ఆచారకాండే యజ్ఞవల్క్యోక్త వానప్రస్థధర్మ నిరూపణం నామ త్ర్యధికశతతమోఽ ధ్యాయః ॥103॥

శ్రీగరుడమహాపురాణం పూర్వఖండం ప్రథమాంశం అనబడే ఆచారకాండయందు యాజ్ఞవల్క్యుడు చెప్పిన వానప్రస్థధర్మం అనే పేరుగల నూటమూడవ అధ్యాయం సమాప్తం.

చతురధిక శతతమోఽధ్యాయః - నూట నాల్గవ అధ్యాయం

యాజ్ఞవల్క్యోక్త కర్మవిపాక నిరూపణమ్ - యాజ్ఞవల్క్యుడు చెప్పిన కర్మవిపాక నిరూపణం

యాజ్ఞవల్క్య ఉవాచ - యాజ్ఞవల్క్యుడు పలికాడు.

నరకాత్పాతకోద్భూతాత్పాపస్య కర్మణః క్షయాత్ ।
బ్రహ్మహాశ్వా ఖరోష్ట్రః స్యాన్మూకశ్చాన్తే భవిష్యతి ॥1॥

బ్రాహ్మణుని చంపిన వ్యక్తి మొదట నరకమునకు పోతాడు. అచట తన పాపములను అనుభవించిన పిమ్మట అతడు కుక్కగా పుడతాడు. తరువాత జన్మయందు కంచరగాడిదగా పుడతాడు. తరువాత ఒంటెగా పుడతాడు. అన్ని జన్మలు అయిన పిదప తిరిగి మానవుడుగా, మూగవాడుగా పుడతాడు.

స్వర్ణచోరః కృమిః కీటః తృణాదిర్గురుతల్పగః ।
క్షయ రోగీ శ్యావదంతః కునఖీ శిపివిష్టకః ॥
బ్రహ్మహత్యాక్రమాత్స్యుశ్చతత్సర్వం వా శిశోర్భవేత్ ॥2॥

బంగారమును దొంగిలించువాడు మొలకగా గాని, పురుగుగా గాని పుడతాడు. మరియు గడ్డిపరకగా పుడతాడు. గురుపత్నితో రమించిన వాడు (ఆమెతో పడుకున్నవాడు) క్షయరోగి అవుతాడు. లేక నల్లని పళ్ళు వాచినటువంటి గోళ్ళు, లేక కుష్ఠురోగి అవుతాడు. ఈ చెడు పరిణామములు వారి పిల్లలపైన కూడా పడతాయి. బ్రహ్మహత్యాపాతకమువలన అతని పిల్లలు కూడా బాధపడతారు.

అన్నహర్తా త్వనాహారీ మూకో వాగపహారకః ।
ధాన్య హార్యాతిరిక్తాఙ్గః పిశునః పూతినాసికః ॥3॥

అన్నము అపహరించువాడు ఏమియు తినలేనివాడు అవుతాడు. మూటను అపహరించువాడు మూగవాడుగా పుడతాడు. ధాన్యాన్ని దొంగిలించినవాడు అవయవాలు అదనంగా ఉండి పుడతాడు. చాడీలు చెప్పువాడు ముక్కుపుటలు కుళ్ళిపోయి మురిగిపోవునట్లు మరుసటి జన్మలో పుడతాడు.

తైలహారీ తైలపాయీ పూతివక్త్రస్తు సూచకః
జాయన్తే లక్షణభ్రష్టా దరిద్రాః పురుషాధమాః ॥4॥
జాయన్తే లక్షణోపేతా ధనధాన్యసమన్వితాః ।

నూనెను అపహరించువాడు నూనె త్రాగువాడవుతాడు. ద్వేషంతో కూడిన వ్యక్తి కుళ్ళిన నోరు గలవాడుగా పుడతాడు. లేక మంచి లక్షణములు లేనివానిగా పుడతాడు. బీదవాడుగా, నీచుడుగా పుడతాడు. మంచి లక్షణములు గల వ్యక్తులు ధనికుడిగా ధనధాన్యములతో తులతూగుతూ పుడతారు.

ఇతి శ్రీగారుడే మహాపురాణే పూర్వఖండే ప్రథమాంశాఖ్యే ఆచారకాండే యాజ్ఞవల్క్యోక్త కర్మవిపాక నిరూపణం నామ చతురధికశతతమోఽధ్యాయః ॥104॥

శ్రీగరుడమహాపురాణం పూర్వఖండం ప్రథమాంశం అనబడే ఆచారకాండయందు యాజ్ఞవల్క్యుడు చెప్పిన కర్మవిపాక నిరూపణం అనే పేరుగల నూటనాల్గవ అధ్యాయం సమాప్తం.

పఞ్చాధికశతతమోఽధ్యాయః – నూట ఐదవ అధ్యాయం

యాజ్ఞవల్క్యోక్త ప్రాయశ్చిత్త వివేకం – యాజ్ఞవల్క్యుడు చెప్పిన ప్రాయశ్చిత్త వివేకం

యాజ్ఞవల్క్య ఉవాచ – యాజ్ఞవల్క్యుడు పలికాడు.

విహితస్యాననుష్ఠానాన్నిన్దితస్య చ సేవనాత్ ।
అనిగ్రహాచ్చేన్ద్రియాణాం నరః పతనమృచ్ఛతి ॥1॥

తనకు విధించిన కర్మలను చేయకుండుటవలన ఒక వ్యక్తి పతనావస్థకు చేరుతాడు. అట్లే తాను చేయకూడని పనులు చేయుటచేత, ఇంద్రియనిగ్రహమును కోల్పోవుటచేతకూడా పతన దశకు చేరుతాడు. అనగా అధోగతి పాలవుతాడు.

తస్మాద్యత్నేన కర్తవ్యం ప్రాయశ్చిత్తం విశుద్ధయే ।
ఏవమస్యాన్తరాత్మా చ లోకశ్చైవ ప్రసీదతి ॥2॥

కావున ప్రయత్నించి ఎంతో జాగ్రత్తగా ప్రాయశ్చిత్త కర్మలు చేయాలి. పవిత్రంగా చేయాలి. అట్లు చేయుటవలన అతని అంతరాత్మ శుద్ధి అవుతుంది. తరువాత లోకం కూడ అతనికి ప్రసన్నమవుతుంది. .

లోకః ప్రసీదేదాత్మైవం ప్రాయశ్చిత్తైరఘక్షయః ।
ప్రాయశ్చిత్త మకుర్వాణాః పశ్చాత్తాపవివర్జితాః ॥3॥

నరకాన్యాన్తి పాపా వై మహారౌరవ రౌరవాన్ ।
తామిస్రం లోహశఙ్కుఞ్చ పూతిగన్ధ సమాకులమ్ ॥4॥

హంసాభం లోహితోదఞ్చ సఞ్జీవన నదీపథమ్ ।
మహానిలయ కాకోలమన్ధతామిస్రవాపనమ్ ॥5॥

అవీచీం కుమ్భపాకఞ్చ యాంతి పాపాన్వితా నరాః ।
బ్రహ్మహా మద్యపః స్తేయీ సంయోగీ గురుతల్పగః ॥6॥

ప్రాయశ్చిత్తం చేయుటవలన పాపములన్నియు తొలగిపోతాయి. లోకములన్నియు సంతోష భరితములవుతాయి. ప్రాయశ్చిత్తం చేయనివాడు పశ్చాత్తాపం పడనివాడు రౌరవ, మహారౌరవాది నరకములలో పడతాడు. అతని యొక్క పాపముల సాంద్రతను బట్టి నరకములు ప్రాప్తిస్తాయి. తామిస్ర, లోహశంకు, పూతిగంధ, హంసాభ, లోహితోద, సంజీవన, నదీపథ, మహానిలయ, కాకోల, అంధతామిస్ర, అవీచీ, కుంభీపాక అను నరకములందు పడుతారు. బ్రాహ్మణుని చంపినవాడు, మద్యమును సేవించువాడు, బంగారమును దొంగలించువాడు, గురువు గారి పరుపును ఆశించువాడు, వీరందరు ఒకేరకం పాపులు వీరందరు పై నరకములను అనుభవిస్తారు.

గురునిన్దా వేదనిన్దా బ్రహ్మహత్యా సమే హ్యుభే ।
నిషిద్ధ భక్షణం జిహ్మక్రియా చరణమేవ చ ॥7॥

రజస్వలాముఖాస్వాదః సురాపానసమాని తు ।
అశ్వాది హరణం జ్ఞేయం సువర్ణస్తేయసమ్మితమ్ ॥8॥

గురువులను నిందించుట, వేదములను నిందించుట ఈ రెండును బ్రహ్మహత్యాపాతకంతో సమానం. తినకూడని ఆహారం తినుట, కుటిలమైన పనులు చేయుట, స్త్రీ రజస్వలయైన సమయమునందు ఆమె పెదవులు ముద్దాడుట ఇవి యన్నియు మద్యపానం చేయుట వలన కలుగు పాపములను కలిగిస్తాయి. గుర్రమును దొంగలించుట, బంగారం దొంగిలించిన పాపంతో సమానం.

సఖిభార్యాకుమారీషు స్వయోనిష్వన్త్యజాదిషు ।
సగోత్రాసు తథా స్త్రీషు గురుతల్పసమం స్మృతమ్ ॥9॥

స్నేహితుని భార్యతోను, ఒకే కుటుంబ స్త్రీలతోను, తక్కువజాతి స్త్రీలతోను, ఒకే గోత్రమునందున్న స్త్రీల తోను సంభోగం చెందినచో గురువుగారి భార్య పడకను ఆశ్రయించుట వలన కలుగుపాపం కలుగుతుంది.

పితుః స్వసారం మాతుశ్చ మాతులీం భగినీం తథా ।
మాతుః సపత్నీం భగినీమాచార్య తనయాం తథా ॥10॥

ఆచార్యపత్నీం స్వసుతాం గచ్ఛంస్తు గురుతల్పగః
ఛిత్వా లిఙ్గం వధస్తస్య సకామాయాః స్త్రియస్తథా ॥11॥

మేనత్తతో తల్లి మేనమామ భార్యతో, తన చెల్లెలతో, తల్లి యొక్క సవతితో, ఆమె చెల్లెలితో, గురువు గారి కుమార్తెతో, ఆయన భార్యతో, తన సొంత కుమార్తెతో అక్రమ సంబంధం, ఒకే పడకను ఆశ్రయించుట దోషం. అటువంటి దుష్టుని లింగమును కత్తిరించాలి లేక అటువంటి వానిని చంపివేయాలి. అక్రమ సంబంధమునందు ఏ స్త్రీ తన కోరిక ప్రకారం పాల్గొనునో అటువంటి స్త్రీని కూడా చంపివేయాలి.

గోవధో బ్రాహ్మణ స్తేయమృణానాఞ్చ పరిక్రియా ।
అనాహితాగ్నితా పణ్యవిక్రయః పరివేదనమ్॥12॥

భృత్యా దధ్యయనాదానం భృతకాధ్యాపనం తథా ।
పారదార్యం పారివిత్యం వార్ధుష్యం లవణక్రియా॥13॥

సచ్ఛూద్ర విట్క్షతవధో నిన్దితార్థోపజీవితా ।
న్యాస్తిక్యం వ్రతలోపశ్చ శూల్యం గోశ్చైవ విక్రయః ॥14॥

పితృమాతృసుహృత్త్యాగ స్తడాగారామ విక్రయః ।
కన్యాయాః దుషణం చైవ పరివిన్దకయాజనమ్ ॥15॥

కన్యాప్రదానం తస్యైవ కౌటిల్యం వ్రతలోపనమ్ ।
ఆత్మనోర్థే క్రియారమ్భో మద్యపస్త్రీనిషేవణమ్ ॥16॥

స్వాధ్యాయాగ్ని సుతత్యాగో బాంధవ త్యాగ ఏవ చ ।
అసచ్ఛాస్త్రాభిగమనం భార్యాయాః పరివిక్రయః ॥17॥

ఉపపాతకాని చోక్తాని ప్రాయశ్చిత్తం నిబోధత ।
శిరః కపాలధ్వజవా న్భిక్షాశీకర్మ వేదయన్ ॥18॥

బ్రహ్మహా ద్వాదశసమామితభుక్శుద్ధిమాప్నుయాత్ ।
లోమభ్యః స్వాహేతి చ వా లోభప్రభృతి వా తనుమ్ ॥19॥

గ్రహాశ్చ జుహుయాద్వాపి స్వస్వమన్త్రైర్యథాక్రమమ్ ।
శుద్ధః స్యాద్ బ్రాహ్మహననాత్ప త్త్వేవం శుద్ధిరేవ చ ॥20॥

చాల చిన్న పాపములు తెలుపబడినవి. ఆవును చంపుట, బ్రాహ్మణుని సొంత వస్తువులు దొంగిలించుట, అప్పు తీర్చకుండుట, పవిత్ర అగ్నిహోత్రములను ఆచరించకుండుట, వ్యాపారం చేయుట, అన్నగారు వివాహమునకు వుండగా తమ్ముడు వివాహం చేసికొనుట. సేవకుని నుండి నేర్చుకొనుట, యజమానికి పాఠం చెప్పుట, వ్యభిచారం నేరములను ప్రోత్సహించుట, అధికమైన వడ్డీని పుచ్చుకొనుట, ఉప్పును అమ్ముట, మంచినడవడిగల శూద్రుని చంపుట, వైశ్యుని, క్షత్రియుని చంపుట, నిందిత ధనముతో జీవించుట, నాస్తికత, వ్రతలోపము, మాంసం అమ్ముట, ఆవును అమ్ముట, తండ్రిని తల్లిని స్నేహితుని వదలి పెట్టుట, చెరువులను ఉద్యానవనములను అమ్ముట, కన్యాదూషణము, యాగమున ప్రధానమైన పురోహితుని స్థానమును అయోగ్యుడైన వానికి కట్టబెట్టుట, అతనికి కన్యనిచ్చుట, కౌటిల్యము చూపుట, వ్రతలోపము చేయుట, తనకొరకు పనులు ప్రారంభించుట, మత్తు పానీయములు (సారా) త్రాగుట, స్త్రీతో సంపర్కము కల్గియుండుట, స్వాధ్యాయ అగ్ని, పుత్ర బంధువులను విడచుట, న్యాయబద్ధంకాని అపవిత్రమైన గ్రంథములను చదువుట, తన భార్యను గాని తననుగాని అమ్ముకొనుట వంటి వీరుచేయుపనులన్నియు ఉపపాతకములు అనబడును. ఇప్పుడు వీటన్నిటికి ప్రాయశ్చిత్తమును తెలిపెదను వినుడు. బ్రహ్మహత్య చేసినవాడు పగిలిన కపాలమును నెత్తి మీద పెట్టుకొని, తన పాపమును పెద్దగా చెప్పుచూ, పన్నెండు సంవత్సరములు చాలా తక్కువ ఆహారమును తీసికొంటూ, వీధుల యందు తిరుగుచు భిక్షాటనము చేయాలి. అట్లు చేసిన తన పాపపరిహారము పొంది పరిశుద్ధుడగును. లేనిచో వేరొకవిధంగా అతడు 'గ్రహయాగం' చేయాలి. స్వాహ "లోమభ్యః" అను మంత్రముతో హోమం చేయాలి. ఈ విధముగా చేయుట వలన బ్రహ్మహత్యాపాతకం కుడా తొలగుతుంది. శుద్ధి పొందగలడు.

నిరాతంకం ద్విజం గాంచ బ్రాహ్మణార్థే హతోఽపివా ।
అరణ్యే నియతో జప్త్వా త్రిఃకృత్వా వేదసంహితామ్ ॥21॥

సరస్వతీం వా సంసేవ్య ధనం పాత్రే సమర్పయేత్ ।
యాగస్థక్షత్రవిడ్ ఘాతే చరేత్ బ్రహ్మహణో వ్రతమ్ ॥22॥

ఒక బ్రాహ్మణుని కొరకు వేరొక బ్రాహ్మణుని గాని, ఆవును గాని చంపితే ఎక్కువ క్రూరత్వం లేకపోయినను హత్యచేసిన వ్యక్తి వేదసంహితను మూడు పర్యాయములు అడవిలో పవిత్రమైన వాతావరణంలో చదవాలి. లేక

అతడు సరస్వతీ అమ్మవారిని ప్రార్థించి, సేవించి సరస్వతీ నదిలో ఒక కుండ నిండా నాణెములను వదలాలి. యాగప్రక్రియ యందు వైశ్యుని గాని, క్షత్రియుని గాని చంపితే బ్రహ్మహత్యాపాతకం పోవుటకు ఏ యాగములను చేయవలెనో వాటిని చేయాలి.

గర్భహా వా యథావర్ణే తథా త్రయీ నిషూదనమ్ ।
చరే ద్వ్రతమహత్వాపి ఘాత నార్దముపాగతః ॥23॥

ద్విగుణం సవనస్థే తు బ్రాహ్మణే వ్రతమాచరేత్ ।
సురామ్బుఘృత గోమూత్రం పీత్వా శుద్ధిః సురాపినః ॥24॥

అగ్నివర్ణం మృతేనాపి చీరవాసా జటీ భవేత్ ।
వ్రతం బ్రహ్మహనం కుర్యాత్పునః సంస్కారమర్హతి ॥25॥

గర్భస్రావం చేయించిన నేరస్థుడు, త్రయీనిషూదన అను వ్రతమును శిశువు జనించబోయే కులమును బట్టి ఆచరించాలి. సోమపానము నందు మునిగిన బ్రాహ్మణుడు హత్యచేసినవానితో సమానం. అతడు హంతకుడు అవుతున్నాడు. అతడు ఈ వ్రతమును రెండు పర్యాయములు చేయాలి. సారాయి త్రాగుట వలన చేసే ప్రాయశ్చిత్తార్థ హోమం వేడి ఎరుపు సారాయి త్రాగుటకు, నెయ్యి, నీరు, గోమూత్రం త్రాగాలి. సారాయి మొదలగు వేడి ద్రవములను త్రాగినవాడు చనిపోకపోతే బ్రహ్మహత్య చేసినవానివలె ప్రాయశ్చిత్త హోమం చేయాలి. అతడు చెట్ల బెరడును ధరించి, జటలను ధరించినచో ప్రాయశ్చిత్తం కలిగి పవిత్రుడవుతాడు. కాని అతడు బ్రాహ్మణులకు సంబంధించినచో ప్రాయశ్చిత్తం కలిగిన పవిత్రుడవుతాడు. కాని అతడు బ్రాహ్మణులకు సంబంధించిన హోమములన్నియు చేయాలి.

రేతో విణ్మూత్రపానాచ్చ సురాపా బ్రాహ్మణీ తథా ।
పతిలోక పరిభ్రష్టా గృధ్రీ స్యాత్ కరీ శునీ ॥26॥

సురాపానం చేసే (ద్రాక్షసారాయి) స్త్రీ ప్రాయశ్చిత్తహోమంను ఈవిధంగానే చేయాలి. ఆమె మానవమలమును, రేతస్సును(ఇంద్రియమును), ఆమె యొక్క మూత్రమును త్రాగాలి తినాలి. లేనిచో ఆమె పతిలోకం నుండి పడి గ్రద్దగనో, పందిగనో, ఆడకుక్కగానో జన్మిస్తుంది.

స్వర్ణహారీ ద్విజో రాజ్ఞే దత్వా తు ముసలం తథా ।
కర్మణః ఖ్యాపనం కృత్వా హతస్తేన భవేచ్ఛుచిః ॥27॥

ఆత్మతుల్యం సువర్ణం వా దత్వా శుద్ధిమియాద్ ద్విజః ।

బంగారమును దొంగిలించిన బ్రాహ్మణుడు రాజునకు తనతప్పును ఒప్పుకొంటూ ఒక రోకలిని ఈయాలి. రాజు గనుక ఆ రోకలితో అతనిని మోదినట్లయిన ఆ బ్రాహ్మణుడు పవిత్రుడవుతాడు లేక అతడు రాజు గారికి తనతో సరితూగు బంగారమును ఈయాలి. అట్లు చేయుట వలన అతడు పవిత్రుడు అవుతాడు.

శయనే క్రీడమానస్తు యోషితం యోషితా స్వపేత్ ॥28॥

ఉచ్ఛే ద్యలిఙ్గం వృషణం నైఋత్యాముత్సృజేద్దిశి ।

నిద్రించుచున్న స్త్రీని ఎవరైతే బలాత్కరించెదరో వానియొక్క లింగమును, వృషణములను కత్తిరించి, నైఋతి దిక్కునందు పడవేయాలి.

పఞ్చగవ్యం పిబేద్గోఘ్నో మాస మాసీచ్చ సంయుతః ॥29॥

గోష్ఠేశయో గోఽనుగామీ గోప్రదానేన శుధ్యతి ।

ఆవును చంపినవాడు ఒక నెలరోజులు బ్రహ్మచర్యమును ఆచరించాలి. గోశాలయందు రాత్రులందు పరుండాలి. పగలు ఆవును దానం చేయాలి. అపుడతడు పవిత్రుడవుతాడు.

ఉపపాతక శుద్ధిః స్యాచ్చాన్ద్రాయణవ్రతేన చ ॥30॥

పయసా వాపిమాసేన పరాకేణాపి వా పునః ।

చాంద్రాయణ వ్రతమును ఆచరించుటవలన ఉపపాతకములు అనగా చిన్న పాపములు తొలిగిపోతాయి. లేక ఒక నెల రోజులు పాలు మాత్రం త్రాగి జీవించాలి. లేక పరాకా అనువ్రతమును ఆచరించాలి. అనగా పన్నెండు రోజులు ఉపవాసం చేయాలి.

వృషభైకం సహస్రం గా దద్యాత్ క్షత్రవధే పుమాన్ ॥31॥

బ్రహ్మహత్యావ్రతం వా పి వత్సరత్రితయం చరేత్ ।

క్షత్రియుని చంపినవాడు ఒక ఎద్దును గాని, వెయ్యి ఆవులను గాని దానం ఈయాలి. లేక మూడు సంవత్సరములు బ్రహ్మహత్య చేసినవాడు చేసే ప్రాయశ్చిత్త హోమం చేయాలి.

వైశ్యహాఽబ్దాంశ్చరేదేతదద్యా ద్వైకశతం గవామ్ ॥32॥

షణ్మాసాచ్ఛూద్రహా చైతదద్యాద్వా ధేనవో దశ ।
అప్రదుష్టాం స్త్రియం హత్వా శూద్రహత్యావ్రతం చరేత్ ॥33॥

వైశ్యని చంపినవాడు దీనిని ఒక సంవత్సరకాలం చేయాలి లేదా నూరు ఆవులను దానం ఈయాలి శూద్రుని చంపినవాడు ఈ వ్రతమును ఆరు నెలలు చేయవలెను లేదా పది ఆవులను దానం ఈయవలెను. పవిత్రమైన స్త్రీని హత్యచేసినవాడు శూద్రుని హత్యచేసినవాడు చేయుప్రాయశ్చిత్తమును ఆచరించవలెను.

మార్జార గోధానకులపశు మంథూక ఘాతనాత్ ।
పిబేత్ క్షీరం త్ర్యహం పాపీ కృచ్ఛ్రం వ్యాప్యధికం చరేత్ ॥34॥

పిల్లిని గాని, ముంగిసను గాని, మొసలిని గాని, కప్పను గాని ఏ ఇతర జంతువును గాని చంపిన మూడు రోజులు పాలుముత్రం త్రాగి జీవించవలెను మరియు కృచ్ఛ్రవ్రతమును చేయాలి.

గజ నీలాన్ వృషాన్ పంచశుక్ల వత్సం ద్విహాయనమ్ ।
ఖరాజ మేషేషు వృషో దేయః క్రౌంచే త్రిహాయణః ॥35॥

ఏనుగును చంపినవాడు అయిదు నల్ల ఎద్దులను రెండు సంవత్సరముల వయస్సు దానిని, ఒక తెల్లదూడను దానం ఇవ్వవలెను. కంచరగాడిద, మేక లేక గొఱ్ఱెను చంపితే ఒక ఎద్దును దానం ఇవ్వవలెను. క్రౌంచపక్షిని చంపిన యెడల నూరు సంవత్సరముల వయసుగల ఎద్దును దానమీయవలెను.

వృక్షగుల్మలతా వీరు చ్ఛేదనే జప్యమృక్శతమ్ ।
అవకీర్ణీ భవేద్దత్వా బ్రహ్మచారీ చ యోషితమ్ ॥36॥

గర్ధభం పశుమాలభ్య నైఋతఇ్చ విశుధ్యతి ।
మధుమాంసాశనే కార్యం కృచ్ఛ్రః శేషవ్రతాని చ ॥37॥

చెట్లను, పొదలను, తీగలను పడవేయుట లేక నరుకుట వలన కలుగు పాపం తొలుగుటకు ఒక వంద ఋక్ వేదమంత్రములను చదవాలి. బ్రహ్మచారి స్త్రీని ఆలింగనం చేసికొనినచో ప్రతిజ్ఞలను పాటించని వాడవుతాడు. అతడు గాడిదను ముట్టుకొంటే కలుగుపాపము నైఋతి మంత్రమును పఠిస్తే తొలగుతుంది. కల్లు త్రాగుట వలన, మాంసం తినుట వలన కలుగు పాపం కృచ్ఛ్రశేషమంత్రమును చదువుటవలన తొలగుతుంది.

కృచ్ఛ్రత్రయం గురుః కుర్యాన్మ్రియేత ప్రహితో యది ।
ప్రతికూలం గురోః కృత్వా ప్రసాద్యైవ విశుధ్యతి ॥38॥

గురువుగారు చెప్పిన పని చేస్తూ శిష్యుడు మరణిస్తే గురువుగారు కృచ్ఛ్రవ్రతమును చేయాలి. గురువుగారి యిష్టమునకు వ్యతిరేకంగా సంచరిస్తే ఆయనను సంతోషపెట్టుటకై శిష్యుడు క్షమాభిక్ష వేడుకోవాలి. అపుడు అతని పాపములు తొలగిపోతాయి.

రిపూన్ధాన్యప్రదానాద్యైః స్నేహో ద్యైర్వాప్యుపక్రమేత్ ।
క్రియమాణావకారే చ మృతే విప్రేన పాతకమ్ ॥39॥

శత్రువు గాయపడితే అతనికి ప్రేమతో సేవ చేయాలి. అతని జాగ్రత్తలు తీసికొని తగిన ఆహారం ఈయాలి. సేవచేస్తూ బ్రాహ్మణుడు చనిపోతే ఎటువంటి పాపమూ అంటదు.

మహాపాపోపపాపాభ్యాం యో వదేచ్చ మృషావచః ।
అప్రేక్ష్యో మాసమాసీత అయుతే నియతేన్ద్రియః ॥40॥

మహాపాపమును గాని, ఉపపాపమును గాని చేసిన తరువాత కూడ ఎవరైనా అబద్ధపు మాటలు పలికితే అతడు ఒక నెల రోజులు ఎవరినీ ముష్టి ఎత్తకుండా ఇంద్రియనిగ్రహంతో వుండాలి. అపుడు ఆ పాపములు పోతాయి.

అనియుక్తో భ్రాతృభార్యాం గచ్ఛశ్చాంద్రాయణం చరేత్ ।
త్రిరాత్రాన్తే ఘృతం ప్రాశ్య గత్వోదక్యాం శుచిర్భవేత్ ॥41॥

తమ్ముడు గనుక అన్నగారి భార్యతో లైంగిక సంబంధమును పెట్టికొంటే అతడు చాంద్రాయణ వ్రతమును ఆచరించాలి. బహిష్ట అయిన స్త్రీని కలిస్తే కలిగే పాపం మూడు దినములు ఉపవాసం వుండి నెయ్యి త్రాగితే ప్రాయశ్చిత్తమవుతుంది.

గోష్ఠే వసన్బ్రహ్మచారీ మాసమేకం పయోవ్రతీ ।
గాయత్రీ జప్యనిరతో ముచ్యతే సత్ప్రతిగ్రహాత్ ॥42॥

అర్హుని కాని వాని నుండి దానం తీసికొంటే కలిగే పాపం పోవుటకు పాలుత్రాగుతూ, బ్రహ్మచర్యం పాటిస్తూ, గాయత్రీ మంత్రమును పఠిస్తూ ఒక నెల రోజులు గోశాల యందు నివసించాలి. అలా చేస్తే పాపం తొలగిపోతుంది.

త్రిః కృచ్ఛ్రమాచరేద్ వ్రాత్యే యాజకోఽ పి చరన్నపి ।
పఠేద్వేదం యథాశక్తి త్యక్త్వా చ శరణాగతాన్ ॥43॥

శరణు జొచ్చినవానికి ఆశ్రయం ఈయకుండుట వలన కలుగు పాపం యథాశక్తి వేదపఠనం చేయుటవలన తొలగుతుంది. సంస్కారంలేని వానిని యోగమునందు నియోగిస్తే ఇద్దరును "కృచ్ఛ" మను యాగమును మూడు పర్యాయములు ఆచరించాలి.

ప్రాణాయామత్రయం కుర్యాత్ఖరయానోష్ట్రయానగః ।
నగ్నః స్నాత్వా చ శుద్ధ్యేత గత్వా చైవ దివాస్త్రియమ్ ॥44॥

ఎవరైతే కంచరగాడిద బండిలో గాని, ఒంటె బండిలోగాని ప్రయాణం చేస్తారో వారు మూడుసార్లు ప్రాణాయామం చేయాలి. ఎవరైతే తన భార్యతో పగలు మైథునం చేస్తే అతడు ఆ పాపం పోవుటకు నగ్నంగా స్నానమాచరించాలి.

గురుం త్వం కృత్యహుంకృత్య విప్రం నిర్జిత్య వాదతః ।
ప్రసాద్య తఞ్చ మునయస్తతో హ్యుపవసేద్దినమ్ ॥45॥

ఓ మునులారా! గురువు పట్ల పరుషంగా ప్రవర్తించుట లేక దూషించుట లేక బ్రాహ్మణుని వాదనలో ఓడించుట వలన కలిగే పాపములు ఎదుటివాని ఇష్టానుసారం నడుచుకొనుట వలన మరియు ఒకరోజు ఉపవాసము ఉండుటవలన తొలగుతాయి.

విప్రే దణ్డోద్యమే కృచ్ఛ్ర మతికృచ్ఛ్రం నిపాతనే ।
దేశం కాలం వయః శక్తిం పాపఞ్చావేక్ష్య యత్నతః ॥46॥

ప్రాయశ్చిత్తప్రకల్పః స్యాద్యత్ చోక్తా తు నిష్కృతిః ।

బ్రాహ్మణుని పైకి కర్ర ఝళిపించిన కలుగు పాపం 'కృచ్ఛ్ర యాగం' చేస్తే పోతుంది. బ్రాహ్మణుని కొట్టుటవలన కలుగుపాపం 'అతి కృచ్ఛ్ర'మను యాగమును చేస్తే తొలగుతుంది. ప్రాయశ్చిత్తములు ఎప్పుడు తెలిపినను యథార్థంగా కవలం, స్థలం, వయస్సు, బలము మరియు చేసిన పాపం యొక్క సాంద్రత మొదలగువానిని లెక్క లోనికి తీసికోవాలి.

గర్భత్యాగో భర్తృనిన్దా స్త్రీణాం పతనకారణమ్ ॥47॥

ఏష గ్రహాన్తికే దోషః తస్మాత్తాం దూరతస్త్యజేత్ ।

ఇష్టపడి గర్భస్రావం చేసుకొనుట, భర్తను అసహ్యించుకొనుట స్త్రీకి మహాపాపములు. దీనికి ఎటువంటి ప్రాయశ్చిత్తం లేదు. అందుచే వాటిని దూరంగా పారద్రోలాలి.

విఖ్యాత దోషః కుర్వీత గురోరనుమతం వ్రతమ్ ॥48॥

అసంవిఖ్యాత దోషస్తు రహస్యం వ్రతమాచరేత్ ।

దోషం బహిర్గతమైతే ప్రాయశ్చిత్తం కూడా గురువుగారు తెలిపిన ప్రకారం ప్రజాభిప్రాయాన్ని అనుసరించి చేయాలి. బహిర్గతం కాని యెడల వ్రతమును రహస్యంగా చేయాలి.

త్రిరాత్రోపోషణో జప్త్వా బ్రహ్మహా త్వఘమర్షణమ్ ॥49॥

అన్తర్జలే విశుద్ధే చ దత్త్వా గాఇ్చ పయస్వినీమ్ ।

బ్రాహ్మణుని చంపినవాడు ఆ పాపం పోవుటకు మూడు రోజులు ఉపవాసం చేసి, పాడి ఆవును దానం చేయాలి. అతడు నీటియందు నిలబడి అఘమర్షణ మంత్రాన్ని జపించాలి. నీటియందు ఈ మన్త్రమును మూడు దినములు జపించాలి. తరువాత పాడి ఆవును దానమీయాలి.

సోమేభ్య స్వాహేతి ఋచా దివసం మారుతాశనః ॥50॥

జలే స్థిత్వా తు జుహుయాచ్చత్వారింశద్ ఘృతాహుతీః ।

గాలి మాత్రమే సేవిస్తూ, 'సోమేభ్యః స్వాహా ' అను మంత్రాన్ని జపిస్తూ, ఆహారం తీసికొనకుండా నలుబదిసార్లు నేతితో హెూమం చేయాలి.

త్రిరాత్రోపోషణో హుత్వా కూష్మాణ్డీభిః ఘృతం శుచిః ॥51॥

సురాపః స్వర్ణహారీ చ రుద్రజాపీ జలే స్థితః ।

ద్రాక్ష సారాయి త్రాగువాడు, బంగారం దొంగిలించువాడు నీటిలో నిలబడి 'రుద్ర' మంత్రములను జపించి, తరువాత 'కూష్మాణ్డ' మంత్రంతో నేతిని వుపయోగించి, హోమం చేస్తూ, మూడు రోజులు ఉపవాసం చేయాలి.

అజ్ఞాన కృతపాపస్య నాశః సన్ధ్యాత్రయ కృతే ॥52॥

రుద్రైకాదశ జప్యాద్ధి పాపనాశో భవేద్ద్విజాః ।

అజాగ్రత్త వలన, పరాకువలన చేసిన పాపములు ఓ బ్రాహ్మణులారా! వీటిని మూడు పూటల సంధ్యా వందనం చేయుటవలన పోగొట్టుకొనవచ్చును రుద్రమంత్రమును పదకొండు పర్యాయాలు జపిస్తే అన్ని పాపాలు తొలగిపోతాయి.

సహస్రశీర్షా జప్యేత ముచ్యతే గురుతల్పగః ॥53॥

ప్రాణాయామ శతం కుర్యాత్సర్వపాపాపనుత్తయే ।

గురువు గారి పక్కను ఆశ్రయించినవాడు ఋగ్వేదమునందలి "సహస్రశీర్షా" అను మంత్రమును పఠించాలి. ఏ ఇతర పాపమునకు ప్రాయశ్చిత్తంగా వంద పర్యాయములు ప్రాణాయామం చేయాలి.

ఓంకారాభియుతం సాయం సలిలప్రాశనాచ్ఛుచిః ॥54॥

కృత్వోపవాసం రేతో విణ్మూత్రాణాం ప్రాశనే ద్విజః ।

తెలియక మలమును, వీర్యమును, కల్లును త్రాగిన బ్రాహ్మణుడు అపవిత్రుడవుతాడు. ఓంకారం జపిస్తూ నీటిని మాత్రం తీసికొని, ఒక దినమున ఉపవాసం చేస్తే ఆదోషమే పోతుంది. సాయంకాలం నీటిని త్రాగాలి. అపుడు శుచి అవుతాడు.

వేదాభ్యాసరతం శాన్తం పఞ్చయజ్ఞక్రియం పరమ్ ॥55॥

న స్పృశన్తి హి పాపాని చాశు స్మృత్వాప్యపోహితః ।
జప్త్వా సహస్రగాయత్రీం శుచిర్బ్రహ్మహణాదృతే ॥56॥

ప్రతిదినం వేదాధ్యయనం చేసేవారికి ఎటువంటి పాపములు అంటవు. మరియు అతడు అయిదు అగ్నిహోత్రములను చేయాలి. అటువంటి వారికి పాపములంటవు. బ్రహ్మహత్యాపాతకం తప్ప మిగతా పాపములన్నీ వేయి పర్యాయములు గాయత్రీ మన్త్రమును జపించుటవలన తొలగిపోతాయి.

బ్రహ్మచర్యం దయా క్షాన్తిర్ధ్యానం సత్యమకల్పతా ।
అహింసా స్తేయమాధుర్యా దశ్చైతే యమాః స్మృతాః ॥57॥

మనయొక్క హద్దులు ఏవనగా బ్రహ్మచర్యం, దయ, ఓర్పు, ధ్యానం, సత్యభాషణం, తృప్తి, హింస లేకుండుట, దొంగతనం చేయకుండుట, మాధుర్యం, మనస్సును నియత్రించగలుగుట అలవరచుకోవాలి.

స్నాన మౌనోపవాసోజ్యా స్వాధ్యాయోపస్థనిగ్రహః ।
తపోఽ క్రోధో గురోర్భక్తిః శౌచఞ్చ నియమాః స్మృతాః ॥58॥

మనము పాటించవలసిన నియమాలు, స్నానం చేయుట, నిశ్శబ్దమును పాటించుట, ఉపవాసం, యాగములు చేయుట, వేదములు పఠించుట, ఇంద్రియనిగ్రహం కలిగియుండుట, తపస్సు చేయుట, కోపం లేకుండుట, గురువుగారి యందు భక్తి మరియు శారీరక పరిశుభ్రత కలిగి యుండుట.

పఞ్చగవ్యం తు గోక్షీరం దధిమూత్రశకృద్ఘృతమ్ ।
జగ్ధ్వా పరేద్యుపవాసే తృచ్ఛ్రం సన్తపనం ద్విజాః ॥59॥

ఓ మునులారా! పఞ్చగవనం అనగా ఆవుపాలు, నెయ్యి, పెరుగు, మూత్రం మరియు పేడ, ప్రాయశ్చిత్తం చేసేవారి ఈ అయిదు మ్రింగి (తీసికొని) మరునాడు వరకు ఉపవాసం చేయాలి. దీనిని 'సన్తపన కృచ్ఛ్ర'మని అంటారు.

పృథక్సాంతపనైర్ద్రవ్యైః షడహః సోపవాసకః ।
సప్తాహేన తు కృచ్ఛ్రోఽయం మహాసన్తపనః స్మృతః ॥60॥

సంతపనమునందు ఏ ఒక్క పదార్థమునైనా ఆరు దినములు సేవిస్తూ ఉపవాసం చేసినా, కృచ్ఛ్రమునందలి పదార్థమును తీసికొని చేసినా ఏడవ రోజు వరకు అలా ఉండటాన్ని మహాసంతపనం అంటారు.

పర్ణోదుంబర రాజీవ బిల్వ పత్ర కుశోదకైః ।
ప్రత్యేకం ప్రత్యహాభ్యస్తైః పర్ణకృచ్ఛ్ర ఉదాహృతః ॥61॥

మేడి ఆకు, తామరాకు, మారేడు ఆకు, దర్భగడ్డి నుండి వదిలిన నీరు వీటిలో ఒకటి అయినా రోజుకు ఒక పర్యాయం తీసికొంటే పాపములు పోతాయి. దీనిని పర్ణకృచ్ఛ్రం అంటారు.

తప్తక్షీర ఘృతామ్బూనామేకైకం ప్రత్యహం పిబేత్ ।
ఏకరాత్రోపవాసశ్చ తప్తకృచ్ఛ్రశ్చ పావనః ॥62॥

మరిగిన పాలు, నీరు, పెరుగు వీటిలో ఒక దానిని రోజూ తీసికొని, రాత్రి ఉపవాసం చేయాలి. దీనిని పవిత్రమైన తప్తకృచ్ఛ్రవ్రతం అంటారు.

ఏకభుక్తేన నక్తేన తథైవాయాచితేన చ ।
ఉపవాసేన చైకేన పాదకృచ్ఛ్ర ఉదాహృతః ॥63॥

ఒక అయాచితమైన ముద్ద ఒక రాత్రి భుజించి, మరుసటి దినం ఉపవాసం చేస్తే దీనిని పాదకృచ్ఛ్ర వ్రతమంటారు.

యథాకథఞ్చిత్త్రిగుణః ప్రాజాపత్యోఽయముచ్యతే ।
అయమేవాతికృచ్ఛ్రః స్యాత్పాణిపూర్ణామ్బుభోజనాత్ ॥64॥

పైన తెలిపిన వాటిలో ఏ ఒక్క దానినైనా మూడు సార్లు ఆచరిస్తే 'ప్రాజాపత్యం' అంటారు. ఇదివరకటి వాటిలో ఒక అరచేయినిండా నీటిని త్రాగితే దీనిని అతికృచ్ఛ్రవ్రతమంటారు.

కృచ్ఛ్రాతికృచ్ఛ్రం పయసా దివసానేకవింశితమ్ ।
ద్వాదశాహోపవాసైశ్చ పరాకః సముదాహృతః ॥65॥

కృచ్ఛ్రం, అతికృచ్ఛ్రం రోజు విడిచిరోజు ఇరువది రోజులు చేసి, పన్నెండు రోజులు ఉపవాసం చేస్తే అట్టి వ్రతమును 'పరాక'మంటారు.

పిణ్యాకాచామతక్రామ్బుసక్తూనాం ప్రతివాసరమ్ ।
ఏకైక ముపవాసశ్చ కృచ్ఛ్రః శామోఽయముచ్యతే ॥66॥

తెలకపిండి ముద్ద, మజ్జిగ తేట, మరియు బార్లీ గింజల పొడి ఒక రోజు తీసికొని, మరుసటి రోజు వరకు ఉపవాసం వుంటే దీనిని 'కృచ్ఛ్ర శామం' మంటారు.

ఏషాం త్రిరాత్ర మభ్యాసాదేకైకం స్యాద్యథాక్రమాత్ ।
తులా పురుష ఇత్యేవ జ్ఞేయః పఞ్చదశాహ్నికః ॥67॥

పైన తెలిపిన కృచ్ఛ్రములు వరుసగా మూడు ఒక్కొక్కటి దినముల లెక్కన పదిహేను దినములు పాటిస్తే దానిని 'తులా పురుష' మంటారు.

తిథి పిణ్డాంశ్చరేద్ వృద్ధ్యా శుక్లే శిఖ్యణ్డసమ్మితాన్ ।
ఏకైకం హ్రాసయేత్కృష్ణే పిణ్డాఞ్చాన్ద్రాయణఞ్చరేత్ ॥68॥

శుక్లపక్ష పాడ్యమినాడు నెమలిగుడ్డు పరిమాణంలో ముద్దను తీసికోవాలి. రెండవ రోజు రెండు ముద్దలు తీసికోవాలి. ఇట్లు ఒక్కొక్క ముద్ద పెంచుకొంటూ పదిహేనురోజులు తీసికోవాలి. కృష్ణ పక్షమున ఒక్కొక్క ముద్ద తగ్గించుకొంటూ తీసికోవాలి (భుజించవలెను) దీనిని చాంద్రాయణవ్రతం మంటారు.

యథాకథఞ్చి త్పిణ్డానాం చత్వారింశచ్ఛతద్వయమ్ ।
మాసేనైవోపభుఞ్జీత చాంద్రాయణమథాపరమ్ ॥69॥

రెండు వందల నలబై ముద్దలను సంఖ్యపై ఎటువంటి నిబంధన లేక ఒక నెల రోజులలో భుజిస్తే దానిని వేరొక చాంద్రయణం అంటారు.

కృత్వా త్రిషవణం స్నానం పిణ్డాఞ్చాన్ద్రాయణఞ్చరేత్ ।
పవిత్రాణి జపే త్పిణ్డాన్గాయత్ర్యా చాభిమన్త్రయేత్ ॥70॥

త్రిషవణ స్నానం తరువాత పిణ్డ చాంద్రాయణమును ఆచరించాలి. (మూడు సార్లు నీటియందు మునుగుట). పిండముల వద్ద గాయత్రీ మంత్రమును చదవాలి. నీరు చల్లాలి.

అనాదృష్టేషు పాపేషు శుద్ధిశ్చాన్ద్రాయణేన తు ।
ధర్మార్థీ యశ్చరేదేతచ్ఛంద్ర స్యైతి సలోకతామ్ ॥71॥

కృచ్ఛ్ర కృద్ధర్మకామస్తు మహతీం శ్రియమశ్నుతే ॥72॥

తెలిసీ తెలియని పాపములు చాంద్రాయణం చేయుటవలన తొలగి పోయి పవిత్రులమవుతాము. ధర్మం కొరకు దీనిని చేసినవారు చంద్రలోకమును చేరుతారు. ఎవరు కృచ్ఛ్ర వ్రతమును ఆచరిస్తారో వారును అదేవిధంగా మంచి సంపదలను పొందుతారు.

ఇతి శ్రీగారుడే మహాపురాణే పూర్వఖండే ప్రథమాంశాఖ్యే ఆచారకాండే యాజ్ఞవల్క్యోక్త ప్రాయశ్చిత్త వివేకం నామ పఞ్చాధికశతతమోఽధ్యాయః ॥105॥

శ్రీగరుడమహాపురాణం పూర్వఖండం ప్రథమాంశం అనబడే ఆచారకాండయందు యాజ్ఞవల్క్యుడు చెప్పిన ప్రాయశ్చిత్త వివేకం అనే పేరుగల నూటఐదవ అధ్యాయం సమాప్తం.

షడధికశతతమోఽధ్యాయః – నూటఆరవ అధ్యాయం

యాజ్ఞవల్క్యోక్తాశౌచాపమృత్యోః నిరూపణమ్ – యాజ్ఞవల్క్యుడు చెప్పిన అశౌచ అపమృత్యునిరూపణం

యాజ్ఞవల్క్య ఉవాచ – యాజ్ఞవల్క్యుడు పలికాడు.

ప్రేతశౌచం ప్రవక్ష్యామి తచ్ఛృణుధ్వం యతవ్రతాః ।
ఊనద్వివర్షం నిఖనేన్న కుర్యాదుదకం తతః ॥1॥

ఓ ఉదార స్వభావులారా! వ్రతములను ఆచరించేవారా! నేను ఇపుడు ప్రేతశౌచం అనగా చనిపోయిన వారికి చేయవలసిన కర్మలు, అశౌచం మొదలగువానిని విశదీకరిస్తాను. రెండు సంవత్సరములు నిండని శిశువు చనిపోతే వానిని పూడ్చాలి. అటువంటివారికి ఉదకశాంతి లేదు.

ఆశ్మశానాదనువ్రజ్య ఇతరై ర్జ్ఞాతిభిర్యుతః ।
యమసూక్తం తథా జప్యం జపద్భిర్లౌకికాగ్నినా ॥
సదగ్ధవ్య ఉపేతశ్చే దాహితాగ్న్యావృతార్థవత్ ॥2॥

యమసూక్తమును పఠిస్తూ బంధువులు శ్మశానం వరకు అనుసరించాలి. సాధారణ వ్యక్తులకు మామూలు అగ్నిని వినియోగించవచ్చు. నిత్యం పవిత్ర అగ్నులను పూజించేవానికి ఆహితాగ్నిని అతని దహనమునకు వాడాలి.

సప్తమాద్దశమాద్వాపి జ్ఞాతయోఽభ్యుపయన్త్యపః ।
అపనః సోశుభదఘమనేన పితృదిఙ్ముఖాః ॥3॥

బంధువులలో ఏడు నుండి పదవ తరం వరకు దక్షిణదిక్కున నిలబడి, అపనః సోశుభదఘమ్ అను మంత్రమును చదువుతూ ఉదకక్రియను చేయాలి.

ఏవం మాతామహాచార్యపత్నీనాఞ్చోదక క్రియాః ।
కామోదకాః సఖిపుత్ర స్వస్రీయశ్వశుర ద్విజాః ॥
నామగోత్రేణ హ్యుదకం సకృత్సిఞ్చన్తి వాగ్యతాః ॥4॥

మాతామహునికి, గురువుగారికి, తనయొక్క భార్యకు ఉదకక్రియ ఒకే విధంగా ఉంటుంది. కుమారులు విషయంలోను స్నేహితులు, సోదరి కుమారులు, మామగారు అందులో బ్రాహ్మణులు అయితే చనిపోయిన వాని పేరు గోత్రమును చదివి, నీరు చల్లాలి. లేకపోతే నిశ్శబ్దమును పాటించాలి.

పాషణ్డ పతితానాం తు న కుర్యాదుదకక్రియాః ।
న బ్రహ్మచారిణో వ్రాత్యా యోషితః కామగాస్తథా ॥5॥

అన్యమతమును అవలంబించినవారికి, పాపులకు, పవిత్ర యజ్ఞోపవీతమును ధరించినవారికి, బ్రహ్మచారులకు, మంచి నడవడిలేని స్త్రీలకు ఉదకక్రియవుండదు. నీటిని చల్లరాదు.

సురాపాః స్వాత్మఘాతిన్యో న శౌచోదకభాజనాః ।
తతో న రోదితవ్యం హి త్వనిత్యా జీవసంస్థితిః ॥6॥

సురాపానమునకు అలవాటు పడినవానిని, ఆత్మహత్య చేసికొనినవానిని, ఉదకక్రియచే గౌరవించనక్కరలేదు. అనగా నీటిని అశౌచమునకు చల్లనవసరం లేదు. శౌచం చేసిన తరువాత అనగా నీటిని చల్లిన తరువాత ఏడ్వరాదు. (దుఖించరాదు) యథార్థముగా ఈ లోకంలో జీవించే ఏ ప్రాణియు శాశ్వతంకాదు.

క్రియాకార్యా యథాశక్తి తతో గచ్ఛేద్ గృహాన్ప్రతి ।
విదార్య నిమ్బపత్రాణి నియతో ద్వారి వేశ్మనః ॥7॥

ఆచమ్యాథాగ్ని ముదకం గోమయం గౌరసర్షపాన్ ।
ప్రవిశేయుః సమాలభ్య కృత్వాశ్వని పదం శనైః ॥8॥

తన శక్తి వంచన లేకుండా కర్మ కాండనంతను పూర్తిచేసి, తరువాత ఇంటికి బయలు దేరాలి. గుమ్మం వద్ద గుర్రమును వుంచి, వేప ఆకులను ముక్కలుగా చేసి చల్లాలి. కార్యక్రమములు చేసి వచ్చినవారు మెట్టుమీద నెమ్మదిగా అడుగు వేసి, ఆచమనం చేసి, ముట్టుకోవాలి. మొదటగా ఇవి అయిన తరువాత ఇంటిలోనికి ప్రవేశించాలి.

ప్రవేశనాదికం కర్మప్రేతసంస్పర్శనాదపి ।
ఈక్షతాం తక్షణాచ్ఛుద్ధిః పరేషాం స్నాన సంయమాత్ ॥9॥

శవమును ముట్టుకొనినవారు మాత్రం పైన తెలిపిన కర్మలు చేయాలి. ఆ విధంగా వారు శుద్ధికావాలి. అపుడు వారు ఇంటిలోనికి ప్రవేశించాలి. కేవలం పరామర్శకు, చూచుటకు వచ్చినవారు పై విధమైన కర్మలు చేయనవసరం లేదు. కర్మలు పూర్తి అవనివారు అశుచి అవుతారు. మిగతావారు స్నానం చేసిన తరువాత శుచి అవుతారు. వారు మరిమూడు రోజుల వరకు బ్రహ్మచర్యమును పాటించాలి.

క్రీతలబ్ధాశనా భూమౌ స్వపేయుస్తే పృథక్ పృథక్ ।
పిణ్డం యజ్ఞకృతా దేయం ప్రేతాయాన్నం దినత్రయమ్ ॥10॥

ఇంటి యందు అన్నం వండరాదు. వారు అన్నం లేక ఆహారమును కొని, ఇతరుల నుండి గ్రహించాలి. ఎవరికి వారు వేరు వేరుగా నేల మీద పడుకోవాలి. వెళ్ళిపోయిన ఆత్మకు మూడు రోజులు అన్నం ముద్దలు (పిండం) ఈయాలి.

జలమేకాహమాకాశే స్థాప్యం క్షీరం తు మృన్మయే ।
వైతానోపాసనాః కార్యాః క్రియాశ్చ శ్రుతిచోదితాః ॥11॥

ఒక మట్టి కుండయందు పాలు, నీరు బయటవుంచాలి. హోమములు వేదపఠనంతో చేయాలి.

అదన్త జన్మనః సద్య ఆచూడాన్నైః శికీ స్మృతా ।
త్రిరాత్రమావ్రతాదేశాద్దశరాత్రమతః పరమ్ ॥12॥

ఏ శిశువైన పాలపండ్లు ఊడకమునుపు చనిపోయిన అశౌచం లేదు. పుట్టు వెంట్రుకలు తీయకముందు చనిపోయిన అశౌచం ఒక రాత్రి మాత్రముంటుంది. యజ్ఞోపవీతధారణకు ముందుగా చనిపోయిన మూడు రోజుల వరకు అశౌచం వుంటుంది. తరువాత వారికి పదిరోజుల వరకు అశౌచం వుంటుంది.

త్రిరాత్రం దశరాత్రం వా శావమాశౌచముచ్యతే ।
ఊనద్వివర్షఉభయోః సూతకం మాతురేవ హి ॥
అన్తరా జన్మ మరణే శేషాహోభిర్విశుధ్యతి ॥13॥

మరణించిన శౌచం మూడు నుండి పది రోజుల వరకు వుంటుందని సంగ్రహంగా తెలుస్తున్నది. రెండు సంవత్సరములు నిండని ఇద్దరు శిశువులు మరణిస్తే తల్లికి మాత్రం (మైల) అశౌచం వుంటుంది. జనన, మరణములు జరిగి ఒకేసారి అశౌచం ఏర్పడిన వాటిలో రెండవ దాని తరువాత అందరు శుచి అవుతారు.

దశద్వాదశ వర్ణానాం తథా పఞ్చదశైవ చ ।
త్రింశద్దినాని చ తథా భవతి ప్రేతసూతకమ్ ॥14॥

అన్ని వర్ణములవారు క్రమంగా పది, పన్నెండు, పదిహేను, ముప్పయి రోజులు, ప్రేత శౌచమును పాటించాలి.

అహస్త్వదత్తకన్యాసు బాలేషు చ విశోధనమ్ ।
గుర్వన్తే వాస్యనూచానమాతుల శ్రోత్రియేషు చ ॥15॥

అనౌరసేషు పుత్రేషు భార్యాస్వన్యగతాసు చ ।
నీరసే రాజని తథా తదహః శుద్ధికారకమ్ ॥16॥

వివాహం కాకుండా కుమార్తె చనిపోయినా, కుమారుడు, గురువు, శిష్యుడు,వేదాధ్యయనం చేయుచున్నవాడు, మేనమామ, వేదపండితుడు తనకు సంబంధం లేని భార్య వేరొకనితో సంగమించగా కలిగినవాడు, అప్రసిద్ధమైన రాజు చనిపోయినా వీరికి అశౌచం ఒక దినం మాత్రం పాటించాలి.

హతానాం నృపగో విప్రైరలక్షం చాత్మఘాతినామ్ ।
విషాద్యైశ్చ హతానాఞ్చ నాశౌచం పృథివీపతేః ॥17॥

రాజు యొక్క ఆజ్ఞచే మరణించినా, ఆవు పొడిచిన బ్రాహ్మణుడు ఎదుర్కొనినా, రహస్యంగా ఆత్మహత్య చేసికొనినా, లేక విషప్రయోగం వలన మరణించినా అశౌచం అసలు పాటించనవసరం లేదు.

సత్రివ్రతి బ్రహ్మచారి దాతృబ్రహ్మవిదాం తథా ।
దానే వివాహే యజ్ఞే చ సంగ్రామే దేశవిప్లవే ॥18॥

ఆపద్యపి హతానాఞ్చ సద్యః శౌచం విధీయతే ।
కాలోఽగ్ని కర్మ మద్వాయుర్మనో జ్ఞానం తపో జపః ॥19॥
పశ్చాత్తాపో నిరాహారః సర్వేషాం శుద్ధిహేతవః ।
అకార్య కారిణాం దానం వేగో నద్యాస్తు శుద్ధికృత్ ॥20॥

యజ్ఞం చేసేవాడు, వ్రతం చేసేవాడు, బ్రహ్మచారులు, దాతలు, బ్రహ్మవేత్తలకు అశౌచం లేదు. దానం చేయునపుడు వివాహం, హోమం, యుద్ధం, సాధారణ గడబిడలయందు, భీభత్సములందు, ఇతరములయిన ఆపదలయందు లేక విపత్తులయందు అశౌచం అసలు వుండదు. కాలం గడిచిపోవుట అగ్నిహోత్రమునందు

హోమం, మట్టి ముద్దలు, గాలి, మనస్సు, జ్ఞానం, తపస్సు, ప్రార్థనలు చేయుట, పశ్చాత్తాపం, ఉపవాసం ఇవియన్నియు శుచి అగుటకు మనకు తోడ్పడతాయి. ఇవియే మన శుద్ధికి కారణం. దాతృత్వం నీచపనులు చేసిన వానికి పవిత్రులను చేస్తుంది. వేగం లేక ప్రవాహం నదిని పవిత్రం చేస్తుంది.

క్షాత్రేణ కర్మణా జీవేద్విశాం వాప్యాపది ద్విజః ।
ఫల సోమక్షౌమవీరుద్దధిక్షీరం ఘృతం జలమ్ ॥
తిలౌదన రసక్షార మధు లాక్షాయుతం హవిః ॥21॥

వస్త్రోపలామవం పుష్పం శాకమృచ్చర్మపాదుకమ్ ।
ఏణత్వచ్చైవ కౌషేయం లవణం మాంసమేవ చ ॥22॥

పిణ్యాక మూలగన్ధాంశ్చ వైశ్యవృత్తో న విక్రయేత్ ।
ధర్మార్థం విక్రయస్తేషాం తిలధాన్యేన సంయుతః ॥23॥

తప్పనిసరి పరిస్థితిలో బ్రాహ్మణుడు క్షత్రియ ధర్మమును అనగా యుద్ధం చేయుట మొదలగు వానిని లేక వైశ్య ధర్మములను ఆచరించవచ్చు. కాని ఈ తెలుపబడిన వస్తువులను బ్రాహ్మణుడు అమ్మరాదు. పండ్లు, సోమం, పట్టు, ఔషధ మూలికలు, లతలు, పెరుగు, పాలు, నెయ్యి,నీరు, నువ్వులు, హోమ ద్రవ్యములు, బట్టలు, రాయి, పాత్రలు, పువ్వులు, కూరలు, మట్టి, తోలు, చెప్పులు, జింక చర్మం, ఉప్పు, మాంసం, తెలక పిండి మొదలగునవి, వేళ్ళు, సుగంధములు. మతపరమైన అవసరములకు పైవాటి యందు కొన్నింటిని నువ్వులు, గింజలతో కలిపి అమ్మవచ్చు.

లవణాది న విక్రీయాత్ తథా చాపద్గతో ద్విజః ।
కుర్యాత్ కృష్యాదికం తద్దదవిక్రేయా హయాస్తథా ॥24॥

ఆపదసమయమందు, అత్యవసర పరిస్థితులయందైనను బ్రాహ్మణుడు ఉప్పును అమ్మరాదు. అతడు వ్యవసాయం చేయవచ్చు. గుర్రములను ఎన్నటికి అమ్మరాదు.

బుభుక్షితస్త్ర్యహం స్థిత్వా దృష్ట్వా వృత్తి వివర్జితమ్।
రాజా ధర్మాన్ప్రకుర్వీత వృత్తిం విప్రాదికస్య చ ॥25॥

నిరుపేద అయిన బ్రాహ్మణుడు మూడు రోజులు ఉపవాసం తరువాత రాజును సాయం కోరాలి. ఎటువంటి ఆధారంలేని బ్రాహ్మణుని చూసిన పిమ్మట రాజు అతనికి తగిన సాయం అందించాలి.

ఇతి శ్రీగారుడే మహాపురాణే పూర్వఖండే ప్రథమాంశాఖ్యే ఆచారకాండే యాజ్ఞవల్క్యోక్తాశౌచాపమృత్యోః నిరూపణం నామ షడధికశతతమోఽధ్యాయః ॥106॥

శ్రీగరుడమహాపురాణం పూర్వఖండం ప్రథమాంశం అనబడే ఆచారకాండయందు యాజ్ఞవల్క్యుడు చెప్పిన అశౌచ అపమృత్యునిరూపణం అనే పేరుగల నూటఆరవ అధ్యాయం సమాప్తం.

సప్తాధికశతతమోఽధ్యాయ – నూటఏడవ అధ్యాయం

పరాశరోక్త ధర్మ నిరూపణమ్ – పరాశరుడు తెలిపిన ధర్మములు

సూత ఉవాచ – సూతుడు పలికాడు.

పరాశరోఽబ్రవీత్ వ్యాసం ధర్మం వర్ణాశ్రమాదికమ్ ।
కల్పే కల్పే క్షయోత్పత్తిః క్షీయన్తే న హ్యజాదయః ॥1॥

వేరువేరు వర్ణముల వారి విలక్షణ ధర్మములను వారి యొక్క జీవన స్థితిగతులను పరాశరుడు వ్యాసులవారికి తెలిపాడు. ప్రతి కల్పం చివర సృష్టిలయమయి, మరల నూతన సృష్టి జరుగును కాని అజాదులకు నాశం లేదు.

శ్రుతిః స్మృతిః సదాచారో యఃకశ్చిద్ వేదకర్తృకః ।
వేదాః స్మృతా బ్రాహ్మణాదౌ ధర్మా మన్వాదిభిః సదా ॥2॥

శ్రుతులు(వేదములు) స్మృతులు మంచి లక్షణములు. వేదములకు హితమైన వానిని అనుసరించాలి. మొట్ట మొదటిసారిగా బ్రహ్మ వేదములను స్మరించాడు. ఆయన మనువు మొదలగు వారికి బోధించాడు. మనువు మరియు ఇతరులు ధర్మమును స్మృతుల ద్వారా వ్యాప్తిచేశారు.

దానం కలియుగే ధర్మః కర్తారశ్చ కలౌ త్యజేత్ ।
పాపకృత్యం తు తత్రైవ శాపం ఫలతి వర్షతః ॥3॥

కలియుగంలో ప్రధానధర్మం దానం. దానం చేసినవానిని వదిలిపెడుతుంది. పాపపు పనులకు సంబంధించిన శాపం ఒక సంవత్సరంలో ఫలిస్తుంది. (అనుభవించవలసి వస్తుంది).

ఆచారాత్ప్రాప్నుయాత్సర్వం షట్ కర్మాణి దినే దినే ।
సన్ధ్యా స్నానం జపో హోమో దేవాతిథ్యాదిపూజనమ్ ॥4॥

ఆచారంతో ఆరు పనులు రోజురోజు చేసేవానికి అన్నీ లభిస్తాయి. అవి ఏవనగా సంధ్యావందనం, స్నానం, మంత్రపఠనం, హోమములు, దేవతారాధన, అతిథులను సత్కరించుట.

అపూర్వః సువ్రతీ విప్రో హ్యపూర్వాయతయస్తదా ।
క్షత్రియః పరసైన్యాని జిత్వా పృథ్వీం ప్రపాలయేత్ ॥
వణిక్కృష్యాది వైశ్యే స్యాద్ ద్విజభక్తిశ్చ శూద్రకే ॥5॥

కలియుగమునందు బ్రాహ్మణులు సరిగా వారివారి ధర్మములను ఆచరించకుండా ఉంటారు. అక్కడక్కడా కొద్దిమంది ఆచరిస్తారు. మునులు, ఋషులు తక్కువ. క్షత్రియుడు శత్రు సైన్యమును జయించి భూమిని రక్షిస్తాడు. వైశ్యులు వర్తక లావాదేవీలు మరియు వ్యవసాయం సాగిస్తారు మరియు శూద్రులు బ్రాహ్మణభక్తి కలిగి ఉంటారు.

అభక్ష్య భక్షణాచ్చౌర్యాదగమ్యాగమనాత్ పతేత్ ।
కృషిం కుర్వ న్ద్విజః శ్రాన్తం బలీవర్దం న వాహయేత్ ॥6॥

తినకూడని ఆహారం తినుట, దొంగతనం, నీచురాలిని కలియుట మొదలగునవి మనిషి యొక్క పతనమునకు దారితీస్తాయి. వ్యవసాయం చేసే బ్రాహ్మణుడు అలసిపోయిన ఎద్దులతో పొలం దున్నించరాదు.

దినార్ధం స్నానయోగాదికారీ విప్రాంశ్చ భోజయేత్ ।
నిర్వపేత్పఞ్చ యజ్ఞాని క్రూరే నిన్దాఞ్చ కారయేత్ ॥7॥

మిట్టమధ్యాహ్నం వరకు స్నానం చేయుట, యోగసూత్రములను పఠించుట మొదలగు వైదిక కర్మలను చేయాలి. తదుపరి బ్రాహ్మణులకు భోజనం పెట్టాలి. అయిదు యజ్ఞములను పూర్తిచేయాలి. క్రూరులను తిరస్కార భావనతో చూడాలి.

తిలాజ్యం న విక్రీణీత సునాయజ్ఞ మఘాన్వితః ।
రాజ్ఞో దత్వా తు షడ్భాగం దేవతానాఞ్చ వింశతిమ్ ॥
త్రయస్త్రింశచ్చ విప్రాణాం కృషికర్తా న లిప్యతే ॥8॥

నువ్వులను, శుద్ధమైన వెన్నను బ్రాహ్మణుడు అమ్మరాదు. శేనయజ్ఞమును చేసిన బ్రాహ్మణుడు పాపమును పొందుతాడు. వ్యవసాయం చేసే వ్యక్తి పంటలో ఆరవ వంతు రాజుకు, పన్నెండవ వంతు దేవతలకు ముప్పది మూడవ వంతు బ్రాహ్మణులకు దానం చేస్తే పాపములంటవు.

కర్షకాః క్షత్రవిట్శూద్రాః ఖల్వదత్వా తు చౌరకాః ।
దినత్రయేణ శుధ్యేత బ్రాహ్మణాః ప్రేతసూతకే ॥9॥

పైన తెలిపిన ప్రకారం క్షత్రియుడు, వైశ్యులు మరియు శూద్రుడు పన్నుకట్టనిచో వారిని దొంగలుగా పరిగణిస్తారు. చావు వలన కలిగిన అశౌచమును స్వచ్ఛమైన బ్రాహ్మణుడు మూడు రోజులలో పోగొట్టుకొంటాడు.

క్షత్రీ దశాహాద్వైశ్యస్తు ద్వాదశాన్మాసి శూద్రకః ।
యాతి విప్రో రశాహాత్తు క్షత్రో ద్వాదకా ద్దినాత్ ॥10॥

క్షత్రియుడు పది రోజులలో శుచి అవుతాడు. వైశ్యుడు పన్నెండు రోజులలో శుచి అవుతాడు. శూద్రుడు ఒక నెల రోజులలో శుచిఅవుతాడు.సరియగు ధర్మములను ఆచరిస్తే బ్రాహ్మణుడు పదిరోజులు, క్షత్రియుడు పన్నెండు రోజులలో శుచిఅవుతాడు.

పఞ్చదశాహాద్వైశ్యస్తు శూద్రో మాసేన శుధ్యతి ।
ఏక పిణ్డాస్తు దాయాదాః పృథగ్భావ నికేతనాః ॥11॥

వైశ్యుడు పదిహేను దినములలో శుచిఅవుతాడు మరియు శూద్రుడు నెలరోజులలో శుచిఅవుతాడు. కొంత మంది బంధువులు విడివిడిగా నివసించేవారు సాధారణంగా ఒక పిండమును సమర్పిస్తారు. (అన్నంముద్దను)

జన్మనా చ విపత్తౌ చ భవేత్తేషాఞ్చ సూతకమ్ ।
చతుర్థే దశరాత్రస్య షణ్నిశాః పుంసి పఞ్చమే ॥12॥

జనన, మరణములందు అట్టి బంధువులు అశౌచమును పాటిస్తారు. నాల్గవ తరం బంధువులు పదిరోజుల వరకు అశౌచమును పాటిస్తారు వారు అయిదవ తరం వారయితే ఆరు రోజులు పాటిస్తారు.

షష్ఠే చతురహాచ్ఛుద్ధిః సప్తమే చ దినత్రయమ్ ।
దేశాన్తరే మృతేబాలే సద్యః శుద్ధిర్యతోమృతే॥13॥

వారు ఆరవ తరం వారయితే అశౌచం నాలుగు రోజులు వుంటుంది. ఏడవ తరము వారయినచో మూడు రోజులు వుంటుంది. విదేశములందు చనిపోయిననూ, చనిపోయిన వ్యక్తి సన్న్యాసి అయినను అట్టి వారికి అశౌచం పాటించనవసరం లేదు.

అజాతదన్తా యే బాలా యే చ గర్భాద్వినిఃసృతాః ।
న తేషామగ్నిసంస్కారో న పిణ్డం నోదకక్రియా ॥14॥

యది గర్భో విపద్యేత స్రవతే వాపి యోషితః ।
యావన్మాసాన్స్థితో గర్భస్తావద్దినాని సూతకమ్ ॥15॥

పళ్ళురాని పిల్లలు, అప్పుడే మరణించినవారికి దహనం పిండం నీటిని సమర్పించుట మొదలగునవి వుండవు. పుట్టిన వెంటనే మరణించినా గర్భస్రావం అయిననూ ఎన్ని నెలలు స్త్రీ ఆ పిండమును గర్భధారణ చేసినదో అన్ని నెలలు అశౌచం పాటించాలి.

అనామకరణాత్సద్య ఆచూడాన్తాదహర్నిశమ్ ।
ఆవ్రతస్థాత్స్త్రిరాత్రేణ తదూర్ధ్వం దశభిర్దినైః ॥16॥

శిశువు గనుక నామకరణమునకు ముందే చనిపోతే అశౌచంలేదు. పుట్టు వెంట్రుకలు తీయకపూర్వం చనిపోతే ఒక దినం, ఒక రాత్రి అశౌచముంటుంది. యజ్ఞోపవీతధారణం అను పవిత్రకార్యమునకు ముందు మరణిస్తే అశౌచం మూడు రోజులు పాటించాలి. ఆపైన అశౌచం పది రోజుల వరకు వుంటుంది.

ఆచతుర్థార్భవే త్స్రావః పాతః పఞ్చమషష్ఠయోః ।
బ్రహ్మచర్యాదగ్నిహోత్రాన్నాశుద్ధిః సఙ్గవర్జనాత్ ॥17॥

సాధారణంగా గర్భస్రావం నాలుగు నెలలలోపల జరుగుతుంది. అకాల ప్రసవం, పుట్టుట మొదలగునవి అయిదు, ఆరు నెలలలో జరుగుతాయి. అగ్నిహోత్రం, బ్రహ్మచర్యవ్రతం, చెడు వారితో తిరుగకుండుట మొదలగువాటిని ఖచ్చితంగా పాటిస్తే అశౌచం పాటించనవసరము లేదు.

శిల్పినః కారవో వైద్యా దాసీదాసాశ్చ భృత్యకాః ।
అగ్నిమాన్ శ్రోత్రియో రాజా సద్యః శౌచాః ప్రకీర్తితాః ॥18॥

కళాకారులు, శిల్పులు, వైద్యులు, సేవకులు, అగ్నిహోత్రమును(పవిత్ర) నిర్వహించే వేదపండితుడు, రాజు వీరందరికి అశౌచంలేదు.

దశాహాచ్ఛుధ్యతే మాతా స్నానాత్సూతౌ పితా శుచిః ।
సంగాత్ సూతౌ సూతకం స్యాదుపస్పృశ్య పితా శుచిః ॥19॥

శిశువు జన్మించిన పదిరోజులు తరువాత తల్లి శుచి అవుతుంది. స్నానం చేసిన పిదప తండ్రి శుచి అవుతాడు. జననం వలన కలుగు అశౌచం నీటిని స్పృశించుట వలన తొలగిపోతుంది.

వివాహోత్సవ యజ్ఞేషు అన్తరామృతసూతకే ।
పూర్వం సంకల్పితాదన్య వర్జనఞ్చ విధీయతే ॥20॥

వివాహములు, పండుగలు, హోమములు నిర్వహించినపుడు మృతజనన అశౌచం కలిగితే ముందు జరగవలసిన తంతును ఆపివేయాలి. ఎక్కడ వరకు జరిగినదో అక్కడితో ఆపాలి.

మృతేన శుద్ధ్యతే సూతీ మృతకం జాతకం త్వసౌ ।
గోగ్రహాదౌ విపన్నానామేక రాత్రం తు సూతకమ్ ॥21॥

అశౌచ సమయమునందు శిశువు మరణిస్తే రెండు అశౌచములు మొదటి దానితో ముగుస్తుంది. ఎవరైనా గోశాలలో మరణిస్తే ఒక రోజు మాత్రమే అశౌచం వుంటుంది.

అనాథ ప్రేతవాహనాత్ ప్రాణాయామేన శుధ్యతి ।
ప్రేత శూద్రస్య వహనా త్త్రిరాత్ర మశుచిర్భవేత్ ॥22॥

తెలియని శవమును మోయుట వలన కలిగిన అశౌచం చాల తక్కువ. అదికూడా ప్రాణాయామం చేయుట వలన తొలగిపోతుంది. చనిపోయిన వ్యక్తి శూద్రుడయితే మూడు రాత్రుల వరకు అశౌచం వుంటుంది.

ఆత్మఘాతి విషాద్బంధకృమిదష్టే న సంస్కృతిః ।
గోహతం కృమిదష్టఞ్చ స్పృష్టా కృచ్ఛ్రేణ శుధ్యతి ॥23॥

ఆత్మబలిదానం, విషం వలన, ఉరితీసికొనుటవలన, పురుగు కరుచుట వలన మరణించిన వారి విషయమై అశౌచ కర్మలు చేయునవసరం లేదు. ఆవుచే చంపబడిన వానిని పురుగుచే కాటు వేయబడి చనిపోయిన వానిని ముట్టుకొనినవాడు కృచ్ఛ్రవ్రతమును చేయుట వలన పరిశుద్ధుడవుతాడు.

అదుష్టాం పతితాం భార్యాం యౌవనే యః పరిత్యజేత్ ।
సప్త జన్మ భవేత్ స్త్రీ త్వం వైధవ్యఞ్చ పునః పునః ॥24॥

యౌవనదశయందు వున్న, పవిత్రమైన, మంచి స్థితిలో వున్న తనభార్యను విడిచిపెట్టినవాడు ఏడు జన్మలు క్రమంగా స్త్రీ గా పుడుతాడు. అంతేగాక మాటి మాటికి వైధవ్యమును అనుభవిస్తాడు.

బాలహత్యా త్వగమనాదృతౌ చ స్త్రీ తు సూకరీ ।
అగమ్యా వ్రతకారిణ్యో భ్రష్టపానోదకక్రియాః ॥25॥

బహిష్ఠ అయిన పిదప నాలుగవ రోజున భార్యతో సంభోగిస్తే శిశుహత్యా పాతకం చుట్టుకొంటుంది. ఏ భార్య అయితే బహిష్ఠ అయిన తరువాత నాల్గవ రోజున భర్త సంభోగించుటకు ఇష్టపడునో అట్టి స్త్రీ ఆడపందిగా పుట్టును. అర్హత లేని స్త్రీ వ్రతములు చేసిప్పటికి ఆమె మరణించిన తరువాత పిండము లేదు. తర్పణం, నీరు వదలుట లేదు.

ఔరసః క్షేత్రజ్ఞః పుత్రః పితృజౌ పిణ్డదౌ పితుః ।
పరివేత్తేస్తు కృచ్ఛ్రం స్యాత్కన్యాయాః కృచ్ఛ్రమేవ చ ॥26॥

న్యాయబద్ధంగా జన్మించిన కుమారుడు గాని లేక నియోగం వలన ఒకరి భార్యకు ఇతరుల వలన కలిగిన కుమారుడు గాని తన న్యాయబద్ధమైన తండ్రికి పిండప్రదానం చేయాలి. కుమారుని పొందుటకు న్యాయపరంగా మరిదితో సంభోగం పొంది పుత్రుని పొందుటను 'నియోగం' అంటారు. 'పరివేదనం' అనగా అన్నగారుండగ తమ్ముడు ముందు వివాహము చేసికొనుట. దీని వలన కలుగు పాపం తొలగుటకు, కృచ్ఛ్రవ్రతమును చేయాలి. వివాహం చేసికొనిన స్త్రీ కూడా ఈ వ్రతమును ఆచరించాలి.

అతి కృచ్ఛ్రం చరేద్దాతా హోతా చాన్ద్రాయణఞ్చరేత్ ।
కుబ్జవామనషణ్డేషు గద్గదేషు జడేషు చ ॥27॥

జాత్యన్ధబధిరే మూకే న దోషః పరివేదనే ।

పరివేదనము నందు తన కుమార్తెను ఇచ్చే కన్యాదాతయు, ఈ వివాహమునకు యాజమాన్యం వహించే పురోహితుడును అతికృచ్ఛ్రము మరియు చాంద్రాయణ వ్రతములను క్రమంగా ఆచరించాలి. అన్నగారు మరుగుజ్జు, గూనివాడు, పిచ్చివాడు, వెట్టివాడు, గ్రుడ్డి, చెవిటి, మూగ అయిన వారి విషయంలో పరివేదనం తప్పుకాదు. అప్పుడు తమ్మునికి కంటె అన్నకన్న ముందు వివాహం చేయవచ్చును.

నష్టే మృతే ప్రవ్రజితే క్లీబే వా పతితేవ తౌ ॥28॥

పఞ్చస్వాపత్సు నారీణాం పతిరన్యో న విద్యతే ।
భర్త్రా సహ మృతా నారీ రోమాబ్దాని వసేద్దివి ॥29॥

భర్త జాడ తెలియకుండుట, మరణం, లోకమునందలి విషయములను వదలుట, అసమర్థత, నీచస్థితి, ఇటువంటి అత్యవసరమైన ఈ పరిస్థితులలో స్త్రీ మరల వివాహం చేసికొనవచ్చును. భర్తతో పాటు మరణించిన స్త్రీ అతని శరీరంపై ఎన్ని వెంట్రుకలుంటాయో అన్ని సంవత్సరములు స్వర్గమునందుంటుంది.

శ్వాదిదష్టస్తు గాయత్ర్యా జపాచ్ఛుద్ధో భవేన్నరః ।
దాహ్యోలోకాగ్నినా విప్రశ్చాణ్డాలాదైర్హతోఽగ్నిమాన్ ॥30॥

క్షీరైః ప్రక్షాల్య తస్యాస్థిస్వాగ్నితో మన్త్రితో దహేత్ ।

కుక్క కరచిన వ్యక్తి గాయత్రీ జపం చేస్తే శుచిఅవుతాడు. శూద్రుని వలన గాని, ఇతరులవలన గాని చంపబడిన బ్రాహ్మణుని లౌకిక అగ్నిచే దహనం చేయాలి. అతడు పవిత్ర అగ్నులను పూజించిన అతని శవమును పాలలో స్నానం చేయించి, పవిత్ర అగ్నులతో మంత్రములతో దహనం చేయాలి.

ప్రవాసే తు మృతే భూయః కృత్వా కృశమయం దహేత్ ॥31॥

కృష్ణాజినే సమాస్తీర్య షట్‌శతాని పలాశజాః ।
శమీం శిశ్నే వినిక్షిప్య అరణిం వృషణే క్షిపేత్ ॥32॥
క్షుణ్డం దక్షిణహస్తే తు వామహస్తే తథోపభృత్ ।
ఉరౌ నిక్షిప్య దృషదం తణ్డులాజ్యతిలాన్ముఖే ॥33॥

క్షేత్రే చ ప్రోక్షణీం దద్యాదాజ్యస్థాలీఞ్చ చక్షుషోః ।
కర్ణే నేత్రే ముఖే ఘ్రాణే హిరణ్యశకలాన్ క్షిపేత్ ॥34॥

పార్శ్వే తుందుంఖలం దద్యాత్పృష్ఠే తం ముసలం దహేత్ ।
అగ్నిహోత్రోపకరణాద్ బ్రహ్మలోకగతిర్భవేత్ ।
అసౌ స్వర్గాయ లోకాయ స్వాహేత్యాజ్యాహుతిః సకృత్ ॥35॥

ఒక వ్యక్తి ఎవరైనా విదేశమునందు మృతి చెందితే అతనికి అంత్యక్రియలు ఈ విధంగా జరపాలి. లేడి చర్మమును పరచి దానిపై ఆరు వందలు మోదుగ పుల్లలను పరచాలి. వాటిని మానవశరీరం (ఆకారం) వలె పరచాలి. జమ్మి పుల్లను మానవుని లింగం వున్న చోట వుంచాలి. వృషణముల వద్ద అరణి కట్టె పుల్లను వుంచాలి. కుడి చేయివద్ద ఒక పిడత వుంచాలి. అగ్నిహోత్రంతో కూడిన ముంత ఎడమచేయి వద్ద వుంచాలి. ప్రక్కలందు అనగా భుజములందు రోలు వుంచాలి. ధాన్యమునకు ఉపయోగించే బల్లను తొడలమీద వుంచాలి. బియ్యపు గింజలు, నెయ్యి, నువ్వుల గింజలు నోటియందు వుంచాలి. పవిత్ర జలం (నీరు)ను చెవుల దగ్గర, నెయ్యితో వున్న పాత్రను కళ్ళు దగ్గర, చిన్న చిన్న బంగారపు ముక్కలు చెవులలోనికి, కళ్ళలోనికి, నోటిలోనికి ముక్కు రంధ్రములలోనికి వదలాలి. దర్భగడ్డితో చేయబడిన మానవ ఆకారమును దీనిపై వుంచి తగులపెట్టాలి. నెమ్మదిగా ఒకసారి అసౌ స్వర్గాయ లోకాయ స్వాహా అను మంత్రమును ఉచ్చరిస్తూ ఒక ఆహుతి ఈయాలి. అగ్నిహోత్రమునకు అవసరమైనవన్నిటిని వుపయోగించుట వలన ఆ వ్యక్తి తప్పక బ్రహ్మ లోకమును పొందుతాడు.

హంస సారక క్రౌఞ్చానాం చక్రవాకఞ్చ కుక్కుటమ్ ।
మయూర మేష ఘాతీ చ అహోరాత్రేణ శుధ్యతి ॥36॥

హంసలను, సారసపక్షులను, క్రౌంచపక్షులను, చక్రవాకపక్షులను, కోళ్ళను, నెమళ్ళను, గొర్రెలను చంపిన వ్యక్తి ఒక రాత్రి, ఒక పగలు తరువాత శుచి అవుతాడు.

పక్షిణః సకలాన్ హత్వా అహోరాత్రేణ శుధ్యతి ।
సర్వాం శ్చతుష్పదాన్హత్వా అహోరాత్రోషితో జపేత్ ॥37॥

ఏ పక్షిని చంపినను ఆ వ్యక్తి ఒక దినం ఒక రాత్రి తరువాత శుచి అవుతాడు. నాలుగు కాళ్ళ జంతువులను చంపితే ఒక రాత్రి, ఒక పగలే ఉపవాసం చేసి జపం చేయాలి.

శూద్రం హత్వా చరేత్కృచ్ఛ్రం మతికృచ్ఛ్రం తు వైశ్యహా ।
క్షత్రం చాంద్రాయణం విప్రం ద్వావిశం త్రింశమాహరేత్ ॥38॥

శూద్రుని చంపిన తరువాత కృచ్ఛ్రవ్రతమును ఆచరించాలి. క్షత్రియుని చంపితే అతికృచ్ఛ్రవ్రతమును ఇరువది సార్లు చేయాలి. ఒక బ్రాహ్మణుని చంపితే చాంద్రాయణం ముప్పదిసార్లు చేయాలి.

ఇతి శ్రీగారుడే మహాపురాణే పూర్వఖండే ప్రథమాంశాఖ్యే ఆచారకాండే పరాశరోక్త ధర్మ నిరూపణం నామ నామ సప్తాధిక శతతమోఽధ్యాయః ॥107॥

శ్రీగరుడమహాపురాణం పూర్వఖండం ప్రథమాంశం అనబడే ఆచారకాండయందు పరాశరుడు తెలిపిన ధర్మములు అనే పేరుగల నూటఏడవ అధ్యాయం సమాప్తం.

⌘

అష్టాధిక శతతమోఽధ్యాయః - నూటఎనిమిదవ అధ్యాయం

బృహస్పతి ప్రోక్త నీతిసారనిరూపణమ్ - బృహస్పతి చెప్పిన నీతిసారం

సూత ఉవాచ - సూతుడు పలికాడు.

నీతిసారం ప్రవక్ష్యామి అర్థశాస్త్రాదిసంశ్రితమ్ ।
రాజాదిభ్యో హితం పుణ్యమాయుః స్వర్గాదిదాయకమ్ ॥1॥

నేను ఇపుడు ఆర్థికశాస్త్రం ఆధారంగాగల రాజనీతిని వివరిస్తాను. ఇది రాజులకు ఇతరులకు వుపయోగ పడుతుంది. ఇది చాలపవిత్రమైనది, దీర్ఘాయుర్దాయమును పొందించునది, స్వర్గ సుఖములను అందించునది.

సద్భిః సఙ్గం ప్రకుర్వీత సిద్ధికామః సదా నరః ।
నాసద్భిరిహ లోకాయ పరలోకాయ వా హితమ్ ॥2॥

విజయంను కోరే వ్యక్తి, ఉన్నతిని కోరే వ్యక్తి ఎల్లప్పుడు మంచివారితో మెలగాలి. దుష్టులతో మెలగరాదు. దుష్టులతో మెలగుట ఈ లోకమునందే కాదు, పరలోకమునందును మంచిదికాదు.

వర్జయే క్షుద్రసంవాదం దుష్టస్య చైవ దర్శనమ్ ।
విరోధం సహ మిత్రేణ సంప్రీతిం శత్రుసేవినా ॥ 3॥

నీచాతినీచులతో వాదనకు దిగరాదు. దుష్టులు కనబడగనే వారిని చూడగనే దూరంగా వుంచాలి. స్నేహితులతో విరోధం కూడదు. విరోధిని సేవించువానితో కలసి మెలగరాదు.

మూర్ఖశిష్యోపదేశేన దుష్టస్త్రీభరణేన చ ।
దుష్టానాం సంప్రయోగేణ పణ్డితోఽప్యవసీదతి ॥4॥

మూర్ఖపు శిష్యునికి ఉపదేశం చేయుటవలన, చెడు భార్యను భరించుట వలన, దుష్ట జనుల సాంగత్యం వలనను పండితుడు కూడా దుఃఖమును అనుభవిస్తాడు.

బ్రాహ్మణం బాలిశం క్షత్రమయోద్ధారం విశం జడమ్ ।
శూద్ర మక్షర సంయుక్తం దూరతః పరివర్జయేత్ ॥5॥

అవివేకుడైన బ్రాహ్మణునికి దూరంగా వుండాలి. యుద్ధం చేయుటకు ఇష్టం లేని క్షత్రియునకు దూరంగా వుండాలి. సోమరి అయి చురుకుగా లేని వైశ్యుని దూరంగా వుంచాలి. చదువు సరిగా లేక తలబిరుసుతనం కలిగిన శూద్రుని దూరంగా ఉంచాలి.

కాలేన రిపుణా సన్ధిః కాలే మిత్రేణ విగ్రహః ।
కార్యకారణమాశ్రిత్య కాలం క్షిపతి పణ్డితః ॥6॥

సరియగు సమయంలో శత్రువుతో మంచి సంబంధమును, స్నేహితునితో విరోధం కలిగియుండాలి. నిజమైన పండితుడు కార్యకారణములను అనుసరించి, తన సమయమును గడుపుతాడు.

కాలః పచతి భూతాని కాలః సంహరతే ప్రజాః ।
కాలః సుప్తేషు జాగర్తి కాలో హి దురతిక్రమః ॥7॥

కాలం ప్రాణులను పక్వదశకు తీసికొనివస్తుంది. కాలం జీవులను క్షయింప చేస్తుంది. జనులు నిద్రించుచున్నను కాలం మెలుకవగా వుండి జాగరూకతతో వుంటుంది. కాలమును (అధిగ) అతిక్రమించుట చాల కష్టం.

కాలేషు చరతే వీర్యం కాలే గర్భే చ వర్ధతే ।
కాలో జనయతే సృష్టిం పునః కాలోఽపి సంహరేత్ ॥8॥

పురుష సంబంధమైన వీర్యం కాలానుగుణంగా ప్రవహిస్తుంది. అదే విధంగా కాలానుగుణంగా గర్భం వృద్ధిచెందుతుంది. కాలము ననుసరించి సృష్టి జరుగుతుంది. మరల కాలముననుసరించి నశిస్తుంది.

కాలః సూక్ష్మగతిర్నిత్యం ద్వివిధశ్చేహ భావ్యతే ।
స్థూల సంగ్రహచారేణ సూక్ష్మాచారాన్తరేణ చ ॥9॥

కాలం యొక్క నడువడి అగమ్యగోచరం (బుద్ధికి గోచరం కానిది) కాలం రెండు విధములుగా గడుస్తుంది. ఒక స్థితియందు అనగా తెలియకుండా కాలం గడిచిపోతుంది.

నీతిసారం సురేన్ద్రాయ ఇమమూచే బృహస్పతిః ।
సర్వజ్ఞో యేన చేన్ద్రోఽభూద్దైత్యాన్ హత్వాప్నుయాద్దివమ్ ॥10॥

దేవతా గురువు అయిన బృహస్పతి నీతిశాస్త్రసారమును దేవేంద్రునకు ఉపదేశించాడు. దానివలన రాక్షసులను చంపి సర్వజ్ఞత్వం, సమస్తజ్ఞానం, స్వర్గలోకకీర్తిని పొందాడు.

రాజర్షి బ్రాహ్మణైః కార్యం దేవ విప్రాదిపూజనమ్ ।
అశ్వమేధేన యష్టవ్యం మహాపాతకనాశనమ్ ॥11॥

ఋషి సమానులయిన రాజులు, బ్రాహ్మణులు దేవతలను బ్రాహ్మణులను పూజించాలి. వారు అశ్వమేధ యాగమును కూడా చేసి, మహాపాపములను పోగొట్టుకోవాలి.

ఉత్తమైః సహ సాఙ్గత్యం పణ్డితైః సహ సత్కథామ్ ।
అలుబ్ధైః సహ మిత్రత్వం కుర్వాణో నావసీదతి ॥12॥

ఉత్తములతో సాంగత్యం వలననూ, పండితులతో మాట్లాడటం చేతనూ, లోభం లేని వారితో మైత్రివలననూ దుఃఖించే అవసరముండదు.

పరదారం పరార్థఞ్చ పరిహాసం పరస్త్రియా ।
పరవేశ్మని వాసఞ్చ న కుర్వీత కదాచన ॥13॥

న్యాయవిరుద్ధమైన ఇతరుల భార్యతో సాంగత్యం, ఇతరుల సొత్తు మీద కోరిక కలుగుట, ఇతరుల ఇంటి యందు నివసించుట ఎన్నటికి చేయరాదు.

పరోఽపి హితవాన్ బన్ధుర్బంధురప్యహితః పరః ।
అహితో దేహజో వ్యాధిర్హిత మారణ్యమౌషధమ్ ॥14॥

కావలెనని శత్రువుగావున్న వాడు నిజమైన మిత్రుడు, మిత్రుడిగా ఒకరి యొక్క బాగోగులు చూసేవాడు నిజమైన శత్రువు. వ్యాధి శరీరమునకు శత్రువు. అరణ్యములో నున్న మూలిక మిత్రుడు.

స బన్ధుర్యో హితే యుక్తః సపితా యస్తు పోషకః ।
తన్మిత్రం యత్ర విశ్వాసః స దేశో యత్ర జీవ్యతే ॥15॥

మనయొక్క యోగక్షేమమునకు పాటుపడువారే బంధువులు, మనను పెంచి పోషించినవాడే తండ్రి. విశ్వాసం వుంచదగ్గ వాడే స్నేహితుడు. జీవనయోగ్యమైన స్థానమే మన ఊరు.

స భృత్యో యో విధేయస్తు తద్బీజం యత్ ప్రరోహతి ।
సా భార్యా యా ప్రియం బ్రూతే సపుత్రో యస్తు జీవతి ॥16॥

వినయ విధేయత కలిగినవాడే సరియైన సేవకుడు. బాగా మొలకెత్తునదే అసలైన విత్తనం. ప్రియ వాక్కులు పలుకునదే అసలైన భార్య. కుటుంబ ఆచారములకు అనుగుణంగా ప్రవర్తించేవాడు అసలైన కుమారుడు.

స జీవతి గుణా యస్య ధర్మో యస్య స జీవతి ।
గుణధర్మవిహీనో యో నిష్ఫలం తస్య జీవనమ్ ॥17॥

మంచి గుణములు, మంచి లక్షణములు గల వ్యక్తి జీవితం సక్రమంగా వుంటుంది. ఈ రెండు లక్షణములు లేని వ్యక్తి జీవితం యథార్థంగా ఫలితం (ప్రయోజనము) లేనిది.

సా భార్యా యా గృహే దక్షా సా భార్యా యా ప్రియంవదా ।
సా భార్యా యా పతిప్రాణా సా భార్యా యా పతివ్రతా ॥18॥

నిజమైన భార్య కుటుంబ విషయములను మంచి నేర్పుతో చక్కదిద్దుకొంటూ, మృదు మధురమైన మాటలు పలుకుతూ, తన భర్తకు సేవలు చేస్తూ కాలం గడుపును. ఆయనకు వినయవిధేయతలతో వుంటుంది.

హితస్నాతా సుగన్ధా చ నిత్యఞ్చ ప్రియవాదినీ ।
అల్ప భక్తాల్పభాషిణీ సతతం మఙ్గలైర్యుతా ॥19॥

సతతం ధర్మ బహులా సతతఞ్చ పతిప్రియా ।
సతతం ప్రియవక్త్రీ చ సతతం ఋతుకామినీ ॥20॥

ఏతదాది క్రియా యుక్తా సర్వసౌభాగ్యవర్ధినీ ।
యస్యేదృశీ భవేద్భార్యా దేవేన్ద్రో న సమానుషః ॥21॥

ఈ క్రింది సద్గుణముల కలిగిన భార్య కలవాడు స్వర్గాధిపతి అయిన దేవేంద్రుని కంటె ఏ మాత్రమూ తక్కువ కాదు. అతడు సాధారణ వ్యక్తి కాదు. మంచి భార్య ప్రతి దినమూ స్నానం చేసి, సువాసన ద్రవ్యములను శరీరమునకు పూసుకుని, మంచిగా తియ్యగా మాట్లాడుతూ, మితాహారంతో తృప్తిపడుతూ, అతిభాషి కాకుండా (ఎక్కువ మాట్లడునదికాక) తనచుట్టూ ఎల్లప్పుడు మంగళకరమైన పదార్థములను వుంచుకొంటూ, విలక్షణమైన కార్యములందు సున్నిత మనసు కలిగి, తన యొక్క ప్రతి పని యందు భర్త యొక్క ఆప్యాయత, ప్రేమ పొందుతూ బహిష్ఠ అయిన నాలుగవ దినము నుండి భర్తతో సరససల్లాపములు ఆడుతూ అతనికి వశమగు భార్యను పొందినవాడు ఇంద్రతుల్యుడు అటువంటి భార్య అందరి భాగ్యమును వృద్ధిపరుస్తుంది.

యస్య భార్యా విరూపాక్షీ కశ్మలా కలహప్రియా ।
ఉత్తరోత్తర వాదాస్యా సా జరా న జరాజరా ॥22॥

యస్య భార్యాశ్రితాన్యత్ర పరవేశ్మాభికాంక్షిణీ ।
కుక్రియా త్యక్త లజ్జా చ సా జరా న జరాజరా॥23॥

భార్య కురూపియై, మలినయై, కలహించే స్వభావంతో అదే వితండంగా వాదిస్తుంటే ఆమె ముసలిది కానీ వార్ధక్యం చేత ముసలిది ముసలిది కాదు. తరచుగా ఇతర ఇళ్ళను దర్శించునది ఇతరుల మీద (సహాయం కొరకు) ఆధారపడేది, చెడ్డపనులను చేసేది, సిగ్గులేనిది – ఇటువంటి స్త్రీ ముసలి తనం కంటె భారంగా వుంటుంది.

యస్య భార్యా గుణజ్ఞా చ భర్తారమనుగామినీ ।
అల్పేఽల్పేన తు సంతుష్టా సా ప్రియా న ప్రియప్రియా ॥24॥

మంచి గుణములను మెచ్చుకొనునదీ, భర్తను అనుసరించి విధేయతగా వుండునదీ, ప్రతి విషయము నందు అల్పసంతోషిగా వుండునదీ అయిన భార్య చాలా ప్రియమైనది.

దుష్టా భార్యా శఠం మిత్రం భృత్యశ్చోత్తరదాయకః ।
స సర్పే గృహే వాసో మృతి రేవ న సంశయః ॥25॥

మూర్ఖపు భార్య, మోసగాడు అయిన స్నేహితుడు, ఎదురు సమాధానం చెప్పే సేవకుడు, పీడించు పాములు ఇంటి యందు వుండుట ఇవి యన్నియు మరణంతో సమానం.

త్యజ దుర్జనసంసర్గం భజ సాధుసమాగమమ్ ।
కురుపుణ్యమహోరాత్రం స్మర నిత్యమనిత్యతామ్ ॥26॥

దుర్జనుల సాంగత్యం వదలి పెట్టాలి. మంచివారి సాంగత్యంను పొందాలి. రాత్రింబవళ్ళు పుణ్యం పనులు చేయుము. ప్రతీది అనిత్యం అని తెలిసికోవాలి.

వ్యాలీ కణ్ఠప్రదేశాహ్యపి చ ఫణభృద్భా షణాయా చ రౌద్రీ
యాకృష్టా వ్యాకులాక్షీ రుధిరనయన సంవ్యాకులా వ్యాఘ్రకల్పా ।

క్రోధేనైవోగ్రవక్త్రా స్ఫురదనలశిఖా కాకజిహ్వా కరాలా
సేవ్యా న స్త్రీ విదగ్ధా పరపుర గమనా భ్రాన్తచిత్తా విరక్తా ॥27॥

ప్రేమానురాగం లేనిదీ, భయంకరమైన స్వరూపం కలదీ, క్రూరమైన స్వభావంగలదీ (స్వభావ సిద్ధముగా క్రూరమైనది), పాము కంటె భయంకరమైనదియు, పులివంటి ఎర్రని కళ్ళు కలిగినదియు, నిప్పు క్రక్కుచున్న దానివలె కనబడునదియు, ఇతరుల ఇళ్ళు మరియు పట్టణముల యందు తిరుగుటకు కోరిక కలదియు అగు స్త్రీ దగ్గరకు చేరరాదు, దూరంగా వుండాలి.

భుజఙ్గమే వేశ్మని దృష్టి దృష్టే వ్యాధౌ చికిత్సా వినివర్తితే చ ।
దేహే చ బాల్యాది వయోఽన్వితే చ కాలావృతోఽసౌ లభతే ధృతిం కః ॥28॥

పాము ఇంటియందు ఎటు చూచినా బాధించునపుడు, ఎటువంటి చికిత్సను చేసినను మొండి రోగం నయం కానపుడు, మృత్యువు అన్ని అవస్థల యందు బాల్యం, యౌవనం, కౌమారం, వార్ధక్యం లందు పొంచి వున్నప్పుడు ఎవరికి మాత్రం మనఃశాంతి వుంటుంది.

ఇతి శ్రీగారుడే మహాపురాణే పూర్వఖండే ప్రథమాంశాఖ్యే ఆచారకాండే బృహస్పతి ప్రోక్త నీతిసారనిరూపణం నామ అష్టాధిక శతతమోఽధ్యాయః ॥108॥

శ్రీగరుడమహాపురాణం పూర్వఖండం ప్రథమాంశం అనబడే ఆచారకాండయందు బృహస్పతి చెప్పిన నీతిసారం అనే పేరుగల నూటఎనిమిదవ అధ్యాయం సమాప్తం.

నవాధిక శతతమోऽధ్యాయః - నూటతొమ్మిదవ అధ్యాయం

బృహస్పతి ప్రోక్త నీతిసారనిరూపణమ్ - బృహస్పతి చెప్పిన నీతిసారం

సూత ఉవాచ - సూతుడు పలికాడు.

ఆపదర్థే ధనం రక్షేద్దారాన్ రక్షేద్ధనైరపి ।
ఆత్మానం సతతం రక్షేద్దారైరపి ధనైరపి ॥1॥

అత్యవసరమునకు ధనమును దాచుకోవాలి. ప్రోగు చేసికొనిన సంపదతో భార్యను రక్షించుకోవాలి. కూడబెట్టిన ఆస్తితో, భార్యతో తనను తాను రక్షించుకోవాలి.

త్యజేత్యేకం కులస్యార్థే గ్రామస్యార్థే కులం త్యజేత్ ।
గ్రామం జనపదస్యార్థే ఆత్మార్థే పృథివీం త్యజేత్ ॥2॥

కుటుంబమును కాపాడుటకు తనను తాను త్యాగం చేసికోవాలి. గ్రామమును రక్షించుటకు కుటుంబమును త్యాగం చేయాలి. భూమిని కాపాడుటకు గ్రామమును త్యజించాలి. తనకోసం భూమిని త్యాగం చేయాలి.

వరం హి నరకే వాసో న తు దుశ్చరితే గృహే ।
నరకాత్ క్షీయతే పాపం కుగృహాన్న నివర్తతే ॥3॥

చెడు ప్రవర్తన కలిగిన ఇంటియందు నివసించుట కంటె నరకమున నివసించుట మేలు. నరకమునందు పాపములు అనుభవించుట వలన తగ్గిపోతుంది. వాని ఇంటియందు అట్లు తొలగవు.

చలత్యేకేన పాదేన తిష్ఠత్యేకేన బుద్ధిమాన్ ।
న పరీక్ష్య పరం స్థానం పూర్వమాయతనం త్యజేత్ ॥4॥

తెలివిగలవాడు నేలపై ఒక పాదమును గట్టిగా మోపి, రెండవ దానితో కదులుతాడు. క్రొత్త స్థానమును బాగుగా పరీక్షించక పాత ఆధారమును వదలరాదు.

త్యజేద్దేశమసద్వృత్తం వాసం సోపద్రవం త్యజేత్ ।
త్యజేత్ కృపణ రాజానం మిత్రం మాయామయం త్యజేత్ ॥5॥

చెడు ప్రవర్తన కలిగిన మనుషులు వున్న దేశం నిర్దాక్షిణ్యంగా వదలివేయాలి. పీడించు వాతావరణం కల చోటును విడవాలి. లోభియగు రాజును వదిలిపెట్టాలి. మోసపూరిత స్వభావం కల స్నేహితుని వదిలిపెట్టాలి.

అర్థేన కిం కృపణ హస్తగతేన పుంసా జ్ఞానేన కిం బహుశ రాకుల సఙ్కులేన ।
రూపేణ కిం గుణపరాక్రమ వర్జితేన మిత్రేణ కిం వ్యసనకాలపరాఙ్ముఖేన ॥6॥

లోభి చేతిలో ఎంతసంపదవున్నను ఏమి మేలు? మోసపూరితమయిన వారి చేతిలో పడి మురిగిపోయిన విద్యవలన లాభమేమి? మంచి నడవడి, పరాక్రమం లేని అందం వలన ప్రయోజనమేమి? దురదృష్టకర సమయములందు మొహం చాటు వేసే స్నేహితుని వలన ప్రయోజనమేమి?

అదృష్ట పూర్వా బహవః సహాయాః సర్వే పదస్థస్య భవన్తి మిత్రాః ।
అర్థైర్విహీనస్య పదచ్యుతస్య భవత్యకాలే స్వజనోఽపి శత్రుః ॥7॥

మంచి పదవిలో వున్నప్పుడు తెలియనివారు కూడా స్నేహితులుగా సహాయకులుగా చుట్టు చేరుతారు. కాలం కలసిరాక పదవి, సంపదలు పోగా బంధువులు కూడా శత్రువులుగా మారిపోతారు.

ఆపత్సుమిత్రం జానీయాద్ రణే శూరం రహః శుచిమ్ ।
భార్యాఇ్చ విభవే క్షీణే దుర్భిక్షే చ ప్రియాతిథిమ్ ॥8॥

అసలైన స్నేహితుడు ఆపద సమయములందు కనబడుతాడు లేక దొరుకుతాడు. పరాక్రమం యుద్ధ భూమియందు నిగ్గు తేలుతుంది. ప్రత్యేక ప్రాంతములలో వున్నపుడు ఒక వ్యక్తి యొక్క పవిత్రత తెలుస్తుంది. అతని నడవడిని బట్టి తెలుస్తుంది. సంపదలు పోయినపుడు భార్య యొక్క విశ్వాసం (నమ్మకం) తెలుస్తుంది. కరువు కాటకములందు ఒకే వ్యక్తి అతిథులను సత్కరించగలడా లేడా అను విషయం పరీక్ష పెట్టుతుంది.

వృక్షం క్షీణఫలం త్యజన్తి విహగాః శుష్కం సరః సారసాః
నిర్ద్రవ్యం పురుషం త్యజన్తి గణికా భ్రష్టం నృపం మన్త్రిణః ।
పుష్పం పర్యుషితం త్యజన్తి మధుపా దగ్ధం వనాన్తం మృగాః
సర్వః కార్యవశాజ్జనో హి రమతే కస్యాస్తి కో వల్లభః ॥9॥

పండ్లు అయిపోయిన తరువాత పక్షులు చెట్టును విడిచిపెడతాయి. సారసపక్షి కొలను ఎండిపోగనే దానిని విడుస్తుంది. విటుని యొక్క జేబులో డబ్బు అయిపోతే వేశ్య అతనిని వదలివేస్తుంది. సింహాసనమును పోగొట్టుకొన్న రాజుకు మంత్రులు దూరంగా పారిపోతారు. దీనిని బట్టి, జనులు వారికి, అవసరమైనప్పుడే దగ్గరవుతారు. ఎవరికెవరు దగ్గర?

లుబ్ధమర్థప్రదానేన శ్లాఘ్యమఞ్జలికర్మణా ।
మూర్ఖం ఛన్దానువృత్యా చ యాథాతథ్యేన పణ్డితమ్ ॥10॥

మంచి ఆకలిగల వానిని, అత్యాశగలవానిని ధనమును ఇచ్చి సంతోషపెట్టాలి. పొగడదగినవానిని అంజలిఘటించి, గౌరవించాలి. తెలివి తక్కువవానిని అతని ఇష్టం వచ్చినట్లు చేయుటకు వదలివేయాలి. పండితుని యథార్థ వాక్యములు పలుకుటకు స్వేచ్ఛగా వదలివేయాలి.

సద్భావేన హి తుష్యన్తి దేవాః సత్పురుషాః ద్విజాః ।
ఇతరాః ఖాద్యపానేన మానదానేన పణ్డితాః ॥11॥

అసలైన మంచి నడువడివలన దేవతలు, మంచివారు, బ్రాహ్మణులు సంతోషిస్తారు. నీచులయిన పామర జనులు తినుటకు త్రాగుటకు సమకూర్చితే తృప్తిపడతారు. సుప్రసిద్ధ పండితులు సరియైన గౌరవం, తగిన బహుమానములిస్తే తృప్తి పడతారు.

ఉత్తమం ప్రణిపాతేన శఠం భేదేన యోజయేత్ ।
నీచం స్వల్పప్రదానేన సమం తుల్య పరాక్రమైః ॥12॥

ఉత్తమపురుషుని నమ్రతతో జయించవచ్చును. మూర్ఖుని బెదిరించి లొంగదీసుకొనవచ్చును. నీచునకు చిన్న చిన్న పారితోషికము లిచ్చి, మినహాయింపు లిచ్చి సమానస్థాయి గలవారిని సమానమైన బలంతో పరాక్రమంతో మెప్పించవచ్చు.

యస్య యస్య హి యో భావస్తస్య తస్య హితం వదన్ ।
అనుప్రవిశ్య మేధావీ క్షిప్రమాత్మ వశం నయేత్ ॥13॥

తెలివి గలవాడు ప్రతివాని హృదయాంతరాళములలోనికి చొచ్చుకొని పోయి, తన ప్రకృతికి తగినట్లుగా మాట్లాడుతూ సంచరిస్తూ, మొగ్గుచూపుతూ ఎదుటవారిని తనవైపునకు త్రిప్పుకొనవలెను.

నదీనాఞ్చ సఖీనాఞ్చ శృఙ్గిణాం శస్త్రపాణినామ్ ।
విశ్వాసో నైవ కర్తవ్యః స్త్రీషు రాజకులేషు చ ॥14॥

నదులయందు, వాడి అయిన గోర్లుగలవారియందు, కొమ్ములుగల జంతువులయందు, ఆయుధం పట్టిన వారియందు, స్త్రీలయందు, రాజవంశమున పుట్టినవారియందు దృఢమైన నమ్మకం వుంచరాదు.

అర్థనాశం మనస్తాపం గృహే దుశ్చరితాని చ ।
వఞ్చనఞ్చాపమానఞ్చ మతిమానప్రకాశయేత్ ॥15॥

బుద్ధిమంతుడు సంపదలను కోల్పోయిననూ, మానసికమైన క్షోభను అనుభవించుచున్ననూ, ఇంటియందు దుర్మార్గపు పనులు, శాస్త్రవిరుద్ధమైన పనులు జరుగుచున్ననూ, మోసపోవుచున్ననూ, అగౌరవపరచబడుచున్ననూ వీటిని బహిర్గతం చేయడు.

దీనదుర్జన సంసర్గమత్యన్త విరహాదరః ।
స్నేహోఽన్య గేహవాసశ్చ నారీసచ్ఛీలనాశనమ్ ॥16॥

స్త్రీ యందు మంచినడవడి, పాతివ్రత్య నాశనం ఈ క్రింది పనులు చేయుటవలన కలుగుతాయి. నీచులతో, మూర్ఖులతో సాంగత్యం, భర్తతో చాల కాలపు ఎడబాటు, ఇతరులతో స్నేహం, ఇతరుల గృహమునందు నివసించుట.

కస్య దోషః కులే నాస్తి వ్యాధినా కో న పీడితః ।
కేన న వ్యసనం ప్రాప్తం శ్రియః కస్య నిరన్తరాః ॥17॥

ఎవరి కుటుంబములందు దోషములులేవు? రోగం చేత ఎవరు పీడింపబడకున్నారు? ఎవరు చెడు అలవాట్లచే అణగద్రొక్కబడుట లేదు? కష్టములతో ఎవరు క్రుంగిపోవుటలేదు? ఎవరు నిరంతరం అదృష్టదేవత యొక్క ఆశీస్సులు పొందుతున్నారు?

కోఽర్థం ప్రాప్య న గర్వితో భువి నరః కస్యాపదో నాగతాః
స్త్రీభిః కస్య న ఖండితం భువి మనః కో నామ రాజ్ఞాం ప్రియః ।

కః కాలస్య న గోచరాన్త రగతః కోఽర్థీ గతో గౌరవమ్
కో వా దుర్జనవాగురానిపతితః క్షేమేణ యాతః పుమాన్ ॥18॥

ఈ విశాల ప్రపంచంలో సంపదలు కలిగినపుడు ఎవరు గర్వంతో వుండరు? ఎవరు కష్టములను తప్పించుకొనగలరు? కన్యలతో కూడినపుడు ఎవరికి మనస్సు చలించదు? ఎవరు రాజునకు ఎల్లప్పుడు విధేయులుగా వుండగలరు? మృత్యుదేవత దృష్టిలో పడని వాడెవరు? గౌరవం, మర్యాద పొందగలుగు విధేయుడెవడు? జిత్తుల మారి అయిన దుర్మార్గుని వలలో చిక్కుకుని బయటపడిన అదృష్టవంతుడెవడు?

సుహృ త్స్వజనబన్ధుర్న బుద్ధిర్యస్య న చాత్మని ।
యస్మిన్ కర్మణి సిద్ధేఽపి న దృశ్యేత ఫలోదయః ॥
విపత్తౌ చ మహద్దుఃఖం తద్బుధః కథమాచరేత్ ॥19॥

స్నేహితులు, బంధువులు లేనివారు, తనలో సహజమైన తెలివితేటలు లేనివాడు తప్పక బాధలు పడతాడు. పని ముగిసినా ఫలితం లేకపోగా, పనిచెడితే దుఃఖానికే కారణమయ్యే తెలివిగలవాడు ఎలా చేస్తాడు?

యస్మిన్ దేశే న సమ్మానం న ప్రీతిర్న చ బాంధవాః ।
న చ విద్యాగమః కశ్చిత్ తం దేశం పరి వర్జయేత్ ॥20॥

తనను ఎవరు గౌరవించని ప్రదేశమును, తనను ప్రేమించని చోటును విడిచిపెట్టాలి.బంధువులు లేని చోటును విడువాలి. ఎక్కువ విజ్ఞానమును సంపాదించుటకు సదుపాయములు లేని చోటును విడిచిపెట్టాలి.

ధనస్య యస్య రాజభ్యో భయం నాస్తి నచౌరతః ।
మృతఞ్చ యన్న ముచ్యేత సమర్జయస్వ తద్ధనమ్ ॥21॥

రాజుల వలన, చోరులవలన భయంలేని సంపదను కూడ పెట్టు. నీవు మరణించిన తరువాత కూడా నిన్ను వీడని సంపదను కూడబెట్టు.

యదార్జితం ప్రాణహరైః పరిశ్రమైః మృతస్య తద్వై విభజన్తి రిక్థినః ।
కృతఞ్చ యద్దుష్కృతమర్థ లిప్సయా తదేవ దోషోపహతస్య యౌతుకమ్ ॥22॥

తనయొక్క అన్ని శక్తులను, యుక్తులను, శ్రమను కూడగట్టుకొని సంపాదించిన సంపదను తన తరువాత వారు (వారసులు) తన మరణానంతరం వారిలో వారు పంచుకొంటారు. తాను ఆత్రుతలో చేసిన పాపములు మాత్రం (సంపదలు కూడ పెట్టుటకు) తనకు ప్రత్యేక ఆస్తిగా మిగులుతాయి.

సఞ్చితం నిహితం ద్రవ్యం పరామృశ్యం ముహుర్ముహుః ।
ఆఖోరివ కదర్యస్య ధనం దుఃఖాయ కేవలమ్ ॥23॥

లోభిచే కూడబెట్టబడిన, నిధిగా చేసిన సంపద తరుచుగా ఇతరులచే పూర్తిగా దోచుకొనబడుతుంది. అది పందికొక్కువలె దోచుకొనబడి దుఃఖం కలుగజేస్తుంది.

నగ్నా వ్యసనితో రూక్షాః కపాలాఙ్కిత పాణయః ।
దర్శయం తీహ లోకస్య అదాతుః ఫలమీదృశమ్ ॥24॥

వీథులలో తిరుగు బిచ్చగాడు, దిగంబరులు, దుఃఖంతో మునిగియున్నవారు, మోటుగా వున్నవారు, పగిలిపోయిన చిప్పలు కలిగినవారు, వీరు దానధర్మములు చేయనివారు అనుభవించే ఫలితములను ఈ విధంగా వుంటాయని తెలుపుతారు.

శిక్షయన్తి చ యాచన్తి దేహీతి కృపణా జనాః ।
అవస్థేయమదానస్య మాభూదేవం భవానపి ॥25॥

ఏ పిసినారులారా! 'కొంచెం ఇవ్వండి' అని ముష్టివారు మిమ్ములను యాచించుట నిజంగా మీకు ఒక పాఠం నేర్పుటయే. యాచించిన వారికి ఇవ్వకపోవుటవలన మీరు కూడా యాచకులవుతారు. వారి వలె అవకండి అని బోధ.

సఞ్చితం క్రతుశతైర్న యుజ్యతే యాచితం గుణవతే న దీయతే ।
తత్ కదర్యపరిరక్షితం ధనం చౌరపార్థివ గృహే ప్రయుజ్యతే ॥26॥

వంద యాగాలతో పిసినారులు ప్రోగుచేసినా తగినవారికి దానము చేయకపోతే పనికిరాదు. చివరికి అసలు సంపద దొంగల ఇళ్ళకో లేక రాజుగారి ఖజానాకో చేరుతుంది.

న దేవేభ్యో న విప్రేభ్యో బన్ధుభ్యో నైవ చాత్మని ।
కదర్యస్య ధనం యాతి అగ్నితస్కరరాజసు ॥27॥

పిసినారి యొక్క సంపద దేవతలను గాని, బ్రాహ్మణులకుగాని, బంధువులకు గాని చేరదు. ఆ సంపద దొంగలకు లేక రాజులకు ఉపయోగపడుతుంది లేదా అగ్నిపాలు అవుతుంది.

అతిక్లేశేన యో హ్యర్థా ధర్మస్యాతిక్రమేణ చ ।
అరేర్వా ప్రణిపాతేన మాభూవంస్తే కదాచన ॥28॥

చాలకష్టంచే శ్రమపడి పొందినది, అధర్మంచే సంపాదించినది, శత్రువుల పాదములపై పడి ప్రాధేయపడి సంపాదించినదీ అయిన సంపద నీకు కలుగకుండుగాక!

విద్యాఘాతో హ్యనభ్యాసః శ్రీణాం ఘాతః కుచేలతా ।
వ్యాధీనాం భోజనాజ్జీర్ణం శత్రో ర్ఘాతః ప్రపఞ్చతా ॥29॥

అభ్యాసం లేకుండుట వలన చదువుకు అడ్డు కలుగుతుంది. చింపిరి గుడ్డలు కట్టుకొనుటవలన సంపదలకు అడ్డు కలుగుతుంది. జీర్ణం అయిన పిమ్మట భోజనం తీసికొనుట వలన వ్యాధులకు, అనారోగ్యమునకు అడ్డుకట్ట వేయవచ్చు. శత్రువు విషయంలో కపటం పెద్దదెబ్బ.

తస్కరస్య వధో దణ్డః కుమిత్రస్యాల్పభాషణమ్ ।
పృథక్శయ్యాతు నారీణాం బ్రాహ్మణస్యానిమన్త్రణమ్ ॥30॥

దొంగకు సరియైన శిక్ష మరణ శిక్ష. చెడు స్నేహితునితో తక్కువగా మాట్లాడుటయే అతని శిక్ష. వేరొక పక్క మీద పరుండుటయే స్త్రీ కి సరియైన శిక్ష. హోమములకు ఆహ్వానించకుండుటయే బ్రాహ్మణులకు శిక్ష.

దుర్జనాః శిల్పినో దాసా దుష్టాశ్చ పటహాః స్త్రియః ।
తాడితా మార్దవం యాన్తి న తే సత్కారభాజనమ్ ॥31॥

దుష్టులు, పనివాడు, శిల్పి, చెడ్డవారు, మద్దెలలు, స్త్రీలు వీరిని మోదుట వలన మృదుత్వం పొందుతారు. వారి యందు మెత్తని తనం పనికిరాదు.

జానీయా త్ప్రేక్షణే భృత్యాన్బాన్ధవా న్వ్యసనాగమే ।
మిత్రఞ్చాపది కాలే చ భార్యాఞ్చ విభవక్షయే ॥32॥

ఇతరుల పనికి బయట పంపుటవలన పనివారి సామర్థ్యం తెలియును. ఆపదయందు బంధువుల యొక్క నిష్కపటం బయట పడుతుంది. ఆకస్మికమైన ఆపద సంభవించినపుడు స్నేహితుని యొక్క స్వచ్ఛత తెలుస్తుంది. సంపదలు తొలిగినపుడు భార్యయొక్క పాతివ్రత్యం తెలుస్తుంది.

స్త్రీణాం ద్విగుణాఽహారః ప్రజ్ఞా చైవ చతుర్గుణా ।
షడ్గుణో వ్యవసాయశ్చ కామశ్చాఽష్టగుణః స్మృతః ॥33॥

పురుషుల కంటె స్త్రీలు తీసుకొను ఆహారం రెండురెట్లు వుంటుంది. వారియొక్క నేర్పరితనం నాలుగు రెట్లు వుంటుంది. వారియొక్క శక్తి, బలం ఆరు రెట్లు వుంటుంది. వారికి కామం ఎనిమిది రెట్లు పురుషుని కంటె ఎక్కువగా వుంటుంది.

న స్వప్నేన జయేన్నిద్రాం న కామేన స్త్రియం జయేత్ ।
న చేన్ధనైర్జయే ద్వహ్నిం న మద్యేన తృషాం జయేత్ ॥34॥

కలలద్వారా నిద్రను జయింపలేము. మితిగా ప్రేమిస్తూ స్త్రీని జయింపలేము. కట్టెను వేసి నిప్పును జయించలేము. సారాను త్రాగి దాహం తీర్చుకొనలేము.

సమాంసైర్భోజనైః స్నిగ్ధైర్మద్యగన్ధ విలేపనైః ।
వస్త్రైర్మనోరమైర్మాల్యైః కామః స్త్రీషు విజృమ్భతే ॥35॥

రుచిగల క్రొవ్వుతో కూడిన మాంసాహారం, సంతోషపెట్టు దుస్తులు, కాంతివంతమైన సారా; సువాసన వెదజల్లు, పలుచని దుస్తులు తియ్యని సువాసనలు వెదజల్లే పువ్వులు స్త్రీల యొక్క కామమును వృద్ధిపరుస్తాయి.

బ్రహ్మచర్యేఽపి వక్తవ్యం ప్రాప్తం మన్మథచేష్టితమ్ ।
హృద్యం హి పురుషం దృష్ట్వా యోనిః ప్రక్లిద్యతే స్త్రియాః ॥36॥

బ్రహ్మచర్యము నందు కూడా మన్మథుడు చాలా తీరికలేకుండును. ఇది ఖచ్చితంగా చెప్పవచ్చును. తన మనసుకు నచ్చిన పురుషుని చూచిన స్త్రీ యొక్క మర్మాంగం నుండి ద్రవం కారుతుంటుంది.

సువేశం పురుషం దృష్ట్వా భ్రాతరం యది వా సుతమ్ ।
యోనిః క్లిద్యతి నారీణాం సత్యం సత్యం హి శౌనక ॥37॥

ఓ శౌనకా! ఇది నిజం, ఖచ్చితంగా నిజం బాగుగా దుస్తులు ధరించిన పురుషుడు సోదరుడు అయిననూ కుమారుడయినా స్త్రీ యొక్క మర్మాంగం తడి అవుతుంది.

నద్యాశ్చ నార్యాశ్చ సమస్వభావాః స్వతంత్రభావే గమనాదికఞ్చ ।
తోయైశ్చ దోషైశ్చ నిపాతయన్తి నద్యో హి కూలాని కులాని నార్యః ॥38॥

నదులు, స్త్రీలు, స్వేచ్ఛను ప్రేమించుటలో ఒకే స్వభావం కలవారు. వారి దారిని స్వతంత్రంగా ఎన్నుకొంటారు. నదులు (గట్టు) ఒడ్డును హరింపచేస్తాయి. స్త్రీలు తమకుటుంబములను క్రుంగదీస్తారు.

నదీ పాతయతే కూలం నారీ పాతయతే కులమ్ ।
నారీణాఞ్చ నదీనాఞ్చ స్వచ్ఛన్దా లలితా గతిః ॥39॥

నది ఒడ్డును పడగొట్టుతుంది. స్త్రీ తనకులమును నాశనం చేస్తుంది. నదుల యొక్క స్త్రీల యొక్క గమనం లొంగని విధంగా వుంటుంది. వాటిని మనము గమనించలేము.

నాగ్నిస్తృప్యతి కాష్ఠానాం నాపగానాం మహోదధిః ।
నాన్తకః సర్వభూతానాం న పుంసాం వామలోచనాః ॥40॥

తగినంత ఇంధనమును అందించినను అగ్నిని తృప్తిపరచలేము. ప్రవహిస్తూ తనను చేరునదులు సముద్రమును తృప్తిపరచలేవు. తాను హతమార్చే ప్రాణులతో మృత్యుదేవత తృప్తిపడదు. స్త్రీలు పురుషుని వలన తృప్తిపడరు.

న తృప్తిరస్తి శిష్టానామిష్టానాం ప్రియవాదినామ్ ।
సుఖానాఞ్చ సుతానాఞ్చ జీవితస్య వరస్య చ ॥41॥

మంచివారి సాంగత్యమువలననూ, మంచి స్నేహితుల వలననూ సంతోషకరమైన సంభాషణ చేయువారి వలననూ, సంతోషముల వలననూ, కుమారుల వలననూ, జీవితం, వరముల వలననూ సంపూర్ణమైన తృప్తి కలుగదు.

రాజా న తృప్తో ధనసఞ్చయేన న సాగర తృప్తిమగాజ్జలేన ।
నపణ్డితస్తృప్యతి భాషితేన తృప్తిం న చక్షు ర్నృపదర్శనేన ॥42॥

స్వకర్మ ధర్మార్జిత జీవితానాం శాస్త్రేషు దారేషు సదా రతానామ్ ।
జితేన్ద్రియాణామతిథిప్రియాణాం గృహేఽపి మోక్షః పురుషోత్తమానామ్ ॥43॥

రాజు సంపదల ప్రోగుతో తృప్తిపడడు. అన్ని ఋతువులలో నీరు ప్రవహిస్తున్నా సముద్రం తృప్తిచెందదు. తాను నిత్యమూ సంభాషణ జరుపుతున్నా పండితుడు తృప్తి పడడు. రాజుగారి దర్శనము కలిగిన సాధారణవ్యక్తి

ఎప్పటికి పరిపూర్ణంగా తృప్తి పడడు. తమ విధులను నిర్వర్తించేవారు ధర్మంగా ఆర్జించిన ధనంతో సంసారం గడుపుతారు. నిత్యమూ శాస్త్రములందూ, భార్యలయందు అనురక్తులై వుంటారు. జ్ఞానేంద్రియముల వేగమును వశమునందుంచుకొంటారు. అతిథులకు సేవలందించుట యందు సంతోషంగా గడుపుతారు. అట్టివారికై మోక్షం తలుపు తట్టుతుంది. వారు మానవులలో చాల శ్రేష్ఠులు.

మనోఽనుకూలాః ప్రమదాః రూపవత్యః స్వలంకృతాః ।
వాసః ప్రాసాదపృష్ఠేషు స్వర్గః స్యాచ్ఛుభకర్మణః ॥44॥

రూపవతియై, చక్కగా అలంకరించుకొని, భర్తమనస్సుకు తగినట్లుగా నడుచుకొనే భార్యా, మేడలపై నివాసమూ శుభకర్మల ఫలమైన స్వర్గమే.

న దానేన న మానేన నార్జవేన న సేవయా ।
న శస్త్రేణ న శాస్త్రేణ సర్వథా విషమాః స్త్రియః ॥45॥

దానం చేతగానీ, మన్ననచేతగానీ, నిజాయితీతో గానీ, సేవతో గానీ, శస్త్రశాస్త్రాలతోగానీ స్త్రీలను నియంత్రించలేము. వాళ్ళ తీరా వేరు.

శనైర్విద్యా శనైరర్థాః శనైః పర్వతమారుహేత్ ।
శనైః కామఞ్చ ధర్మఞ్చ పఞ్చైతాని శనైః శనైః ॥46॥

ఐదు వస్తువులు జాగ్రత్తగా, మెల్లగా పొందాలి. విద్యను, సంపదలను, పర్వతములను ఎక్కుటను,కామాన్నీ, ధర్మాన్నీ నెమ్మదిగా సాధించాలి.

శాశ్వతం దేవపూజాది విప్రదానఞ్చ శాశ్వతమ్ ।
శాశ్వతం సగుణా విద్యా సుహృన్మిత్రఞ్చ శాశ్వతమ్ ॥47॥

దేవుని పూజించుట వలన శాశ్వతమైన ప్రయోజనం కలుగుతుంది. బ్రాహ్మణులకు దానం చేయుట వలన శాశ్వతమైన శుభములు, ఆశీస్సులు కలుగుతాయి. బాగుగా చదువుకొనుటవలన శాశ్వతమైన ఫలితం కలుగుతుంది. మంచి మనస్సుగల స్నేహితుడు దూరం కాడు.

యే బాల భావాన్న పఠన్తి విద్యాం యే యౌవనస్థా హ్యధనాత్మ దారాః ।
తే శోచనీయా ఇహ జీవలోకే మనుష్యరూపేణ మృగాశ్చరన్తి ॥48॥

విద్యార్థి దశలోవున్నప్పుడు సరియగు విద్యను ఆర్జించనివారు, యౌవనమునందు అందమైన భార్యను, మంచి సంపదలను పొందనివాడును చాల శోచనీయులు. శాశ్వతంగా దుఃఖమును పొందువారు. వారు మానవ రూపంలోవున్న పశువుల కంటే భిన్నమైన వారు కాదు.

పఠనే భోజనే చిత్తం న కుర్యాచ్ఛాస్త్రసేవకః ।
సుదూరమపి విద్యార్థీ వ్రజేద్ గరుడవేగావాన్ ॥49॥

వేదాధ్యయనం చేయువాడు భోజనం గురించి చింతపడరాదు. తాను నిత్యమూ చదువునకు అంకితం కావాలి. గరుడుని వేగంతో విజ్ఞానమును పొందగోరి ఎంత దూరమైనా వెళ్ళాలి.

యే బాల భావేన పఠంతి విద్యాం కామాతురా యౌవన నష్ట విత్తాః ।
తే వృద్ధకాలే పరిభూయమానాః సదహ్యమానాః శిశిరే యథాబ్జమ్ ॥50॥

విద్యార్థి దశయందు చదువును గురించి యోచించనివాడు, కామక్రీడలయందు యౌవనమును వృథాచేసికొనినవాడు వృద్ధాప్యమునందు దీనదశలో, ఇతరులచే అలక్ష్యం చేయబడుతూ తనలో తాను దహించవేయబడుతూ శీతాకాలమునందలి తామర పుష్పముల వలె వుంటాడు.

తర్కోఽ ప్రతిష్ఠః శ్రుతయో విభిన్నాః నాసావృషిర్యస్య మతం న భిన్నమ్ ।
ధర్మస్య తత్త్వం నిహితం గుహాయాం మహాజనో యేన గతః స పన్థాః ॥51॥

తర్కం స్థిరంగా నిలవదు. శ్రుతులు కూడా విభిన్నాలే. అభిప్రాయ భేదం లేకపోతే ఋషియే కాదు. ధర్మతత్త్వం నిగూఢమైనది. పెద్దవారు నడిచిన బాటయే (మనకూ) మార్గం.

ఆకారై రిఙ్గితైర్గత్యా చేష్టయా భాషితేన తు ।
నేత్ర వక్త్ర వికారాభ్యాం లక్ష్యతేఽ న్తర్గతం మనః ॥52॥

ఒక వ్యక్తి మనసులోని భావములు అతని ఆకృతినిబట్టి, ముఖ కవళికలను బట్టి, నడవడినిబట్టి, కదలికలనుబట్టి, మాటలనుబట్టి అతని కంటిలో, ముఖంలో కలిగే మార్పులను బట్టి అతని మనోభావములు తెలుస్తాయి.

అనుక్త మప్యూహతి పణ్డితో జనః పరేఙ్గిత జ్ఞాన ఫలా హి బుద్ధయః ।
ఉదీరితోఽ ర్థః పశునాపి గృహ్యతే హయాశ్చ నాగాశ్చ వహన్తి దేశితమ్ ॥53॥

పశువు కూడా ఉచ్చరించిన మాటను తెలిసికొనగలదు. గుర్రములు, ఏనుగులు మనం చెప్పిన విధంగా నడచుకొంటాయి. మన ఆజ్ఞను పాటిస్తాయి. సరిగా చెప్పని దానిని పండితులు ఊహిస్తారు. తెలివి గలవాడు ఇతరుల యొక్క ఆలోచనలను తెలిసికొనుటలో ఫలితం సాధిస్తాడు.

అర్థాద్ భ్రష్ట స్తీర్థయాత్రాం తు గచ్ఛేత్సత్యాద్ భ్రష్టో రౌరవం వై వ్రజేచ్చ ।
యోగాద్ భ్రష్టః సత్య ధృతిఙ్చ గచ్ఛేద్ రాజ్యాత్ భ్రష్టో మృగయాయాం వ్రజేచ్చ ॥54॥

ధనమును, సంపదలను పోగొట్టుకొనినవాడు యాత్రలకు వెళ్ళాలి. సత్యం పలుకుట మాని త్రోవ తప్పినవాడు రౌరవం అను నరకమును పొందుతాడు.

ఇతి శ్రీగారుడే మహాపురాణే పూర్వఖండే ప్రథమాంశాఖ్యే ఆచారకాండే బృహస్పతి ప్రోక్త నీతిసారనిరూపణం నామ పఞ్చాధికశతతమోఽ ధ్యాయః ॥109॥

శ్రీగరుడమహాపురాణం పూర్వఖండం ప్రథమాంశం అనబడే ఆచారకాండయందు బృహస్పతి చెప్పిన నీతిసారం అనే పేరుగల నూటతొమ్మిదవ అధ్యాయం సమాప్తం.

దశాధిక శతతమోఽధ్యాయః – నూటపదవ అధ్యాయం

బృహస్పతి ప్రోక్త నీతిసారనిరూపణమ్ – బృహస్పతి చెప్పిన నీతిసారం

సూత ఉవాచ – సూతుడు చెప్పాడు.

యో ధ్రువాణి పరిత్యజ్య హ్యధ్రువాణి నిషేవతే ।
ధ్రువాణి తస్య నశ్యన్తి హ్యధ్రువం నష్టమేవ చ ॥1॥

అనిశ్చితమైన దాని వేటలోపడి నిశ్చితమైన దానిని వదులు కొంటే అతడు అనిశ్చితమైన దానిని నిశ్చితాన్ని రెండింటిని వదులుకొనవలసి వస్తుంది.

వాగ్యస్త్ర హీనస్య నరస్య విద్యా శస్త్రం యథా కా పురుషస్య హస్తే ।
న తుష్టి ముత్పాదయతే శరీరే హ్యన్ధస్య దారా ఇవ దర్శనీయాః ॥2॥

మాట అదుపులేని విద్య, చెడ్డవాని చేతిలోని కత్తి ఆనందాన్ని కలిగించలేవు. గ్రుడ్డివానికి అందమైన భార్యవంటివి.

భోజ్యం భోజన శక్తిశ్చ రతి శక్తిర్వరాః స్త్రియః ।
విభవో దానశక్తిశ్చ నాల్పస్య తపసః ఫలమ్ ॥3॥

రుచికరమైన ఆహారమును భుజించుట, మంచి ఆకలి; మైథునము నందు మగతనం కలిగియుండుట, అందమైన భార్యలు; అపారమైన సంపదలు, ఇతరులకు దానంచే కోరిక ఇవి అన్నీ చాల అధికమైన తపఃఫలమువలన లభిస్తాయి.

అగ్నిహోత్ర ఫలా వేదాః శీలవృత్తిఫలం శుభమ్ ।
రతిపుత్ర ఫలా దారా దత్త భుక్త ఫలం ధనమ్ ॥4॥

అగ్నిహోత్రమును చేయు సామర్థ్యం పొందుటయే వేదాధ్యయనమునకు ప్రధాన ఉద్దేశం. ప్రతి శుభకార్యముల వెంట ప్రయోజనకరమైన జీవనం మంచి నడవడి వుంటుంది. చక్కని సంసార జీవితం అందించి, మంచి సంతానమును పొందించునదియే అసలైన భార్య, దానానికీ అనుభవానికీ ఉపయోగపడేదే ధనం.

వరయేత్కులజాం ప్రాజ్ఞో విరూపామపి కన్యకామ్ ।
సురూపాం సునితమ్బాఞ్చ నాకులీనాం కదాచన ॥5॥

తెలివిగలవాడు అంత అందంగా లేకపోయినా మంచి వంశంలో పుట్టిన కన్యను వివాహమాడాలి. చాల అందంగా వుండి ఎత్తైన పిరుదుల గలదైనా తక్కువ వంశంలో పుట్టిన స్త్రీని వివాహమాడరాదు.

అర్థేనాపి హి కిం తేన యస్యానర్థే తు సఙ్గతిః ।
కో హి నామ శిఖాజాతం పన్నగస్య మణిం హరేత్ ॥6॥

ఆపదలను తెచ్చి పెట్టే సంపదలవలన ప్రయోజనం ఏమి? ఎవరు పాము యొక్క పడగ మీదవున్న నాగమణిని తీసికొనుటకు ప్రయత్నించగలరు? ధైర్యం చేయగలరు?

హవిర్దుష్ట కులాద్గ్రాహ్యం బాలాదపి సుభాషితమ్ ।
అమేధ్యాత్కాఞ్చనం గ్రాహ్యం స్త్రీరత్నం దుష్కులాదపి ॥7॥

హవిస్సును దుష్టుల కుటుంబం నుండి అయినా తీసికొనవచ్చు. అశుద్ధం నుండి అయినా (చెత్త) బంగారమును స్వీకరించవచ్చు మంచి మాటను బాలుడు చెప్పినా గ్రహించవచ్చు. కన్యారత్నమును తక్కువ కుటుంబమునుండి అయిననూ స్వీకరించవచ్చు.

విషాదప్యమృతం గ్రాహ్యమమేధ్యాదపి కాఞ్చనమ్ ।
నీచాదప్యుత్తమాం విద్యాం స్త్రీ రత్నం దుష్కులాదపి ॥8॥

దుఃఖపెట్టు విష ప్రాంతం నుండి అయినా అమృతమును పొందవచ్చు. చెత్తకుప్ప నుండి అయినా బంగారం పొందవచ్చు. నీచ ప్రవృత్తి గలవాని నుండి అయినా మంచి జ్ఞానమును పొందవచ్చు. తక్కువ జాతి తల్లిదండ్రులకు జనించినదైనా స్త్రీ సుగుణవతి అయినచో వివాహం చేసికోవచ్చు.

న రాజ్ఞా సహ మిత్రత్వం న సర్పః నిర్విషః క్వచిత్ ।
న కులం నిర్మలం తత్ర స్త్రీ జనో యత్ర జాయతే ॥9॥

రాజుగారితో స్నేహం అసాధ్యం. విషం లేని పామును గురించి మనము ఎన్నడు విని యుండలేము. ఇల్లాలు ఎక్కువ మంది స్త్రీలగుంపులో చేరి, కలిసి వున్నచో పవిత్రంగా వుండునని భావించలేము.

కులే నియోజయేద్భక్తం పుత్రం విద్యాసు యోజయేత్ ।
వ్యసనే యోజయే చ్ఛత్రు మిష్టం ధర్మే నియోజయేత్ ॥10॥

విధేయత, భక్తి కలిగిన పనివానిని ఇంటి పనులయందు నియోగించాలి. కుమారుని ఎల్లప్పుడు చదువుకొనునట్లు నియోగించాలి. శత్రువును నీచపు పనులందు వినియోగించాలి. స్నేహితుని అనేక ధర్మ కార్యములందు వినియోగించుకోవాలి.

స్థానేష్వేవ ప్రయోక్తవ్యా భృత్యాశ్చా భరణాని చ ।
న హి చూడామణిః పాదే శోభతే వై కదాచన ॥11॥

సేవకులను, ఆభరణములను వారి వారికి తగిన స్థానములందు వుంచాలి. శిరస్సున ధరించవలసిన చూడామణిని పాదమునకు ధరించిన ప్రకాశించదుగదా!

చూడామణిః సముద్రోఽగ్ని ర్ఘంటా చాఖణ్డ మమ్బరమ్ ।
అథవా పృథివీపాలో మూర్ధ్ని పాదే ప్రమాదతః ॥12॥

శిరస్సు నందు ధరించు మణి, సముద్రం, నిప్పు, ఘంట, పందిరిగా భావించిన ఆకాశం మరియు రాజు ఇవి అన్నీ శిరోధార్యములు. ఇవి ఎప్పటికి పాదముల చెంత వుండరాదు. అట్లు చేసిన తప్పు అవుతుంది.

కుసుమస్తబకస్యేవ ద్వే గతీ తు మనస్వినః ।
మూర్ధ్ని వా సర్వలోకానాం శీర్షతః పతితో వనే ॥13॥

మంచి విలువ ఉన్న వ్యక్తికి పువ్వుల గుత్తివలె రెండు విధములయిన స్థితులు గలవు. అతడు అందరికి శిరోధార్యమై ఉంటాడు. లేక పూలగుత్తి వలె అడవిలో మిగిలిపోతాడు.

కర్ణభూషణ సంగ్రహోచితో యది మణిస్తు పదే ప్రతిబధ్యతే ।
కిం మణిర్నహి శోభతే తతో భవతి యోజయితుర్వచనీయతా ॥14॥

చెవి ఆభరణమునందు పొదగబడదగిన మంచినగను పాదమునకు తొడిగినను దాని యొక్క కాంతి చెదరదు. ఆ ఆభరణమును ధరించువానినే ఇతరులందరూ విమర్శిస్తారు.

వాజివారణ లోహానాం కాష్ఠపాషాణ వాససామ్ ।
నారీపురుష తోయానా మన్తరం మహదన్తరమ్ ॥15॥

ఈ క్రింది వాటిలో ప్రతి రెండింటి యందు విపరీతమైన తేడా కనబడుతున్నది. అవి ఏవనగా గుర్రములు, ఏనుగులు, ఇనుము, కట్టె, రాయి, బట్ట, స్త్రీ, పురుషుడు మరియు నీరు.

కదర్థితస్యాపి హి ధైర్యవృత్తే ర్న శక్యతే సర్వగుణప్రమాథః ।
అధః ఖలేనాపి కృతస్య వహ్నేర్నాధః శిఖా యాతి కదాచిదేవ ॥16॥

మంచి గుణములు కలిగిన ధైర్యవంతుని చిచ్చుపెట్టిగాని, హింసకు గురిచేసిగాని బలహీనపరచలేము. దుష్టుడు నిప్పు మంటలను ఆర్పుటకు ప్రయత్నించిననూ మంట క్రిందికి అణిగిపోదు.

న సదశ్వః కశా ఘాతం సింహో న గజగర్జితమ్ ।
వీరో వా పరనిర్దిష్టం న సహేద్భీమనిస్వనమ్ ॥17॥

ఒక జాతి గుర్రం కొరడా దెబ్బకు భయపడదు. (కొరడా దెబ్బతినదు) ఏనుగు యొక్క విజయదుందుభిని, ఘీంకార శబ్దమును వినుటకు సింహం సహించలేదు. అసలయిన నాయకుడు శత్రువు యొక్క గంభీరమైన గొప్పమాటలను నెమ్మదిగా వినలేడు.

యది విభవవిహీనః ప్రచ్యుతో వాశు దైవా
నతు ఖలజన సేవాం కాంక్షయేన్నైవ నీచామ్ ।
న తృణమదన కార్యే సుక్షుధార్తోఽత్తి సింహః
పిబతి రుధిరముష్ణం ప్రాయశః కుఞ్జరాణామ్ ॥18॥

దురదృష్టవశాత్తు సంపదలను పోగొట్టుకున్నా, ఉన్నత స్థితి నుండి దిగజారినా సిద్ధం కాజాలడు. ఆకలిచే నకనకలాడుతున్నా సింహం ఎండు గడ్డి తినుటకు సిద్ధపడదు. అది ఏనుగుల యొక్క వేడి నెత్తురు త్రాగినప్పుడే అది తృప్తిపడుతుంది.

స కృద్దుష్టఞ్చ యో మిత్రం పునః సన్ధాతుమిచ్ఛతి ।
స మృత్యుమేవ గృహ్ణీయాద్ గర్భమశ్వతరీ యథా ॥19॥

ఒకసారి మోసపోయిన వారితో మరల స్నేహం చేయుట కేవలం మృత్యువును ఆహ్వానించుట అవుతుంది. కంచర గాడిద గర్భం దాల్చినట్లుంటుంది.

శత్రోరపత్యాని ప్రియంవదాని నోపేక్షితవ్యాని బుధైర్మనుష్యైః ।
తాన్యేవ కాలేషు విపత్కరాణి విషస్య పాత్రాణి హి దారుణాని ॥20॥

శత్రువుల యొక్క పిల్లలు తియ్యని మాటలు చెప్పినంత మాత్రమున మామూలు వారి వలె వారితో స్నేహం చేయరాదు. కొంతకాలం గడిచిన తరువాత వారు చాల అపాయం కలుగచేసేవారు భయంకరమైన వారుగా విషంతో కూడిన పాత్రలుగా పరిణమిస్తారు.

ఉపకారగృహీతేన శత్రుణా శత్రుముద్ధరేత్ ।
పాదలగ్నం కరస్థేన కణ్టకేనైవ కణ్టకమ్ ॥21॥

పాదంలో ముల్లు గ్రుచ్చుకొనినచో వేరొక చేతిలో ముల్లుని పట్టుకొని తీసివేయవచ్చును. అట్లే ఒక శత్రువును తొలగించుటకు ఇంకొక శత్రువు యొక్క తాత్కాలిక సహాయం తీసికొని ప్రత్యుపకారం చేయవచ్చును.

అపకార పరే నిత్యం చిన్తయేన్న కదాచన ।
స్వయమేవ పతిష్యన్తి కూలజాత ఇవ ద్రుమాః ॥22॥

ఎల్లప్పుడు స్థిరంగా పీడించే వానిని గురించి చింతించనవసరం లేదు. అటువంటివారు నది ఒడ్డునవున్న చెట్లవలె తమంత తామే పతనమవుతారు.

అనర్థా హ్యర్థ రూపాశ్చ అర్థాశ్చానర్థరూపిణః ।
భవన్తి తే వినాశాయ దైవాయత్తస్య వై సదా ॥23॥

దైవం (కర్మ) ప్రతికూలిస్తే అనర్థములైన, భయంకరమైన, హానికరమైన వస్తువులు శుభప్రదములుగా శుభప్రదములైనవి హానికరముగా కనిపిస్తాయి. ఈ పరిస్థితి క్రమంగా నాశనమునకు దారి తీస్తుంది.

కార్య కాలోచితాఽపాపా మతిః సఞ్జాయతే హితైః ।
సానుకూలేషు దేవేషు పుంసః సర్వత్ర జాయతే ॥24॥

దైవం అనుకూలిస్తే ప్రకృతి సిద్ధంగా మంచి ఫలవంతమైన సందర్భోచితమైన ఆలోచనలు ఎక్కడకు వెళ్ళినా ప్రతి ఒక్కరికి కలుగుతాయి.

ధన ప్రయోగ కార్యేషు తథా విద్యాగమేషు చ ।
ఆహారే వ్యవహారే చ త్యక్తలజ్జః సదా భవేత్ ॥25॥

ధనాన్ని వినియోగించే పనులలోనూ, విద్యను పొందే విషయంలోనూ, ఆహార వ్యవహారాలలోనూ మొహమాటం లేనివాడే సుఖించును.

ధనినః శ్రోత్రియో రాజా నదీ వైద్యస్తు పఞ్చమః ।
పఞ్చ యత్ర న విద్యన్తే న కుర్యాత్తత్ర సంస్థితిమ్ ॥26॥

ఈ క్రింది అయిదుగురు లేనిచోట ఎవరు నివసించరాదు. వారు ఎవరనగా ధనవంతులు, వేదపండితుడు, రాజు, నది మరియు వైద్యుడు.

లోక యాత్రా భయం లజ్జా దాక్షిణ్యం దానశీలతా ।
పఞ్చ యత్ర న విద్యన్తే న తత్ర దివసం వసేత్ ॥27॥

జీవనోపాధి దొరకనిచోట, చట్టం వలన భయం, సిగ్గులేనిచోట, మర్యాద, సరసత లేనిచోట, ఉదార స్వభావము కలిగినవారు లేనిచోట ఈ అయిదు ప్రదేశములందు ఒక్క రోజు కూడా నివసించరాదు.

కాలవిచ్ఛ్రోత్రియో రాజా నదీ సాధుశ్చ పఞ్చమః ।
ఏతే యత్ర న విద్యన్తే తత్ర వాసం న కారయేత్ ॥28॥

ఎవరు కూడా ఈ క్రింది చోట్ల స్థిర నివాసం ఏర్పరచుకొనుటకు ఆలోచించరాదు. ఆ అయిదు ఏవనగా, జ్యోతిష్కుడు, వేదపండితుడు, రాజు, నది, సాధువు.

నైకత్ర పరినిష్ఠాఽస్తి జ్ఞానస్య కిల శౌనక ।
సర్వః సర్వంన జానాతి సర్వజ్ఞో నాస్తి కుత్రచిత్ ॥29॥

ఓ శౌనకా! విజ్ఞానం ఒకరి సొత్తుకాదు. అందరికి అన్నీ తెలియవు. ఎక్కడను సర్వజ్ఞుడు అనేవాడు (అన్నీ తెలిసినవాడు) కనిపించడు.

న సర్వవిత్కశ్చిదిహాస్తి లోకే నాత్యన్త మూర్ఖో భువి చాపి కశ్చిత్ ।
జ్ఞానేన నీచోత్తమ మధ్యమేన యోయం విజానాతి స తేన విద్వాన్ ॥30॥

పరిపూర్ణజ్ఞానం పొందిన వారిని ఈ లోకంలో ఎక్కడ చూడలేము. అట్లే పూర్తిగా తెలివి తక్కువ వానిని చూడలేము. తనకు సంక్రమించిన జ్ఞానమును బట్టి ఒక వ్యక్తిని తక్కువగా, మధ్యమముగా, బాగా తెలివిగలవానినిగా నిర్ణయించవచ్చు.

ఇతి శ్రీగారుడే మహాపురాణే పూర్వఖండే ప్రథమాంశాఖ్యే ఆచారకాండే బృహస్పతి ప్రోక్త నీతిసారనిరూపణం నామ దశాధిక శతతమోఽ ధ్యాయః ॥110॥

శ్రీగరుడమహాపురాణం పూర్వఖండం ప్రథమాంశం అనబడే ఆచారకాండయందు బృహస్పతి చెప్పిన నీతిసారం అనే పేరుగల నూటపదవ అధ్యాయం సమాప్తం.

ఏకాదశాధిక శతతమోఽధ్యాయః - నూట పదకొండవ అధ్యాయం

బృహస్పతి ప్రోక్త నీతిసార నిరూపణమ్ - బృహస్పతి చెప్పిన నీతిసారం

సూత ఉవాచ - సూతుడు చెప్పాడు.

పార్థివస్య చ వక్ష్యామి భృత్యానాఞ్చైవ లక్షణమ్ ।
సర్వాణి హి మహీపాలః సమ్యక్ నిత్యం పరీక్షయేత్ ॥1॥

నేను ఇపుడు రాజుల యొక్కయు, సేవకుల యొక్కయు సహజమైన లక్షణములను తెలుపుతున్నాను. రాజు జాగ్రత్తగా అన్నిటినీ ఎల్లపుడు పరీక్షించాలి.

రాజ్యం పాలయతే నిత్యం సత్యధర్మపరాయణః ।
నిర్జిత్య పరసైన్యాని క్షితిం ధర్మేణ పాలయేత్ ॥2॥

భక్తి శ్రద్ధలతో రాజు రాజ్యమును కాపాడాలి. మంచి గుణములు కలిగి సత్యవాక్ పరిపాలన చేయాలి. ధర్మయుద్ధం చేసి, శత్రువులను జయించి, భూమిని పరిపాలించాలి.

పుష్పాత్పుష్పం విచిన్వీయాన్మూలచ్ఛేదం న కారయేత్ ।
మాలాకార ఇవారణ్యే న యథాఙ్గారకారకః ॥3॥

దండలు గ్రుచ్చువాడు, పువ్వులమ్మువాడు ఒక పువ్వు తరువాత మరియొక దానిని దగ్గరకు చేరుస్తాడు. కాని మొత్తం మూల వృక్షమును లేక మొక్కను ఛేదించడు. రాజు కూడా అట్లే ఆచరించాలి. బొగ్గు తయారు చేసేవాడు అడవిలో వున్న చెట్టు మొత్తమును కాల్చి బొగ్గును తయారు చేసేటట్టు చేయరాదు.

దోగ్ధారః క్షీరభుఞ్జానా వికృతం తన్న భుఞ్జతే ।
పర రాష్ట్రం మహీపాలై ర్భోక్తవ్యం న చ దూషయేత్ ॥4॥

ఆవు పాలు పితికి త్రాగేవాడు ఆ పాలు విరిగిపోతే దానిని త్రాగడు. ఆ విధంగనే రాజు శత్రు రాజ్యమున అనుభవించదగిన దానిని మాలిన్యం చేయరాదు.

నోధ శ్ఛిన్ద్యాత్తు యో ధేన్వాః క్షీరార్థీ లభతే పయః ।
ఏవం రాష్ట్రం ప్రయోగేణ పీడ్యమానం న వర్ధయేత్ ॥5॥

ఆవు పాలను పొందగోరేవాడు దాని యొక్క పొదుగులను కోయజాలడు. అతడు తప్పక పాలను పొందుతాడు. అట్లే రాజు కూడా రాజ్యమునందలి సంపదలను అనుభవించవలెననిన ఆ రాజ్యమునకు హాని చేయరాదు.

తస్మాత్సర్వ ప్రయత్నేన పృథివీమనుపాలయేత్ ।
పాలకస్య భవేద్భూమిః కీర్తి రాయుర్యశో బలమ్ ॥6॥

కనుక రాజు తన సర్వశక్తి సామర్థ్యములను బట్టి భూమిని పాలించాలి. అలా చేస్తే అతనికి సమస్త భూమండలం, కీర్తి ఆయుర్దాయం, ప్రఖ్యాతి, బలం మొదలగునవి అన్నీ యథార్థంగా అతనికే చెందుతాయి.

అభ్యర్చ్య విష్ణుం ధర్మాత్మా గో బ్రాహ్మణహితే రతః ।
ప్రజాః పాలయితుం శక్తః పార్థివో విజితేన్ద్రియః ॥7॥

విష్ణువు నారాధిస్తూ, గోబ్రాహ్మణులకు హితం చేకూరుస్తూ జితేంద్రియుడైన రాజు ప్రజలను చక్కగా పరిపాలింపగలడు.

ఐశ్వర్యమధ్రువం ప్రాప్య రాజా ధర్మే మతిఇ్చరేత్ ।
క్షణేన విభవో నశ్యే న్నాత్మాయత్తం ధనాదికమ్ ॥8॥

స్థిరం కాని సంపదలను పొందిన తరువాత రాజు మంచి గుణముల వైపునకు తన దృష్టి మరల్చాలి. అన్ని సంపదలు ఒక్క క్షణంలో మాయమవుతాయి కాని ఆత్మ సంపద స్థిరంగా వుంటుంది.

సత్యం మనోరమాః కామాః సత్యం రమ్యా విభూతయః ।
కింతు వై వనితాపాఙ్గ భఙ్గీలోలం హి జీవితమ్ ॥9॥

కామమును (కోరికను, ఇచ్ఛను) అనుభవించుట సంతోషదాయకమే, సంపదలు కూడ ఎనలేని హాయిని సంపాదించిపెడతాయి. మనోహరమైన స్త్రీ యొక్క చూపులవలె జీవితం చంచలమైనది.

వ్యాఘ్రీవ తిష్ఠతి జరా అపి తర్జయన్తీ రోగాశ్చ శత్రవః ఇవ ప్రభవన్తి గాత్రే ।
క్రియః పరిస్రవతి భిన్న ఘటాదివామ్భో లోకో న చాత్మహిత మాచరతీహ కశ్చిత్ ॥10॥

పులివలె బెదిరిస్తూ ముసలితనం మనను ఎదుర్కొనుటకు వేచియుంటుంది. శత్రువుల వలె రోగములు మన శరీరమునంతటను ఆక్రమిస్తాయి. పగిలిపోయిన కుండ నుండి నీరు ప్రవహించినట్లు జీవనప్రవాహం సాగుతుంది. అయినను ఈ ప్రపంచంలో ఎవరూ ఆత్మవిమోచనానికి పాటుపడరు.ఆలోచించరు.

నిశ్శంకం కిం మనుష్యాః కురుత పరహితే యుక్తమగ్రే హితం య
న్మోదధ్వం కామినీభిర్మదన శరహతా మన్ద మన్దాతి దృష్ట్యా ।
మా పాపం సంకురుధ్వం ద్విజహరిపరమాః సంభజధ్వం సదైవ
ఆయుర్నిశ్శేషమేతి స్ఖలతి జలఘటీ భూత మృత్యుచ్ఛలేన ॥11॥

ఓ మానవులారా! ఇతరులకు సేవ చేయండి. తరువాత హితమైన ప్రయోజనకరమైన పనులు చేయండి. ఎటువంటి అనుమానం లేకుండా అందమైన స్త్రీల గుంపుతో మన్మథ బాణనిహతులై నెమ్మదిగా చూస్తున్నారు. పాపములు చేయకండి. బ్రాహ్మణులను, విష్ణు భగవానుని శరణు జొచ్చి పూజచేయుట ప్రారంభించండి. ఒక కుండలోని నీరువలె మీ జీవితం చివరిదశకు చేరుకొంటున్నది. ఒక అద్భుతమైన శక్తి మృత్యువు ముసుగులో మీ మీదకు దూకుతున్నది.

మాతృవత్ పరదారేషు పరద్రవ్యేషు లోష్టవత్ ।
ఆత్మవత్సర్వభూతేషు యః పశ్యతి స పణ్డితః ॥12॥

ఇతరుల భార్యలను తల్లి వలె చూసేవాడు, ఇతరుల ద్రవ్యమును మట్టి ముద్దవలె భావించేవాడును, సమస్త జీవరాశులను తనవలె భావించువాడును పండితుడు.

ఏతదర్థం హి విప్రేన్ద్రాః రాజ్యమిచ్ఛన్తి భూభృతః ।
యదేషాం సర్వ కార్యేషు వచో న ప్రతిహన్యతే ॥13॥

బ్రాహ్మణులు తమ రాజులను సంపదలతో తులతూగమని కోరుతారు. వారియొక్క కర్మలయందు, మాటలయందు రాజు లక్ష్యం కలిగి వుండాలి. ప్రక్కకు పోరాదు. వారి మాట జవదాటరాదు.

ఏతదర్థం హి కుర్వన్తి రాజానో ధనసఞ్చయమ్ ।
రక్షయిత్వా తు చాత్మానం యద్ధనం తద్ద్విజాతయే ॥14॥

రాజులు తమ రక్షణ కొరకు కొంత, మిగిలినది బ్రాహ్మణులకు ఇచ్చుటకు ధనాన్ని కూడబెడతారు.

ఓంకారశబ్దో విప్రాణాం యేన రాష్ట్రం ప్రవర్ధతే ।
స రాజా వర్ధతే యోగాధ్వ్యాధిభిశ్చ న బధ్యతే ॥15॥

ఎవరి రాజ్యంలో ఎల్లప్పుడు ఓంకార నాదం ప్రతిధ్వనిస్తుందో, బ్రాహ్మణులు ఓంకారమును పఠిస్తారో అక్కడ రాజు తనకు కావలసినవన్నీ పొందుతూ అనారోగ్యములతో (రోగములతో) ఎప్పుడు బాధింపబడడు.

అసమర్థాశ్చ కుర్వన్తి మునయో ద్రవ్యసఞ్చయమ్ ।
కిం పునస్తు మహీపాలః పుత్రవత్పాలయ న్ప్రజాః ॥16॥

సాధారణమైన యోగులు అసమర్థులయినను రోజునకు కావలసిన ధనం వస్తువులు పొందగలుగుతున్నారు. తన యొక్క ప్రజలను, సామంతులను కాపాడే రాజు విషయంలో చెప్పనేల? ఎందుకు ప్రోగుచేయలేడు?

యస్యార్థా స్తస్య మిత్రాణి యస్యార్థా స్తస్య బాంధవాః ।
యస్యార్థాః స పుమాన్లోకే యస్యార్థాః స చ పణ్డితః ॥17॥

సంపదలు కలవానికి చాల మంది స్నేహితులుంటారు. సంపదలువున్నవానికి చాల మంది బంధువులుంటారు. బాగా సంపదలున్న వానిని జనులు పెద్దమనిషిగా, పండితునిగా భావిస్తారు.

త్యజన్తి మిత్రాణి ధనై ర్విహీనం పుత్రాశ్చ దారాశ్చ సుహృజ్జనశ్చ ।
తే చార్థవన్తం పునరాశ్రయన్తి అర్థో హి లోకే పురుషస్య బన్ధుః ॥18॥

స్నేహితులు, కుమారులు, భార్యలు మరియు బంధువులు ధనంలేని వారిని విడిచి పెడతారు. మరల అతడు పోగొట్టుకొనిన సంపదలను పొందినపుడు వారు మరల తిరిగి ఆశ్రయిస్తారు. అందుచే సంపదే మనిషికి బంధుమిత్రులు. మిగతావి ఏవియు కావు.

అన్ధో హి రాజా భవతి యస్తు శాస్త్రవివర్జితః ।
అన్ధః పశ్యతి చారేణ శాస్త్రహీనో న పశ్యతి ॥19॥

శాస్త్రగ్రంథములను ఉపేక్షించే రాజు గ్రుడ్డి వాని కంటే అధముడు. ఎందుకనగా గ్రుడ్డివాడు సహాయకుల వలన తెలిసికొని చూడగలడు. కాని రాజు మామూలు శాస్త్రజ్ఞానం లేక చూడలేరు.

యస్య పుత్రాశ్చ భృత్యాశ్చ మన్త్రిణశ్చ పురోహితాః ।
ఇన్ద్రియాణి ప్రసుప్తాని తస్య రాజ్యం చిరం న హి ॥20॥

ఎవరి పుత్రులు, సేవకులు, మంత్రులు, పురోహితులు, ఇంద్రియములు ఎల్లప్పుడు నిద్రావస్థలో వుంటాయో అట్టి రాజులకు రాజ్యం చాలకాలం స్థిరంగా వుంటుంది.

యేనార్జితాస్త్రయోప్యేతే పుత్రా భృత్యాశ్చ బాన్ధవాః ।
జితా తేన సమం భూపైశ్చతురబ్ధిర్వసున్ధరా ॥21॥

ఎవరైతే విలువైన ముగ్గురి బలమును కూడగట్టుకొంటారో (అనగా పుత్రులు, సేవకులు, బంధువుల బలమును) వారు నాలుగు సముద్రములచే చుట్టబడి రాజులతో కూడినదియు అయినా రాజ్యమును జయించిన వారవుతారు.

లఙ్ఘయేచ్ఛాస్త్రయుక్తాని హేతుయుక్తాని యాని చ ।
స హి నశ్యతి వై రాజా ఇహ లోకే పరత్ర చ ॥22॥

శాస్త్ర గ్రంథములలోని ఆజ్ఞలను ఉల్లఘించేవాడు ఈ లోకమునందు నాశనమవుతాడు. స్వర్గంపై హక్కును పోగొట్టుకొంటాడు.

మనస్తాపం న కుర్వీత ఆపదం ప్రాప్య పార్థివః ।
సమబుద్ధిః ప్రసన్నాత్మా సుఖదుఃఖే సమో భవేత్ ॥23॥

కష్టములు, ఆపదలు చుట్టుముట్టినపుడు రాజు మానసికంగా క్రుంగిపోరాదు. అతడు సుఖమునందు, దుఃఖమునందు సమభావమును కలిగియుండాలి. ఎప్పటికిని ఆత్మానందమును పోగొట్టుకొనరాదు.

ధీరాః కష్టమనుప్రాప్య న భవన్తి విషాదినః ।
ప్రవిశ్య వదనం రాహోః కిం నోదేతి పునః శశీ ॥24॥

కష్టములు సంభవించినపుడు ధైర్యవంతులు దుఃఖంతో క్రుంగిపోరాదు. రాహువుచే మ్రింగబడినా చంద్రుడు మరల ఉదయించుట లేదా?

ధిగ్ధిక్ శరీర సుఖలాలిత మానవేషు మా ఖేదయేద్ధనకృశం హి శరీరమ్ ।
సద్వారకా హ్యధన పాణ్డుసుతాః శ్రుతా హి దుఃఖం విహాయ పునరేవ సుఖం ప్రపన్నాః ॥25॥

ఎక్కువ ఆతురతతో శరీరం సుఖముల కొరకు పాటుపడు వారి పట్ల నిందయగుగాక! శరీరం కృశించినందుకు సంపదలు తొలగిపోయినందులకు దుఃఖించకు. పాండురాజు యొక్క పుత్రులు పంచపాండవులు, వారి భార్యద్రౌపది పేదరికమును అనుభవించి, కొంతకాలం తరువాత ఎటువంటి చెరువ జేయబడక స్థిరమైన సంతోషమును పొందారు.

గన్ధర్వ విద్యా మాలోక్య వాద్యం చ గణికాగణాః ।
ధనుర్వేదార్థ శాస్త్రాణి లోకే రక్షేచ్చ భూపతిః ॥26॥

రాజు దేవదాసీలను (వేశ్యలను) పోషించాలి. వారి యొక్క నృత్యములను, సంగీతమును పోషించాలి. ధనుర్విద్యకు తగినంత రక్షణ కల్పించాలి. అట్లే అర్థశాస్త్రమును కూడా రక్షించాలి.

కారణేన వినా భృత్యే యస్తు కుప్యతి పార్థివః ।
స గృహ్ణాతి విషోన్మాదం కృష్ణసర్ప విసర్జితమ్ ॥27॥

అకారణంగా సేవకులయందు ఆగ్రహమును చూపే రాజు నల్ల త్రాచుపాముచేత క్రక్కబడిన విషమును తీసికొనినవాడవుతాడు.

చాపలాద్వారయేద్ దృష్టిం మిథ్యావాక్యఞ్చ వారయేత్ ।
మానవే శ్రోత్రియే చైవ భృత్యవర్గే సదైవ హి ॥28॥

రాజు అందరి పట్ల చంచలత్వమును, అబద్ధపు సంభాషణలు మానాలి. ప్రత్యేకంగా వేదపండితుల పట్ల తన యొక్క ఆంతరింగిక సేవకుల పట్ల జాగ్రత్తగా మెలగాలి.

లీలాం కరోతి యో రాజా భృత్య స్స్వజనగర్వితః ।
శాసనే సర్వదా క్షిప్రం రిపుభిః పరిభూయతే ॥29॥

రాజు తన యొక్క సేవకులను, బంధువర్గమును చూసుకొని, సంతోషంతో చురుకుగాను, సరససల్లాపములు జరుపుతూ కాలం గడిపిన శత్రువులు యుక్తితో పొంచి మోసం చేస్తారు.

లీలా సుఖాని భోజ్యాని త్యజేదిహ మహీపతిః ॥30॥

ఇతరుల యందు తప్పులేనిదే రాజు కోపగించుకొనరాదు. అన్యాయంగా సేవకులను శిక్షించేవారు శత్రువులు ఎదుర్కొనే పరిస్థితిని పొందుతారు.

సుఖప్రవృత్తైః సాధ్యన్తే శత్రవో విగ్రహే స్థితైః ॥31॥

రాజు ఇంద్రియసుఖములను వదలిపెట్టాలి. ఎల్లప్పుడు చురుకుగా వుండే శత్రువులు అట్టి వారి యందు గురి చూస్తూంటారు.

ఉద్యోగః సాహసం ధైర్యం బుద్ధిః శక్తిః పరాక్రమః ।
షడ్ విధేయస్య ఉత్సాహస్తస్య దేవోఽపి శఙ్కతే ॥32॥

ప్రయత్నం, సాహసం, ధైర్యం, తెలివితేటలు, శక్తి, పరాక్రమం ఈ ఆరింటిని ఎవరు కలిగివుంటారో వారిని దేవతలు కూడా భక్తి పూర్వకమైన భయం, అనుమానంతో కూడిన భయంతో చూస్తారు.

ఉద్యోగేన కృతే కార్యే సిద్ధిర్యస్య న విద్యతే ।
దైవం తస్య ప్రమాణం హి కర్తవ్యం పౌరుషం సదా ॥33॥

శక్తివంతమైన ప్రయత్నం చేసినా సరియైన ఫలితములు రాకపోతే అది దురదృష్టం వలన జరిగినదని భావించాలి. అయినప్పటికి విశేషప్రయత్నం చేసి మానవుడు మంచి చురుకైన కార్యక్రమములలో పాల్గొనాలి.

ఇతి శ్రీగారుడే మహాపురాణే పూర్వఖండే ప్రథమాంశాఖ్యే ఆచారకాండే బృహస్పతి ప్రోక్త నీతిసార నిరూపణం నామ ఏకాదశాధిక శతతమోఽధ్యాయః ॥111॥

శ్రీగరుడమహాపురాణం పూర్వఖండం ప్రథమాంశం అనబడే ఆచారకాండయందు బృహస్పతి చెప్పిన నీతిసారం అనే పేరుగల నూటపదకొండవ ఆధ్యాయం సమాప్తం.

ద్వాదశాధిక శతతమో౽ధ్యాయః – నూటపన్నెండవ అధ్యాయం

బృహస్పత్యుక్త నీతిసార నిరూపణమ్ – బృహస్పతి చెప్పిన నీతిసారం

సూత ఉవాచ – సూతుడు చెప్పాడు.

భృత్యా బహువిధా జ్ఞేయా ఉత్తమాధమమధ్యమాః ।
నియోక్తవ్యా యథార్హేషు త్రివిధేష్వేవ కర్మసు ॥1॥

సేవకులు అనేక రకములు. వారు ఉత్తములు, నీచులు, మధ్యములు. వారిని వారికి తగ్గట్టుగా మూడు రకము లయిన విధులయందు వినియోగించుకోవాలి.

భృత్యే పరీక్షణం వక్ష్యే యస్య యస్య హి యో గుణః ।
తమిమం సంప్రవక్ష్యామి యద్యథాకథితం కిల ॥2॥

సేవకులను పరీక్షించు విధానమును, వారికి వుండవలసిన మంచి గుణములు, వేరువేరు ఉద్యోగములకు కావలసిన లక్షణములను వాటిపై అధికారం గలవారు చెప్పిన వాటిని విశదీకరిస్తాను.

యథా చతుర్భిః కనకం పరీక్ష్యతే నిఘర్షణచ్ఛేదనతాపతాడనైః ।
తథా చతుర్భిర్భృతకం పరీక్షయేత్ వ్రతేన శీలేన కులేన కర్మణా ॥3॥

బంగారమును నాలుగు విధములుగా పరీక్షిస్తారు. అవి ఏవనగా గీటురాయి మీద రుద్దుట, ముక్కలు చేయుట, కొట్టుట, కరిగించుట. అట్లే సేవకుని విషయంలో అతని స్వరూపం, నడవడి, వంశం మరియు అతని యొక్క చేష్టలు వీటిని పరీక్షించాలి.

కులశీలగుణోపేతః సత్యధర్మపరాయణః ।
రూపవాన్సుప్రసన్నశ్చ కోశాధ్యక్షో విధీయతే ॥4॥

ఉదారమైన వంశమునందు జన్మించినవాడును; మంచినడవడిక, సుగుణములు కలవాడును; నిజాయితీపరుడును, అందమైనవాడును, ఆహ్లాదకరమైన ప్రవర్తనకలవాడును అగు వ్యక్తిని కోశాగారమునకు కోశాధ్యక్షునిగా నియమించాలి.

మూల్యరూపపరీక్షాకృద్భవేద్రత్నపరీక్షకః ।
బలాబలపరిజ్ఞాతా సేనాధ్యక్షో విధీయతే ॥5॥

బంగారం, వజ్రం యొక్క విలువ, ఆకారం, రూపం ఎవరు తెలిసికొనగలరో వారిని ప్రధాన నగ పరీక్షకునిగా నియోగించాలి. భటులయొక్క బలమును, బలహీనతలను కనిపెట్టగలిగిన వ్యక్తిని (సేనాధ్యక్షునిగా), సైన్యం యొక్క ప్రధానాధికారిగా నియోగించాలి.

ఇఙ్గితాకారతత్త్వజ్ఞో బలవాన్ప్రియదర్శనః ।
అప్రమాధీ ప్రమాథీ చ ప్రతీహారః స ఉచ్యతే ॥6॥

తన యజమానియొక్క మనస్సును, అతని చూపులు అభినయమును బట్టి తెలిసికొనగలిగిన విచక్షణా జ్ఞానం, అందం, విజయవంతంగా ఎదుర్కొనగల శక్తి, రెండు తగలనిచ్చెడి ధైర్యం గలవానిని జైలు అధిపతిగా నియమించవచ్చు.

మేధావీ వాక్పటుః ప్రాజ్ఞః సత్యవాదీ జితేన్ద్రియః ।
సర్వశాస్త్రసమాలోకీ హ్యేష సాధుః స లేఖకః ॥7॥

రాజుగారి యొక్క లేఖకుడు లేక కార్యదర్శిగా వుండు వ్యక్తి మంచి తెలివిగలవాడు, (నేర్పరి) మాటకారి, సత్యసంధుడు, ఇంద్రియనిగ్రహముకలవాడు, శాస్త్రములయొక్క అన్నిశాఖలు బాగుగా చదివినవాడు అయివుండాలి.

బుద్ధిమాన్మతిమాంశ్చైవ పరచిత్తోపలక్షకః ।
క్రూరో యథోక్తవాదీ చ ఏష దూతో విధీయతే ॥8॥

పరిపూర్ణమైన తెలివితేటలు కలిగి, బాగుగా తెలిసికొనగల శక్తి, నటనయందు పరిపూర్ణజ్ఞానం కలవాడు, ఇతరుల మనసులోని ఆలోచనలను సులభంగా చదవగలవాడును మరియు తగినసమయంలో సరియైన సమాధానం ఇవ్వగలవ్యక్తిని రాజుకు సంబంధించిన రాయబారిగా నియమించవచ్చు.

సమస్తస్మృతిశాస్త్రజ్ఞః పణ్డితోఽథ జితేన్ద్రియః ।
శౌర్యవీర్యగుణోపేతో ధర్మాధ్యక్షో విధీయతే ॥9॥

రాజ్యంయొక్క పెద్దపురోహితుడు చాల పాండిత్యం కలిగి చక్కటి ఇంద్రియనిగ్రహం, ఆత్మయందును పరాక్రమం, సుగుణములందును నాయకలక్షణాలు కలిగివుండాలి.

పితృపైతామహోదక్షః శాస్త్రజ్ఞః సత్యవాచకః ।
శుచిశ్చ కఠినశ్చైవ సూపకారః స ఉచ్యతే ॥10॥

ఇదివరలో తాత ముత్తాతలు ఒకే విధమైన సేవలు అందించినవారై యుండి, యథార్థవాది అయివుండి, బలిష్ఠంగా మరియు శుచిగా వున్నవానిని రాజమందిరమున వంటవానినిగా నియమించవచ్చు. (అతని అలవాట్లు కఠినంగా వుండవలెను)

ఆయుర్వేదకృతాభ్యాసః సర్వేషాం ప్రియదర్శనః ।
ఆయుః శీలగుణోపేతో వైద్య ఏష విధీయతే ॥11॥

ఆయుర్వేదశాస్త్రమును బాగా చదివి, అభ్యాసం చేసి, మంచి లక్షణములు కలిగి, ఖచ్చితంగా, స్నేహశీలిగా, తనయొక్క శరీరకాంతితోను, కారుణ్యం (దయ) తోను, ముఖమునందు పట్టుదల భక్తిభావం కల వానిని రాజు వైద్యునిగా నియమించాలి.

వేదవేదాఙ్గతత్త్వజ్ఞో జపహోమపరాయణః ।
ఆశీర్వాదపరో నిత్యమేష రాజపురోహితః ॥12॥

రాజపురోహితుడు వేదములను, వేదాంగములను బాగుగా చదివి వుండాలి. దైవచింతనతో జీవితం గడుపుతూ ధ్యానం చేయాలి. ఎల్లప్పుడు హోమములు మొదలగు కార్యములు చేస్తుండాలి. తన యొక్క ఆశీర్వచనములతో ప్రపంచాన్ని సంతోషపెట్టాలి.

లేఖకః పాఠకశ్చైవ గణకః ప్రతిబోధకః ।
ఆలస్యయుక్తశ్చేద్రాజా కర్మణో వర్జయేత్సదా ॥13॥

వ్రాసేవాడు కాని, చదువేవాడు గాని, లెక్కలు వేసేవాడుగాని, ప్రధాన కార్యనిర్వహణ అధికారి అయినా అతడు తన విధులలో సోమరితనం చూపిస్తే వెంటనే అతనిని పనినుండి తొలిగించవచ్చును.

ద్విజిహ్వముద్వేగకరం క్రూరమేకాన్తదారుణమ్ ।
ఖలస్యాహేశ్చ వదనమపకారాయ కేవలమ్ ॥14॥

అపకారబుద్ధికి పాములకు రెండు నాలుకలు. ఆ నోళ్ళు వినాశనమునకే మూలం. ఎందుకనగా ఆ రెండు నాలుకలు బాధను కలిగించు గుణం కలవి, భయంకరమైనవి.

దుర్జనః పరిహర్తవ్యో విద్యయాఽలంకృతోఽపి సన్ ।
మణినా భూషితః సర్పః కిమసౌ న భయఙ్కరః ॥15॥

పండితుడయినను చెడ్డవానిని విడిచిపెట్టాలి. నెత్తిమీద స్వచ్ఛమైన మణిని ధరించినటువంటి పాము భయంకరంగా గోచరించదా?

అకారణావిష్కృతకోపధారిణః ఖలాద్భయం కస్య న నామ జాయతే ।
విషం మహాహేర్విషమస్య దుర్వచః సుదుఃసహం సన్నిపతేత్సదా ముఖే ॥16॥

దుర్మార్గుని చూచి ఎవరు భయపడరు? వారు కారణం లేకుండానే కోపగించుకొంటాడు. వారు మానవరూపంలోవున్న పాములు. వారు నోటినుండి చెడ్డ మాటలను ఉమ్మివలె విసర్జించేవారు (దుర్మార్గులు). పాములు తమ కోరలయందు మరణమును పొందించు విషమును దాచిపెట్టుకొని వుంటాయి. అట్లే దుర్మార్గులు కూడా.

తుల్యార్థం తుల్యసామర్థ్యం మర్మజ్ఞం వ్యవసాయినమ్ ।
అర్ధ రాజ్యహరం భృత్యం యో హన్యా త్స న హన్యతే ॥17॥

రాజు దగ్గర జీతం తీసికొని పనిచేసే సేవకుడు మంచి సంపదలను గడించి, రహస్యములను ప్రోగుచేసి మంచి సామర్థ్యమును కూడగట్టుకొని, నిరంతరం కష్టపడేవాడును (కష్టపడి పనిచేసేవాడు) అయివుండి సంపదనూ, రాజ్యాన్నీ పొందుటకు ప్రయత్నించినపుడు రాజు ఆ సేవకుని చంపినా తప్పులేదు (దోషం లేదు)

శూరత్వయుక్తా మృదుమన్దవాక్యా జితేన్ద్రియాః సత్యపరాక్రమాశ్చ ।
ప్రాగేవ పశ్చాద్విపరీతరూపా యే తే తు భృత్యా న హితా భవన్తి ॥18॥

మొదట పరాక్రమవంతులుగా, నెమ్మదిగా, మృదువుగా మాట్లాడుతూ, సత్యమును పలుకుతూ, తనను తాను నిగ్రహించుకొంటూ, తరువాత దానికి భిన్నంగా ప్రవర్తించే సేవకులను పనిలో కొనసాగనీయరాదు.

నిరాలస్యాః సుసంతుష్టాః సుస్వప్నాః ప్రతిబోధకాః ।
సుఖదుఃఖసమా ధీరా భృత్యా లోకేషు దుర్లభాః ॥19॥

సోమరితనం లేనివారు, తృప్తికలిగినవారు, అత్యవసరసమయములందు నిద్ర నుండి వెంటనే మేల్కొనువారు, సుఖదుఃఖములను రెండింటిని సమానంగా అనుభవించేవారు, ధైర్యవంతులు అయిన సేవకులు చాల అరుదుగా వుంటారు.

క్షాన్తిఃసత్యవిహీనశ్చ క్రూరబుద్ధిశ్చ నిన్దకః ।
దామ్భికః పేటుకశ్చైవ శఠశ్చ స్పృహయాన్వితః ॥
అశక్తో భయభీతశ్చ రాజ్ఞా త్యక్తవ్య ఏవ సః ॥20॥

ఓర్పు లేకపోవుట, అవిధేయత కలిగివుండుట, క్రూరస్వభావం కలిగివుండుట, ఇతరుల గురించి చెడుగా మాట్లాడుట, గర్వం కలిగివుండుట, తిండిపోతు అయివుండుట, మోసం, ఆకలి, అసమర్థత, పిరితనం ఈ లక్షణములు గాని, వీటిలో ఏ ఒకటిగాని వున్నా అట్టి సేవకుని రాజదర్బారు నుండి వెంటనే తొలగించాలి.

సుసన్ధానాని చాస్త్రాణి శస్త్రాణి వివిధాని చ ।
దుర్గే ప్రవేశితవ్యాని తతః శత్రుం నిపాతయేత్ ॥21॥

నిశితమై, వాడియైన అన్నిరకముల ఆయుధములను రాజు తన కోటయందు వుంచుకోవాలి. అప్పుడు శత్రువులను జయించుటకు ప్రయత్నించాలి.

షణ్మాసమథ వర్షం వా సన్ధిం కుర్యాన్నరాధిపః ।
పశ్యన్సంచితమాత్మానం పునః శత్రుం నిపాతయేత్ ॥22॥

తాను యుద్ధం చేయుటకు సంసిద్ధంగా లేనప్పుడు ఆరు నెలల పాటు లేక ఒక సంవత్సరం పాటు శత్రువుతో సంధి చేయాలి. రాజు బాగుగా సంసిద్ధమైనపుడు శత్రువులను ఎదుర్కోవాలి.

మూర్ఖాన్నియోజయేద్యస్తు త్రయోఽప్యేతే మహీపతేః ।
అయశశ్చార్థనాశశ్చ నరకే చైవ పాతనమ్ ॥23॥

తనయొక్క వివిధ కార్యాలయశాఖలయందు రాజు గనుక తెలివితక్కువవారిని నియోగిస్తే దానికి ఫలితంగా అతనికి (ఆ రాజుకు) అవమానం (అప్రతిష్ఠ), సంపదలు నశించుట, మరణానంతరం నరకం కలుగుతాయి.

యత్కించి త్కురుతే కర్మ శుభం వా యది వాఽశుభమ్ ।
తేన స్మ వర్ధతే రాజా సూక్ష్మతో భృత్యకార్యతః ॥24॥

రాజు విలక్షణమైన పాప పుణ్యకార్యములు తాను చేసినను, అతని సేవకులు చేసిననూ వాటి ఫలితం రాజు అనుభవించవలసి వచ్చును. అతడు రాజ్యమును విస్తరించవచ్చును లేక పతనం చెందవచ్చును.

తస్మాద్భూమీశ్వరః ప్రాజ్ఞం ధర్మకామార్థసాధనే ।
నియోజయేద్ధి సతతం గోబ్రాహ్మణహితాయ వై ॥25॥

అందుచే రాజు ఎల్లప్పుడు తన రాజ్యమును బ్రాహ్మణుల యొక్కయు, ఆవుల యొక్కయు మంచి కోరువాడై తెలివిగల సేవకులను నడవడికకు, ధనమునకు సంబంధించిన కార్యాలయములందు నియోగించాలి.

ఇతి శ్రీగారుడే మహాపురాణే పూర్వఖండే ప్రథమాంశాఖ్యే ఆచారకాండే బృహస్పత్యుక్త నీతిసార నిరూపణం నామ ద్వాదశాధికశతతమోஉధ్యాయః ॥112॥

శ్రీగరుడమహాపురాణమున పూర్వఖండంలో ప్రథమాంశమనబడే ఆచారకాండయందు బృహస్పతి చెప్పిన నీతిసారం అనే పేరుగల నూటపన్నెండవ అధ్యాయం సమాప్తం.

త్రయోదశాధికశతతమోఽధ్యాయః – నూట పదమూడవ అధ్యాయం

బృహస్పత్యుక్త నీతిసారమ్ – బృహస్పతి చెప్పిన నీతిసారం

సూత ఉవాచ – సూతుడు చెప్పాడు.

గుణవన్తం నియుఞ్జీత గుణహీనం విసర్జయేత్ ।
పణ్డితస్య గుణాః సర్వే మూర్ఖే దోషాశ్చ కేవలాః ॥1॥

ప్రతి ఒక్కడు సమర్థుడయిన సేవకుని నియోగించాలి కాని అసమర్థుని నియోగించరాదు. పండితుని యందు మంచి లక్షణములన్నియు గోచరిస్తాయి. తెలివితక్కువవానియందు అన్ని దోషములే కనిపిస్తాయి.

సద్భిరాసీత సతతం సద్భిః కుర్వీత సఙ్గతిమ్ ।
సద్భిర్వివాదం మైత్రీఞ్చ నాసద్భిః కించిదాచరేత్ ॥2॥

ప్రతివాడు మంచివారి సమూహమునందు వుండాలి. వారితో సాంగత్యం చేయాలి. ఏదైనా విషయమునందు చర్చించవలసినా, లేక స్నేహం చేయవలసివచ్చినా మంచివారితో చేయాలి, చెడ్డవారితో చేయరాదు.

పండితైశ్చ వినీతైశ్చ ధర్మజ్ఞైః సత్యవాదిభిః ।
బంధనస్థోఽపి తిష్ఠేత న తు రాజ్యే ఖలైః సహ ॥3॥

కారాగారమునందైనా చదువుకొనినవానితోను, విధేయత, గలవానిలోను, మంచి లక్షణములు కలవానితోను సత్యవాదితోను కూడివుండాలి. బయట రాజ్యమునందైనా చెడ్డవానితో కూడి వుండరాదు

సావశేషాణి కార్యాణి కుర్వన్నర్థైశ్చ యుజ్యతే ।
తస్మాత్సర్వాణి కార్యాణి సావశేషాణి కారయేత్ ॥4॥

పూర్తికాకున్న పనులను పూర్తి చేసేవ్యక్తి ఐశ్వర్యవంతుడవుతాడు. కనుక అతడు పూర్తి కాని పనులను పూర్తి చేయుటను ఉద్దేశ్యంగా పెట్టుకొని పూర్తి చేయాలి.

మధుహేవ దుహేద్రాష్ట్రం కుసుమఞ్చ న పాతయేత్ ।
వత్సాపేక్షీ దుహేత్ క్షీరం భూమిం గాఞ్చైవ పార్థివః ॥5॥

తేనెటీగ ఏవిధంగా పువ్వునుండి మకరందం (తేనెను) తీసికొన్నా పువ్వునకు హాని కలుగజేయదో అదేవిధంగా రాజు తన రాజ్యమున ఎవరికి హాని కలుగకుండా పన్నులు వసూలు చేయాలి. అదేవిధంగా రాజు నేలనుండీ నీటిని, గోవునుండీ పాలనూ తరువాతి తరంమీద (వత్సం) ఆపేక్షతోనే గ్రహించాలి.

యథా క్రమేణ పుష్పేభ్యశ్చినుతే మధు షట్పదః ।
తథా విత్తముపాదాయ రాజా కుర్వీత సఞ్చయమ్ ॥6॥

తేనెటీగ ఏవిధంగా చాల పువ్వుల నుండి క్రమంగా, నెమ్మది నెమ్మదిగా తేనెను ప్రోగుచేస్తుందో అలా రాజు కూడా కొంచెం కొంచెం ప్రోగు చేసి సంపదలను కూడబెట్టాలి.

వల్మీకం మధుజాలఞ్చ శుక్లపక్షే తు చన్ద్రమాః ।
రాజద్రవ్యఞ్చ భైక్ష్యం చ స్తోకస్తోకేన వర్ధతే ॥7॥

రోజురోజుకు రాజుగారి ధాన్యాగారం ధనాగారం నింపుతుండాలి. పుట్ట (చీమల పుట్ట) వలెనూ, తేనె తుట్టెవలెనూ, చంద్రుని కళలవలెనూ (శుక్ల పక్షము నందు చంద్రుని), అవి వృద్ధి చెందునట్లు రాజు ధాన్యాగారం, ధనాగారం వృద్ధి చెందుతాయి.

అఞ్జనస్య క్షయం దృష్ట్వా వల్మీకస్య తు సఞ్చయమ్ ।
అవన్ధ్యం దివసం కుర్యాద్దానాధ్యయనకర్మసు ॥8॥

కాటుక, సిరా చాల తక్కువగా వాడినా రోజురోజుకు ఏవిధంగా మటుమాయమవుతాయో (తగ్గునో) కొంతకాలం తరువాత లేకుండునో, చీమలు పెట్టినపుట్ట ఏవిధంగా రోజురోజుకు విస్తరించునో తెలిసికొని ప్రతివ్యక్తి తన సమయమును వృధా కాకుండా చూసుకోవాలి. తన సమయమును దానధర్మములు చేయుటకు, అధ్యయనం చేయుటకు ఉపయోగించుకోవాలి.

వనేఽపి దోషాః ప్రభవన్తి రాగిణాం గృహేఽపి పఞ్చేన్ద్రియనిగ్రహస్తపః ।
అకుత్సితే కర్మణి యః ప్రవర్తతే నివృత్తరాగస్య గృహం తపోవనమ్ ॥9॥

దుర్మార్గుడై, కామంతో మోహంతో కూడినవ్యక్తి అడవియందైనా వందలకొలది దోషములను లేక ఆటంకములను ఎదుర్కొంటాడు. కాని తనయొక్క పంచేంద్రియములను జయించినవాడు, ఇంటివద్దనే తపస్సు చేసికొనవచ్చు. నిందాపూరిత కార్యక్రమములను చేపట్టక మనోవికారం లేని వ్యక్తి తన నివాసం (ఇల్లు) నే తపోవనంగా చేసికొనవచ్చును.

సత్యేన రక్ష్యతే ధర్మో విద్యా యోగేన రక్ష్యతే ।
మృజయా రక్ష్యతే పాత్రం కులం శీలేన రక్ష్యతే ॥10॥

ధర్మం సత్యముచే రక్షింపబడుచున్నది. మరింత సంపాదించుట వలన విజ్ఞానం రక్షింపబడుచున్నది. కుండ మరల మరల శుభ్రపరుచుట వలన రక్షింపబడుచున్నది (అనగా భద్రంగా వుంటుంది) మంచి నడవడి కలిగియుండుట వలన కుటుంబము రక్షింపబడుతున్నది.

వరం విన్ధ్యాటవ్యాం నివసనమభుక్తస్య మరణం
వరం సర్పాకీర్ణే శయనమథ కూపే నిపతనమ్ ।
వరం భ్రాన్తావర్తే సభయజలమధ్యే ప్రవిశనం
న తు స్వీయే పక్షే తు ధనమణు దేహీతి కథనమ్ ॥11॥

భోజనం చేయకుండా మరణించుట కంటే వింధ్యారణ్యంలో నివసించుట మేలు. పీడించు పాములు గల ప్రదేశమున లేక నూతిలో దుముకుట మేలు. సుడిగుండములతో కూడిన నీటి ప్రవాహంలో మునుగుట చాలమంచిది. 'కొంచెం ఇమ్ము' అని అయినవారిని, బంధువులను యాచించుట కంటే పై తెలిపినవన్నీ మేలే.

భాగ్యక్షయేషు క్షీయన్తే నోప భోగేన సమ్పదః ।
పూర్వార్జితే హి సుకృతే న నశ్యన్తి కదాచన ।।12।।

అదృష్టం క్షీణించు కొద్ది సంపదలు క్షీణిస్తాయి. కాని అనుభవించుట వలన కాదు. పూర్వమే మంచి పనులు చేసియుంటే సంపదలు ఎన్నటికిని నశించవు.

విప్రాణాం భూషణం విద్యా పృథివ్యా భూషణం నృపః ।
నభసో భూషణం చన్ద్రః శీలం సర్వస్య భూషణమ్ ।।13।।

బ్రాహ్మణునకు 'చదువు' అలంకారం. రాజునకు భూమి అలంకారం. ఆకాశమునకు చంద్రుడు అలంకారం. ప్రతివానికి మంచి నడవడి అలంకారం.

ఏతే తే చంద్రతుల్యాః క్షితిపతితనయా భీమసేనార్జునాద్యాః
శూరాః సత్యప్రతిజ్ఞా దినకరవపుషః కేశవేనోపగూఢాః ।
తే వై దుష్టగ్రహస్థాః కృపణవశగతా భైక్ష్యచర్యాం ప్రయాతాః
కో వా కస్మిన్సమర్థో భవతి విధివశాద్ భ్రామ యేత్ కర్మరేఖా ।।14।।

భీముడు, అర్జునుడు మిగతావారు రాజకుమారులుగా జన్మించారు. వారు చంద్రునివలె ఆహ్లాదకరంగా వుండినారు. వారు పరాక్రమవంతులు, సత్యసంధులు, సూర్యుని వలె ప్రకాశించేవారు మరియు శ్రీ కృష్ణభగవానునిచే రక్షింపబడ్డారు. అయినప్పటికి వారు నికృష్టమైన దుష్ట గ్రహ ప్రభావమున పడి నీచమైన దుఃఖమును అనుభవించారు. వారు ముష్టి అడుగుకొన్నారు. కర్మప్రతికూలించిన ఎవరు ఏ పని చేయుటకు సమర్థులు? పూర్వజన్మలో చేసిన కర్మల ప్రభావం ప్రతిఒక్కరిని (కుదిపి వేయును) అల్లకల్లోలం చేస్తుంది.

బ్రహ్మా యేన కులాలవన్నియమితో బ్రహ్మాణ్డభాణ్డోదరే
విష్ణుర్యేన దశావతారగహనే క్షిప్తో మహాసఙ్కటే ।
రుద్రో యేన కపాలపాణిపుటకే భిక్షాటనం కారితః
సూర్యో భ్రామ్యతి నిత్యమేవ గగనే తస్మై నమః కర్మణే ।।15।।

బ్రహ్మాండ భాండనిర్మాణంలో బ్రహ్మ కుమ్మరివలె నియమింపబడ్డాడు. విష్ణువు దశావతారాలనెత్తి మహాసంకటాలలో పడ్డాడు. రుద్రుడు చేతిలో భిక్షాపాత్రగా కపాలాన్ని ధరించాడు. సూర్యుడు నిత్యమూ గగనతలంలో తిరుగుతున్నాడు. ఇదంతా కర్మఫలం, ఆ కర్మకు నమస్కారం.

దాతా బలిర్యాచనకో మురారిర్దానం మహీ విప్రముఖస్య మధ్యే ।
దత్త్వా ఫలం బన్ధనమేవ లబ్ధం నమోఽస్తు తే దైవ యథేష్టకారిణే ।।16।।

దాత బలిచక్రవర్తి, దానం తీసికొనువాడు సాక్షాత్తు విష్ణుభగవానుడు, దానం చేయబడే వస్తువు యావత్ భూమండలం. అదియు పండితులయిన బ్రాహ్మణుల సమక్షమునందు (జరిగింది).దానికి ప్రతిఫలంగా ఆయన పొందినది కేవలం బంధింపబడుట. ఓ విధీ! నీకు వందనం. తోచినవిధంగా పనిచేసే నీకు నమస్కారం.

మాతా యది భవేల్లక్ష్మీః పితా సాక్షాజ్జనార్దనః ।
కుబుద్ధిప్రతిపత్తిశ్చేత్తద్దణ్డం విధృతం సదా ॥17॥

తల్లి సాక్షాత్తు లక్ష్మీదేవి. తండ్రి విష్ణుభగవానుడు. అయినప్పటికి కుమారుడు (మన్మధుడు) చెడుబుద్ధి కలవాడయితే ఎవరిని శిక్షించగలం?

యేన యేన యథా యద్వత్పురా కర్మ సునిశ్చితమ్ ।
తత్తదేవాన్తరా భుఙ్క్తే స్వయమాహితమాత్మనః ॥18॥

పూర్వజన్మలో చేసిన కర్మల ఫలితమును మానవుడు ఈ జన్మలో అనుభవిస్తాడు. పూర్వజన్మలో చేసిన కర్మలకు ప్రతిఫలములు ఈ జన్మలో లభిస్తాయి.

ఆత్మనా విహితం దుఃఖమాత్మనా విహితం సుఖమ్ ।
గర్భశయ్యాముపాదాయ భుఙ్క్తే వై పౌర్వదేహికమ్ ॥19॥

సంతోషం ఒకరి చేతనే విధించుకొనబడుతుంది. అట్లే దుఃఖం ఒకరి చేతనే విధించుకొనబడుతుంది. తన పూర్వజన్మలలో చేసికొనిన కర్మలను బట్టి గర్భమునందు స్థానం పొందినను అతడే సుఖదుఃఖములను విధించుకొంటాడు.

న చాన్తరిక్షే న సముద్రమధ్యే న పర్వతానాం వివిధప్రదేశే ।
న మాతృమూర్ధ్ని ప్రధ్రుతస్తథాఙ్కే త్యక్తుం క్షమః కర్మకృతం నరో హి ॥20॥

మానవుడు తాను చేసిన కర్మలనుండి ఆకాశమంత దూరం వెళ్ళినా, సముద్రమంత లోతునకు దిగినా, పర్వతం అంత ఎత్తు ఎక్కినా లేక తన తల్లి యొక్క నెత్తిమీద ఎక్కినా లేక ఆమె తొడమీద వుంచబడినా తప్పించుకొనలేడు. అనుభవించి తీరాలి.

దుర్గస్త్రికూటః పరిఖా సముద్రో రక్షాంసి యోధాః పరమా చ వృత్తిః ।
శాస్త్రఞ్చ వై తూశనసా ప్రదిష్టం స రావణః కాలవశాద్వినష్టః ॥21॥

రావణునియొక్క కోట త్రికూటపర్వతం. ఒక కందకం, సముద్రం, యుద్ధభటులు, రాక్షసులు కఠిన చర్యలు తీసికొనువారు, శుక్రనీతిశాస్త్రం ఇవి అన్నీ వున్నప్పటికిని రావణుడు కాలం చేతిలో నాశనము పొందినాడు గదా!

యస్మిన్ వయసి యత్కాలే యద్దివా యచ్చ వా నిశి ।
యన్ముహూర్తే క్షణే వాపి తత్తథా న తదన్యథా ॥22॥

ప్రతివిషయం తన వయసుతో, కాలం, పగలు, రాత్రి గంట లేక ముహూర్తం, ముందుగా నిర్ణయించిన ప్రకారం జరుగుతుంది. దానికి భిన్నంగా జరగదు.

గచ్ఛన్తి చాన్తరిక్షే వా ప్రవిశన్తి మహీతలే ।
ధారయన్తి దిశః సర్వా నాదత్తముపలభ్యతే ॥23॥

జనులు ఆకాశమునందు విహరించినా (పైకి వెళ్ళినా), లేక పాతాళమునకు దిగినా, వారు అన్ని దిక్కులనుండి అడ్డంగా పోయినా, తాము చేసికొనిన కర్మలకు భిన్నంగా ఏమియు పొందజాలరు.

పురాధీతా చ యా విద్యా పురా దత్తఞ్చ యద్ధనమ్ ।
పురా కృతాని కర్మాణి చాగ్రే ధావన్తి ధావతః ॥24॥

గతించిన రోజులలో అభ్యసించిన విద్య, ఇదివరలో దానం చేసిన ధనం, పూర్వం చేసిన మంచిపనులు ఇవి అన్నియు వేగంగా నడుచువ్యక్తి వెంబడి పరుగెత్తుతాయి.

కర్మణ్యత్ర ప్రధానాని సమ్యగృక్షే శుభగ్రహే ।
వశిష్ఠకృతలగ్నేఽపి జానకీదుఃఖభాజనమ్ ॥25॥

కర్మలు మాత్రమే వాటి పర్యవసానమునకు కారణం. సీతాదేవియొక్క వివాహలగ్న గ్రహస్థితి వశిష్ఠమహర్షిచేత నిర్ణయించబడినది. అయినప్పటికిని కష్టముల పాలు కావలసివచ్చింది.

స్థూలజఙ్ఘో యదా రామః శబ్దగామీ చ లక్ష్మణః ।
ఘనకేశీ యథా సీతా త్రయస్తే దుఃఖభాజనమ్ ॥26॥

కర్మ వికటించినపుడు శుభప్రదమైన గుర్తులు, విలక్షణమైన చిహ్నములు వుండుటవలన ప్రయోజనం ఏమియు లేదు. రాజునకు బలమైన కండరములతో కూడిన పిక్కలున్నా, శబ్దమును అనుసరించు వేగంగల లక్ష్మణుడు, తళతళమెరిసే దట్టంగా పెరిగిన వెంట్రుకలు కల సీతయు చాల కష్టములను అనుభవించిరి గదా!

న పిణ్డకర్మణా పుత్రః పితా వా పుత్రకర్మణా ।
కర్మజన్యశరీరేషు రోగాః శారీరమానసాః ॥27॥

శరాః ఇవ పతన్తీహ విముక్తా ధృఢధన్వినః ।
అతో వై శాస్త్రగర్భిణ్యా ధియా ధీరోఽర్థమీహతే ॥28॥

పిండదానం చేసే కుమారుడుగాని, కుమారుని యోగక్షేమమునకు తండ్రి చేసే అనేకకర్మలు గాని కర్మలయొక్క ప్రతికూలప్రభావము తుడిచివేయలేవు. భౌతిక దేహములందు కర్మఫలంగా జన్మించుట వలన శారీరకమైన మానసికమైన అనేక రుగ్మతలు (రోగములు) తొందరగా, పారంపర్యంగా మంచి విలుకాడు వదలిన బాణముల వలె వచ్చిపడుతుంటాయి. అనగా అనుభవించవలసివస్తాయి. అందుచే ధైర్యవంతుడు శాస్త్రదృష్టితో వస్తువులను చూడాలి. వేరొక విధంగా చూడరాదు.

బాలో యువా చ వృద్ధశ్చ యః కరోతి శుభాశుభమ్ ।
తస్యాం తస్యామవస్థాయాం భుఙ్క్తే జన్మని జన్మని ॥29॥

ప్రతి జన్మలోను మానవుడు తనయొక్క పూర్వజన్మలోని మంచి చెడ్డల ఫలితమును అనుభవిస్తాడు. అవియు క్రమంగా బాల్యం, యౌవనం, వార్ధక్యములలో వారుచేసిన కర్మలను బట్టి ఈ జన్మలో అనుభవిస్తాడు.

అనిచ్ఛమానోఽపి నరో విదేశస్థోఽపి మానవః ।
స్వకర్మపోతవాతేన నీయతే యత్ర తత్ ఫలమ్ ॥30॥

పడవయొక్క తెడ్డు పడవను అడ్డుకొనినట్లు మానవుడు చేసికొనిన కర్మ అతనిని అతని కోరిక నుండి వెనుకకు నెట్టిస్తుంది. అతడు విదేశములలో వున్నను, కర్మఫలితమును అనుభవించవలసిన ప్రదేశమునకు తీసికొనపోబడతాడు.

ప్రాప్తవ్యమర్థం లభతే మనుష్యో దేవోఽపి తం వారయితుం న శక్తః ।
అతో న శోచామి న విస్మయో మే లలాటరేఖా న పునః ప్రయాతి ॥
(యదస్మదీయం న తు తత్ పరేషామ్) ॥31॥

మానవుడు తనకు చెందవలసిన దానిని తప్పక పొందుతాడు. దేవుడు కూడా దానిని ఆపజాలడు. తనను ఏమాత్రము చింతించడు లేదా జరుగుచున్న సంఘటనలను గురించి ఏ మాత్రము ఆశ్చర్యపడడు. నుదుటిపైన వ్రాసిన రేఖను తుడిచివేయుట ఎవరికి సాధ్యము? అసాధ్యమని భావము.

సర్పః కూపే గజః స్కంధే బిల ఆఖుశ్చ ధావతి ।
నరః శీఘ్రతరా దేవ కర్మణః కః పలాయతే ॥32॥

తరిమినపుడు పాము నూతిలోనికి, ఏనుగును (దాని యొక్క తొండమును పగ్గంతో కట్టుటవలన) పగ్గం దగ్గరకు, చిట్టెలుక తనకన్నంలోనికి పరిగెత్తి తప్పించుకొంటాయి. వీటి అన్నిటికంటే వేగవంతమైన కర్మ ఫలం నుండి ఎవరు తప్పించుకొనగలరు?

నాల్పాయతి హి సద్విద్యా దీయమానాపి వర్ధతే ।
కూపస్థమివ పానీయం భవత్యేవ బహూదకమ్ ॥33॥

బాగుగా కూడబెట్టిన విద్య ఎన్నటికి నశించదు. ఇతరులకు పంచుట వలన అట్టి విద్య వృద్ధిచెందుతుంది. బావిలో అడుగున వున్ననీరు నీటిని తోడి వేసినప్పటికి పెరుగుతుంటుంది.

యేఽర్థా ధర్మేణ తే సత్యా యే ధర్మేణ గతాః శ్రియః ।
ధర్మార్థీ చ మహాన్లోకే తత్ స్మృత్వా హ్యర్థకారణాత్ ॥34॥

సులక్షణంగా సంపాదించిన సంపదలు స్థిరంగా వుంటాయి. సుగుణములతో పాటు అవి వృద్ధి చెందుతుంటాయి. కనుక సంపదలను గురించి నీవు ఆలోచించేటప్పుడు దీనిని జ్ఞాపకముంచుకొని మంచిని గ్రహించు. ఆ విధంగా నీవు ప్రపంచంలో గొప్పవాడు కాగలవు.

అన్నార్థీ యాని దుఃఖాని కరోతి కృపణో జనః ।
తాన్యేవ యది ధర్మార్థీ న భూయః క్లేశభాజనమ్ ॥35॥

మంచి గుణములు కలిగినవాడు ఎన్నటికి దుఃఖమును అనుభవించడు. తనయొక్క ఆహారమును సంపాదించుకొనుటకు ఒక వ్యక్తి పడెడి కష్టం లెక్కకు మించినది. అది చాల ఎక్కువ. ధర్మం కంటె అది తక్కువ. ఆ ధర్మం తనను రాబోవు జన్మలందు కష్టముల నుండి కాపాడుతుంది.

సర్వేషామేవ శౌచానామన్నశౌచం విశిష్యతే ।
యోఽన్నార్థైరశుచిః శౌచన్న మృదా వారిణా శుచిః ॥36॥

అన్ని శుచులలోను అన్నశుచి చాల మంచిది. శరీరమునకు మంచిది కాని, రోగకరమైన అశుచి అయిన ఆహారమును తీసికొని అపవిత్రుడైన అతనిని మట్టితో గాని, నీటితో గాని శుచి చేయలేము.

సత్యశౌచం మనః శౌచం శౌచమిన్ద్రియనిగ్రహః ।
సర్వభూతే దయా శౌచం జలశౌచఞ్చ పఞ్చమమ్ ॥37॥

అయిదు రకములయిన శుచి చేయు పదార్థములను తెలుపుతున్నాడు. సత్యం, మంచి మనసు, ఇంద్రియ నిగ్రహం, అన్ని ప్రాణులయందు దయ కలిగివుండుట క్రమంగా నీరు ఇవి అయిదు శుచికి అవసరం.

యస్య సత్యఞ్చ శౌచఞ్చ తస్య స్వర్గో న దుర్లభః ।
సత్యం హి వచనం యస్య సోఽశ్వమేధాద్విశిష్యతే ॥38॥

ఎవడు సత్యవాక్పాలన చేస్తాడో మరియు శుచిగా వుంటాడో అతనికి స్వర్గప్రవేశం చాలా సులభం. సత్యమును కాపాడుట అశ్వమేధయాగం కంటే గొప్పది.

మృత్తికానాం సహస్రేణ చోదకానాం న శతేన చ ।
న శుధ్యతి దురాచారో భావోపహతచేతసః ॥39॥

అలవాటు ప్రకారం చెడుపనులు చేసే వ్యక్తి, తన మనస్సు చెడు ఆలోచనలతో తిమ్మిరి పట్టినపుడు (చలించినపుడు) అతనిని శుద్ధి పరచుటకు వెయ్యి మట్టి ముద్దలయిననూ చాలవు. నూరు కుండల నీరైననూ చాలదు.

యస్య హస్తౌ చ పాదౌ చ మనశ్చైవ సుసంయతమ్ ।
విద్యా తపశ్చ కీర్తిశ్చ స తీర్థఫలమశ్నుతే ॥40॥

ఎవరైతే తన పాదములు, చేతులు శుభ్రంగా వుంచుకొంటూ తన మనస్సును ఆధీనంలో వుంచుకొని పాండిత్యం, తపస్సు మరియు కీర్తిని పొందునో అట్టివాడు తీర్థయాత్రలు చేసిన ఫలితమును పొందుతాడు.

న ప్రహృష్యతి సమ్మానే నావమానేన కుప్యతి ।
న క్రుద్ధః పరుషం బ్రూయాదేతత్ సాధోస్తు లక్షణమ్ ॥41॥

సాధుజనుల లక్షణం ఏమనగా గౌరవించినపుడు ఎక్కువగా పొంగిపోరు. అగౌరవం పరచినప్పటికీ అతనికి కోపం రాదు. కోపంలోకూడ అతడు పరుషవాక్యములు మాట్లాడడు.

దరిద్రస్య మనుష్యస్య ప్రాజ్ఞస్య మధురస్య చ ।
కాలే శ్రుత్వా హితం వాక్యం న కశ్చిత్పరితుష్యతే ॥42॥

మంచిని బోధించేవాడు నిరుపేదఅయితే తెలివిగలవాడు అయినా, మధురముగా మాట్లాడినా అతనియొక్క హితబోధకు మొదట విడతలో ఎవరును తృప్తిచెందరు.

న మన్త్రబలవీర్యేణ ప్రజ్ఞయా పౌరుషేణ చ ।
అలభ్యం లభ్యతే మర్త్యైస్తత్ర కా పరివేదనా ॥43॥

విధి తనకు కావలసినది పొందుటకు రాసిపెట్టకపోతే అటువంటి దానిని మంత్రములతో గాని, బలంతోగాని, పరాక్రమంతోగాని, తెలివితేటలతోగాని, పౌరుషంతో గాని పొందజాలము. అందుచే విచారించి ఏమి ప్రయోజనం?

అయాచితో మయా లబ్ధో మత్ప్రేషితః పునర్గతః ।
యత్రాగతస్తత్ర గతస్తత్ర కా పరివేదనా ॥44॥

నేను ఎవరిని అడుగకుండగనే కొంత పొందాను. దానిని మరల తిరిగి పంపితే నేను మొదట ఉన్నచోటికే వస్తాను. దానిని గురించి విచారించుట వలన ప్రయోజనమేమి? విచారించవలసినది ఏమున్నది?

ఏకవృక్షే సదా రాత్రౌ నానాపక్షిసమాగమః ।
ప్రభాతేఽన్యదిశం యాన్తి కా తత్ర పరివేదనా ॥45॥

విశ్రాంతి తీసికొనుటకు రాత్రులందు పక్షులన్నీ ఒకే చెట్టును చేరుతాయి. తెల్లవారగానే అవి వేరువేరు దిక్కులకు వెళ్ళిపోతాయి. ఇందులో దుఃఖింపవలసిన పని ఏమి ఉన్నది?

ఏకసార్థప్రయాతానాం సర్వేషాన్తత్రగామినామ్ ।
యస్త్వేకస్త్వరితో యాతి కా తత్ర పరివేదనా ॥46॥

అందరికి గమ్యస్థానం ఒకటే. అందరూ అక్కడికే చేరుతారు. వారిలో ఒకడు ఎక్కువ వేగంగా వెళితే అందుకు దుఃఖించవలసిన పని ఏమి?

అవ్యక్తాదీని భూతాని వ్యక్తమధ్యాని శౌనక ।
అవ్యక్తనిధనాన్యేవ కా తత్ర పరివేదనా ॥47॥

ఓ శౌనక! ప్రాణులన్నియు అవ్యక్తమైన దానినుండి వస్తాయి. వారు మరణించిన తరువాత మరల అవ్యక్తంలోనికి పోతాయి. ఈ మధ్యకాలంలో వారు వ్యక్తమవుతారు. దానిని గురించి విచారించి లాభమేమి?

నాప్రాప్తకాలో మ్రియతే విద్ధః శరశతైరపి ।
కుశాగ్రేణ తు సంస్పృష్టః ప్రాప్తకాలో న జీవతి ॥48॥

నూరు బాణములను గురి చూచికొట్టినా, అవి చొచ్చుకుపోయినా మరణ సమయం ఆసన్నముకానపుడు ఆ వ్యక్తి మరణించడు. మరణం సమీపించినపుడు దర్భగడ్డియొక్క మొన గ్రుచ్చుకున్నా అతడు మరణిస్తాడు.

లబ్ధవ్యాన్యేవ లభతే గన్తవ్యాన్యేవ గచ్ఛతి ।
ప్రాప్తవ్యాన్యేవ ప్రాప్నోతి దుఃఖాని చ సుఖాని చ ॥49॥

అతడు పొందవలెనని నిర్దేశించినవాటినే వ్యక్తి పొందుతాడు. కర్మానుసారంగా అతడు ఎచటకు వెళ్ళాలో అచటికే వెళతాడు. దుఃఖంగాని, సుఖంగాని దేన్ని పొందాలో దానినే పొందుతాడు.

తతః ప్రాప్నోతి పురుషః కిం ప్రలాపం కరిష్యతి ।
అచోద్యమానాని తథా పుష్పాణి చ ఫలాని చ ।
స్వకాలం నాతివర్తన్తే యథా కర్మ పురాకృతమ్ ॥50॥

వ్యక్తి తన కర్మానుసారం తనకు దక్కవలసిన వస్తువులను పొందుతాడు. ఇక ఏడుపు ఎందుకు? ఎంత గ్రుచ్చినా పూలు, పండ్లు వాటియొక్క నియమిత సమయం కన్న దాటి ముందుకాని, తరువాతగాని వుపయోగమునకు రావు. పూర్వజన్మకర్మలు కూడా అట్లే పనిచేస్తాయి.

శీలం కులం నైవ న చైవ విద్యా జ్ఞానం గుణా నైవ న బీజశుద్ధిః ।
భాగ్యాని పూర్వం తపసార్జితాని కాలే ఫలిష్యంతి పురుషస్య యథైవ వృక్షాః ॥51॥

నడువడి, వంశం, పాండిత్యం, జ్ఞానం, మంచిగుణములు గాని, విత్తనశుద్ధిగాని, ఒక మనిషిని సఫలమగునట్లు చేయలేవు. చెట్లు తగిన అదునులో ఫలించునట్లు పూర్వజన్మ తపస్సులు కూడా తగిన సమయంలో ఫలిస్తాయి.

తత్ర మృత్యుర్యత్ర హన్తా తత్ర శ్రీ ర్యత్ర సంపదః ।
తత్ర తత్ర స్వయం యాతి ప్రేష్యమాణః స్వకర్మభిః ॥52॥

హంతకుడు వున్నచోటనే మరణం, సంపదలున్నచోటనే లక్ష్మి. కర్మచే ప్రేరేపింపబడి వ్యక్తి తనంతగా ఆయా ప్రదేశములకు పోతాడు.

భూతపూర్వం కృతం కర్మ కర్తారమనుతిష్ఠతి ।
యథా ధేనుసహస్రేషు వత్సో విన్దతి మాతరమ్ ॥53॥

ఏవం పూర్వకృతం కర్మ కర్తారమనుతిష్ఠతి ।
సుకృతం భుఙ్క్ష్వ చాత్మీయం మూఢ కిం పరితప్యసే ॥54॥

యథా పూర్వకృతం కర్మ కర్తారమనుతిష్ఠతి ।
ఏవం పూర్వకృతం కర్మ శుభం వా యది వాఽశుభమ్ ॥55॥

నీచః సర్షప మాత్రాణి పరిచ్ఛిద్రాణి పశ్యతి ।
ఆత్మనో బిల్వమాత్రాణి పశ్యన్నపి న పశ్యతి ॥56॥

వెయ్యి ఆవులలో ఒక దూడ తన తల్లిని గుర్తించి చేరునట్లు పూర్వజన్మలో మనం చేసిన కర్మ మనను చేరుతుంది. నీయొక్క పుణ్యమును (సుకృతమును) అనుభవించు. ఓ తెలివి తక్కువవాడా! ఎందులకు దుఃఖమును అనుభవిస్తున్నావు? ఇప్పుడు గానీ, తరువాత గాని మంచి అయినా చెడు అయినా కర్మానుసారం వెళ్లవలసి వస్తుంది. పాపాత్ముడు నీచుడు ఆవగింజ అంతది అయినప్పటికిని ఇతరుల యొక్క తప్పులను వెదకును. తనలో మారేడు పండంత దోషమున్నా దాన్ని మాత్రం చూడనట్టే ఉంటాడు.

రాగద్వేషాదియుక్తానాం న సుఖం కుత్రచిద్ద్విజ ।
విచార్య ఖలు పశ్యామి తత్సుఖం యత్ర నిర్వృతిః ।।57।।

ఓ బ్రాహ్మణా! రాగద్వేషాలతో కూడినవారు ఎక్కడను సంతోషమును పొందలేరు. చాల జాగ్రత్తగా పరిశీలించిన మీదట నేను మోక్షమునందు మాత్రమే సంతోషమున్నట్లు తెలిసికొన్నాను.

యత్ర స్నేహో భయం తత్ర స్నేహో దుఃఖస్య భాజనమ్ ।
స్నేహమూలాని దుఃఖాని తస్మింస్త్యక్తే మహత్సుఖమ్ ।।58।।

స్నేహబంధం దుఃఖమునకు కారణం. దేనివలన ముందు జరుగబోవు కీడు తెలసి భయం కలుగుతుంది. అందుచే రాగం లేక స్నేహమును వదలుకుంటే ఏ వ్యక్తి అయినా సంతోషంగా వుంటాడు.

శరీరమేవాయతనం దుఃఖస్య చ సుఖస్య చ ।
జీవితఞ్చ శరీరఞ్చ జాత్యైవ సహ జాయతే ।।59।।

సుఖదుఃఖములకు శరీరమే ఆధారం. జీవితం, శరీరం ఒకేసారి కలసి పుట్టినవి.

సర్వం పరవశం దుఃఖం సర్వమాత్మవశం సుఖమ్ ।
ఏతద్విద్యాత్సమాసేన లక్షణం సుఖదుఃఖయోః ।।60।।

సంతోషమును, దుఃఖమును సంక్షిప్తముగా నిర్వచించవచ్చు. ఇతరుల ఆధీనంలోనిది దుఃఖం. తన అధీనంలో వున్నది సుఖం.

సుఖస్యానన్తరం దుఃఖం దుఃఖస్యానన్తరం సుఖమ్ ।
సుఖదుఃఖం మనుష్యాణాం చక్రవత్పరివర్తతే ।।61।।

సంతోషం తరువాత దుఃఖం కలుగుతుంది. దుఃఖం తరువాత సంతోషం కలుగుతుంది. సంతోషం దుఃఖం మానవజీవితమునందు చక్రం వలె తిరుగుతుంటాయి.

యద్గతం తదతిక్రాన్తం యది స్యాత్తచ్చ దూరతః ।
వర్తమానేన వర్తేత న స శోకేన బాధ్యతే ।।62।।

జరిగిపోయినదేదో జరిగినది. ఎన్నటికి జరగనిది, ఇంకా ఏమైనా జరగవలసియుంటే అది ఇంకను దూరంగా వున్నది. వర్తమానమును గురించి మాత్రమే ఆలోచించినవాడు దుఃఖమును పొందడు.

ఇతి శ్రీగారుడే మహాపురాణే పూర్వఖండే ప్రథమాంశాఖ్యే ఆచారకాండే బృహస్పత్యుక్త నీతిసారం నామ త్రయోదశాధికశతతమోఽధ్యాయః ।।113।।

శ్రీగరుడమహాపురాణం పూర్వఖండం ప్రథమాంశం అనబడే ఆచారకాండయందు బృహస్పతి చెప్పిన నీతిసారం అనే పేరుగల నూటపదమూడవ అధ్యాయం సమాప్తం.

చతుర్దశాధిక శతతమోఽధ్యాయః – నూట పద్నాల్గవ అధ్యాయం
బృహస్పత్యుక్త నీతిసార నిరూపణమ్ – బృహస్పతి చెప్పిన నీతిసారం

సూత ఉవాచ – సూతుడు చెప్పాడు.

న కశ్చిత్కస్యచిన్మిత్రం న కశ్చిత్కస్యచిద్రిపుః ।
కారణాదేవ జాయన్తే మిత్రాణి రిపవస్తథా ॥1॥

ప్రకృతి సిద్ధం ఎవరు ఎవరికి స్నేహితుడు కాదు, విరోధి కాడు. కొన్ని ప్రత్యేకమైన కారణముల వలన స్నేహం, విరోధం ఏర్పడుతున్నాయి.

శోకత్రాణం భయత్రాణం ప్రీతివిశ్వాసభాజనమ్ ।
కేన రత్నమిదం సృష్టం మిత్రమిత్యక్షరద్వయమ్ ॥2॥

రెండు అక్షరములతో కూడిన 'మిత్ర' అను పదం దుఃఖమును ఉపశమింపజేయుటకు, భయం నుండి విముక్తి, అనురాగం ప్రేమ యందు నమ్మకం మొదలగు వాటికి గుర్తు. ఎవరివలన ఈ రత్నం సృష్టింపబడినదో గదా!

సకృదుచ్చరితం యేన హరిరిత్యక్షరద్వయమ్ ।
బద్ధః పరికరస్తేన మోక్షాయ గమనం ప్రతి ॥3॥

ఎవరైనా ఒక్కసారి 'హరి' అను రెండక్షరములను ఉచ్చరిస్తే అతడు అన్ని విధముల సదుపాయములతో మోక్షమునకు ప్రయాణమయినట్లు భావించాలి.

న మాతరి న దారేషు న సోదర్యే న చాత్మజే ।
విశ్వాసస్తాదృశః పుంసాం యాదృఙ్మిత్రే స్వభావజే ॥4॥

మానవులు తల్లులందును, భార్యలందును, సోదరులందును లేక కుమారులందును తమతో సమానమైన ప్రకృతిలోగల స్నేహితులయందువలె నమ్మకమును వుంచరు.

యదీచ్ఛేత్ శాశ్వతీం ప్రీతిం త్రీణి దోషాణి వర్జయేత్ ।
ద్యూతమర్థప్రయోగఞ్చ పరోక్షే దారదర్శనమ్ ॥5॥

శాశ్వతమైన స్నేహమును కోరువ్యక్తి ఈ క్రింది చెప్పబడిన మూడు విషయములను విడిచిపెట్టాలి. అవి ఏవనగా, అతనితో జూదమాడుట, అతనితో డబ్బుసంబంధమైన లావాదేవీలు కలిగివుండుట, అతడు లేనపుడు అతని భార్యను చూచుట. ఈ మూడింటికి దూరంగా వుండాలి.

మాత్రా స్వస్రా దుహిత్రా వా న వివిక్తాసనే వసేత్ ।
బలవానిన్ద్రియగ్రామో విద్వాంసమపి కర్షతి ॥6॥

ఏ వ్యక్తియు ఏకాంతస్థలమున తల్లితోను, చెల్లెలు (సోదరి) తోను, కుమార్తెతోను గడపరాదు. శక్తి వంతమైన ఇంద్రియములు పండితుని అయినా కామోద్రేకమునకు ప్రేరేపిస్తాయి.

విపరీతరతిః కామః స్వాయత్తేషు న విద్యతే ।
యత్రాపాయో వధో దణ్డస్తథైవ హ్యనువర్తతే ॥7॥

కామదేవత జనులను వారిదృష్టిని ఆ యా ప్రదేశముల వైపుకు త్రిప్పుతుంటుంది. అవి ఏవనగా అపాయం కలిగించునవి, మరణం సంభవించునట్లు చేయునవి, శిక్షలు పొందునట్లు చేయునవి. అది తన సొంత వారికోసం కాదు. జనులు తమ భార్యలను ప్రేమించక అధికమైన రతిగలవారై ఇతరుల స్త్రీసాంగత్యమును కోరి మరణమును కొని తెచ్చుకొంటారు.

అపి కల్పానిలస్యైవ తురగస్య మహోదధేః ।
శక్యతే ప్రసరో బోద్ధుం నహ్యరక్తస్య చేతసః ॥8॥

వడగళ్ళవాన యొక్క వేగం, పడి అవి కరిగిపోయిన తరువాత అంచనా వేయుట చాల తేలిక. అట్లే పందెపు గుర్రం యొక్క వేగం, మహాసముద్రం యొక్క లోతు తెలిసికొనవచ్చును. ప్రేమికుడు కాని వ్యక్తి యొక్క హృదయమును కనిపెట్టలేము.

క్షణం నాస్తి రహో నాస్తి నాస్తి ప్రార్థయితా జనః ।
తేన శౌనక నారీణాం సతీత్వముపజాయతే ॥9॥

ఓ శౌనకా! అనుకూలమైన తరుణం (నిమిషము) లేనపుడు, ఏకాంతస్థలం లేనపుడు, కోర్కెను తెలిపేవారు ఎవరూ లేనపుడు, స్త్రీలు తమ పాతివ్రత్యమును కాపాడుకొంటారు.

ఏకం వై సేవతే నిత్యం అన్యం చేతసి రోచతే ।
పురుషాణామలాభేన నారీ చైవ పతివ్రతా ॥10॥

ఒక వ్యక్తి సేవలు చేస్తూ వేరొకరిని మనస్సునందు ఇష్టపడుతుంటుంది. మనసులో వున్న పురుషుడు దొరకకపోవుట చేత ఆ స్త్రీ పతివ్రతగానే మిగులుతుంది.

జననీ యాని కురుతే రహస్యం మదనాతురా ।
సుతైస్తాని న చిన్త్యాని శీలవిప్రతిపత్తిభిః ॥11॥

తల్లి కామవికారముల చేత రహస్యంగా ఏ పనులు చేసినా కుమారులు ఆమె యొక్క నడవడిని సందేహించినా తల్లి ఎటువంటి దుఃఖమునకు గురికావలసిన పనిలేదు. ఎక్కువగా పట్టించుకోనవసరములేదు.

పరాధీనా నిద్రా పరహృదయకృత్యానుసరణం సదా హేలాహాస్యం నియతమపి శోకేన రహితమ్ ।
ఫణే న్యస్తః కాయః విటజనఖురై రితగలో బహూత్కంఠా వృత్తిర్జగతి గణికాయా బహుమతః ॥12॥

వేశ్యయొక్క శరీరం లోకంలో అందరి సొత్తు. ఆ శరీరం మొండంగా వున్న స్తంభమునకు కట్టి వేయబడిన మనిషి త్రాగుబోతులు తిరుగుబోతుల కోరలలో పడినలిగినది. అందుచే ఎల్లప్పుడు కలవరంతో, ఆత్రుతతో వుంటుంది. ఆమెయొక్క నిద్ర ఇతరుల యొక్క వీలును బట్టి వుంటుంది. ఆమె ఇతరుల కోరిక ప్రకారం నడుచుకోవాలి. ఎల్లప్పుడు ఆమె ఎటువంటి దుఃఖమును కనబరచక నవ్వుతూ త్రుళ్ళుచు కనబడాలి.

అగ్ని రాపః స్త్రియో మూర్ఖాః సర్వాః రాజకులాని చ ।
నిత్యం పరోపసేవ్యాని సద్యః ప్రాణహరాణి షట్ ॥13॥

నిప్పు, నీరు, స్త్రీ, మూర్ఖులు, పాములు, రాజవంశంవారు ఈ ఆరుగురిని ఇతరుల సేవయందు ఎల్లప్పుడు వినియోగించాలి. లేకపోతే ఈ ఆరు వెంటనే ప్రాణహానిని కలిగిస్తాయి.

కిం చిత్రం యది శబ్దశాస్త్రకుశలో విప్రో భవేత్పణ్డితః
కిం చిత్రం యది దణ్డనీతి కుశలో రాజా భవేద్ధార్మికః ।
కిం చిత్రం యది రూప యౌవనవతీ యోషిన్న సాధ్వీ భవేత్
కిం చిత్రం యది నిర్ధనోఽపి పురుషః పాపం న కుర్యాత్ క్వచిత్ ॥14॥

వ్యాకరణంలో దిట్ట అయిన బ్రాహ్మణుడు పండితుడగుటలో ఆశ్చర్యమేమున్నది? దండనీతిలో నేర్పరి అయిన రాజు ధార్మికుడు కావటంలో ఆశ్చర్యమేమున్నది? అందంతోను తళుకు-బెళుకులందు ఉచ్ఛస్థితిలో వున్న యౌవనవతి అగు స్త్రీ పతివ్రతాలక్షణం లేనిదగుటలో ఆశ్చర్యమేమున్నది? నిరుపేద అయిన వ్యక్తి అప్పుడప్పుడు నేరములు చేయుటలో ఆశ్చర్యమేమున్నది? పైన తెలిపిన వాటిలో వేనికిని ఆశ్చర్యపడవలసిన అవసరం లేదు.

నాత్మచ్ఛిద్రం పరే దద్యాద్విద్యాచ్ఛిద్రం పరస్య చ ।
గృహే కూర్మ ఇవాఙ్గాని పరభావఞ్చ లక్షయేత్ ॥15॥

నీయొక్క బలహీనతలను పరిశీలించు అవకాశం ఇతరులకు ఈయవద్దు. అవయవములన్నింటిని క్షేమంగా తన (వీపుభాగము) పెంకునందు దాచుకొను తాబేలు వలె ఇతరులను జాగ్రత్తగా ఎల్లప్పుడు కనిపెట్టుచుండాలి.

పాతాలతలవాసిన్యః ఉచ్చప్రాకారబాధితాః ।
యది నో చికురోచ్ఛేదః లభ్యన్తే కైః స్త్రియో న హి ॥16॥

స్త్రీలను పాతాళలోకమునకు కాపలా పెట్టినా, చుట్టు ఎత్తైన ప్రహరీ గోడలున్న చోట బంధించినా వెంట్రుకలు ఉన్నంతకాలం స్త్రీలు పొందదగిన వారుగానే ఉంటారు.

సమధర్మా హి మర్మజ్ఞ స్తీక్ష్ణః స్వజనకణ్టకః ।
న తథా బాధతే శత్రుః కృతవైరో బహిఃస్థితః ॥17॥

మనయొక్క బంధువులే మనకు శత్రువులు. ఎందుకనగా మనయొక్క కార్యకలాపములను చూస్తూ మనలోని బలహీనతలను కనిపెట్టుతుంటారు. అందుచే మనకు భయంకరమైన శత్రువు. బయటవున్న శత్రువు కూడా మనకు అంత హాని తలపెట్టలేదు.

స పణ్డితో యో హ్యనురఞ్జయే ద్వై మిష్టేన బాలం వినయేన శిష్టమ్ ।
అర్థేన నారీం తపసా హి దేవాన్ సర్వాంశ్చ లోకాంశ్చ సుసంగ్రహేణ ॥18॥

చిన్న పిల్లలను మధురపదార్థములతో, మంచివారిని వినయవిధేయతలతో సంతోషపెట్టేవాడే అసలైన పండితుడు. అట్లే స్త్రీలను సంపదలతోను, దేవతలను తపస్సుతోను, జనులందరిని యోగక్షేమములతోను సంతోషపెట్టాలి.

ఛలేన మిత్రం కలుషేణ ధర్మం పరోపతాపేన సమృద్ధిభావమ్ ।
సుఖేన విద్యాం పరుషేణ నారీం వాఞ్ఛన్తి వై యే న చ పణ్డితాస్తే ॥19॥

మోసగించి మిత్రుని జయించేవారు, పాపముల ద్వారా ధర్మమును పొందవలెనని కోరికగలవారు, ఇతరులను పీడించి ధనమును పొందవలెనని ప్రయత్నించేవారు, తేలికగా విద్యను పొందగోరేవారు, బలవంతంగా స్త్రీయొక్క ప్రేమను పొందగోరేవారు వీరు పండితులు కారు. (తెలివి తక్కువవారు).

ఫలార్థీ ఫలినం వృక్షం యశ్ఛిన్ద్యాద్ దుర్మతిర్నరః ।
నిష్ఫలం తస్య వై కార్యం తన్మూలం దోషమాప్నుయాత్ ॥20॥

మూలమును ఛేదించుటవలన మంచి పనిని తలబెట్టినా అది దోషంతో కూడినదగును. పండ్లతో నిండిన చెట్టును తెలివితక్కువవాడు మాత్రమే పండ్లను పొందుటకు ఆ చెట్టునే మొదటికంటూ నరికివేస్తాడు.

సాధనో హి తపస్వీ చ దూరతో వై కృతశ్రమః ।
మద్యపా స్త్రీ సతీత్యేవం విప్ర న శ్రద్దధామ్యహమ్ ॥21॥

ఓ బ్రాహ్మణుడా! చాల ప్రయత్నం చేసి తనకు కావలసినవి సాధించినా మానవుడు ఋషి అగుననుటలో నాకు నమ్మకం లేదు. మద్యపానమునకే అలవాటు పడిన స్త్రీ పాతివ్రత్యం ఎలా కాపాడుకోగలదు?

న విశ్వసేదవిశ్వస్తే మిత్రస్యాపి న విశ్వసేత్ ।
కదాచిత్కుపితం మిత్రం సర్వం గుహ్యం ప్రకాశయేత్ ॥22॥

విశ్వసనీయుడు కానివానియందు నమ్మకమును ఉంచరాదు. స్నేహితులనైనా నమ్మరాదు. కొన్ని సమయములందు తరువాతకాలమున వారికి కోపం వస్తే మన రహస్యములన్నింటిని బయటపెడతారు.

సర్వభూతేషు విశ్వాసః సర్వభూతేషు సాత్త్వికః ।
స్వభావమాత్మనా గుహ్యమేతత్సాధోర్హి లక్షణమ్ ॥23॥

సమస్తప్రాణుల యందు సాధారణమైన విశ్వాసం, మంచివాని లక్షణం. కాని సాధువుల లక్షణం తనయొక్క మనోభావములను ఎల్లప్పుడు రహస్యంగా ఉంచుకొనుటయే.

యస్మిన్కస్మిన్ కృతే కార్యే కర్తారమనువర్తతే ।
సర్వథా వర్తమానోఽపి ధైర్యబుద్ధిస్తు కారయేత్ ॥24॥

ఏ పని చేసిననూ అది చేసినవానిని వెంబడించును. ఏమి చేస్తున్నా నీయొక్క ధైర్యమును, తెలివితేటలను వదలకూడదు.

వృద్ధః స్త్రియో నవం మద్యం శుష్కం మాంసం త్రిమూలకమ్ ।
రాత్రౌ దధి దివా స్వప్నం విద్వాన్ షట్ పరివర్జయేత్ ॥25॥

తెలివిగలవాడు ఈ తెలుపబడు ఆరింటిని వదలిపెట్టాలి. అవి ఏవనగా – మైథునమునకు ముసలి స్త్రీలు, అప్పటికప్పుడు తీసిన సారా, ఎండిపోయిన మాంసం, రాత్రిళ్ళు పెరుగు, క్యారట్ దుంపలు, పగటినిద్ర వదలిపెట్టాలి.

విషం గోష్ఠీ దరిద్రస్య వృద్ధస్య తరుణీ విషమ్ ।
విషం కుశిక్షితా విద్యా అజీర్ణే భోజనం విషమ్ ॥26॥

బీదవానికి అతిథులసమూహం చేరుట విషం వంటిది (ఖర్చుతో కూడుకున్నది.) ముసలివానికి మంచి వయసులోవున్న స్త్రీని కలియుట విషం వంటిది. అనారోగ్యంతో కూడిన వానికి విజ్ఞానం, చదువుకొనుట విషం వంటిది. అరగకుండా తినుట కూడా విషతుల్యం.

ప్రియం దానమకుణ్ఠస్య నీచస్యోచ్చాసనం ప్రియమ్ ।
ప్రియం దానం దరిద్రస్య యూనస్య తరుణీ ప్రియా ॥27॥

తిరుగులేని ధైర్యంగలవానికి గౌరవం అనునది సంతోషదాయకం. దుర్మార్గునకు పరిపాలనను విస్మరించుట సంతోషం. పేదవానికి దానం ఈయబడిన కానుక సంతోషదాయకం. యౌవనవతి అయిన స్త్రీ యువకునికి సంతోషదాయకం.

అత్యమ్బుపానం కఠినాశనఞ్చ ధాతుక్షయో వేగవిధారణఞ్చ ।
దివాశయో జాగరణఞ్చ రాత్రౌ షడ్భిర్నరాణాం నివసన్తి రోగాః ॥28॥

మనుష్యులలో బలహీనతలకు, రోగములకు ఈ క్రింది కారణములు అవి ఏవనగా–మితిమీరి నీరుత్రాగుట, అజీర్ణంచేసే పదార్థములను తినుట, వీర్యం వృధా అవుట, మలమూత్రములను వెంటనే విసర్జించకుండుట, పగలు నిద్రించుట, రాత్రి ఎక్కువసేపు మేల్కొనుట.

బాలాతపశ్చాప్యతిమైథునఞ్చ శ్మశానధూమః కరతాపనఞ్చ ।
రజస్వలావక్త్రనిరీక్షణఞ్చ సుదీర్ఘమాయుస్త్వపి కర్షయేచ్చ ॥29॥

సూర్యోదయకాలపు సూర్యకిరణములు, మితిమీరిన మైథునం (స్త్రీ సాంగత్యం), శ్మశానం నుండి వెలువడిన పొగ, అరచేతులు పొడిగా వుండుట, వెచ్చగా వుండుట, బహిష్టురాలైన సమయమున స్త్రీని అదేపనిగా చూచుట, ఇవి అన్నీ మనిషియొక్క ఆయుర్దాయాన్ని క్షీణింపచేస్తాయి,

శుష్కం మాంసం స్త్రియో వృద్ధా బాలార్కస్తరుణం దధి ।
ప్రభాతే మైథునం నిద్రా సద్యః ప్రాణహరాణి షట్ ॥30॥

ఈ క్రింద తెలుపబడిన ఆరు మనిషి ప్రాణములను వెంటనే హరించివేస్తాయి. అవి ఏవనగా: ఎండిన మాంసం, ముసలి స్త్రీతో సంభోగం, ఉదయ సూర్యుడు, బాగుగా పులిసిన పెరుగు, ఉదయమున నిద్రపోవుట మరియు మైథునక్రియ (సంభోగం) జరుపుట.

సద్యః పక్వఘృతం ద్రాక్షా బాలా స్త్రీ క్షీరభోజనమ్ ।
ఉష్ణోదకం తరుచ్ఛాయా సద్యః ప్రాణకరాణి షట్ ॥31॥

ఈ క్రింద తెలుపబడిన ఆరు వస్తువులు ఎక్కువ బలమును చేకూరుస్తాయి. అవి ఏవనగా–అప్పటికప్పుడు తీసి కరిగించిన వెన్న, ద్రాక్ష పండ్లు, యౌవనం యొక్క తొలిదశలో వున్న స్త్రీతో సంభోగం, పాలకు సంబంధించిన ఆహార పదార్థం, వేడినీరు, బాగా విస్తరించిన చెట్టుయొక్క నీడ.

కూపోదకం వటచ్ఛాయా నారీణాఞ్చ పయోధరః ।
శీతకాలే భవేదుష్ణముష్ణకాలే చ శీతలమ్ ॥32॥

బావిలోని నీరు, మర్రిచెట్టు నీడ, స్త్రీ యొక్క వక్షోజములు ఈ మూడు శీతాకాలమున వెచ్చగను, వేసవికాలమున చల్లగను వుంటాయి.

సద్యోబలకరాస్త్రీణి బాలాభ్యఙ్గ సుభోజనమ్ ।
సద్యోబలహరాస్త్రీణి అధ్వా చ మైథునం జ్వరః ॥33॥

వెంటనే బలమునిచ్చేవి మూడు. అవి ఏవనగా – యువతి, నూనెతో స్నానం చేయుట, మంచి భోజనం చేయుట, బలహీనపరుచునవి మూడు ఏవనగా–ప్రయాణం, మైథునం, జ్వరం.

శుష్కం మాంసం పయో నిత్యం భార్యామిత్రైః సహైవ తు ।
న భోక్తవ్యం నృపైః సార్ధం వియోగం కురుతే క్షణాత్ ॥34॥

ఎండిపోయిన మాంసం, నీటితోను పాలతో తడుపబడినదానిని భార్య, స్నేహితులు, రాజు వీరి సమక్షములో తీసికొనరాదు. అలా తీసికొంటే వారితో విడిపోవుట ఖాయం.

కుచేలినం దంతమలోపధారిణం బహ్వాశినం నిష్ఠురవాక్యభాషిణమ్ ।
సూర్యోదయే హ్యస్తమయేఽపి శాయినం విముఞ్చతి శ్రీరపి చక్రపాణిమ్ ॥35॥

అలవాటుగా ఎల్లప్పుడు మాసిన వస్త్రములను ధరించినవాడు, పళ్ళయందు మురికి చేరినవాడు, ఎక్కువగా భుజించేవాడు, పరుషమైన (కఠినమైన) మాటలు మాట్లాడేవాడు, సూర్యోదయమునందు మరియు సూర్యాస్తమయమునందు నిద్రించేవాడు అతడు విష్ణువు అంతటివాడు అయినా (విష్ణువయినా) అతనిని సంపదలు వదలిపెడతాయి.

నిత్యం ఛేదస్తృణానాం ధరణివిలిఖనం పాదయోశ్చాపమార్ష్టి ।
ర్దన్తానామప్యశౌచం మలినవసనతా రూక్షతా మూర్ధజానామ్ ।
ద్వే సంధ్యే చాపి నిద్రా వివసనశయనం గ్రాసహాసాతిరేకః ।
స్వాఙ్గే పీఠే చ వాద్యం నిధనముపనయే త్కేశవస్యాపి లక్ష్మీమ్ ॥36॥

తరుచుగా గడ్డి కొరుకుట, బొటనివ్రేలుతో నేలపై వ్రాయుట, పాదములకు ఒరిపిడి పెట్టుట, పళ్ళు శుభ్రపరచుకొనకుండుట, మురికిబట్టలు ధరించుట, దిగంబరంగా పడుకొనుట, మితిమీరి భుజించుట, బిగ్గరగా నవ్వుట, అవయవముల మీద కొట్టుకొనుట లేక ఆసనం మీద కొట్టుకొనుట అనునవి విష్ణు భగవానుని అయినా సంపదలను నశింపచేస్తాయి.

శిరః సుధౌతం చరణౌ సుమార్జితౌ వరాఙ్గనాసేవనమల్పభోజనమ్ ।
అనగ్నశాయిత్వమపర్వమైథునం చిరప్రనష్టాం శ్రియయానయన్తి షట్ ॥37॥

చాలా కాలం క్రిందట పోగొట్టుకొనిన సంపదలు ఈ క్రింది ఆరు పనులు చేయుటవలన తిరిగివస్తాయి. తలకు శుభ్రంగా స్నానం చేయుట (శుభ్రంగా వుంచుట), పాదములు ఎల్లప్పుడు మచ్చలేకుండా పవిత్రంగా వుంచుకొనుట, మంచి స్త్రీలయొక్క సాంగత్యం పొందుట, పరిమితమైన పరిమాణంలో ఆహారం తీసికొనుట, దిగంబరుడు కాకుండా పక్కమీద పడుకొనుట, పండుగ రాత్రులు మినహా మిగతా రోజులలో సంభోగమందు పాల్గొనుట. ఈ ఆరింటి వలన పోయిన సంపదలు క్రమంగా తిరిగివస్తాయి.

యస్య తస్య చ పుష్పస్య పాణ్డురస్య విశేషతః ।
శిరసా ధార్యమాణస్య అలక్ష్మీః ప్రతిహన్యతే ॥38॥

దురదృష్టమును, ఆపదలను, తెల్లని పుష్పమును శిరస్సున ధరించి, పోగొట్టుకొనవచ్చును. అందునను తెల్లని పువ్వును ధరించిన వెంటనే కష్టములు, దరదృష్టం తొలగిపోతాయి.

దీపస పశ్చిమాచ్ఛాయా చ్ఛాయా శయ్యాసనస్య చ ।
రజకస్య తు యత్తీర్థమలక్ష్మీ స్తత్ర తిష్ఠతి ॥39॥

దురదృష్టం తరచుగా దీపంయొక్క వెనుకనీడయందు, మంచంయొక్క నీడ యందు, ఆసనం యొక్క నీడయందునూ, చాకలివాడు వుపయోగించిన నీటియందునూ నివసిస్తుంది.

బాలాతపః ప్రేతధూపః స్త్రీ వృద్ధా తరుణం దధి ।
ఆయుష్కామో న సేవేత తథా సమ్మార్జనీరజః ॥40॥

సూర్యోదయసమయమునందలి సూర్యకిరణములు, శ్మశానమునందు శవం కాలుతుండగా వచ్చే పొగయు, ముసలిస్త్రీతో సంభోగం, బాగా పులిసిన పెరుగు, చీపురుకట్ట నుండి వచ్చే దుమ్ము వీటిని దీర్ఘాయువును కోరేవాడు ఆశ్రయించరాదు.

గజాశ్వరథధాన్యానాం గవాంచైవ రజః శుభమ్ ।
అశుభఞ్చ విజానీయాత్ ఖరోష్ట్రాజావికేషు చ ॥41॥

ఏనుగులు, గుఱ్ఱములు, రథములు/ధాన్యంయొక్క, ఆవులు వీటి దుమ్ము (ధూళి) చాల శుభప్రదం. గాడిద యొక్క దుమ్ము అశుభకరం.

గవాం రజో ధాన్యరజో పుత్రస్యాంగభవం రజః ।
ఏతద్రజో మహాశస్తం మహాపాతకనాశనమ్ ॥42॥

గోవుల యొక్క దుమ్ము, ధాన్యముల యొక్క దుమ్ము, తన సొంతకుమారుని అవయవాలనుండి బయలువెడలిన దుమ్ము (మురికి) చాలా పవిత్రమైనవి. అవి మహాపాపములను కూడా పోగొడతాయి.

అజారజః ఖరరజో యత్తు సమ్మార్జనీరజః ।
ఏతద్రజో మహాపాపం మహాకిల్బిషకారకమ్ ॥43॥

మేక వలన కలిగే దుమ్ము, గాడిదవలన కలిగే దుమ్ము, చీపురువలన వచ్చే దుమ్ము అపవిత్రమైనవి మరియు మహాపాపమును కలుగచేస్తాయి.

శూర్పవాతో నఖాగ్రాంబు స్నానవస్త్రమృజోదకమ్ ।
మార్జనీరేణుః కేశామ్బు హన్తి పుణ్యం పురాకృతమ్ ॥44॥

ధాన్యం ఎగురవేయుటకు ఉపయోగించే చేట లేక బుట్ట నుండి వచ్చే గాలి, గోళ్ళ చివరినుండి కారే నీరు, స్నానమునకు ఉపయోగించుకుండనుండిగాని, బట్టనుండి కారే నీరు, చీపురు నుండి వెలువడే దుమ్ము కణములు, ఆరబెట్టుకున్న తలనుండి కారే నీరు, ఇవి అన్నియు పూర్వజన్మలో కూడబెట్టుకొనిన పుణ్యమును, మంచిని నశింపచేస్తాయి.

విప్రయోః విప్రవహ్న్యోశ్చ దంపత్యోః స్వామినోస్తథా ।
అన్తరేణ న గన్తవ్యం హయస్య వృషభస్య చ ॥45॥

ఒక వ్యక్తి ఇద్దరు బ్రాహ్మణుల మధ్యనుండి, బ్రాహ్మణునికీ, నిప్పునకూ మధ్యనుండి, భార్యాభర్తల మధ్యనుండి, ఇద్దరు గురువుల మధ్యనుండి, రెండు గుఱ్ఱముల మధ్యనుండి, రెండు ఎడ్ల మధ్య నుండి పోరాదు.

స్త్రీషు రాజాగ్నిసర్పేషు స్వాధ్యాయే శత్రుసేవనే ।
భోగాస్వేదేషు విశ్వాసం కః ప్రాజ్ఞః కర్తుమర్హతి ॥46॥

ఏ తెలివిగలవాడు స్త్రీల యందు, రాజులందు, నిప్పులందు, పాములందు, చదువునందు, శత్రువులయందు, ఇహలోకసుఖములందు ఎక్కువ నమ్మకం వుంచును? (వీటిని వేటినీ నమ్మదని భావం)

న విశ్వసేదవిశ్వస్తం విశ్వస్తే నాతివిశ్వసేత్ ।
విశ్వాసాద్భయముత్పన్నం మూలాదపి నికృన్తతి ॥47॥

నమ్మకం లేనివానిని నమ్మటం. నమ్మదగినవానినైనా అమితంగా నమ్మటం (గ్రుడ్డి నమ్మకం) తగదు. విశ్వాసం వలన భయం కలుగుతుంది. దాగియున్న విశ్వాసం వలన కలుగు భయం ఒక వ్యక్తిని మొదటికంటా నశింపచేస్తుంది.

వైరిణా సహ సంధాయ విశ్వస్థో యది తిష్ఠతి ।
స వృక్షాగ్రే ప్రసుప్తో హి పతితః ప్రతిబుధ్యతే ॥48॥

శత్రువులతో సంధి కుదుర్చుకొని సంతోషంగా వున్న వ్యక్తి చెట్టు పైకి ఎక్కి నిద్రపోయినవాడితో సమానం. అతడు క్రిందపడిన తరువాత మేల్కొంటాడు.

నాత్యన్తం మృదునా భావ్యం నాత్యన్తం క్రూరకర్మణా ।
మృదునైవ మృదుం హన్తి దారుణేనైవ దారుణమ్ ॥49॥

ఒక వ్యక్తి తమ చేష్టలతో ఎక్కువ మెత్తగా వుండరాదు. మిగుల పరుషంగానూ వుండరాదు. మెత్తదనం మెత్తదనంచేతనే అణగకొట్టబడుతుంది. పరుషత్వం పరుషత్వంచేతనే అణిచివేయబడుతుంది.

నాత్యన్తం సరలైర్భావ్యం నాత్యన్తం మృదునా తథా ।
సరలాస్తత్ర ఛిద్యన్తే కుబ్జాస్తిష్ఠన్తి పాదపాః ॥50॥

ఒక వ్యక్తి ఎల్లప్పుడు ముక్కుకు సూటిగా పోరాదు. అట్లని ఎక్కువ మెత్తగా వుండరాదు. తిన్నగా ఎదిగిన చెట్లను అడవి యందు నరికివేస్తారు. వంకరగావున్నవాటిని, పొట్టివాటిని అలాగే వుంచుతారు.

నమన్తి ఫలినో వృక్షాః నమన్తి గుణినో జనాః ।
శుష్కవృక్షాశ్చ మూర్ఖాశ్చ భిద్యన్తే న నమన్తి చ ॥51॥

మంచి గుణములు గల వ్యక్తులు పండ్లతో నిండిన చెట్ల వలె వంగి వుంటారు అనగా వినయవిధేయతలు కలిగివుంటారు. ఎండిన చెట్లు, మూర్ఖులు వంగరు. అందుకే నరకబడుతారు.

అప్రార్థితాని దుఃఖాని యథైవాయాన్తి యాంతి చ ।
మార్జార ఇవ లమ్బేత తథా ప్రార్థయతే నరః ॥52॥

దుఃఖములు కోరకుండనే వస్తాయి. అవి ఎట్లు వస్తాయో అట్లే తొలగుతాయి. పిల్లి తన ఆహారం కొరకు ముందుకు దూకినట్లు, వేటినైనా పొందగోరే మానవుడు సంతోషంతో ముందుకు వెళ్ళాలి.

పూర్వం పశ్చాచ్చరంత్యా ర్యే సదైవ బహుసమ్పదః ।
విపరీతమనార్యే చ యథేచ్ఛసి తథా చర ॥53॥

ఉదారస్వభావం కలిగియున్నవారి ముందు వెనుకల సంపదలు సంచరిస్తాయి. నీచమైన స్వభావం గలవారి పట్ల వ్యతిరేకంగా వుంటాయి. అందుచే నీవు నీకిష్టమొచ్చిన విధంగా వుండవచ్చును.

షట్కర్ణో భిద్యతే మన్త్రశ్చతుః కర్ణశ్చ ధార్యతే ।
ద్వికర్ణస్య తు మన్త్రస్య బ్రహ్మాప్యేకో న బుధ్యతే ॥54॥

(ఆరు చెవులలో) ముగ్గురు వ్యక్తులు ఒకచోట చేరి, తెలిసికొనిన మంత్రం వెంటనే అందరికీ తెలిసిపోతుంది. నాలుగు చెవులతో విన్నది (ఇద్దరు వ్యక్తులు) కొంతకాలం రహస్యంగా వుంటుంది. ఒకనియందు వున్న మంత్రం (రెండు చెవులు) బ్రహ్మకు కూడా అర్థంకాదు, తెలియదు.

తయా గవా కిం క్రియతే యా న దోగ్ధ్రీ న గర్భిణీ ।
కోఽర్థః పుత్రేణ జాతేన యో న విద్వాన్న ధార్మికః ॥55॥

ఆవు కట్టకపోయినా, పాలు ఇవ్వకపోయినా దానివల్ల ఏం ప్రయోజనం? పండితుడు కాని, విద్యనభ్యసించని, దాన ధర్మములు చేయని కుమారుని వలన ఏమి ప్రయోజనం?

ఏకేనాపి సుపుత్రేణ విద్యాయుక్తేన ధీమతా ।
కులం పురుషసింహేన చన్ద్రేణ గగనం యథా ॥56॥

విద్య, తెలివితేటలు, పరాక్రమం గల ఒక్క మంచి కొడుకుంటే ఆ కుటుంబం ఒక వెలుగు వెలుగుతుంది. చంద్రునితో కూడిన ఆకాశం వలె ప్రకాశిస్తుంది.

ఏకేనాపి సువృక్షేణ పుష్పితేన సుగంధినా ।
వనం సువాసితం సర్వం సుపుత్రేణ కులం యథా ॥57॥

సుగుణసంపదలుకలిగిన ఒక కుమారుడి వలన ఆ కుటుంబం అంతా పేరుగాంచినట్లు, ఒక మంచి సువాసన వెదజల్లే పువ్వులతో కూడిన చెట్టు వుంటే ఆ అరణ్యమంతయు సుగంధపరిమళంతో వెదజల్లబడి వుంటుంది, ఆహ్లాదకరంగా వుంటుంది.

ఏకో హి గుణవాన్పుత్రో నిర్గుణేన శతేన కిమ్ ।
చన్ద్రో హన్తి తమాంస్యేకో న చ జ్యోతిః సహస్రశః ॥58॥

నూరుమంది దుర్మార్గుల కంటె, గుణవంతుడయిన ఒక్క కుమారుడు చాలును. చంద్రుడు ఒక్కడే అయినా చీకటిని పారద్రోలుతున్నాడు. వేలకొలది నక్షత్రములు వున్నా చీకటిని పారద్రోలలేవు.

లాలయేత్పఞ్చ వర్షాణి దశవర్షాణి తాడయేత్ ।
ప్రాప్తే తు షోడశే వర్షే పుత్రం మిత్రవదాచరేత్ ॥59॥

పిల్లవానిని (కుమారుని) అయిదు సంవత్సరములు వచ్చేవరకు గారాబం చేసి లాలించాలి. పది సంవత్సరముల వరకు కొట్టి అయినా భయభక్తులతో మెలుగునట్లు చేయాలి. పదహారు సంవత్సరములు రాగానే పుత్రుని మిత్రుని వలె గౌరవించాలి.

జాయమానో హరేద్దారాన్ వర్ధమానో హరేద్ధనమ్ ।
మ్రియమాణో హరేత్ప్రాణాన్నాస్తి పుత్రసమో రిపుః ॥60॥

కుమారుని మించిన శత్రువును నీవు కానరావు. ఎందుకనగా పుట్టుకతోనే భార్యను దూరం చేస్తాడు. (అనగా భార్యకు భర్తపై ప్రేమ తగ్గి పుత్రుని పై హెచ్చుతుంది) ఆ కుమారుడు పెరుగుతున్నకొలది ద్రవ్యమును హరిస్తాడు (ఖర్చు ఎక్కువవుతుంది.) అనుకోకుండా అతడు మరణిస్తే తండ్రి ప్రాణములను కూడా హరిస్తాడు.

కేచిన్ మృగముఖా వ్యాఘ్రాః కేచిద్వ్యాఘ్రముఖా మృగాః ।
తత్స్వరూపపరిజ్ఞానే హ్యవిశ్వాసః పదే పదే ॥61॥

ఈ ప్రపంచంలో కొంతమంది లేడిముఖం గల పులులు. మరి కొంత మంది పులిముఖం గల లేళ్ళు. వారి స్వరూపమును కనిపెట్టుటకు వారిని మాటిమాటికి నమ్మకుండుటయే మేలు.

ఏకః క్షమవతాం దోషో ద్వితీయో నోపపద్యతే ।
యదేనం క్షమయా యుక్తమశక్తం మన్యతే జనః ॥62॥

ఓర్పుగల వారియందు, క్షమతో కూడిన వారియందు ఒకే ఒక తప్పు కనబడుతున్నది. జనులు, లోకులు అట్టి వారిని అసమర్థులుగా జమ కడతారు.

ఏతదేవానుమన్యేత భోగాః హి క్షణభంగినః ।
స్నిగ్ధేషు చ విదగ్ధస్య మతయో వై హ్యనాకులాః ॥63॥

సుఖసంతోషములు అనిత్యములు. ఇదియే మంచిది అనుకుంటే నిపుణుల యొక్క మొగ్గు తమ స్నేహితులను కూడా ప్రభావితం చేయలేదు.

జ్యేష్ఠః పితృసమో భ్రాతా మృతే పితరి శౌనక ।
సర్వేషాం స పితా హిస్యాత్సర్వేషామనుపాలకః ॥64॥

ఓ శౌనకా! తండ్రి మరణిస్తే అతని స్థానమును పెద్దకుమారుడు (అన్నగారు) ఆక్రమిస్తాడు. అతడు అందరిని తండ్రి వలె కాపాడి పోషించాలి.

కనిష్ఠేషు చ సర్వేషు సమత్వేనానువర్తతే ।
సమోపభోగజీవేషు యథైవ తనయేషు చ ॥65॥

తన యొక్క తమ్ముళ్ళనందరిని నిష్పక్షపాత బుద్ధితో చూడాలి. వారికి తమ తండ్రి అందించే విధంగా అన్ని సుఖములను అందించాలి. తన కుమారులను చూచుకొనునట్లు చూడాలి.

బహూనామల్పసారాణాం సముదాయో హి దారుణః ।
తృణైరావేష్టితా రజ్జుస్తయా నాగోఽపి బధ్యతే ॥66॥

అంత విలువలేని వస్తువులు కూడా ఒకచోట చేరి అద్భుతమైన పనులు చేస్తాయి. గడ్డి పరకలు ఒక్కటిగా చేరి, త్రాడుగా మారి, ఏనుగును సైతం బంధిస్తున్నాయి.

అపహృత్య పరస్వం హి యస్తు దానం ప్రయచ్ఛతి ।
స దాతా నరకం యాతి యస్యార్థస్తస్య తత్ఫలమ్ ॥67॥

ఒక వ్యక్తి మరొకనివద్ద ధనమును దోచుకొని, ఆ ధనమును దానధర్మములకు ఖర్చు పెట్టినా అతడు తప్పక నరకమునకు పోతాడు. ఆ దానఫలితము మాత్రం అసలు ద్రవ్యం యొక్క యజమానికే దక్కుతుంది.

దేవద్రవ్యవినాశేన బ్రహ్మస్వ హరణేన చ ।
కులాన్యకులతాం యాన్తి బ్రాహ్మణాతిక్రమేణ చ ॥68॥

దేవుని ధనమును నాశనం చేయుట, ఆలయ ఆస్తులను నాశనం చేయుట, బ్రాహ్మణులను దోచుకొనుట, బ్రాహ్మణులను గౌరవించకుండుట మొదలగువాటివలన కుటుంబములు నాశనమవుతున్నాయి.

బ్రహ్మఘ్నే చ సురాపే చ చౌరే భగ్నవ్రతే తథా ।
నిష్కృతిర్విహితా సద్భిః కృతఘ్నే నాస్తి నిష్కృతిః ॥69॥

బ్రాహ్మణుని చంపినవానికి, కల్లు త్రాగినవానికి, దొంగతనం చేసేవానికి, ఆడినమాట నిలబెట్టుకోని వానికి, కొన్ని ప్రాయశ్చిత్తకర్మలను విధించారు. కృతఘ్నుడికి ఎటువంటి ప్రాయశ్చిత్తములు లేవు.

నాశ్నన్తి పితరో దేవాః క్షుద్రస్య వృషలీపతేః ।
భార్యాజితస్య నాశ్నన్తి యస్యాశ్చోపపతిర్గృహే ॥70॥

నీచప్రకృతిగలవాని వలన ఈయబడిన తర్పణములను పితృదేవతలు గాని, దేవతలు గాని స్వీకరించరు. తక్కువజాతి స్త్రీని వుంచికొనినవాడును, తన భార్యకు బానిసగా వుండువాడును, తన సొంత ఇంటియందే తన భార్య ఇతర పురుషులతో సంభోగించుటకు స్వేచ్ఛనిచ్చేవాడు సమర్పించిన తర్పణములు కూడా స్వీకరించరు.

అకృతజ్ఞమనార్యఞ్చ దీర్ఘరోషమనార్జవమ్ ।
చతురో విద్ధి చాణ్డాలాన్ జాత్యా జాయేత పఞ్చమః ॥71॥

విశ్వాసం లేనివాడు, నీచమైన గుణములు కలవాడు. అడవి కోడిని చాలా కాలం పెంచేవాడు, క్రూర స్వభావం కలవాడు, ఈ నలుగురు అసలైన చండాలురు. అయిదవవాడు పుట్టుకతో చండాలుడు.

నోపేక్షితవ్యో దుర్బుద్ధిః శత్రురల్పోఽప్యవజ్ఞయా ।
వహ్నిరల్పోఽప్యసంగ్రాహ్యః కురుతే భస్మసాజ్జగత్ ॥72॥

అంత ప్రాముఖ్యతలేని శత్రువునైనా చెడు ప్రవర్తన, చెడు కోరికలు కలవాడగుట వలన అజాగ్రత్తతో వదలి వేయరాదు. నిప్పురవ్వ చిన్నదైననూ వెంటనే ఆర్పకపోతే మొత్తం లోకములనే దహించివేస్తుంది.

నవే వయసి యః శాంతః స శాన్త ఇతి మే మతిః ।
ధాతుషు క్షీయమాణేషు శమః కస్య న జాయతే ॥73॥

యౌవనంలో ప్రశాంతంగా ఉన్నవాడే ప్రశాంతుడని నా అభిప్రాయం. శక్తి ఉడిగిన తరువాత ఎవరిలోనైనా శాంతమే ఉంటుంది.

పంథాన ఇవ విప్రేన్ద్ర సర్వ సాధారణాః శ్రియః ।
మదీయా ఇతి మత్వా వై న హి హర్షయుతో భవ ॥74॥

ఓ బ్రాహ్మణోత్తములారా! సంపదలు జనులు నడుచు మార్గం వలె అందరికి చెందినవి. 'ఇదినాది' అను భావంతో ఉబ్బిపోయి గర్వించకు.

చిత్తాయత్తం ధాతువశ్యం శరీరం చిత్తే నష్టే ధాతవో యాన్తి నాశమ్ ।
తస్మాచ్చిత్తం సర్వదా రక్షణీయం స్వస్థే చిత్తే ధాతవః సంభవన్తి ॥75॥

ప్రాణాధారమైన స్రవింపచేయు ధాతువులపై ఈ శరీరం ఆధారపడియున్నది. మరియు మనస్సుమీద కూడా ఆధారపడియున్నది. మనస్సు సరిగా లేకపోతే ప్రాణాధారకద్రవం కూడా నశిస్తుంది. కావున మనస్సును జాగ్రత్తగా వుంచుకోవాలి. మనస్సు సరిగా వుంటే మిగిలిన ధాతువులన్నియు బాగుగా పనిచేస్తాయి.

ఇతి శ్రీగారుడే మహాపురాణే పూర్వఖండే ప్రథమాంశాఖ్యే ఆచారకాండే బృహస్పత్యుక్త నీతిసారం నిరూపణమ్ నామ చతుర్దశాధికశతతమోఽధ్యాయః ॥114॥

శ్రీగరుడమహాపురాణం పూర్వఖండం ప్రథమాంశం అనబడే ఆచారకాండయందు బృహస్పతి చెప్పిన నీతిసారం అనే పేరుగల నూట పద్నాల్గవ అధ్యాయం సమాప్తం.

పఞ్చదశాధికశతతమోఽధ్యాయః - నూట పదిహేనవ అధ్యాయం
శౌనకోక్త నీతిసారాది వర్ణనమ్ - శౌనకుడు చెప్పిన నీతిసారం

సూత ఉవాచ - సూతుడు చెప్పాడు.

కుభార్యాఞ్చ కుమిత్రఞ్చ కురాజానం కుపుత్రకమ్ ।
కుకన్యాఞ్చ కుదేశఞ్చ దూరతః పరివర్జయేత్ ॥1॥

నిజాయితీ లేని భార్యకు, మోసగాడు అయిన స్నేహితునకు, దుష్టరాజునకు, అవిధేయతతో కూడిన కుమారునకు, నీచమైన కుమార్తెకు, సంక్షోభంలో పడిన రాజ్యమునకు దూరంగా వుండాలి.

ధర్మః ప్రవ్రజితస్తపః ప్రచలితం సత్యఞ్చ దూరంగతం
పృథ్వీ వంధ్యఫలా జనాః కపటినో లౌల్యే స్థితా బ్రాహ్మణాః ।
మర్త్యాః స్త్రీవశగాః స్త్రియశ్చ చపలా నీచా జనా ఉన్నతా
హా కష్టం ఖలు జీవితం కలియుగే ధన్యా జనా యే మృతాః ॥2॥

అయ్యో! కలియుగంలో జీవించుట ఎంత దుర్భరం? ఎందుకనగా ధర్మం సన్యసించింది. తపస్సు చాల కొద్ది కాలమే కొనసాగుతున్నది. సత్యం విదేశములకు బహిష్కరింపబడింది. భూమి (నేల) బీడు అవుతోంది. జనులు మోసగాండ్రులయినారు. బ్రాహ్మణులు అధికమైన ఆకలితో వుంటారు. పురుషులు స్త్రీలోలురై వుంటారు. స్త్రీలు చపలచిత్తులై, అవిధేయలై చెప్పినట్లు విననివారుగా వుంటారు. మరియు నీచులు ఉన్నతస్థితికి ఎదుగుతారు. చనిపోయినవారే ధన్యులు కదా! అదృష్టవంతులు కదా!

ధన్యాస్తే యే న పశ్యన్తి దేశభఙ్గం కులక్షయమ్ ।
పరచిత్తగతాన్దారాన్పుత్రం కువ్యసనే స్థితమ్ ॥3॥

తన కుటుంబ నాశనమును, తమ యొక్క భూములు శిథిలమగుటను, పరపురుషులతో తమ భార్యలు సరసములాడుటను, అపకీర్తికి దారితీయు పాపపు పనులయందు తమ కుమారులు పాలు పంచుకొనుట మొదలగువాటిని చూడకుండా మరణించుట అదృష్టం కదా!

కుపుత్రే నివృత్తిర్నాస్తి కుభార్యాయాం కుతో రతిః ।
కుమిత్రే నాస్తి విశ్వాసః కురాజ్యే నాస్తి జీవితమ్ ॥4॥

దుర్మార్గుడైన కుమారునితో సంతోషం లేదు. నిజాయితీ లేని భార్యతో రమించటంలో ఆనందం లేదు. మోసగాడు అయిన స్నేహితుని యందు నమ్మకం కుదరదు. కష్టములతో కూడిన రాజ్యమునందు ప్రశాంతజీవనం ఎలా సాగుతుంది?

పరాన్నఞ్చ పరస్వఞ్చ పరశయ్యాః పరస్త్రియః ।
పరవేశ్మని వాసశ్చ శక్రాదపి శ్రియం హరేత్ ॥5॥

ఇతరుల నుండి భిక్షగా పొందిన అన్నం, ఇతరుల నుండి దోచుకున్న సొమ్ము, ఇతరుల పక్కను ఆశ్రయించుట, ఇతరుల భార్యతో లైంగికమైన కార్యకలాపములలో పాల్గొనుట, ఇతరుల ఇంటియందు నివసించుట, మొదలగు వాని వలన ఇంద్రుడు అంతటివాడు కూడా తన ఐశ్వర్యమును పోగొట్టుకొంటాడు.

ఆలాపాద్ గాత్రసంస్పర్శాత్సంసర్గాత్ సహ భోజనాత్ ।
ఆసనాచ్ఛయనాద్యానాత్పాపం సంక్రమతే నృణామ్ ॥6॥

సంభాషణలవలన, ఒకరినొకరు తాకుటవలన, తరుచుగా కలియుటవలన, కలసి భుజించుటవలన, ఒకచోట కూర్చునుటవలన, ఒకచోట పడుకొనుట వలన, కలసి ప్రయాణించుట వలన పాపం ఒక వ్యక్తి నుండి మరియొక వ్యక్తికి సంక్రమిస్తుంది.

స్త్రీయో నశ్యన్తి రూపేణ తపః క్రోధేన నశ్యతి ।
గావో దూరప్రచారేణ శూద్రాన్నేన ద్విజోత్తమః ॥7॥

స్త్రీలు తమ అందం వలన నాశనమవుతారు. కోపం వలన తపస్సు నశిస్తుంది. ఎక్కువగా విస్తరించుట వలన మార్గం నశిస్తుంది. పవిత్రమైన బ్రాహ్మణులు శూద్రుల భోజనం చేయుటవలన నశిస్తారు.

ఆసనాదేకశయ్యాయా భోజనాత్పంక్తిసఙ్కరాత్ ।
తతః సంక్రమతే పాపం ఘటాద్ ఘట ఇవోదకమ్ ॥8॥

ఒకేచోట కూర్చొనుటవలన, ఒకే పక్కమీద పడుకొనుటవలన, కలిసి భోజనం చేయుటవలన, వరుస క్రమమును తప్పించుటవలన పాపం ఒక వ్యక్తినుండి మరియొక వ్యక్తికి, ఒక కుండ నుండి మరియొక కుండకు నీరు మారునట్లు మారుతుంటుంది. ఒక వ్యక్తి పాపం మరియొకరికి అంటుకొంటుంది.

లాలనే బహవో దోషాస్తాడనే బహవో గుణాః ।
తస్మాచ్ఛిష్యఞ్చ పుత్రఞ్చ తాడయేత్ న తు లాలయేత్ ॥9॥

లాలనలో చాల దోషములు, తాడనమునందు చాల గుణములు ఉంటాయి. అందుచే శిష్యులను, పుత్రులను కొట్టవలెనే గాని గారాబం చేయరాదు.

అధ్వా జరా దేహవతాం పర్వతానాం జలం జరా ।
అసంభోగశ్చ నారీణాం వస్త్రాణాం ఆతపో జరా ॥10॥

దూరపుబాట మనిషికి ముసలితనం, పర్వతములకు నీరు ముసలితనం. సంభోగంలేని స్త్రీలకు ఆ వయసు ముసలితనం. బట్టలకు సూర్యరశ్మి ముసలితనం.

అధమాః కలిమిచ్ఛన్తి సంధిమిచ్ఛన్తి మధ్యమాః ।
ఉత్తమా మానమిచ్ఛన్తి మానో హి మహతాం ధనమ్ ॥11॥

నీచులు కలహం కోరుతారు. మధ్యములు సంధిని కోరుతారు. ఉత్తములు మంచి గౌరవమును కోరుతారు. నిశ్చయంగా గౌరవం అందరిచేత పొగడబడుచున్నది. అదియే గొప్ప ఆస్తి.

మానో హి మూలమర్థస్య మానే సతి ధనేన కిమ్ ।
ప్రభ్రష్టమానదర్పస్య కిం ధనేన కిమాయుషా ॥12॥

మర్యాద ధనమునకు మూలం. మర్యాద పొందితే ధనమును పొందినట్లే. గౌరవం మర్యాదలు పోగొట్టుకొన్నవానికి సంపదల వలన గాని, ఎక్కువ కాలం జీవించుటవలన గాని ఏమి ప్రయోజనం?

అధమా ధనమిచ్ఛన్తి ధనమానౌ హి మధ్యమాః ।
ఉత్తమా మానమిచ్ఛన్తి మానో హి మహతాం ధనమ్ ॥13॥

అధములు ఎల్లప్పుడు ధనమును కోరుతారు. మధ్యములు ధనమును, మర్యాదను కోరుతారు. ఉత్తములు మర్యాదను మాత్రమే కోరుతారు. వాస్తవంగా గౌరవం గొప్పవారికి ఒక అదనపు ఆస్తి.

వనేఽపి సింహా న నమన్తి కర్ణం బుభుక్షితా నాంశనిరీక్షణఞ్చ ।
ధనైర్విహీనాః సుకులేషు జాతా న నీచకర్మాణి సమారభన్తి ॥14॥

అడవిలో సింహములు విన్నపం చేస్తున్నట్లు తమ చెవులను వంచుకోవు. ఆకలి వేస్తున్నా తనవంతు ఆహారమునకు నిరీక్షించవు. ఉత్తమజన్మ పొందినవారు ధనం లేకపోయినప్పటికి నీచ కర్మలకు దిగరు.

నాభిషేకో న సంస్కారః సింహస్య క్రియతే వనే ।
నిత్యమూర్జితసత్త్వస్య స్వయమేవ మృగేన్ద్రతా ॥15॥

అరణ్యము నందు సింహమునకు పట్టాభిషేకం గాని, సంస్కారం గాని చేయబడవు. జంతువులన్నిటికి ప్రభువు అగుటకు దానికి వారసత్త్వపు పరాక్రమం వుంటుంది. అందుచే స్వయంగా మృగరాజు అవుతుంది.

వణిక్ప్రమాదీ భృతకశ్చ మానీ భిక్షుర్విలాసీ హ్యధనశ్చ కామీ ।
వరాఙ్గనా చాప్రియవాదినీ చ న తే చ కర్మాణి సమారభన్తి ॥16॥

ఈ క్రిందివారిలో ఎవరును అద్భుతమైన పనులు చేయరు. తప్పులు చేసే వ్యాపారి, అధికమైన గర్వంగల సేవకుడు, విలాసములకు అలవాటుపడిన సాధువు, ధనం లేని కాముకుడు (వ్యభిచారి), శ్రేష్ఠమైన అవయవములు కలిగినా పరుషంగా మాట్లాడే స్త్రీ, వీరు అద్భుతములు చేయలేరు.

దాతా దరిద్రః కృపణోఽర్థయుక్తః పుత్రోఽవిధేయః కుజనస్య సేవా ।
పరోపకారేషు నరస్య మృత్యుః ప్రజాయతే దుశ్చరితాని పఞ్చ ॥17॥

ప్రపంచంలో మనం ఎదుర్కొనే అసంగతమై, పరస్పరవిరుద్ధమైన పరిస్థితులు అయిదు రకములు. దానం చేయదలచి దరిద్రుడగుట, ఐశ్వర్యంతో కూడినవాడు లోభి అగుట, అవిధేయత గల కుమారుడు, మూర్ఖునకు

బలవంతంగా సేవ చేయవలసివచ్చుట, ఇతరులకు సేవచేసే వ్యక్తులు మరణించుట – ఈ అయిదింటిని మనం లోకంలో ఎదుర్కొంటున్నాం.

కాన్తావియోగః స్వజనాపమానం ఋణస్య శేషః కుజనస్య సేవా ।
దారిద్ర్యభావాద్విముఖాశ్చ మిత్రా వినాగ్నినా పఞ్చ దహన్తి తీవ్రాః ॥18॥

నిప్పు లేకుండా దహించివేసేవి ఈ క్రింది అయిదు విషయములు:– భార్యావియోగం, బంధువుల నుండి అవమానం, ఇంకను తీర్చవలసిన అప్పు (మిగిలినది), తక్కువ వాడయిన నీచునకు సేవచేయుట, పేదరికమునందు స్నేహితులు వదలిపెట్టుట, (ఒంటరి వానిని చేయుట) ఈ అయిదు విషయములు మనిషిని నిప్పు లేకుండానే దహించి వేస్తాయి.

చిన్తాసహస్రేషు చ తేషు మధ్యే చిన్తాశ్చతస్రోఽప్యసిధారతుల్యాః ।
నీచాపమానం క్షుధితం కలత్రం భార్యా విరక్తా సహజోపరోధః ॥19॥

మనసును కలతపరచు వెయ్యి చింతలు కంటె నాలుగు అత్యంతబాధాకరమైనవి. అంతేకాదు అవి ఖడ్గం యొక్క పదునైన అంచులు, తక్కువ కులంలో పుట్టినవారి నుండి అవమానం, ఆకలితో బాధపడుచున్న భార్య, వైరాగ్యమును పూనిన భార్య మరియు సోదరుల నుండి ఉపద్రవం (బాధ పెట్టుట) – ఈ నాలుగు సహించరానివి.

వశ్యశ్చ పుత్రోఽర్థకరీ చ విద్యా అరోగితా సజ్జనసఙ్గతిశ్చ ।
ఇష్టా చ భార్యా వశవర్తినీ చ దుఃఖస్య మూలోద్ధరణాని పఞ్చ ॥20॥

దుఃఖమును సమూలంగా పెరకివేయునవి అయిదు: అవి ఏవనగా, విధేయత గల కుమారుడు, డబ్బు సంపాదించుటకు వీలైన చదువు, అనారోగ్యం లేకుండుట, మంచివారితో సాంగత్యం, తనంతట తాను వశమందుండి ప్రేమించే భార్య. ఈ అయిదు దుఃఖమును పోగొట్టేవి.

కురఙ్గమాతఙ్గపతఙ్గభృఙ్గా మీనా హతాః పఞ్చభిరేవ పఞ్చ ।
ఏకః ప్రమాథీ స కథం న ఘాత్యో యః సేవతే పఞ్చభిరేవ పంచ ॥21॥

లేడి, ఏనుగు, బట్టలు తినెడి చిమ్మెట పురుగు, తేనెటీగ, మరియు చేప ఈ అయిదు వాటి జ్ఞానేంద్రియములకు లోబడి నశిస్తున్నాయి. పంచేంద్రియాలతో అయిదింటినీ సేవించేవాడొక్కడే వాటిని అణిచివేయగలవాడు కూడా అణిచివేయదగినవాడే.

అధీరః కర్కశః స్తబ్ధః కుచేలః స్వయమాగతః ।
పఞ్చ విప్రాః న పూజ్యన్తే బృహస్పతిసమా యది ॥22॥

విద్య యందు బృహస్పతితో సమానమైప్పటికీ ఈ అయిదు విధములైన బ్రాహ్మణులను ఎవరూ పూజించరు. వారు ఎవరనగా – ఓర్పు లేనివాడు, కఠినంగా ప్రవర్తించేవాడు, అచేతనుడును, మాసిన బట్ట కట్టినవాడు, పిలవక పోయినా వచ్చేవాడు, వీరిని పూజించరు.

ఆయుః కర్మ చరిత్రఞ్చ విద్యా నిధనమేవ చ ।
పఞ్చైతాని వివిచ్యన్తే జాయమానస్య దేహినః ॥23॥

ఈ క్రింది అయిదు ప్రతి ఒక్కనికి పుట్టుకతోనే నిర్ణయించబడినవి. ఆయుర్దాయం తన జీవితంలోని కార్యకలాపములు, నడువడి, విద్య మరియు మరణకాలం.

పర్వతారోహణే తోయే గోకులే దుష్టనిగ్రహే ।
పతితస్య సముత్థానే శస్తా హ్యేతే గుణాః స్మృతాః ॥24॥

పర్వతమును ఎక్కునపుడు బాధపడుతున్నవారికి, నీటిలో పూర్తిగా మునిగిపోయినవారికీ ఆవులు, ఎడ్ల యొక్క బారినపడి గాయపడినవారికీ, దుర్మార్గుల చేత పట్టుకొనబడినవారికీ, ఆత్మకు సంబంధించిన బాధ కలిగినవారికీ సహాయం చేయుట, సంతోషకరం.

అభ్రచ్ఛాయా ఖలే ప్రీతిః పరనారీషు సఙ్గతిః ।
పంచైతే హ్యస్థిరా భావా యౌవనాని ధనాని చ ॥25॥

ఈ క్రింద చెప్పబడినవి స్థిరంగా ఎక్కువ కాలం వుండవు. అవి ఏవనగా:– మేఘముల యొక్క నీడ, దుర్మార్గుని యొక్క సంతోషభావములు, ఇతరుల భార్యతో చనువు, యౌవనం మరియు సంపదలు.

అస్థిరం జీవితం లోకే హ్యస్థిరం ధనయౌవనమ్ ।
అస్థిరం పుత్రదారాద్యం ధర్మః కీర్తిర్యశః స్థిరమ్ ॥26॥

ఈ లోకములో జీవనం అస్థిరం. యౌవనం, సంపదలు, అస్థిరములు. కుమారులు, భార్యలు అస్థిరములు. కాని ధర్మం, కీర్తి ప్రతిష్ఠలు మాత్రం స్థిరమైనవి.

శతం జీవితమత్యల్పం రాత్రిస్తస్యార్ధహారిణీ ।
వ్యాధిశోకజరాయాసైరర్ధం తదపి నిష్ఫలమ్ ॥27॥

నూరు సంవత్సరముల జీవితం కూడా చాల తక్కువే. ఎందుకనగా అందులో సగభాగం రాత్రులు పోతుంది. మిగతా సగభాగం రోగములతోనూ, దుఃఖములతోనూ, ఆయాసప్రయాసలతోనూ. ముసలితనం ప్రయోజనం లేకుండా గడిచిపోతుంది.

ఆయుర్వర్షశతం నృణాం పరిమితం రాత్రౌ తదర్ధం హృతం
తస్యార్ధస్థితకిఞ్చిదర్ధం మధికం బాలస్య కాలే హృతమ్ ।
కించిద్ బంధువియోగ దుఃఖమరణైః భూపాల సేవాగతం
శేషం వారితరంగగర్భచపలం మానేనకి మానినామ్ ॥28॥

మానవుని యొక్క జీవన పరిమాణం నూరు సంవత్సరములుగా చెప్పారు. ఇది చాలా తక్కువ. అందులో సగభాగం రాత్రులుగా గడుస్తున్నది. మిగతా సగంలో సగం చిన్న పిల్లవానిగా, బాల్యంతోను లేక విడిపోవుట, బంధువుల మరణం, రాజుగారి సేవలో దుఃఖిస్తారు. అట్టి పరిస్థితులలో మనకు గౌరవం, గొప్పతనం ఎలా కలుగుతుంది?

అహో రాత్రమయో లోకే జరారూపేణ సఞ్చరేత్ ।
మృత్యుర్గ్రసతి భూతాని పవనం పన్నగో యథా ॥29॥

పగళ్ళు, రాత్రిళ్ళు, ముసలితనం అనే ముసుగులో (ప్రత్యేక దుస్తులతో) అడ్డముగా పోతున్నవి. పాము గాలిని తీసికొనినట్లు ప్రాణులకు మృత్యువు మ్రింగివేస్తున్నది.

గచ్ఛతస్తిష్ఠతో వాపి జాగ్రతః స్వపతో న చేత్ ।
సర్వసత్త్వహితార్థాయ పశోరివ విచేష్టితమ్ ॥30॥

నడుచుచున్ననూ, నిలబడియున్ననూ, మేల్కొనియున్ననూ, నిద్రించుచున్ననూ మన కార్యకలాపములు తోటి మానవుల యొక్క సేవ కొరకు ఉపయోగపడకపోతే అవి పశువుల యొక్క పనుల కంటె భిన్నమైనవి కావు.

అహితహితవిచారశూన్యబుద్ధేః శ్రుతిసమయే బహుభిర్వితర్కితస్య ।
ఉదరభరణమాత్రతుష్టబుద్ధేః పురుషపశోః పశోశ్చ కో విశేషః ॥31॥

మంచి చెడులకు తారతమ్యమును తెలిసికొనే విచక్షణా జ్ఞానంలేని మానవుడు రెండు కాళ్ళ పశువు. అతనికి మామూలు పశువునకు తేడా ఏమిటి? అట్లే వేదమన్త్రములయొక్క విషయమును గురించి వేదపండితులతో పరిసమాప్తి గాని అనవసర వాదనలకు దిగువాడు, మరియు తన యొక్క పొట్టను తిండితో సంపూర్ణంగా నింపుకొని తృప్తిపడువాడును పశువుతో సమానం.

శౌర్యే తపసి దానే చ యస్య న ప్రథితం యశః ।
విద్యాయామర్థలాభే వా మాతురుచ్చార ఏవ సః ॥32॥

శౌర్యము నందు మచ్చలేని కీర్తిని పొందనివాడును, తపస్సునందు దానమునందు పేరు గడించనివాడును, విద్యయందు సంపదలను ప్రోగుచేయుట యందు ఆసక్తి లేనివాడును తనతల్లి యొక్క మలము కంటె వేరుకాడు.

సజ్జీవితం క్షణమపి ప్రథితం మనుష్యైర్విజ్ఞానవిక్రమయశోభిరభగ్నమానైః ।
తన్నామ జీవితమితి ప్రవదన్తి తజ్ఞాః కాకోఽపి జీవతి చిరఞ్చ బలిఞ్చ భుంక్తే ॥33॥

ఒక క్షణకాలం మంచిగా జీవించినా దానిని తెలిసినవారు మంచిజీవితంగా భావిస్తారు. మంచి విజ్ఞానంతోను, పరాక్రమంతోను, కీర్తితోను, నిరాదరణ పరుచని జనులతోను వుండాలి. కాకి కూడా తర్పణములను, పిండములను సేవిస్తూ చాలాకాలం జీవిస్తుంది.

కిం జీవితేన ధనమానవివర్జితేన మిత్రేణ కిం భవతి వేతి సశంకితేన ।
సింహవ్రతఞ్చరత గచ్ఛత మావిషాదం కాకోఽపి జీవతి చిరఞ్చ బలిఞ్చ భుంక్తే ॥34॥

సంపదలు, గౌరవం లేని జీవితమును గడుపుట ఎలా? నమ్మవచ్చునా నమ్మకూడదా అను అనుమానం కలిగించే స్నేహితుని వలన ప్రయోజనమేమి? ఓయి! సింహవ్రతమును ఆచరించు ముందుకు నడువు. దుఃఖించకు, కాకి చాలా కాలం జీవిస్తుంది పిండములను తింటూ. ఏమి ప్రయోజనం?

యో వాత్మనీహ న గురౌ న చ భృత్యవర్గే దీనే దయాం న కురుతే న చ మిత్రకార్యే ।
కిం తస్య జీవితఫలేన మనుష్యలోకే కాకోఽపి జీవతి చిరఞ్చ బలిఞ్చ భుంక్తే ॥35॥

ఒక మనిషి తనను తాను దయాహృదయంతో రక్షించుకొనక, సహాయం చేసికొనక, తన గురువులకు, సేవకులకు, బీదజనులకు, స్నేహితులకు సహాయం చేయక జీవిస్తే అతని జీవితసాఫల్యమేమి? కాకి కూడా చాలాకాలం పిండములను తింటూ జీవించి ఏమి ప్రయోజనము?

యస్య త్రివర్గశూన్యాని దినాన్యాయాన్తి యాన్తి చ ।
స లౌహకారభస్త్రేవ శ్వసన్నపి న జీవతి ॥36॥

ధర్మార్థకామమోక్షములు లేక రోజులు గడిపే వ్యక్తి జీవితం కంసాలివాని కొలిమి తిత్తివంటిది. గాలి పీలుస్తున్నా బ్రతికినట్లు కాదు.

స్వాధీనవృత్తేః సాఫల్యం న పరాధీనవృత్తితా ।
యే పరాధీనకర్మాణో జీవన్తోఽపి చ తే మృతాః ॥37॥

స్వతంత్రగా ప్రవర్తించే వాడే విజయం సాధిస్తాడు కానీ పరాధీనుడు కాదు. ఇతరులపై ఆధారపడేవారు శారీరకంగా జీవించి యున్ననూ చనిపోయినవారితో సమానం.

స్వపూరా వై కాపురుషాః స్వపూరో మూషికాంజలిః ।
అసంతుష్టః కాపురుషః స్వల్పకేనాపి తుష్యతి ॥38॥

చెడ్డవారు తమ పొట్టే నింపుకుంటారు. ఎలుక కొలతలు తన పొట్టనిండటానికే. పిరికివారు సణుగుకొనుచున్నప్పటికీ కొంచెంతోనే తృప్తి చెందుట లేదా?

అభ్రచ్ఛాయా తృణాదగ్నిర్నీచసేవా పథే జలమ్ ।
వేశ్యారాగః ఖలే ప్రీతిః షడేతే బుద్బుదోపమాః ॥39॥

మేఘముల నీడ, ఎండుగడ్డితో రాచుకున్న నిప్పు, నీచుని సేవించుట, మార్గమున పోయే నీరు, వేశ్య యొక్క ప్రేమ, మూర్ఖుని యొక్క సంతోషం – ఇవి ఆరును నీటిబుడగలవంటివి.

వాచా విహితసార్థేన లోకో న చ సుఖాయతే ।
జీవితం మానమూలం హి మానే మ్లానే కుతః సుఖమ్ ॥40॥

మంచి సలహా ఎల్లప్పుడు రుచికరంగా వుండదు. జీవితం గౌరవం మీద ఆధారపడుతుంది. పరువుపోతే ఇక సుఖముండదు.

అబలస్య బలం రాజా బాలస్య రుదితం బలమ్ ।
బలం మూర్ఖస్య మౌనత్వం తస్కరస్యానృతం బలమ్ ॥41॥

బలహీనునకు రాజు ఆధారం. ఏడుపు చంటిపిల్లవాని బలం. తెలివితక్కువవాని బలం మౌనం. దొంగకు అబద్ధమాడుట బలం.

యథా యథా హి పురుషః శాస్త్రం సమధిగచ్ఛతి ।
తథా తథాఽస్య మేధా స్యాద్విజ్ఞానఞ్చాస్య రోచతే ॥42॥

శాస్త్రధ్యయనం చేస్తూ ముందుకు సాగువాని యొక్క తెలివి పదునుగా వుంటుంది. మరియు అసలైన జ్ఞానం అతనికి వస్తుంది. అది నచ్చుతుంది.

యథా యథా హి పురుషః కల్యాణే కురుతే మతిమ్ ।
తథా తథా హి సర్వత్ర శ్లిష్యతే లోకసుప్రియః ॥43॥

తనయొక్క మనస్సును ఇతరుల యొక్క యోగక్షేమాలకై వినియోగించువానిని అందరూ ప్రేమిస్తారు. ఆ విధంగా అతడు చాల ప్రసిద్ధికెక్కుతాడు.

లోభప్రమాదవిశ్వాసైః పురుషో నశ్యతి త్రిభిః ।
తస్మాల్లోభో న కర్తవ్యః ప్రమాదో నో న విశ్వసేత్ ॥44॥

అత్యాశ, పెద్దతప్పిదం, గుడ్డినమ్మకం (పరిపూర్ణమైన నమ్మకం) ఈ మూడింటి వలన ఒక వ్యక్తి పూర్తిగా నాశనమవుతున్నాడు. అందుచేత ఈ మూడింటిని వదలి పెట్టాలి.

తావద్భయస్య భేతవ్యం యావద్భయమనాగతమ్ ।
ఉత్పన్నే తు భయే తీవ్రే స్థాతవ్యం వై హ్యభీతవత్ ॥45॥

భయం కలుగనంతవరకే భయానికి భయపడాలి. కానీ భయం కలిగిన సమయంలో మాత్రం భయంలేని వానివలె వుండిపోవాలి.

ఋణశేషం చాగ్నిశేషం వ్యాధిశేషం తథైవ చ ।
పునః పునః ప్రవర్ధన్తే తస్మాచ్ఛేషం న కారయేత్ ॥46॥

ఋణశేషం, అగ్నిశేషం (ఆర్పని నిప్పు), కొంతవరకే తగ్గిన రోగం ఇవి మరల నెమ్మది నెమ్మదిగా వృద్ధిచెందుతాయి. కనుక ఈ శేషములు వుండరాదు.

కృతే ప్రతికృతం కుర్యాద్ధింసితే ప్రతిహింసితమ్ ।
న తత్ర దోషం పశ్యామి దుష్టే దోషం సమాచరేత్ ॥47॥

మంచిని మంచితో జయించాలి. హింసను హింసతో జయించాలి. దుర్మారుని దుర్మార్గంతో జయించుటలో తప్పేమి లేదని నేను భావిస్తున్నాను.

పరోక్షే కార్యహన్తారం ప్రత్యక్షే ప్రియవాదినమ్ ।
వర్జయేత్ తాదృశం మిత్రం మాయామయమరిన్తథా ॥48॥

మన ముందు మధురంగా మాట్లాడుతూ, మన వెనుక మన పనులను పాడుచేసే స్నేహితుని తప్పక విడిచి పెట్టాలి. మాయలమారి అయిన శత్రువును కూడా వదలివేయాలి.

దుర్జనస్య హి సజ్గేన సుజనో౽పి వినశ్యతి ।
ప్రసన్నమపి పానీయం కర్దమైః కలుషీకృతమ్ ॥49॥

నీచులతో కూడుటవలన మంచివాడు కూడా నాశనమవుతున్నాడు. స్వచ్ఛమైన నీరు కూడా మట్టి, దుమ్ము కూడుటవలన బురదగా, మురికిగా తయారవుతున్నది.

సమ్యక్ భుంక్తే జనః సో హి ద్విజాయార్థో హి యస్య వై ।
తస్మాత్సర్వప్రయత్నేన ద్విజః పూజ్యః ప్రయత్నతః ॥50॥

బ్రాహ్మణులకు సంపదలు అర్పించిన, వారు బాగుగా భోగభాగ్యములను అనుభవిస్తారు. కనుక అన్నివిధముల బ్రాహ్మణులను గౌరవించాలి.

తద్భుజ్యతే యద్ ద్విజభుజ్యశేషం స బుద్ధిమాన్యో న కరోతి పాపమ్ ।
తత్సౌహృదం యత్క్రియతే పరోక్షే దమ్భైర్వినా యః క్రియతే స ధర్మః ॥51॥

బ్రాహ్మణులకు భోజనం పెట్టిన తరువాత తిన్నదే అసలు భోజనం. పాపం చేయనివాడే అసలైన తెలివికలవాడు. మన వెనుకను కూడా ప్రత్యక్షమగునదే అసలైన స్నేహం. ఎటువంటి డాంబికం, దర్పం లేకుండా చేసేదే నిజమైన ధర్మం.

న సా సభా యత్ర న సన్తి వృద్ధా వృద్ధా న తే యే న వదన్తి ధర్మమ్ ।
ధర్మః స నో యత్ర న సత్యమస్తి నైతత్సత్యం యచ్ఛలేనానువిద్ధమ్ ॥52॥

వయోవృద్ధులు లేని సభ సభకాదు. ధర్మమును పలుకనివారు పెద్దలు (వృద్ధులు) కారు. సత్యంచే కాపాడబడనిది ధర్మం కాదు. మోసంతో కలిసినది సత్యం కాదు.

బ్రాహ్మణోపి మనుష్యాణా మాదిత్యశ్చైవ తేజసామ్ ।
శిరో౽పి సర్వగాత్రాణాం వ్రతానాం సత్యముత్తమమ్ ॥53॥

మానవులలో బ్రాహ్మణులు ఉత్తములు. ప్రకాశించేవాటిలో సూర్యుడు ఉత్తముడు. అవయవములన్నింటిలో తల ఉత్తమమైనది. మరియు పవిత్రమైన వ్రతములలో సత్యవ్రతం ఉత్తమమైనది.

తన్మఙ్గలం యత్ర మనః ప్రసన్నం తజ్జీవనం యన్న పరస్య సేవా ।
తదర్జితం యత్స్వజనేన భుక్తం తద్గర్జితం యత్సమరే రిపూణామ్ ॥54॥

మనసు ఆనందంగా వున్నచోటే మంగళప్రదం. బానిసత్వం లేనిదే నిజమైన జీవితం. బంధు మిత్రులతో పాలుపంచుకొనేది అసలైన సంపాదన. విరోధుల సమక్షమున చేసేదే అసలైన గర్జనం (ఉరుము).

సా స్త్రీ యా న మదం కుర్యాత్స సుఖీ తృష్ణయోజ్ఝితః ।
తన్మిత్రం యత్ర విశ్వాసః పురుష సః జితేన్ద్రియః ॥55॥

గర్వంలేని స్త్రీ నిజమైన స్త్రీ. అనవసరమైన కోరికలను విడనాడినవాడు నిజంగా సంతోషమును పొందుతాడు. నమ్మకముంచదగినవాడే అసలైన స్నేహితుడు. ఇంద్రియములను జయించినవాడే అసలైన మనిషి.

తత్ర ముక్తాదరస్నేహో విలుప్తం యత్ర సౌహృదమ్ ।
తదేవ కేవలం శ్లాఘ్యం యస్యాత్మా క్రియతే స్తుతౌ ॥56॥

ప్రేమ నశించినపుడు గౌరవాన్నీ ప్రేమను వదలివేయాలి. రెండూ అనగా ప్రేమ, గౌరవం ఒకచోట వున్నప్పుడే గౌరవంగా వుంటుంది.

నదీనామగ్నిహోత్రాణాం భారతస్య కులస్య చ ।
మూలాన్వేషో న కర్తవ్యో మూలాద్దోషేణ హీయతే ॥57॥

నదుల యొక్క, అగ్నిహోత్రుల యొక్క, భరతవంశం యొక్క, మూలములను కనుగొనుటకు ప్రయత్నించరాదు. అటువంటి ప్రయత్నములు తప్పక నిష్ప్రయోజనములవుతాయి (ఉపయోగపడవు).

లవణజలాన్తా నద్యః స్త్రీభేదాన్తఞ్చ మైథునమ్ ।
పైశున్యం జనవార్తాన్తం విత్తం దుఃఖకృతాంతకమ్ ॥58॥

నదులు ఉప్పునీటి సముద్రంతో కలిసి అంతమవుతున్నది. ద్రోహం, విశ్వాసఘాతుకములతో స్త్రీయొక్క మైథునక్రియ (సంభోగం) అంతమవుతుంది. పరోక్షంగా దూషించుట, బాధలు చెప్పుట మొదలగునవి ఆ వార్తలు బహిరంగపరుచుట వలన ముగిస్తుంది. సంపదలు దుఃఖం కలిగించునపుడు అంతమవుతాయి.

రాజ్యశ్రీర్బ్రహ్మశాపాన్తా పాపాన్తం బ్రహ్మవర్చసమ్ ।
ఆచారం ఘోషవాసాన్తం కులస్యాన్తం స్త్రియః ప్రభోః ॥59॥

ఒక రాజ్యంయొక్క వృద్ధి బ్రాహ్మణునియొక్క శాపంతో అంతమవుతుంది. ఆధ్యాత్మికశక్తి బ్రాహ్మణులు పాపంచేయుట వలన నశిస్తుంది. గొల్లపల్లెలో నివాసంతో ఆచారం అంతమవుతుంది. ఆడది పెత్తనము చెలాయించిన ఆ కుటుంబము సర్వనాశనమవుతుంది.

సర్వే క్షయాన్తా నిచయాః పతనాన్తాః సముచ్ఛ్రితాః ।
సంయోగా విప్రయోగాన్తా మరణాన్తం హి జీవితమ్ ॥60॥

ప్రోగు చేసినవి ఎప్పుడైనా నశించేవే ఎగిసిపాటు పతనంతో ముగుస్తుంది. సంయోగాలు వియోగానికీ. జీవితం మరణం వరకే.

యదిచ్ఛేత్పునరాగన్తుం నాతిదూరమనువ్రజేత్ ।
ఉదకాన్తాన్నివర్తేత స్నిగ్ధపర్ణాశ్చ పాదపాత్ ॥61॥

తన ఇంటికి వచ్చిన అతిథి మరల తిరిగి రావలెనని కోరువాడు అతనిని ఎక్కువ దూరం సాగనంపరాదు. అతనిని ఒక కొలనువరకో, బావివరకో, లేక ఎక్కువ నీడనిచ్చు రంగు రంగుల ఆకులుగల చెట్టువరకో సాగనంపాలి.

అనాయకే న వస్తవ్యం న వా చ బహునాయకే ।
స్త్రీనాయకే న వస్తవ్యం తథా చ బాలనాయకే ॥62॥

నాయకుడు లేని చోట నివసించరాదు. అనేకమంది నాయకులున్న చోట నివసించరాదు. స్త్రీలకు గాని, పిల్లవానికి గాని నాయకత్వం అప్పగించిన చోట నివసించరాదు.

పితా రక్షతి కౌమారే భర్తా రక్షతి యౌవనే ।
పుత్రస్తు స్థవిరే కాలే న స్త్రీ స్వాతంత్ర్యమర్హతి ॥63॥

తండ్రి స్త్రీని బాల్యమున రక్షిస్తాడు. భర్త యౌవనమున మరియు కుమారుడు ముసలితనము నందు రక్షిస్తారు. అందుచే స్త్రీని స్వతంత్రురాలుగా విడవరాదు.

త్యజేద్ వన్ధ్యామష్టమేఽబ్దే నవమే తు మృతప్రజామ్ ।
ఏకాదశే స్త్రీజననీం సద్యశ్చాప్రియవాదినీమ్ ॥64॥

గొడ్రాలైన స్త్రీని వివాహం అయిన ఎనిమిది సంవత్సరములకు వదలి పెట్టాలి. శైశవంలోనే సంతతి మరణించిన స్త్రీని తొమ్మిదవ సంవత్సరంలో వదిలివేయాలి. ఆడపిల్లలకు మాత్రమే జన్మనిచ్చు స్త్రీలను పదకొండవ సంవత్సరమున వదలి వేయాలి. అయిష్టమయినమాటలు పలుకు స్త్రీని వెంటనే వదలివేయాలి.

అనర్థిత్వాన్మనుష్యాణాం భియా పరిజనస్య చ ।
అర్థాదపేతమర్యాదాస్త్రయస్తిష్ఠన్తి భర్తృషు ॥65॥

ధనమును అపేక్షించి వ్యక్తులు ప్రభువు దగ్గర పనిచేస్తారు. వారు ఎవరనగా, పూర్తిగా ఇష్టం లేనివారు, మనుషుల భయం వలన, సేవకుల భయం వలన సేవిస్తున్నారు.

అశ్వం శ్రాన్తం గజం మత్తం గావః ప్రథమసూతికాః ।
అనూదకే చ మణ్డూకాన్ ప్రాజ్ఞో దూరేణ వర్జయేత్ ॥66॥

తెలివిగలవాడు ఈ క్రింది వాని నుండి దూరంగా వుండాలి. శాంతించిన గుర్రమును, మదంతో కూడిన ఏనుగును, మొదట ఈత(కాన్పు)కు సిద్ధమయిన ఆవులను, నీటి బయట వున్న కప్పలను దూరంగా వుంచాలి.

అర్థాతురాణాం న సుహృన్నబన్ధుః కామాతురాణాం న భయం న లజ్జా ।
చిన్తాతురాణాం న సుఖం న నిద్రా క్షుదాతురాణాం లవణం న తేజః ॥67॥

డబ్బు సంపాదనయే పరమావధిగా గలవారికి స్నేహితులు లేరు, బంధువులు లేరు. కామం మోసం కలవానికి, రతివిషయంలో ఎక్కువ ఆసక్తిగలవానికి భయం కాని, సిగ్గు గాని లేదు. ఆత్రుతలో కూడిన ఆలోచనలు గలవానికి నిద్రవుండదు. ఆకలిచేత బాధపడుచున్నవాడు ఉప్పుకాని, వెచ్చదనంగాని ఆహారమునందు కోరడు.

కుతో నిద్రా దరిద్రస్య పరప్రేష్యవరస్య చ ।
పరనారీప్రసక్తస్య పరద్రవ్యహరస్య చ ॥68॥

ఈ క్రింది వారు ఏవిధంగా హాయిగా నిద్రిస్తారు? బీదవాడు, ఇతరులకు సేవకుడు. పరుల భార్యను కోరేవాడు, ఇతరుల ధనమును అపహరించేవాడు వీరికి నిద్ర పట్టదు.

సుఖం స్వపిత్యనృణవాన్ వ్యాధిముక్తశ్చ యో నరః ।
సావకాశస్తు వై భుఙ్క్తే యస్తు దారైర్న సఙ్గతః ॥69॥

తిరిగి చెల్లించవలసిన అప్పులు లేనివాడు, అనారోగ్యం లేనివాడు, ఇంకను వివాహం కాని వాడునూ సుఖంగా నిద్రిస్తారు, నెమ్మదిగా భోజనం చేస్తారు.

అమ్భసః పరిమాణేన ఉన్నతం కమలం భవేత్ ।
స్వస్వామినా బలవతా భృత్యో భవతి గర్వితః ॥70॥

కొలనులో వున్న నీటి పరిమాణమును బట్టి తామరపుష్పం యొక్క ఎత్తు ఉంటుంది. తన యజమాని యొక్క బలం, పరిచయములను బట్టి సేవకుడు గర్విస్తాడు.

స్థానస్థితస్య పద్మస్య మిత్రౌ వరుణభాస్కరౌ ।
స్థానచ్యుతస్య తస్యైవ క్లేశశోషణకారకౌ ॥71॥

సూర్యుడు, వరుణుడు (వాన), తామరపుష్పం తిన్నగా తన స్థానంలో నిలబడి వున్నంతవరకు స్నేహంగా వుంటారు. అదే తామరపువ్వు బయటకు పెకిలివేయబడినపుడు, దానిని ఎండగట్టి, కుళ్ళబెడతారు.

పదే స్థితస్య మిత్రా యే తే తస్య రిపుతాం గతాః ।
భానోః పద్మే జలే ప్రీతిః స్థలోద్ధరణశోషణః ॥72॥

ఉన్నతపదవి వున్నప్పుడు స్నేహితులుగా వున్నవారు అతనికి ఆ పదవి పోగానే శత్రువులుగా మారుతారు. సూర్యుడు ఆహ్లాదకరంగా తామరపువ్వును. అది నీటిలో వున్నప్పుడు వికసింపజేస్తాడు. కాని దానిని కోసి, నేలమీద పడవేయగానే దానిని ఎండిపోయేటట్లు చేస్తాడు.

స్థానస్థితాని పూజ్యన్తే పూజ్యన్తే చ పదే స్థితాః ।
స్థానభ్రష్టా న పూజ్యన్తే కేశా దన్తా నఖా నరాః ॥73॥

వస్తువులు వాటికి నిర్దేశించినచోట వున్నపుడు, వ్యక్తులు వారివారి కార్యములందు గౌరవింపబడుతారు. వాటివాటి స్థానములకు భిన్నంగా వుంటే వెంట్రుకలు గాని, గోళ్ళు గాని, పళ్ళు గాని, మనుష్యులు గాని గౌరవం పొందరు.

ఆచారః కులమాఖ్యాతి దేశమాఖ్యాతి భాషితమ్ ।
సమ్భ్రమః స్నేహమాఖ్యాతి వపురాఖ్యాతి భోజనమ్ ॥74॥

నడువడి వంశమును తెలియజేస్తుంది. మాట్లాడే విధానం మరియు స్వరం అతని పుట్టిన ప్రదేశమును తెలియజేస్తుంది. అల్లాడుటను బట్టి అతని అభిమానం, ప్రేమ తెలుస్తుంది. అతని శారీరిక నిర్మాణంను బట్టి అతడు ఎటువంటి ఆహారమునకు అలవాటుపడియున్నాడో తెలుస్తుంది.

వృథా వృష్టిః సముద్రస్య తృప్తస్య భోజనం వృథా ।
వృథా దానం సమృద్ధస్య నీచస్య సుకృతం యథా ॥75॥

సముద్రంలో కుంభవృష్టి వృథా, అలా తృప్తిచెందిన వానికి భోజనం వ్యర్థమౌతుంది. ధనవంతునికి దానం చేయుట దండుగ. నీచునిచే చేయబడిన మంచిపనులు వృథా!

దూరస్థోఽపి సమీపస్థో యో యస్య హృదయే స్థితః ।
హృదయాదపి నిష్క్రాన్తః సమీపస్థోఽపి దూరతః ॥76॥

తన హృదయంలో స్థానం ఏర్పరుచుకున్న వ్యక్తి చాల దూరంలో వున్ననూ దగ్గరలో వున్నట్లే. హృదయమునందు స్థానంలేనివాడు ఎంత దగ్గర వున్ననూ దూరంగా వున్నవానితో సమానం.

ముఖభంగః స్వరో దీనో గాత్రస్వేదో మహద్భయమ్ ।
మరణే యాని చిహ్నాని తాని చిహ్నాని యాచతః ॥77॥

ముఖకవళికలు మారుట, గద్గదమైన గొంతు, శరీరం అంతటను చెమటపట్టుట, భయంతో కూడిన చూపు, రూపు ఇవి అన్నియు మృత్యువు ఆసన్నమయినపుడు కనబడే చిహ్నములు. ఇవి అన్నియు ఒకవ్యక్తి బిచ్చగాడుగా మారినపుడే కనిపిస్తాయి.

కుబ్జస్య కీటఘాతస్య వాతాన్నిష్కాసితస్య చ ।
శిఖరే వసతస్తస్య వరం జన్మ న యాచితమ్ ॥78॥

గౌరవప్రదముగా జీవించువాడు పాముకాటైనా, పక్షవాతమైనా లేక జీవితాంతము అంగవైకల్యమైన, తనకు తాను బలి అయి మరల జన్మనెత్తుటను వీటిని బిచ్చగాడు అవుట కంటె గౌరవముగా ప్రాధాన్యత ఇస్తుంది. బిచ్చమెత్తుటవలన ఎవరు తక్కువగా చూడరు?

జగత్పతిర్హి యాచిత్వా విష్ణుర్వామనతాం గతః ।
కోఽన్యోఽధికతరస్తస్య యోఽర్థీ యాతి న లాఘవమ్ ॥79॥

లోకాధిపతి విష్ణువు అంతటివాడే బలిని యాచించినపుడు వామనుడయ్యాడు. ఆయనకంటే గొప్పవాడెవడు? అడిగి చిన్నబోకుండా నిలవటానికి.

మాతా శత్రుః పితా వైరీ బాలో యేన న పాఠితః ।
సభామధ్యే న శోభన్తే హంసమధ్యే బకో యథా ॥80॥

పిల్లవానిని బాగుగా చదివించని తల్లి శత్రువు, తండ్రి విరోధి. అటువంటి పిల్లలు హంసల మధ్యన కొంగవలె సభలయందు శోభించరు.

విద్యా నామ కురూపరూపమధికం విద్యాతిగుప్తం ధనం
విద్యా సాధుకరీ జనప్రియకరీ విద్యా గురూణాం గురుః ।
విద్యా బన్ధుజనార్తినాశనకరీ విద్యా పరం దైవతం
విద్యా రాజసు పూజితా హి మనుజో విద్యావిహీనః పశుః ॥81॥

చదువు అంధవిహీనుని కూడా అందంగా కనబరుస్తుంది. విద్య అనునది బాగుగా రక్షంపబడిన ఆస్తి.అది మనిషిని ఒక ఋషిగా చేస్తుంది. ప్రసిద్ధి కెక్కునట్లు చేస్తుంది. విద్య గురువులకే గురువు. విద్య బంధువుల యొక్క దుఃఖములను పోగొట్టుతుంది. విద్య ఇష్ట దేవత. రాజులు కూడా విద్యను గౌరవిస్తారు. విద్యలేని మానవుడు జంతువుతో సమానం.

గృహే చాభ్యన్తరం ద్రవ్యం లగ్నఞ్చైవ తు దృశ్యతే ।
అశేషం హరణీయఞ్చ విద్యా న హ్రియతే పరైః ॥82॥

శౌనకాయ నీతిసారం విష్ణుః సర్వవ్రతాని చ ।
కథయామాస వై పూర్వం తత్ర శుశ్రావ శఙ్కరః
శఙ్కరాచ్చ శ్రుతో వ్యాసో వ్యాసాదస్మాభిరేవ చ ॥83॥

ఇంటి యందు ఇతరులు తీసికొనపోవుటకు చాలా వస్తువులు వున్నాయి. విద్యతప్ప నీతిసారమును శ్రీ మహావిష్ణువు శౌనకునకు ఉపదేశించారు. వీటితోపాటు అన్ని రహస్యములను తెలిపాడు. ఈశ్వరుడు వీటిని విన్నాడు. వ్యాసుడు శివునివద్ద వీటిని విన్నాడు. మరియు మేము వ్యాసుని నుండి విన్నాం.

ఇతి శ్రీగారుడే మహాపురాణే పూర్వఖండే ప్రథమాంశాఖ్యే ఆచారకాండే శౌనకోక్త నీతిసారాది వర్ణనమ్ నామ పఞ్చదశాధికశతతమోఽధ్యాయః ॥115॥

శ్రీగరుడమహాపురాణం పూర్వఖండం ప్రథమాంశం అనబడే ఆచారకాండయందు శౌనకుడు చెప్పిన నీతిసారం అనే పేరుగల నూట పదిహేనవ అధ్యాయం సమాప్తం.

షోడశాధిక శతతమోఽధ్యాయః - నూట పదహారవ అధ్యాయం

తిథ్యాది వ్రతవర్ణనం - తిథులు మొదలగు వ్రతాలను గురించి చెప్పుట

బ్రహ్మోవాచ - బ్రహ్మ చెప్పాడు.

వ్రతాని వ్యాస వక్ష్యామి హరిర్యైః సర్వదో భవేత్ ।
సర్వమాసర్క్ష తిథిషు వారేషు హరిరర్చితః ॥1॥

నేను ఇప్పుడు వ్రతముల గురించి తెలుపుతాను. సమస్తమును సమకూర్చే విష్ణువును ఏవిధంగా పూజించవలెనో తెలుపుతాను. ఏ మాసం లోనైననూ, ఏ రోజునైనను, ఏ పక్షముననైనను, ఏ వారంలోనైనను లేక నక్షత్రము ఉచ్ఛస్థితిలో వున్నపుడు శ్రీమహావిష్ణువును పూజించవచ్చు.

ఏకభుక్తేన నక్తేన ఉపవాసఫలాదినా ।
దదాతి ధనధాన్యాది పుత్రరాజ్యజయాశయా ॥2॥

భక్తుడు రోజంతా ఉపవాసం చేయవచ్చు. లేక పండ్లు మాత్రం తిని ఉపవాసముండవచ్చు. కుమారుడు పుట్టవలెననెడు కోరికతోను, యుద్ధంలో విజయం సాధించవలెననెడు కోరికతోను, ధనధాన్యములను దానం చేయవచ్చు.

వైశ్వానరః ప్రతిపది కుబేరః పూజితోఽర్థదః ।
ఉపోష్య బ్రహ్మ ప్రతిపద్యర్చితః శ్రీస్తథాశ్వినీమ్ ॥3॥

ద్వితీయాయాం యమో లక్ష్మీర్నారాయణ ఇహార్థదః ।
తృతీయాయాం త్రిదేవాంశ్చ గౌరీవిఘ్నేశశఙ్కరాన్ ॥4॥

వైశ్వానరుని (అగ్నిని), కుబేరుని శుక్లపక్షమున పాడ్యమినాడు పూజిస్తే ధనంతో తులతూగగలరు. శుక్లపక్షమి పాడ్యమినాడు పూర్తిగా ఉపవాసముండి బ్రహ్మను పూజిస్తే సంపదలు, ఆడగుర్రములను పొందుతాడు. యముని, నారాయణుని, లక్ష్మీదేవిని విదియనాడు పూజిస్తే సంపదలు కలుగుతాయి. మూడవ నాడు అనగా తదియనాడు గౌరీదేవిని, గణేశుని, శంకరుని పూజిస్తే సంపదలు కలుగుతాయి.

చతుర్థ్యాఞ్చ చతుర్వ్యూహః పఞ్చమ్యామర్చితో హరిః ।
కార్తికేయో రవిః షష్ఠ్యాం సప్తమ్యాం భాస్కరోఽర్థదః ॥5॥

చతుర్దశినాడు చతుర్వ్యూహుని (విష్ణువును), పంచమినాడు విష్ణువును, షష్ఠియందు, కార్తికేయుని, సూర్యభగవానుని, సప్తమినాడు భాస్కరుని పూజిస్తే వీరందరూ సంపదలను ఇస్తారు.

దుర్గాష్టమ్యాం నవమ్యాం చ మాతరోఽథ దిశోఽర్థదాః ।
దశమ్యాం చ యమశ్చన్ద్ర ఏకాదశ్యామృషీన్యజేత్ ॥6॥

ఎనిమిదవ (అష్టమి) రోజున దుర్గా అమ్మవారిని పూజించాలి. ఏడుగురు మాతలను మరియు ఎనిమిది దిక్కులను నవమినాడు పూజిస్తే సంపదలు కల్గుతాయి. దశమినాడు యముని, చంద్రుని పూజించాలి. ఏకాదశినాడు ఋషులను పూజించాలి. ఆ విధంగా పూజించట వలన సంపదలు కలుగుతాయి.

ద్వాదశ్యాం చ హరిః కామస్త్రయోదశ్యాం మహేశ్వరః ।
చతుర్దశ్యాం పఞ్చదశ్యాం బ్రహ్మా చ పితరోఽర్థదాః ॥7॥

ద్వాదశి నాడు (పన్నెండవ రోజున) హరిని, త్రయోదశినాడు మన్మథుని, మహేశ్వరుని చతుర్దశినాడు బ్రహ్మను, పదిహేనవ రోజున పితృదేవతలను పూజిస్తే సంపదలతో తులతూగుతారు.

అమావాస్యాం పూజనీయా వారా వై భాస్కరాదయః ।
నక్షత్రాణి చ యోగాశ్చ పూజితాః సర్వదాయకాః ॥8॥

వారంలోని రోజులకు అధిష్ఠానదేవతలయిన సూర్యుడు మరియు ఇతరులను పూర్ణిమనాడు పూజించాలి. నక్షత్రములయొక్క, యోగం యొక్క అధిష్ఠానదేవతలను పూజిస్తే మనకు అన్నిటిని ఇస్తారు.

ఇతి శ్రీగారుడే మహాపురాణే పూర్వఖండే ప్రథమాంశాఖ్యే ఆచారకాండే తిథ్యాదివ్రతవర్ణం నామ షోడశాధికశతతమోఽధ్యాయః ॥116॥

శ్రీగరుడమహాపురాణం పూర్వఖండం ప్రథమాంశం అనబడే ఆచారకాండయందు తిథులు మొదలగు వ్రతాలను గురించి చెప్పుట అనే నూట పదహారవ అధ్యాయం సమాప్తం.

సప్తదశాధికశతతమోఽధ్యాయః - నూటపదిహేడవ అధ్యాయం

అనఙ్గత్రయోదశీవ్రతమ్ - అనఙ్గత్రయోదశీవ్రతం

బ్రహ్మోవాచ - బ్రహ్మ చెప్పాడు.

మార్గశీర్షే సితే పక్షే వ్యాసానఙ్గత్రయోదశీ ।
మల్లికాజం దంతకాష్ఠం ధుత్తూరైః పూజయేచ్ఛివమ్ ॥
అనఙ్గాయేతి నైవేద్యైర్మధు ప్రాశ్యాథ పౌషకే ॥1॥

యోగేశ్వరం పూజయేచ్చ బిల్వపత్రైః కదమ్బజమ్ ।
దన్తాకాష్ఠఞ్చన్దనాది నైవేద్యం శష్కులీం దదేత్ ॥2॥

మార్గశిరమాసమున శుక్లపక్షం పదమూడవ రోజున అనంగత్రయోదశి అను పిలవబడే ఆ రోజున ఉమ్మెత్త పువ్వులతోను, పళ్ళతో కొరికి ముక్కలుగా చేయబడిన 'మల్లికా' అనే చెట్టుయొక్క కాడలు, తేనెతో నైవేద్యం పెడుతూ, ఈ నైవేద్యం, పూజ మన్మథునికి చెందవలెనని శివుని పూజించాలి. యోగీశ్వరుని పుష్యమాసమునందు మారేడు దళములతో, పళ్ళతో కొరికిన కదంబం యొక్క కాడలతోనూ, చందనంతోనూ, జంతికలతోనూ నైవేద్యం పెట్టి పూజించాలి.

మాఘే నటేశ్వరాయార్చ్య కున్దైర్మౌక్తికమాలయా ।
ప్లక్షేణ దంతకాష్ఠఞ్చ నైవేద్యం పూరికా మునే ॥3॥

మాఘమాసమునందు మల్లెపువ్వులతో ముత్యాలహారంతో నటేశ్వరుని (శివుని) పూజించాలి. పళ్ళతో కొరికిన 'ప్లక్ష' అను చెట్టుకాడలు మొదలగువానితో పూజించాలి. ఓ మునీ! బూరెలను నైవేద్యంగా పెట్టాలి.

వీరేశ్వరం ఫాల్గునే తు పూజయేత్తు మరూవకైః ।
శర్కరాశాకమణ్డాంశ్చ చూతజం దన్తధావనమ్ ॥4॥

పాల్గుణమాసమున విశ్వేశ్వరుని 'మరువక' పువ్వులతో పూజించాలి. కలకండ (పటిక బెల్లం), కూరలు, అన్నం జావ (అంబలి) నైవేద్యం చేయాలి. మామిడిచెట్టుయొక్క కొమ్మను పళ్ళతో కొరికి, వాటిని పూజకు వాడాలి.

చైత్రే యజేత్సురూపాయ కర్పూరం ప్రాశయేదితి ।
దన్తధావనం వటజం నైవేద్యం శష్కులీం దదేత్ ॥5॥

చైత్రమాసమున సురూపుని (శివుని) పూజించాలి. కర్పూరపు మొక్క పువ్వులను ఉపవాసం చేయనిచో పూజకు వాడవచ్చును. మర్రిచెట్టు మొక్క కాడలు (కొరికినవి) పూజకు ఉపయోగించాలి. నైవేద్యమునకు జంతికలు ఉపయోగించాలి.

పూజా చ మోదకైః శమ్భోర్వైశాఖే౽శోకపుష్పకైః ।
మహారూపాయ నైవేద్యం గుడభక్తం హ్యుదుమ్బరమ్ ॥6॥

దన్తకాష్ఠం ప్రాశయేచ్చ దదేజ్జాతీఫలం తథా ।
ప్రద్యుమ్నం పూజయేజ్జ్యేష్ఠే చంపకైర్బిల్వజం దదేత్ ॥7॥

లవఙ్గశస్తథాషాఢే ఉమాభద్రేతి శాసనః ।
అగురం దన్తకాష్ఠఞ్చ తమపామార్గకైర్యజేత్ ॥8॥

వైశాఖమాసమునందు సాంబుని అశోకపుష్పములతో పూజించి, మోదకములతో (కుడుములు) నైవేద్యం పెట్టాలి. మహారూపునకు వండిన అన్నం బెల్లం కలిపి నైవేద్యం చేయాలి. జాజికాయను కూడా నైవేద్యం పెట్టవచ్చు. పళ్ళతో కొరికిన మేడిచెట్ల పుడకలను (పుల్లలను) అర్చనకు ఉపయోగించవచ్చును. జ్యేష్ఠమాసమునందు ప్రద్యుమ్నుని చంపకపుష్పములతో మరియు లవంగములతో అర్చించాలి. మారేడు పుల్లలు పళ్ళతో కొరికినవి అర్చనకు వాడవచ్చు. ఆషాఢమాసమున ఉమాభద్రభగవానుని పూజించాలి. ఈయనను అపామార్గ పత్రంతోనూ పువ్వులతోనూ పూజించ వచ్చును. అగురుచెట్టుయొక్క పుల్లలు పళ్ళతో కొరికినవి పనికి వచ్చును(పూజకు).

శ్రావణే కరవీరఞ్చ శమ్భవే శూలపాణయే ।
గంధాసనో ఘృతాద్యైశ్చ కరవీరజశోధనమ్ ॥9॥

శ్రావణమాసమునందు శంకరభగవానుడు చేతిలో త్రిశూలమును ధరింపగా కరవీర పుష్పములతో పూజించాలి. సుగంధమును ఆసనములను సమర్పించాలి. ఆయనకు నైవేద్యం నెయ్యి గన్నేరు చెట్టుపుల్లలు పళ్ళతో విరిచి వేసి పూజించాలి.

సద్యోజాతం భాద్రపదే వకులైః పూపకైర్యజేత్ ।
గంధర్వాశో మదనకమాశ్వినే చ సురాధిపమ్ ॥10॥

చమ్పకైః స్వర్ణవార్యాదో యజేన్మోదకసంప్రదః ।
ఖాదిరం దన్తకాష్ఠంచ కార్తికే రుద్రమర్చయేత్ ॥11॥

వదర్యా దన్తకాష్ఠంచ దశనో దశమాశనః ।
క్షీరశాకప్రదః పద్మైరబ్దాంతే శివమర్చయేత్ ॥12॥

భాద్రపదమాసమందు సద్యోజాతుని వకుల పుష్పములతో పూజించి. రొట్టెను నైవేద్యం పెట్టాలి. ఆశ్విన మాసమున మదనక పుష్పాలతో దేవేంద్రుని పూజించాలి. బంగారపు బిందె లేక కుండలో నీరువుంచి అందులో పూజించి. లడ్డూలు లేక కుడుములను ఆరగింపు పెట్టాలి. ఖదిరచెట్టుయొక్క పుడకలు పళ్ళతో కొరికి వాటిని అర్చనకు వాడాలి. కార్తీకమాసమున రుద్రుని పూజించాలి. రేగిచెట్టుయొక్క పుడకలను అర్చనకు వాడాలి. పళ్ళతో త్రుంచాలి. భక్తుడు పూర్తిగా ఉపవాసం వుండవచ్చు. సంవత్సరాంతమున శివుని పూజించి ఆహారమును తీసికొనవచ్చు. సంవత్సరాంతమున శివుని పూజించి, తామర పువ్వులు అర్పించి. పాలు, కూరలు ఆరగింపు పెట్టాలి.

రతియుక్తమనఙ్గంచ స్వర్ణమండలసంస్థితమ్ ।
గంధాద్యైర్దశసాహస్రం తిలవ్రీహ్యాది హోమయేత్ ॥13॥

బంగారుసింహాసనమున రతితో కూడిన మన్మథుని పూజించాలి. నువ్వులు, బియ్యం (ధాన్యం)లను పదివేలసార్లు అగ్నిలో హోమం చేయాలి.

జాగరం గీతవాదిత్రం ప్రభాతేఽభ్యర్చ్య వేదయేత్ ।
ద్విజాయ శయ్యాం పాత్రఞ్చ ఛత్రం వస్త్రముపానహౌ ॥14॥

అతడు రాత్రి అంతయు జాగారం చేయాలి. పాడాలి. పాడుట లేక వాయిద్యములను వాయించాలి ఉదయం మరల పూజ చేసి. బ్రాహ్మణులకు పక్క బట్టలు, పాత్రలు, బట్టలు, గొడుగు మరియు చెప్పులు దానం ఇయ్యాలి.

గాంద్విజం భోజయేద్భక్త్యా కృతకృత్యో భవేన్నరః ।
ఏతెదుద్యాపనం సర్వం వ్రతేషు ధ్యేయమీదృశమ్ ॥
ఫలం చ శ్రీయుతారోగ్య సౌభాగ్య సర్వభాగ్భవేత్ ॥15॥

అతడు భక్తితో ఆవులను, బ్రాహ్మణులను పోషించాలి. అతడు సంతోషంగా వుండాలి. ఇదియే అన్నివ్రతములకు ముగింపు కార్యక్రమం (ఉద్వాపనం). ఈ వ్రతములన్నింటికి ఫలం సంపదలు, ఆరోగ్యం మరియు అదృష్టం.

ఇతి శ్రీగారుడే మహాపురాణే పూర్వఖండే ప్రథమాంశాఖ్యే ఆచారకాండే అనఙ్గత్రయోదశీవ్రతం నామ సప్తదశాధికశతతమోఽధ్యాయః ॥117॥

శ్రీగరుడమహాపురాణం పూర్వఖండం ప్రథమాంశం అనబడే ఆచారకాండయందు అనఙ్గత్రయోదశీవ్రతం అనే పేరుగల నూట పదిహేడవ అధ్యాయం సమాప్తం.

✡

అష్టాదశాధికశతతమోఽధ్యాయః – నూట పద్దెనిమిదవ అధ్యాయం

అఖణ్డద్వాదశీ వ్రతమ్ – అఖణ్డద్వాదశీవ్రతం

బ్రహ్మోవాచ – బ్రహ్మ చెప్పాడు.

వ్రతం కైవల్యశమనమఖండద్వాదశీం వదే ।
మార్గశీర్షే సితే పక్షే గవ్యాశీ సముపోషితః ॥1॥

ద్వాదశ్యాం పూజయేద్విష్ణుం దద్యాన్మాసచతుష్టయమ్ ।
పఞ్చవ్రీహియుతం పాత్రం విప్రాయేదముదాహరేత్ ॥2॥

నేను ఇపుడు అఖండద్వాదశీవ్రత విధానం వివరిస్తాను. ఆ వ్రతం ఆచరిస్తే మోక్షం లభిస్తుంది. దుష్టశక్తులు నాశనమవుతాయి. మార్గశీర్షమాసమున శుక్లపక్షమున పదకొండవ రోజున అనగా ఏకాదశి నాడు పంచగవ్యమును మాత్రమే తీసికొని ఉపవాసముండాలి. ద్వాదశినాడు విష్ణుమూర్తిని పూజించాలి. వరుసగా నాలుగు నెలలు అయిదు రకములయిన ధాన్యం గింజలు నింపిన పాత్రలను బ్రాహ్మణులకు ఈ క్రింది మాటలు చెబుతూ దానం చేయాలి.

సప్త జన్మని యత్కిఞ్చిన్మయాఖణ్డవ్రతం కృతమ్ ।
భగవన్ త్వత్ప్రసాదేన తదఖణ్డమిహాస్తు మే ॥3॥

యథాఽఖణ్డం జగత్సర్వం త్వమేవ పురుషోత్తమః ।
తథా లాన్యఖణ్డాని వ్రతాని మమ సన్త్వత ॥4॥

సక్తుపాత్రాణి చైత్రాదౌ శ్రావణాదౌ ఘృతాన్వితాన్ ।
వ్రతకృద్ వ్రతపూర్ణన్తు స్త్రీపుత్రస్వర్గభాగ్భవేత్ ॥5॥

"ఓ ఉదార స్వభావుడా! గత ఏడు జన్మలలో నేను ఏమి చేసియుంటినో మీ దయ వలన ప్రత్యేకింపబడకుండు గాక! ఈ ప్రపంచమంతయు అఖండమైనదిగా వున్నట్లు నేను చేసిన వ్రతములన్నీ ఒక్కటియే. సాక్షాత్తు నీవు పురుషోత్తముడవి". చైత్రమాసం మొదలు నాలుగు మాసముల వరకు నాలుగు పాత్రల పిండిని, మరల శ్రావణమాసం మొదలు నాలుగు మాసముల వరకు వెన్నతో నిండిన పాత్రలు బ్రాహ్మణులకు దానం ఇయ్యాలి. ఈ వ్రతమాచరించిన తరువాత స్వర్గమును పొందుతారు.

ఇతి శ్రీగారుడే మహాపురాణే పూర్వఖండే ప్రథమాంశాఖ్యే ఆచారకాండే అఖణ్డద్వాదశీవ్రతం నామ అష్టాదశాధికశతతమోఽధ్యాయః ॥118॥

శ్రీగరుడమహాపురాణం పూర్వఖండం ప్రథమాంశం అనబడే ఆచారకాండయందు అఖణ్డద్వాదశీవ్రతమనే పేరుగల నూట పద్దెనిమిదవ అధ్యాయం సమాప్తం.

ఏకోనవింశత్యధికశతతమోఽధ్యాయః – నూట పంతొమ్మిదవ అధ్యాయం

అగస్త్య అర్ఘ్యవ్రతమ్ – అగస్త్య అర్ఘ్యవ్రతం

బ్రహ్మోవాచ – బ్రహ్మ చెప్పాడు.

అగస్త్యార్ఘ్య వ్రతం వక్ష్యే భుక్తిముక్తిప్రదాయకమ్ ।
అప్రాప్తే భాస్కరే కన్యాం సతి భాగే త్రిభిర్దినైః ॥1॥

అర్ఘ్యం దద్యాదగస్త్యాయ మూర్తిం సంపూజ్య వై మునే ।
కాశపుష్పమయీం కుమ్భే ప్రదోషే కృతజాగరః ॥2॥

నేను ఇపుడు అగస్త్యార్ఘ్యవ్రతాన్ని గూర్చి విశదీకరిస్తాను. ఈ వ్రతం లౌకికసుఖములను, మోక్షమును కలుగజేస్తుంది. సూర్యుడు కన్యారాశిని చేరుటకు ముందు మూడు రోజులు మునియొక్క గుర్తును కాశపువ్వులతో చేసి, ఒక గిన్నెలో వుంచి, అగస్త్యమునికి నివేదించి, పూజచేయాలి. భక్తుడు రాత్రి జాగారం చేయాలి.

దధ్యక్షతాద్యైః సంపూజ్య ఉపోష్య ఫలపుష్పకైః ।
పఞ్చవర్ణసమాయుక్తం హేమరౌప్యసమన్వితమ్ ॥3॥

సప్తధాన్యయుతం పాత్రం దధిచన్దనచర్చితమ్ ।
అగస్త్యః ఖనమానేతి మంత్రేణార్ఘ్యం ప్రదాపయేత్ ॥4॥

ఈ పూజను పెరుగు, ధాన్యపుగింజలు, పూవులు మరియు పండ్లతో చేయాలి. కుండకు అయిదు రంగులు వేయాలి. అది బంగారం రంగుగాని వెండి రంగుగాని అయి వుండాలి. ఆ కుండ యందు ఏడు రకముల ధాన్యపుగింజలు వుంచి, ఆ కుండను పెరుగుతోను, మంచి గంధంతోను పూయాలి. అర్ఘ్యం ఇచ్చేటప్పుడు అర్ఘ్యః "ఖనమాన" అను మన్త్రమును చదువాలి.

కాశపుష్పప్రతీకాశ అగ్నిమారుతసమ్భవ ।
మిత్రావరుణయోః పుత్ర కుమ్భయోనే నమోఽస్తు తే ॥5॥

పూజచేసేభక్తుడు ఈ విధంగా చెప్పాలి. ఓ అగస్త్యమునీ! నీకు వందనములు. నీవు సూర్యుని యొక్క వరుణునియొక్క కుమారుడవు. నీవు అగ్నికి వాయువునకు జన్మించావు. నీవు 'కాశ' పుష్పంవలె వున్నావు.

శూద్రస్త్ర్యాదిరనేనైవ త్యజేద్ధాన్యం ఫలం రసమ్ ।
దద్యాద్ ద్విజాతయే కుమ్భం సహిరణ్యం సదక్షిణమ్ ॥
భోజయేచ్చ ద్విజాన్సప్త వర్షాన్ కృత్వా తు సర్వభాక్ ॥6॥

శూద్రులు, స్త్రీలు మాత్రం ఈ మన్త్రమును ధాన్యపుగింజలు, ఫలములు, పండ్లరసం నివేదన పెడుతూ చదవాలి. భక్తుడు బ్రాహ్మణునకు దక్షిణ యిచ్చి, ఈ పాత్రను దానం చేయాలి. మరియు బ్రాహ్మణులకు భోజనం పెట్టాలి. అట్లు చేస్తే ఏడు సంవత్సరముల వరకు తాను కోరినవన్నియు పొందగలడు.

ఇతి శ్రీగారుడే మహాపురాణే పూర్వఖండే ప్రథమాంశాఖ్యే ఆచారకాండే అగస్త్య అర్ఘ్యవ్రతం నామ ఏకోనవింశత్యధికశతతమోఽధ్యాయః ।।119।।

శ్రీగరుడమహాపురాణం పూర్వఖండం ప్రథమాంశం అనబడే ఆచారకాండయందు అగస్త్య అర్ఘ్యవ్రతమనే పేరుగల నూట పంతొమ్మిదవ అధ్యాయం సమాప్తం.

వింశత్యధికశతతమోఽధ్యాయః – నూట ఇరవైయవ అధ్యాయం

రమ్భాతృతీయావ్రతమ్ – రమ్భాతృతీయవ్రతం

బ్రహ్మోవాచ – బ్రహ్మ చెప్పాడు.

రమ్భాతృతీయాం వక్ష్యే చ సౌభాగ్యశ్రీసుతాదిదామ్ ।
మార్గశీర్షే సితే పక్షే తృతీయాయాముపోషితః ॥1॥

గౌరీం యజేద్బిల్వపత్రైః కుశోదకకరస్తతః ।
కాదమ్బదో గిరిసుతాం పౌషే మరువకైర్యజేత్ ॥2॥

నేను ఇపుడు రమ్భాతృతీయవ్రతమును విశదీకరిస్తాను. ఆ వ్రతం అదృష్టమును, సంపదలను, పుత్రులను కలుగజేస్తుంది. మార్గశీర్షమాసమునందు మూడవ రోజున శుక్లపక్షమందు ఉపవాసంతో బిల్వపత్రములతో గౌరీదేవిని పూజించాలి. దర్భగడ్డితో తన చేతులను శుభ్రం చేసుకోవాలి. కదంబచెట్టు పుడకలను (పుల్లలను) కొరికి అర్చన చేయుటకు ఉపయోగించాలి. ఇదే విధంగా పుష్యమాసమునందు మరువకపుష్పములతో 'గిరిసుత' ను (పార్వతీదేవిని) పూజించాలి.

కర్పూరాదః కృశరదో మల్లికాదన్తకాష్ఠకృత్ ।
మాఘే సుభద్రాం కల్హారైః ఘృతాశో మణ్డకప్రదః ॥3॥

గీతీమయం దన్తకాష్ఠం ఫాల్గునే గోమతీం యజేత్ ।
కున్దైః కృత్వా దంతకాష్ఠం జీవాశః శష్కులీప్రదః ॥4॥

కర్పూరంమొక్క యొక్క ఆకులను తీసికొనవలెను. నైవేద్యమునకు నువ్వుల వుండలను ఉపయోగించాలి. మల్లిక యొక్క పుల్లలను పళ్ళతో కొరికి వాటిని అర్చనకు వాడాలి. మాఘమాసమునందు కలువపూలతో సుభద్రను పూజించాలి. వెన్నను మాత్రమే భుజించాలి. మీగడతో నైవేద్యం చేసి. పుడకలు పళ్ళతో కొరికిన 'గీతిమయం' మొక్క నుండి తెచ్చి అర్చన చేయాలి. ఫాల్గుణ మాసమున 'గోమతీ'ని పూజించాలి. మొల్ల చెట్టుకు చెందిన పుడకలను అర్చనకు వాడాలి. జంతికెలను ఆరగింపు పెట్టి, తనను చురుకుగా వుంచుకొనుటకు కొంచెం ఆహారం తీసికోవాలి.

విశాలాక్షీం మదనకైశ్చైత్రే కృశరసంప్రదః ।
దధిప్రాశో దన్తకాష్ఠం తగరం శ్రీముఖీం యజేత్ ॥
వైశాఖే కర్ణికారైశ్చ అశోకాశో రదప్రదః ॥5॥

చైత్రమాసమున భక్తుడు పెరుగు మాత్రం తీసుకోవాలి (భుజించాలి). మదనకపుష్పములతో విశాలాక్షిని పులగాన్ని అర్పిస్తూ పూజించాలి. తగర (నందివర్ధన) వృక్షం యొక్క పుడకలతో అర్చించి, వైశాఖమాసమునందు 'కర్ణికార' పుష్పములతో శ్రీముఖిని పూజించాలి. భక్తుడు అశోకచెట్టుయొక్క పుల్లలను, ఆకులను అర్చనకు ఉపయోగించాలి.

జ్యేష్ఠే నారాయణీమర్చేచ్చుతపత్రైశ్చ ఖణ్డదః ।
లవంగాశో భవేదేవ ఆషాఢే మాధవీం యజేత్ ॥6॥

జ్యేష్ఠమాసమున తామరపువ్వులతో 'నారాయణి' ని పూజించాలి. నైవేద్యంగా పటిక బెల్లమును వాడాలి. లవంగమును మాత్రమే తినాలి. ఆషాఢమాసమున 'మాధవిని' పూజించాలి.

తిలాశో బిల్వపత్రైశ్చ క్షీరాన్నవటుకప్రదః ।
ఔదుమ్బరం దన్తకాష్ఠం తగర్యా శ్రావణే శ్రియమ్ ॥7॥

భక్తుడు నువ్వులను మాత్రమే భుజించి, మారేడు దళములతో పూజించాలి. పరమాన్నమును మరియు వడియమును అందించాలి. మేడిపుడకలు గాని, నందివర్ధనం పుడకలుగాని అర్చనకు ఉపయోగించాలి. శ్రావణమాసమున శ్రీదేవిని పూజించాలి.

దన్తకాష్ఠం మల్లికాయాః క్షీరదో హ్యుత్తమాం యజేత్ ।
పద్మైర్యజేద్భాద్రపదే శృఙ్గదాశో గుడాదిదః ॥8॥

మల్లికపుడకలను వాడాలి. నైవేద్యమునకు పాలు వాడాలి. భాద్రపదమాసమున 'ఉత్తమ'ను తామర పువ్వులతో పూజించి, బెల్లమును ఆరగింపు పెట్టాలి. కలబందకు సంబంధించిన బెరడును భక్తుడు తినాలి.

రాజపుత్రీఞ్చాశ్వయుజే జవాపుష్పైశ్చ జీరకమ్ ।
ప్రాశయేన్నిశి నైవేద్యైః కృశరైః కార్తికే యజేత్ ॥9॥

ఆశ్వయుజమాసమునందు రాజ్యపుత్రీ దేవిని జవాపుష్పములతో (వీటినే చైనా గులాబి అంటారు) పూజించాలి. భక్తుడు రాత్రులందు జీలకర్రను మాత్రం తినాలి. నైవేద్యమునకు పులగాన్ని వాడాలి.

జాతీపుష్పైః పద్మజాఞ్చ పఞ్చగవ్యాశనో యజేత్ ।
ఘృతౌదనఞ్చ వర్షాన్తే సపత్నీకాన్ ద్విజాన్ యజేత్ ॥10॥

కార్తీక మాసమునందు పద్మజాదేవిని జాతీపుష్పములతో పూజించాలి. పంచగవ్యమును భుజించి. (జాజి) సంవత్సరాంతమున అతడు బ్రాహ్మణదంపతులను పూజించాలి. వెన్నతో కూడిన అన్నమును భుజించాలి.

ఉమామహేశ్వరం పూజ్య ప్రదద్యాచ్చ గుడాదికమ్ ।
వస్త్రచ్ఛత్రసువర్ణాద్యైః రాత్రౌ చ కృతజాగరః ॥
గీతవాద్యైర్దదేత్ప్రాతర్గవాద్యం సర్వమాప్నుయాత్ ॥11॥

ఉమామహేశ్వరుని పూజించిన పిదప బట్టలు, గొడుగు, బంగారం మొదలగువాటితో పాటు బెల్లం దానమీయాలి. రాత్రంతయు భజనలు పాటలు పాడుతూ జాగరం చేసి, ఉదయాన ఆవులు మొదలగువాటిని దానమీయాలి. అట్లు చేసిన భక్తునికి సమస్తమూ చేకూరుతుంది.

ఇతి శ్రీగారుడే మహాపురాణే పూర్వఖండే ప్రథమాంశాఖ్యే ఆచారకాండే రమ్భాతృతీయావ్రతం నామ వింశత్యధికశతతమోఽధ్యాయః ॥120॥

శ్రీగరుడమహాపురాణం పూర్వఖండం ప్రథమాంశం అనబడే ఆచారకాండయందు రమ్భాతృతీయవ్రతమనే పేరుగల నూట ఇరవైయవ అధ్యాయం సమాప్తం.

ఏకవింశత్యధికశతతమోఽధ్యాయః - నూట ఇరవైఒకటవ అధ్యాయం

చాతుర్మాస్యవ్రత నిరూపణమ్ - చాతుర్మాస్యవ్రతాలు

బ్రహ్మోవాచ - బ్రహ్మ చెప్పాడు.

చాతుర్మాస్యవ్రతాన్యూచే ఏకాదశ్యాం సమాచరేత్ ।
ఆషాఢ్యాం పౌర్ణమాస్యాం వా సర్వేణ హరిమర్చ్య చ ॥1॥

నేను ఇపుడు చాతుర్మాస్య వ్రతములను తెలుపుతాను. ఈ వ్రతములను ఏకాదశినాడు గాని, పున్నమినాడు గాని, ఆషాఢమాసమున గాని చేపట్టాలి. ఈ విధంగా పూజచేయుటకు భక్తుడు సిద్ధంగా వుండాలి.

ఇదం వ్రతం మయా దేవ గృహీతం పురతస్తవ ।
నిర్విఘ్నం సిద్ధి మాప్నోతు ప్రసన్నే త్వయి కేశవ ॥2॥

గృహీతేఽస్మిన్వ్రతే దేవ యద్యపూర్ణే మ్రియామ్యహమ్ ।
తన్మే భవతు సంపూర్ణం త్వత్ప్రసాదాజ్జనార్దన ॥3॥

ఓ కేశవా! నీ సమక్షమునందు నేను ఈ వ్రతమును స్వీకరించాను. దయవుంచి ఈ వ్రతం నిర్విఘ్నంగా పూర్తి అగునట్లు చేయుదువు గాక! ఈ వ్రతమును చేస్తూ ఈ వ్రతం పరిసమాప్తి అవకుండగా నేను మరణిస్తే దయవుంచి పరిసమాప్తి అయినట్లు గ్రహించు. నీదయ వలన పూర్తి అయినట్లు గ్రహించాలి.

ఏవమభ్యర్చ్య గృహ్ణీయాద్ వ్రతార్చనజపాదికమ్ ।
సర్వాఘుఇ్చ క్షయం యాతి చికీర్షేద్యో హరేర్వ్రతమ్ ॥4॥

ఈ విధంగా భక్తుడు వ్రతమును, అర్చనను, జపమును మొదలగువాటిని ముందుగా ముగించి శ్రీహరియొక్క వ్రతమును చేయవలెనని కోరిక కలవారియొక్క పాపములన్నియు తొలగిపోతాయి.

స్నాత్వా యశ్చతురో మాసానేకభుక్తేన పూజయేత్ ।
విష్ణుం స యాతి విష్ణోర్వైలోకం మలవివర్జితమ్ ॥5॥

ప్రతిదినం స్నానమాచరించి, వరసగా విష్ణువును నాలుగు నెలలు పూజిస్తే, ఒక పూట భోజనం చేస్తే అతడు విష్ణుసాయుజ్యమును పొందుతాడు. ఇచ్చట ఎటువంటి మలినములు వుండవు.

మద్యమాంస సురాత్యాగీ వేదవిద్ధరిపూజనాత్ ।
తైలవర్జీ విష్ణులోకం విష్ణుభాక్కృచ్ఛ్రపాదకృత్ ॥6॥

భక్తుడు మద్యపానమును, మాంసమును, నూనెతో స్నానం (తలంటుకొనుట), మొదలగువాటిని వదలి పెట్టాలి. అపుడు హరిని పూజించవచ్చు. అతడు వేదాధ్యయనమును కొనసాగిస్తూ కృచ్ఛ్రపాదమను వ్రతమును ఆచరించాలి. అట్లు చేసిన అతడు విష్ణువుయొక్క సాయుజ్యమును పొందుతాడు. అతడు సాక్షాత్ విష్ణు సమానుడు.

ఏకరాత్రోపవాసాచ్చ దేవో వైమానికో భవేత్ ।
శ్వేతద్వీపం త్రిరాత్రాత్తు వ్రజేత్షష్ఠాన్నకృన్నరః ॥7॥

ఒక రాత్రి ఉపవాసం చేసినంత మాత్రముననే ఆ భక్తుడు దేవతగా మారి దివ్య విమానమున సంచరిస్తాడు. మూడు రాత్రిళ్ళు ఉపవాసం లేక నిత్యమూ తీసికొను ఆహారమునందు ఆరవ వంతు తీసికొంటే అతడు శ్వేత ద్వీపమును చేరుతాడు.

చాన్ద్రాయణాద్ధరేర్ధామ లభేన్ముక్తిమయాచితమ్ ।
ప్రాజాపత్యం విష్ణులోకం పరాకవ్రతకృద్ధరిమ్ ॥8॥

చాంద్రాయణవ్రతమును ఆచరించిన భక్తుడు శ్రీహరి సాయుజ్యమును పొందుతాడు. ప్రాజాపత్యమును ఆచరించువానికి అడగకయే మోక్షం లభిస్తుంది. పరాకవ్రతమును ఆచరించిన వానికి విష్ణులోకం లభించుటయే గాక హరితో సమానంగా అధికారం లభిస్తుంది.

సక్తుయావకభిక్షాశీ పయోదధిఘృతాశనః
గోమూత్రయావకాహారః పఞ్చగవ్యకృతాశనః ।
గోమూత్రయావకాహారః పంచగవ్యకృతాశనః
శాకమూలఫలత్యాగీ రసవర్జీ చ విష్ణుభాక్ ॥9॥

ధాన్యపు పిండి, బార్లీ, భిక్ష, పాలు, పెరుగు, నెయ్యి, గోమూత్రం, పంచగవ్యం ఇవి మాత్రమే తీసుకోవాలి. కూరలు, మొలకలు, పండ్లు, పండ్లరసములు వీటిని పూర్తిగా వదలిపెట్టాలి. ఆ విధంగా వ్రతమాచరించిన భక్తుడు విష్ణువును చేరుతాడు.

ఇతి శ్రీగారుడే మహాపురాణే పూర్వఖండే ప్రథమాంశాఖ్యే ఆచారకాండే చాతుర్మాస్యవ్రతనిరూపణం నామ ఏకవింశత్యధికశతతమోఽధ్యాయః ॥121॥

శ్రీగరుడమహాపురాణం పూర్వఖండం ప్రథమాంశం అనబడే ఆచారకాండయందు చాతుర్మాస్యవ్రతాలు అనే పేరుగల నూట ఇరవైఒకటవ అధ్యాయం సమాప్తం.

ద్వావింశత్యధికశతతమోఽధ్యాయః – నూట ఇరవైరెండవ అధ్యాయం

మాసోపవాస వ్రతమ్ – ఒకనెల ఉపవాసం చేసేవ్రతం

బ్రహ్మోవాచ – బ్రహ్మ చెప్పాడు.

వ్రతం మాసోపవాసాఖ్యం సర్వోత్కృష్టం వదామి తే ।
వానప్రస్థో యతిర్నారీ కుర్యాన్మాసోపవాసకమ్ ॥1॥

నేను ఇపుడు నెల రోజులు పట్టు మాసోపవాసమనే వ్రతం గురించి తెలుపుతాను. ఇది అన్ని వ్రతముల కంటె శ్రేష్ఠమైనది. ఈ ఉపవాసమును ఒక తాపసి తనయొక్క వానప్రస్థ ఆశ్రమమున చేయాలి. స్త్రీ కూడా దీనిని చేయవచ్చు.

ఆశ్వినస్య సితే పక్షే ఏకాదశ్యాముపోషితః ।
వ్రతమేతత్తు గృహ్ణీయాద్యావత్త్రింశద్దినాని తు ॥2॥

భక్తుడు ఈ వ్రతమును నెల రోజుల వరకు చేయాలి. ఆశ్వయుజమాసమున ఏకాదశినాడు శుక్లపక్షమున ఈ వ్రతమును ఆరంభించాలి.

అద్యప్రభృత్యహం విష్ణోర్యావదుత్థానకం తవ ।
అర్చయే త్వామనశ్నంస్తు దినాని త్రింశదేవ తు ॥3॥

కార్తికాశ్వినయోర్విష్ణో ద్వాదశ్యోః శుక్లయోరహమ్ ।
మ్రియే యద్యన్తరాలే తు వ్రతభఙ్గో న మే భవేత్ ॥4॥

భక్తుడు మొదట ఈ విధంగా ప్రార్థన చేయాలి. 'ఓ విష్ణుభగవానుడా! 'ఉత్థాన ద్వాదశి' వరకు నేను ఆహారమేమియు తీసికోకుండా ఈ రోజునుండి ముప్పదిరోజుల పాటు నిన్ను పూజిస్తాను.' ఇది కార్తీకమాసంలో చేస్తారు. వ్రతమునకు ఎటువంటి ఆటంకం, విఘ్నం కలుగకుండా వుండుగాక! అశ్వినీ కార్తీకమున ద్వాదశి దినములందు నేను అనుకోకుండా మరణిస్తే నాకు ఎటువంటి పాపము అంటకుండుగాక!

హరిం యజే త్రిషవణస్నాయీ గంధాదిభిర్వ్రతీ ।
గాత్రాభ్యఙ్గం గంధలేపం దేవతాయతనే త్యజేత్ ॥5॥

ద్వాదశ్యామథ సంపూజ్య ప్రదద్యాద్ ద్విజభోజనమ్ ।
తతశ్చ పారణం కుర్యాద్ధరేర్మాసోపవాసకృత్ ॥6॥

దుగ్ధాదిప్రాశనం కుర్యాద్ వ్రతస్థో మూర్ఛితోఽన్తరా ।
దుగ్ధాద్యైర్న వ్రతం నశ్యేద్భుక్తిముక్తిమవాప్నుయాత్ ॥7॥

సువాసనలు వెదజల్లే ద్రవ్యములతో భక్తుడు మూడుపూటల స్నానమాచరించి, హరిని పూజించాలి. గుడి ఆవరణలో అతడు పరిమళమయిన ద్రవ్యములను తన శరీరమునకు పూసికొని, ప్రవేశించరాదు. తలంటు పోసుకొని ప్రవేశించరాదు. ఉపవాసమున్న భక్తుడు ద్వాదశినాడు పూజచేసి, బ్రాహ్మణులకు భోజనము పెట్టి, అపుడు తాను తినాలి (పారణ). ఈ వ్రతం చేసే సమయమున అతడు స్పృహ తప్పితే పాలు త్రాగవచ్చును. పాలు త్రాగినా వ్రతభంగం కాదు. లౌకిక ఆహ్లాదమును, మోక్షమును పొందుతాడు.

ఇతి శ్రీగారుడే మహాపురాణే పూర్వఖండే ప్రథమాంశాఖ్యే ఆచారకాండే మాసోపవాసవ్రతం నామ ద్వావింశత్యధికశతతమోఽధ్యాయః ॥122॥

శ్రీగరుడమహాపురాణం పూర్వఖండం ప్రథమాంశం అనబడే ఆచారకాండయందు ఒక నెల ఉపవాసం చేసేవ్రతం అనే పేరుగల నూట ఇరవై రెండవ అధ్యాయం సమాప్తం.

త్రయోవింశత్యధికశతతమోఽధ్యాయః – నూట ఇరవైమూడవ అధ్యాయం

భీష్మపంచకాదివ్రతమ్ – భీష్మపంచకవ్రతం

బ్రహ్మోవాచ – బ్రహ్మ చెప్పాడు.

వ్రతాని కార్తికే వక్ష్యే స్నాత్వా విష్ణుం ప్రపూజయేత్ ।
ఏకభుక్తేన నక్తేన మాసం వా యాచితేన వా ॥1॥

నేను కార్తీకమాసమునందలి వ్రతములను తెలుపుతాను. స్నానానంతరం భక్తుడు విష్ణువును పూజించాలి. అతడు ఒకపూట రాత్రిళ్ళు మాత్రం భోజనం చేయాలి. లేదా ముష్టి ఎత్తుకొని నెల అంతా గడుపవచ్చు.

దుగ్ధశాకఫలాద్యైర్వా ఉపవాసేన వా పునః ।
సర్వపాపవినిర్ముక్తః ప్రాప్తకామో హరిం వ్రజేత్ ॥2॥

భక్తుడు పూర్తిగా ఉపవాసముండవచ్చు. లేదా పాలు, కూరలు, పండ్లు తిని వుండవచ్చును. పాపముల నుండి విముక్తిని పొంది, అతడు తన కోర్కెలన్నిటిని తీర్చుకుంటాడు.

సదా హరేర్వ్రతం శ్రేష్ఠం తతః స్యాద్దక్షిణాయనే ।
చాతుర్మాస్యే తతస్తస్మాత్కార్తికే భీష్మపఞ్చకమ్ ॥3॥

హరివ్రతం చాల ప్రశస్తం. దక్షిణాయన పుణ్యకాలమున చేయుట ఇంకా మంచిది. చాతుర్మాస్యమున చేయుట ఇంకనూ శ్రేష్ఠం. కార్తీకమాసమునందు భీష్మపంచకమున ఈ వ్రతమాచరించిన మరీ మంచిది.

తతః శ్రేష్ఠవ్రతం శుక్లస్యైకాదశ్యాం సమాచరేత్ ।
స్నాయాత్త్రికాలం పిత్రాదీన్యవాద్యైరర్చయేద్ధరిమ్ ॥4॥

ఈ శ్రేష్ఠమైన వ్రతమును ఆ కారణంగా శుక్లపక్ష ఏకాదశినాడు చేయాలి. భక్తుడు మూడుసార్లు స్నానం చేయాలి. శ్రీహరికి పితృదేవతలకు బార్లీ గింజలతో అర్చన చేయాలి.

యజేన్మౌనీ ఘృతాద్యైశ్చ పఞ్చగవ్యేన వారిభిః ।
స్నాపయిత్వాఽథ కర్పూరముఖైశ్చైవానులేపయేత్ ॥5॥

పూజచేసేటపుడు భక్తుడు నిశ్శబ్దంగా వుండాలి. విగ్రహంను వెన్నతో (నెయ్యి) స్నానం చేయించాలి. పంచగవ్యం, నీటితోను కూడా స్నానం చేయించి కర్పూరమును పూయాలి.

ఘృతాక్తగుగ్గులైర్ధూపం ద్విజః పఞ్చదినం దహేత్ ।
నైవేద్యం పరమాన్నన్తు జపేదష్టోత్తరం శతమ్ ॥6॥

ఓం నమో వాసుదేవాయ ఘృతవ్రీహితిలాదికమ్ ।
అష్టాక్షరేణ మన్త్రేణ స్వాహాన్తేన తు హోమయేత్ ॥7॥

వ్రతమాచరించే అయిదురోజులు భక్తుడు అగరువత్తులను నేతిలో ముంచిన గుగ్గులమును వెలిగించాలి. తియ్యని పాయసమును నైవేద్యం పెట్టాలి. 'ఓం వాసుదేవ నీకు వందనం' అని నూట ఎనిమిది పర్యాయములు చదువుతూ ఇదే విధంగా ఎనిమిది అక్షరముల మంత్రం 'ఓం నమో నారాయణాయ' అని ఉచ్చరించి స్వాహా పూర్వకంగా నేతితో, బియ్యంతో నువ్వుల గింజలతో హోమం చేయాలి.

ప్రథమేఽహ్ని హరేః పాదౌ యజేత్పద్మైర్ద్వితీయకే ।
బిల్వపత్రైర్జానుదేశం నాభిం గన్ధేన చాపరే ॥8॥

స్కంధౌ బిల్వజవార్భిశ్చ పఞ్చమేఽహ్ని శిరోఽర్చయేత్ ।
మాలత్యా భూమిశాయీ స్యాద్ గోమయం ప్రాశయేత్క్రమాత్ ॥9॥

గోమూత్రం క్షీరదధి చ పఞ్చమే పఞ్చగవ్యకమ్ ।
నక్తం కుర్యాత్పఞ్చదశ్యాం వ్రతీ స్యాద్భుక్తిముక్తిభాక్ ॥10॥

వ్రతమును ప్రారంభించిన మొదటిరోజున హరియొక్క పాదములను పద్మములతో పూజించాలి. రెండవ రోజున ఆ భక్తుడు హరియొక్క మోకాళ్ళను మారేడు దళములతో పూజించాలి. మూడవ రోజున నాభిని పరిమళద్రవ్యములతో పూజించాలి. నాల్గవ రోజున భుజములను మారేడు దళములను నీటిలో ముంచి పూజించాలి. అయిదవ రోజున మాలతీపుష్పములతో శిరస్సును (తలను) పూజించాలి. ఈ అయిదు రోజులు కటికనేలమీదనే నిదురించాలి. పంచగవ్యంలోని అయిదు పదార్థములను ఒక్కొక్క రోజు ఒక్కొక్కటి క్రమముగా తీసుకోవాలి. మొదటిరోజు ఆవుపేడ, రెండవ రోజు గోమూత్రం, మూడవ రోజు ఆవుపాలు, నాలుగవ రోజు ఆవుపెరుగు, అయిదవరోజు ఈ మొత్తం అయిదు పదార్థములను తీసుకోవాలి. పున్నమినాటి రాత్రికి వ్రతం పరిసమాప్తి అవుతుంది. ఈ వ్రతం చేసిన భక్తుడు ఇహలోక సుఖములు పొంది, మోక్షమును పొందుతాడు.

ఏకాదశీవ్రతం నిత్యం తత్కుర్యాత్పక్షయోర్ద్వయోః ।
అఘౌఘనరకం హన్యాత్సర్వదం విష్ణులోకదమ్ ॥11॥

నెలలో రెండుసార్లు ఏకాదశిరోజున ఉపవాసం చేయాలి. అట్లు చేయుట వలన పాపములు నశిస్తాయి. నరకములు దూరమవుతాయి. అంతేగాక విష్ణులోకప్రాప్తియే గాక కోరినవన్ని నెరవేరుతాయి.

ఏకాదశీ ద్వాదశీ చ నిశాన్తే చ త్రయోదశీ ।
నిత్యమేకాదశీ యత్ర తత్ర సన్నిహితో హరిః ॥12॥

దశమ్యేకాదశీ యత్ర తత్రస్థాశ్చాసురాదయః ।
ద్వాదశ్యాం పారణం కుర్యాత్సూతకే మృతకే చరేత్ ॥13॥

మొదటిరోజు శుద్ధ ఏకాదశి, రెండవ రోజు శుద్ధ ద్వాదశి, ద్వాదశినాటి రాత్రి చివర అనగా మూడవ రోజు త్రయోదశి అయితే అట్టి ఏకాదశి తిథియందు శ్రీహరి ఎల్లప్పుడు సన్నిహితుడై ఉంటాడు. దశమి మరియు

ఏకాదశి తిథులు ఒకేరోజు అప్పుడు అచ్చట రాక్షసులు నివాసముంటారు. అట్టిరోజు ఏకాదశి వ్రతమునకు ఉపయుక్తం కాదు, అప్పుడు ఏకాదశినాడు ఉపవాసం ఉండి ద్వాదశినాడు పారణచేయాలి. సూతకమందు (వంశమందు ఎవరైనా పుట్టినా), మృతకమందు (వంశమందు ఎవరైనా చనిపోయినా) ఆ శౌచకాలమందు కూడా ఈ వ్రతమును ఆచరించాలి.

చతుర్దశీ ప్రతిపది పూర్వమిశ్రాముపావసేత్ ।
పౌర్ణమాస్యామమావాస్యాం ప్రతిపన్మిశ్రితాం మునే ॥14॥

ఓ మునీ! పౌర్ణమి అమావాస్యల దశలు చతుర్దశితోను పాడ్యమితోను కలిసినచో ఉపవాసం వుండవచ్చు.

ద్వితీయాం తృతీయామిశ్రాం తృతీయాఞ్చాప్యుపావసేత్ ।
చతుర్థ్యాం సఙ్గతాం నిత్యం చతుర్థీఞ్చానయా యుతామ్ ॥
పఞ్చమీం షష్ఠీసంయుక్తాం షష్ఠ్యాయుక్తాం చ పఞ్చమీమ్ ॥15॥

తదియతో కూడుకొన్న విదియ, చవితితో కూడుకొన్న తదియ, ఈ తిథులలో ఉపవాసముండవలెను. షష్ఠితో కూడుకొన్న పంచమి, షష్ఠితో కూడుకొనని పంచమి ఈ రోజులందు ఉపవాసముండవలెను.

ఇతి శ్రీగారుడే మహాపురాణే పూర్వఖండే ప్రథమాంశాఖ్యే ఆచారకాండే భీష్మపంచకాదివ్రతం నామ త్రయోవింశత్యధికశతతమోఽధ్యాయః ॥123॥

శ్రీగరుడమహాపురాణం పూర్వఖండం ప్రథమాంశం అనబడే ఆచారకాండయందు భీష్మపంచకవ్రతం అనే పేరుగల నూట ఇరువైమూడవ అధ్యాయం సమాప్తం.

చతుర్వింశత్యధికశతతమోऽధ్యాయః – నూట ఇరవైనాల్గవ అధ్యాయం

శివరాత్రివ్రతమ్ – శివరాత్రివ్రతం

బ్రహ్మోవాచ – బ్రహ్మ చెప్పాడు.

> **శివరాత్రివ్రతం వక్ష్యే కథాఞ్చ సర్వకామదమ్ ।**
> **యథా చ గౌరీ భూతేశం పృచ్ఛతి స్మ పరం వ్రతమ్ ॥1॥**

నేను ఇపుడు శివరాత్రివ్రతమును తెలిపెదను. గౌరీదేవి పరమేశ్వరుని అడుగగా శివుడు పార్వతీదేవికి తెలిపిన ఈ వ్రతకథను తెలిపెదను.

ఈశ్వర ఉవాచ – ఈశ్వరుడు చెప్పాడు

> **మాఘఫాల్గునయోర్మధ్యే కృష్ణా యా తు చతుర్దశీ ।**
> **తస్యాం జాగరణాద్రుద్రః పూజితో భుక్తిముక్తిదః ॥2॥**

ఈ వ్రతము కృష్ణపక్షమునందు చతుర్దసి తిథియందు మాఘ ఫాల్గుణ మాసముల మధ్యలో చేయవలెను. భక్తుడు రాత్రంతా జాగారం (మేల్కొనుట) చేయవలెను. మరియు రుద్రుని పూజించాలి. అలాచేస్తే ఈ లోకంలో సుఖములు తరువాత మోక్షం లభిస్తాయి.

> **కామయుక్తో హరిః పూజ్యో ద్వాదశ్యామివ కేశవః ।**
> **ఉపోషితైః పూజితః సన్నరకాత్తారయేత్తథా ॥3॥**

కేశవుని పూజించినట్లు శివుని కూడా మన్మథ సమేతంగా ఈశ్వరుని ద్వాదశీ పర్వదినములలో పూజించాలి. ఉపవాసం చేసిన తరువాత ప్రభువును పూజిస్తే ఆయన మనలను నరకం నుండి దాటిస్తాడు.

> **నిషాదశ్చాఋ్బుదే రాజా పాపీ సున్దరసేనకః ।**
> **స కుక్కురైః సమాయుక్తో మృగాన్ హన్తుం వనం గతః ॥4॥**

సుందరసేనకుడు నిషద దేశమునకు చెందిన రాజు. ఒకానొకప్పుడు పాపి వేటాడుటకు తన కుక్కలతో అడవికి వెళ్ళాడు.

> **మృగాదికమసంప్రాప్య క్షుత్పిపాసార్దితో గిరౌ ।**
> **రాత్రౌ తడాగతీరేషు నికుఞ్జే జాగ్రదాస్థితః ॥5॥**

వేటకు మృగములు దొరకలేదు. ఆకలి దప్పికలతో ఆ రాజు విసిగిపోయాడు. ఆయన ఒక పొదరింటిలో విశ్రాంతి తీసికొన్నాడు. ఆ పొదరిల్లు ఒక పర్వతం మీద కొలను ఒడ్డున వున్నది. రెప్పపాటు కాలం కూడా అతనికి అక్కడ నిద్ర పట్టలేదు. రాత్రంతా మేల్కొనే ఉన్నాడు.

తత్రాస్తి లిఙ్గం సంరక్షఞ్ఛరీరఞ్చాక్షిపత్తితః ।
పర్ణాని చాపతన్మూర్ధ్ని లిఙ్గస్యైవ న జానతః ॥6॥

ఆ రాజు తనను తాను చెట్టు నుండి పడకుండా రక్షించుకొనే ప్రయత్నంలో ఆ చెట్టు ఆకులను కొన్నింటిని చెట్టు క్రిందవున్న శివలింగం పై పడునట్లు చేసాడు. కాని ఈ విషయమును గమనించలేదు.

తేన ధూలినిరోధాయ క్షిప్తం నీరఞ్చ లిఙ్గకే ।
శరః ప్రమాదేనైకస్తు ప్రచ్యుతః కరపల్లవాత్ ॥7॥

జానుభ్యామవనీం గత్వా లిఙ్గం స్పృష్ట్వా గృహీతవాన్ ।
ఏవం స్నానం స్పర్శనం చ పూజనం జాగరోఽభవత్ ॥8॥

ఒక బాణం అమ్ములపొదినుండి జారిపడినది. అతడు దానిని తిరిగి తెచ్చుకొనుటకు క్రిందికి దూకాడు. బాణమును వెతుకుటకు అతడు శివలింగం వరకు ప్రాకాడు. శివలింగమును తాకాడు. తన చేతులు కడుగుకొనుటకు కొద్దిపాటి నీటిని తీసుకురాగా. దానిలో కొన్ని చుక్కలు శివలింగం మీద పడినవి. ఈ విధంగా పూజకు సంబంధించిన అన్ని ప్రక్రియలు స్నానం, ఆకులతో పూజచేయుట, సాష్టాంగప్రమాణం చేయుట, లింగమును తాకుట, జాగారం చేయుట అనుకోకుండా జరిగిపోయినవి.

ప్రాతర్గృహాగతో భార్యాదత్తాన్నం భుక్తవాన్ స చ ।
కాలే మృతో యమభటైః పాశైర్బధ్వా తు నీయతే ॥9॥

ఉదయమున ఇంటికి వచ్చిన తరువాత తన భార్య తీసుకొచ్చిన ఆహారమును తిన్నాడు. కొంతసేపటికి అతడు మరణించగా యమభటులు అతనిని పాశములతో లాగుకొని పోయారు.

తదా మమ గణైర్యుద్ధే జిత్వా ముక్తీకృతః స చ ।
కుక్కరేణ సహైవాభూద్ గణో మృత్వార్చ్య గోఽమలః ॥10॥

అప్పుడు నా సేవకులు వారితో యుద్ధం చేసి, జయించి, అతనిని విడిపించి, ఆ రోజు విశ్వాసం గల తన కుక్కలతో సహా పవిత్రుడయి ఆ రాజు నాయొక్క గణములలో ఒకడుగా అయ్యాడు.

ఏవమజ్ఞానతః పుణ్యం జ్ఞానాత్పుణ్యమథాక్షయమ్ ।
త్రయోదశ్యాం శివం పూజ్య కుర్యాత్తు నియమం వ్రతీ ॥11॥

ఈ విధంగా అతనికి తెలియకుండానే అతనికి పూజాఫలం లభించినది. బాగుగా తెలిసికొని పూజ చేయువానికి శాశ్వతమైన ఫలితం దక్కుతుంది. భక్తుడు మొట్టమొదట పదమూడవ రోజున శివుని ఈ విధంగా ప్రార్థించాలి.

ప్రాతర్దేవ చతుర్దశ్యాం జాగరిష్యామ్యహం నిశి ।
పూజాం దానం తపో హోమం కరిష్యామ్యాత్మశక్తితః ॥12॥

చతుర్దశ్యాం నిరాహారో భూత్వా శమ్భో పరేఽహని ।
భోక్ష్యేఽహం భుక్తిముక్త్యర్థం శరణం మే భవేశ్వర ॥13॥

ఓ స్వామీ! నేను చతుర్దశి రాత్రి జాగారం చేస్తాను. (మేల్కొని వుంటాను). నా శక్తివంచన లేకుండా పూజ, దానధర్మములు, తపస్సు మరియు హోమం చేస్తాను. ఓ సాంబుడా! చతుర్దశినాడు పూర్తిగా ఉపవాసము వుండి మరునాడు భోజనం చేస్తాను. ఓ ప్రభువా! నీవే నాకు శరణు. నాకు లౌకికమయిన సుఖములను తదుపరి మోక్షమును ప్రసాదించు.

పఞ్చగవ్యామృతైః స్నాప్య అన్తకాలే గురుం శ్రితః ।
ఓం నమో నమః శివాయ గంధాద్యైః పూజయేద్ధరమ్ ॥14॥

పూజ పూర్తి అయిన తరువాత శివలింగమును పంచగవ్యములతోను, నీటితోను అభిషేకం చేసి (స్నానం) భక్తుడు తనయొక్క గురువును సమీపించి, ఈశ్వరుని మరల 'ఓం నమో నమః శివాయ' అను మంత్రంతో పూజను చేసి, సుగంధద్రవ్యములు మొదలగువానిని సమర్పించాలి.

తిలతణ్డులవ్రీహీంశ్చ జుహుయాత్సఘృతం చరుమ్ ।
హుత్వా పూర్ణాహుతిం దత్వా శృణుయాద్ గీతసంకథామ్ ॥15॥

తదుపరి భక్తుడు నువ్వులతోను, బియ్యం మరియు ఇతర ధాన్యములతోను, నేతితోను, హోమం చేయాలి. పూర్ణాహుతి అయిన పిమ్మట భజన, పాటలు మరియు ఆధ్యాత్మిక కథలను, ప్రసంగములను వినాలి.

అర్ధరాత్రే త్రియామే చ చతుర్థే చ పునర్యజేత్ ।
మూలమన్త్రం తథా జప్త్వా ప్రభాతే తు సమాపయేత్ ॥16॥

అర్ధరాత్రి మూడవ యామమునందు, నాల్గవ యామమునందు మరల పూజలు చేయాలి. ముగింపు కార్యక్రమమున ఉదయమున మూలమన్త్రమును జపిస్తూ చేయాలి

అవిఘ్నేన వ్రతం దేవ త్వత్ప్రసాదాన్మయార్చితమ్ ।
క్షమస్వ జగతాం నాథ త్రైలోక్యాధిపతే హర ॥17॥

యన్మయాద్య కృతం పుణ్యం యద్రుద్రస్య నివేదితమ్ ।
త్వత్ప్రసాదాన్మయా దేవ వ్రతమద్య సమాపితమ్ ॥18॥

ప్రసన్నో భవ మే శ్రీమన్ గృహం ప్రతి చ గమ్యతామ్ ।
త్వదాలోకనమాత్రేణ పవిత్రోఽస్మి న సంశయః ॥
భోజయేద్ధ్యాననిష్ఠాంశ్చ వస్త్రఛత్రాదికం దదేత్ ॥19॥

ఓ స్వామీ! ఎటువంటి ఆటంకములు లేకుండా నీ దయవలన నేను ఈ వ్రతములను పూర్తి చేశాను. ఓ జగన్నాథా! (త్రిలోకములకు ప్రభువా) నన్ను క్షమించుము. ఓ ముల్లోకాధిపతీ! ఓ హరా! ఈ రోజు నేను చేసిన

పుణ్యం నేను రుద్రునికి నివేదించినది నీ దయవల్లనే లభించినది. ఓ స్వామీ! నీ దయవలన వ్రతం పూర్తి అయినది. ఓ స్వామీ నా పై కరుణచూపు. నా ఈ శ్రీమాన్ గృహమునకు విచ్చేయుము. నేను నీ కరుణాకటాక్షవీక్షణం వలన (చల్లని చూపు వలన) పవిత్రుడను అయితిని. అని పలుకుతూ ధ్యానమునందు నిష్ఠకలిగిన బ్రాహ్మణులకు భోజనం పెట్టి బట్టలు, గొడుగు మొదలగువాటిని ఇయ్యాలి.

దేవాదిదేవ భూతేశ లోకానుగ్రహకారక ।
యన్మయా శ్రద్ధయా దత్తం ప్రీయతాం తేన మే ప్రభుః ॥20॥

ఇతి సమాప్య చ వ్రతీ కుర్యాద్ ద్వాదశవార్షికమ్ ।
కీర్తిశ్రీపుత్రరాజ్యాది ప్రాప్య శైవం పురం వ్రజేత్ ॥21॥

'దేవుళ్ళందరికి ప్రభువా! సమస్త జీవరాశులకు ప్రభువా! లోకములను కటాక్షించువాడా! నేను నమ్మకంతో ఇచ్చిన నైవేద్యమును నీవు సంతోషంగా (ప్రీతిగా) గ్రహించావు. అని ఆ భక్తుడు చివరి కార్యక్రమములను ముగించాలి. ఈ విధంగా ఆ భక్తుడు పన్నెండు సంవత్సరములు చేసినచో అతడు కీర్తిని, సంపదలను, సంతానమును, రాజ్యమును మరియు శివసాన్నిధ్యమును పొందుతాడు.

ద్వాదశేష్వపి మాసేషు ప్రకుర్యాదిహ జాగరమ్ ।
వ్రతీ ద్వాదశ సంభోజ్య దీపదః స్వర్గమాప్నుయాత్ ॥22॥

జాగారం (రాత్రి పూర్తిగా మేల్కొనుట) చేయుట పన్నెండు మంది బ్రాహ్మణులకు భోజనం పెట్టి, కానుకగా పన్నెండు దీపములు ఇచ్చుట వలన అతడు స్వర్గమును పొందుతాడు.

ఇతి శ్రీగారుడే మహాపురాణే పూర్వఖండే ప్రథమాంశాఖ్యే ఆచారకాండే శివరాత్రివ్రతం నామ చతుర్వింశదృధికశతతమోఽధ్యాయః ॥124॥

శ్రీగరుడమహాపురాణం పూర్వఖండం ప్రథమాంశం అనబడే ఆచారకాండయందు శివరాత్రివ్రతం అనే పేరుగల నూట ఇరవైనాల్గవ అధ్యాయం సమాప్తం.

పఞ్చవింశత్యధికశతతమోఽధ్యాయః – నూట ఇరవైఐదవ అధ్యాయం

ఏకాదశీమాహాత్మ్యమ్ – ఏకాదశీమాహాత్మ్యం

పితామహ ఉవాచ – పితామహుడు చెప్పాడు.

మాంధాతా చక్రవర్త్యాసీదుపోష్యైకాదశీం నృపః ।
ఏకాదశ్యాం న భుంజీత పక్షయోరుభయోరపి ॥1॥

మాంధాత ఏకాదశి రోజు ఉపవాసం చేసి చక్రవర్తి అయ్యాడు. రెండు పక్షములందు ఏకాదశి రోజు ఎవరూ ఏమియూ తినరాదు.

దశమ్యేకాదశీమిశ్రా గాంధార్యా సముపోషితా ।
తస్యాః పుత్రశతం నష్టం తస్మాత్తాం పరివర్జయేత్ ॥2॥

గాంధారి దశమి ఏకాదశుల దశలు కలిసిన సమయమున ఉపవాసమున్నది. అందుచే ఆమె నూరుగురు పుత్రులు నశించారు. కనుక అటువంటి రోజులలో ఉపవాసం చేయరాదు.

దశమ్యేకాదశీ యత్ర తత్ర సన్నిహితో హరిః ।
బహువాక్యవిరోధేన సన్దేహో జాయతే యదా ॥3॥

ద్వాదశీ తు తదా గ్రాహ్యా త్రయోదశ్యాన్తు పారణమ్ ।
ఏకాదశీ కలాపి స్యాదుపోష్యా ద్వాదశీ తథా ॥4॥

దశమి ఏకాదశి తిథులు కలిసి వచ్చినప్పుడు అట్టి ఏకాదశియందు శ్రీహరి వుంటాడు. దశమి, ఏకాదశుల కలయికలో సందేహం కలిగితే ఉపవాసం ఏకాదశీ ద్వాదశీ కళలు కలసినపుడు వుండవచ్చు. త్రయోదశి యందు 'పారణ' చేయవచ్చు.

ఏకాదశీ ద్వాదశీ చ విశేషేణ త్రయోదశీ ।
త్రిమిశ్రా సా తిథిః గ్రాహ్యా సర్వ పాపహరా శుభా ॥5॥

ఏకాదశీ, ద్వాదశీ, త్రయోదశీ కళలు కలస్తే అది అత్యంత శుభకరమైన సమయం.

ఏకాదశీముపోష్యైవ ద్వాదశీమథవా ద్విజ ।
త్రిమిశ్రాం చైవ కుర్వీత న దశమ్యా యుతాం క్వచిత్ ॥6॥

ఓ బ్రాహ్మణుడా! పూర్తిగా ఏకాదశి వున్నప్పుడు, ఏకాదశి, ద్వాదశి కలిసి వున్నప్పుడు, మూడు కలసి వున్నప్పుడు ఉపవాసం వుండవచ్చు. కాని దశమి ఏకాదశీ కలిసిన రోజున ఉపవాసం పనికిరాదు.

రాత్రౌ జాగరణం కుర్వన్పురాణశ్రవణం నృపః ।
గదాధరం పూజయంశ్చ ఉపోష్యైకాదశీద్వయమ్ ॥7॥

రుక్మాంగదుడు అను రాజు రెండుసార్లు ఏకాదశీవ్రతం చేసి ఉపవాసం వున్నాడు. అతడు రాత్రిళ్ళు జాగారం చేసి (మేల్కొని) పురాణములు వింటూ గదాధరుని పూజించాడు. చివరికి అతడు మోక్షం పొందాడు. ఇతరులు కూడా ఏకాదశీవ్రతమును ఆచరించి మోక్షం పొందారు.

ఇతి శ్రీగారుడే మహాపురాణే పూర్వఖండే ప్రథమాంశాఖ్యే ఆచారకాండే ఏకాదశీమాహాత్మ్యం నామ పఞ్చవింశత్యధికశతతమోఽధ్యాయః ॥125॥

శ్రీగరుడమహాపురాణం పూర్వఖండం ప్రథమాంశం అనబడే ఆచారకాండయందు ఏకాదశీమాహాత్మ్యమనే పేరుగల నూటఇరవైఐదవ అధ్యాయం సమాప్తం.

షడ్వింశత్యధికశతతమోఽధ్యాయః – నూట ఇరవైఆరవ అధ్యాయం

పూజావిధానమ్ – పూజావిధానం

బ్రహ్మోవాచ – బ్రహ్మ చెప్పాడు.

యేనార్చనేన వై లోకో జగామ పరమాం గతిమ్ ।
తమర్చనం ప్రవక్ష్యామి భుక్తిముక్తికరం పరమ్ ॥1॥

ఏ విధంగా పూజిస్తే జనులు మోక్షమును పొందుతారో, ఆ విధానమును తెలుపుతాను. ఆ పూజలు చేయుటవలన ప్రాపంచిక సుఖములు, మోక్షం లభిస్తాయి.

సామాన్యమణ్డలం న్యస్య ధాతారం ద్వారదేశతః ।
విధాతారం తథా గఙ్గాం యమునాఞ్చ మహానదీమ్ ॥2॥

దైవపరమైన అర్థంతో కూడిన మండలాకారమును గీసి ప్రవేశద్వారం వద్ద బ్రహ్మను వుంచాలి. అదేవిధంగా మన్మథుడు, గంగ, యమున మొదలగు మహానదులను ఇతర ద్వారముల దగ్గర వుంచాలి.

ద్వారశ్రియం చ దణ్డంచ ప్రచణ్డం వాస్తుపూరుషమ్ ।
మధ్యే చాధారశక్తిఞ్చ కూర్మఞ్చానన్తమర్చయేత్ ॥3॥

ఇతర ద్వారముల యందు ద్వారశ్రీ, దణ్డ, ప్రచణ్డ వాస్తుపురుషులను వుంచాలి. మధ్యభాగమున ఆధారశక్తిని, కూర్మావతారమును, అనంతుని పూజించాలి.

భూమిం ధర్మం తథా జ్ఞానం వైరాగ్యైశ్వర్యమేవ చ ।
అధర్మాదీంశ్చ చతురః కన్దనాలఞ్చ పఙ్కజమ్ ॥4॥

కర్ణికాం కేసరం సత్త్వం రాజసన్తామసం గుణమ్ ।
సూర్యాదిమణ్డలాన్యేవ విమలాద్యాశ్చ శక్తయః ॥5॥

దుర్గాం గణం సరస్వతీం క్షేత్రపాలఞ్చ కోణకే ।
ఆసనం మూర్తిమభ్యర్చ్య వాసుదేవం బలం స్మరమ్ ॥6॥

మండపంయొక్క మూలలందు పృథివి, ధర్మం, జ్ఞానం, వైరాగ్యం, ఐశ్వర్యం, అధర్మం, అజ్ఞానం, అవైరాగ్యం, అనైశ్వర్యం తామరతూడుయొక్క లోపలి కాండం, తామరరేకులు, సత్త్వ, రజ, తమస్సులను, సూర్యమండలాదులను, విమల మొదలగు శక్తులను, దుర్గాదేవి గణములను, సరస్వతీ, క్షేత్రపాలుని పూజించాలి. ముందు వారి స్థానములను పూజించి, తరువాత వాటి విగ్రహములను పూజించాలి. వాసుదేవుని, బలరాముని స్మరించి పూజించాలి.

అనిరుద్ధం మహాత్మానాం నారాయణమథార్చయేత్ ।
హృదయాదీని చాఙ్గాని శంఖాదీన్యాయుధాని చ ॥7॥

శ్రియం పుష్టిం చ గరుడం గురుం పరగురుం యజేత్ ।
ఇన్ద్రాదీన్దిక్ష్వధోనాగమూర్ధ్వం బ్రహ్మాణమర్చయేత్ ॥8॥

అనిరుద్ధుని, మహాత్ముడయిన నారాయణుని పూజించాలి. గుండె మొదలగు అవయవములను, శంఖం మొదలగు ఆయుధములను, శ్రీ, పుష్టి, గరుడ, గురువు, గురువుగారి గురువును పూజించాలి. మూలలయందు ఇంద్రుని, అగ్ని మొదలగువారిని పూజించాలి. క్రిందిభాగమున నాగులను (పాములను) పూజించాలి. పైభాగమున బ్రహ్మను పూజించాలి.

విష్వక్సేనమథైశాన్యాం ప్రోక్తం పూజనమాగమే ।
సకృదభ్యర్చితో దేవో యేనైవం విధిపూర్వకమ్ ॥9॥

న తస్య సమ్భవో భూయః సంసారేఽస్మిన్మహాత్మనః ।
పుణ్డరీకాయ సంపూజ్య బ్రహ్మాణఞ్చ గదాధరమ్ ॥10॥

ఈశాన్యమున విష్వక్సేనుని పూజించాలి. వేదములయందు ఈ పూజను గురించి విస్తారంగా తెలుపబడినది. ఈ విధంగా క్రమం తప్పకుండా శాస్త్రానుసారం పూజచేసే వారికి పునర్జన్మ లేదు (ఈ లోకమున మరల పుట్టడు). పుండరీకుని, బ్రహ్మను మరియు గదాధరుని కూడా పూజించుట అవసరం.

ఇతి శ్రీగారుడే మహాపురాణే పూర్వఖండే ప్రథమాంశాఖ్యే ఆచారకాండే పూజావిధానం నామ షడ్వింశత్యధికశతతమోఽధ్యాయః ॥126॥

శ్రీగరుడమహాపురాణం పూర్వఖండం ప్రథమాంశం అనబడే ఆచారకాండయందు పూజావిధానమనే పేరుగల నూట ఇరవైఆరవ అధ్యాయం సమాప్తం.

సప్తవింశత్యధికశతతమోఽధ్యాయః - నూట ఇరవైఏడవ అధ్యాయం

ఏకాదశీమాహాత్మ్యమ్ - ఏకాదశీమాహాత్మ్యం

బ్రహ్మోవాచ - బ్రహ్మపలికెను.

మాఘమాసే శుక్లపక్షే సూర్యర్క్షేణ యుతా పురా ।
ఏకాదశీ తథా చైకా భీమేన సముపోషితా ॥1॥

మాఘమాసం శుక్లపక్షమున ఏకాదశీనాడు ఒకనాడు భీముడు ఉపవాసం చేశాడు. అప్పుడు హస్తానక్షత్రం కూడా వున్నది.

ఆశ్చర్యస్తు వ్రతం కృత్వా పితౄణామనృణోఽభవత్ ।
భీమద్వాదశీ విఖ్యాతా ప్రాణినాం పుణ్యవర్ధినీ ॥2॥

ఆశ్చర్యకరమైన అద్భుతమైన ఈ వ్రతమును ఆచరించిన పిదప ఆయన పితృదేవతల నుండి ఋణ విముక్తిని పొందాడు. భీమద్వాదశి అప్పటినుండి ప్రఖ్యాతిచెంది, జీవులయొక్క పుణ్యమును వృద్ధి చేయుచున్నది.

నక్షత్రేణ వినాప్యేషా బ్రహ్మహత్యాది నాశయేత్ ।
వినిహన్తి మహాపాపం కున్నృపో విషయం యథా ॥3॥

హస్తానక్షత్రంతో యోగం లేకపోయినను ఏకాదశీనాడు ఉపవాసం చేయుట చాల శక్తిమంతమైనది. అది బ్రహ్మహత్యాపాతకమును కూడా నశింపచేస్తుంది. ఒక మూర్ఖుడైన రాజు తన స్వంతరాజ్యమునే ధ్వంసం చేసికొన్నట్లు ఈ ఉపవాసం వలన మహాపాపములు కూడా తొలగిపోతాయి.

కుపుత్రస్తు కులం యద్వత్కుభార్యా చ పతిం యథా ।
అధర్మశ్చ యథా ధర్మః కుమన్త్రీ చ యథా నృపమ్ ॥4॥

అజ్ఞానేన యథా జ్ఞానం శౌచతాశౌచతాం యథా ।
అశ్రద్ధయా యథా శ్రాద్ధం సత్యఞ్చైవానృతైర్యథా ॥5॥

హిమం యథోష్ణమాహన్యాదనర్థం చార్థసఞ్చయః ।
యథా ప్రకీర్తనాద్దానం తపో వై విస్మయాద్యథా ॥6॥

అశిక్షయా యథా పుత్రో గావో దూరగతైర్యథా ।
క్రోధేన చ యథా శాన్తిర్యథా విత్తమవర్ధనాత్ ॥7॥

జ్ఞానేనైవ యథావిద్యా నిష్కామేన యథా ఫలమ్ ।
తథైవ పాపనాశాయ ప్రోక్తేయం ద్వాదశీ శుభా ॥8॥

చెడ్డకుమారుడు కుటుంబమును నాశనం చేస్తాడు. చెడ్డ భార్య భర్తను నాశనం చేస్తుంది. అధర్మం ధర్మమును నాశనం చేయును. చెడ్డ మంత్రి రాజును నాశనము చేయును. అజ్ఞానం జ్ఞానమును నశింపజేస్తుంది. పవిత్రత

అపవిత్రమును పోగొట్టుతుంది. నమ్మకం లేకపోవుట శ్రాద్ధమును నశింపజేస్తుంది. అసత్యం సత్యమును నశింపచేయును. చల్లదనమును వేడిమి నాశనం చేయును. అనారోగ్యము ప్రోగుచేసిన సంపదలను నశింపచేయును. డాంబికంగా మాట్లాడుట వలన దానగుణం నశిస్తుంది. పొగరుబోతుతనం తపోనిష్ఠను నశింపజేస్తుంది. చదువు లేకపోవుట వలన పిల్లవాడు నశిస్తాడు. దూరంగా పోవుట వలన ఆవులమంద నశిస్తుంది. కోపం మనశ్శాంతిని పోగొట్టుతుంది. వనరులను వృద్ధిచేయకపోవుటవలన సంపదలు పోతాయి. అజ్ఞానము విజ్ఞానమును పోగొట్టుతుంది. కోరిక లేకపోవుట, ఫలితమును పోగొట్టుతుంది. సమస్తపాపములు పోగొట్టుకొనుటకు ఈ మంగళప్రదమైన ద్వాదశీవ్రతం చెప్పబడినది.

బ్రహ్మహత్యా సురాపానం స్తేయం గుర్వఙ్గనాగమః ।
యుగపదుపజానాతి న నిహన్తి త్రిపుష్కరమ్ ॥9॥

న చాపి నైమిషం క్షేత్రం కురుక్షేత్రం ప్రభాసకమ్ ।
కాలిన్దీ యమునా గఙ్గా న చైవ న సరస్వతీ ॥10॥

న చైవ సర్వతీర్థాని ఏకాదశ్యాః సమో న హి ।
న దానం న జపో హోమో న చాన్యం సుకృతం క్వచిత్ ॥11॥

బ్రహ్మహత్య, కల్లుత్రాగుట, బంగారం దొంగలించుట, గురువుగారి భార్యతో అక్రమసంబంధం, ఈ మహాపాపములు ఎవరియందైనను ఒక్కసారే ఉద్భవిస్తే అట్టి పాపములను త్రిపుష్కర తీర్థములు కూడా నశింపచేయజాలవు. కాని ఈ ద్వాదశీ వ్రతం మాత్రం ఆ పాపములను నశింపచేయును. నైమిశారణ్యముగాని, కురుక్షేత్రము గాని, ప్రభాస, కాళింది, యమున, గంగ, సరస్వతి ఏ ఇతర పవిత్రమైన నదులు కాని, ఈ ఏకాదశితో సమానం కావు.

ఏకతః పృథివీదానమేకతో హరివాసరః ।
తతో ప్యేకా మహాపుణ్యా ఇయమేకాదశీ వరా ॥12॥

త్రాసు యొక్క ఒక పళ్ళెంలో భూమండలమంతటిని దానమిస్తే వచ్చే ఫలితమును, రెండవ పళ్ళెంలో ఈ వ్రతఫలమును వుంచిన, ఈ వ్రతఫలితమే గొప్పదిగా వుంటుంది.

అస్మిన్వరాహపురుషం కృత్వా దేవన్తు హాటకమ్ ।
ఘటోపరి నవే పాత్రే కృత్వా వై తామ్రభాజనే ॥13॥

సర్వబీజభృతోవిప్రాః సితవస్త్రావగుణ్ఠితే ।
సహిరణ్యప్రదీపాద్యైః కృత్వా పూజాం ప్రయత్నతః ॥14॥

ఒక రాగి చెంబునందు బంగారంతో తయారుచేసిన వరాహ అవతారమును, దానిపై వేరొక పాత్రను వుంచాలి. అందులో అన్ని రకములయిన ధాన్యపుగింజలను వుంచి తెల్లనిగుడ్డను కప్పాలి. యథావిధిగా బంగారపుదీపమును దానం చేస్తూ పూజ చేయాలి.

వరాహాయ నమః పాదౌ క్రోడాకృతి నమః కటిమ్ ।
నాభిం గంభీరఘోషాయ ఉరః శ్రీవత్సధారిణే ॥15॥

బాహుం సహస్రశిరసే గ్రీవాం సర్వేశ్వరాయ చ ।
ముఖం సర్వాత్మనే పూజ్యం లలాటం ప్రభవాయ చ ॥16॥

కేశాః శతమయూఖాయ పూజ్యా దేవస్య చక్రిణః ।
విధినా పూజయిత్వా తు కృత్వా జాగరణం నిశి ॥17॥

నిర్దేశించిన ప్రకారం ఆయా అవయవములను ఆయా మన్త్రములతో శ్రద్ధగా పూజించాలి. "వరాహాయ నమః" పాదములను పూజించాలి. "క్రోడాకృతియే నమః" పిరుదులను పూజించవలెను. "గంభీరఘోషాయ నమః", నాభిని పూజించాలి. "సహస్రశిరసే నమః" భుజములను పూజించాలి. "సర్వేశ్వరాయ నమః" మెడను పూజించాలి. "సర్వాత్మనే నమః" ముఖమును పూజించాలి. "ప్రభవాయ నమః" నుదుటిని పూజించాలి. "శతమయూఖాయ నమః" జుట్టును పూజించాలి. యథావిధిగా పూజించిన తరువాత భక్తుడు రాత్రి అంతయు జాగారం చేయాలి. (మేల్కొని వుండాలి).

శ్రుత్వా పురాణం దేవస్య మాహాత్మ్య ప్రతిపాదకమ్ ।
ప్రాతర్విప్రాయ దత్త్వా చ యాచకాయ శుభాయ తత్ ॥18॥

భగవంతుని గొప్పతనమును తెలుపు పురాణములను వినాలి. మంచిస్వభావం కలిగిన బ్రాహ్మణులకు. యాచకులకు ఉదయమున కానుకలు ఇయ్యాలి.

కనకక్రోడసహితం సన్నివేద్య పరిచ్ఛదమ్ ।
పశ్చాత్తు పారణం కుర్యాన్నాతితృప్తః సకృద్వ్రతః ॥19॥

బ్రాహ్మణులకు బంగారు అంచు గల పంచలను అనగా జరీపంచలను ఇవ్వాలి. వ్రతం పరిసమాప్తి అయిన గాని భోజనం చేయరాదు. పూర్తిగా సంతృప్తి పొందిన తరువాత భోజనం చేయాలి.

ఏవం కృత్వా నరో విద్యాన్న భూయః స్తనపో భవేత్ ।
ఉపోష్యైకాదశీం పుణ్యాం ముచ్యతే వై ఋణత్రయాత్ ।
మనోఽభిలషితావాప్తిః కృత్వా సర్వవ్రతాదికమ్ ॥20॥

భక్తుడు ఈ వ్రతమును ఒకసారి చేసిన మరల పుట్టడు. తల్లిపాలు త్రాగుటకు అతనికి జన్మ వుండదు. ఏకాదశి పర్వదినములందు ఉపవాసముండు భక్తుడు మూడు ఋణముల నుండి విముక్తి పొందుతాడు. ఈ వ్రతం వలన అతడు కోరినవన్నియు పొందుతాడు.

ఇతి శ్రీగారుడే మహాపురాణే పూర్వఖండే ప్రథమాంశాఖ్యే ఆచారకాండే ఏకాదశీమాహాత్మ్యం నామ సప్తవింశత్యధికశతతమోఽధ్యాయః ॥127॥

శ్రీగరుడమహాపురాణం పూర్వఖండం ప్రథమాంశం అనబడే ఆచారకాండయందు ఏకాదశీమాహాత్మ్యం అనే పేరుగల నూట ఇరవైఏడవ అధ్యాయం సమాప్తం.

అష్టావింశత్యధికశతతమోఽధ్యాయః - నూట ఇరవైఎనిమిదవ అధ్యాయం

వ్రతపరిభాషా - వ్రతపరిభాష

బ్రహ్మోవాచ - బ్రహ్మ చెప్పాడు.

వ్రతాని వ్యాస వక్ష్యామి యైస్తుష్టః సర్వదో హరిః ।
శాస్త్రోదితో హి నియమో వ్రతం తచ్చ తపో మతమ్ ॥1॥

ఓ వ్యాసా! అన్ని వ్రతములను చేయు నియమాలను, పద్ధతులను నేను తెలుపుతాను. అవి చేయుటవలన శ్రీహరి సంతోషించి మనకు అన్నీ ఇస్తాడు. పవిత్రగ్రంథములలో తెలుపబడిన నియమములను అనుసరించి వ్రతములను చేయాలి. వ్రతం ఒక తపస్సు యొక్క ప్రతిరూపం.

నియమాస్తు విశేషాః స్యుః వ్రతాబ్దస్య యమాదయః ।
నిత్యం త్రిషవణం స్నాయాదధఃశాయీ జితేన్ద్రియః ॥2॥

అంతర్నియమములు, బాహ్య నియమములు ఈ రెండింటిని సమానంగా పాటించాలి. భక్తులు మూడుసార్లు ప్రతిదినం స్నానం చేసి, కటిక (వట్టి) నేల మీద పడుకోవాలి. అతనికి తనయొక్క ఇంద్రియములపై పూర్తి నిగ్రహం వుండాలి.

స్త్రీ శూద్రపతితానాం తు వర్జయేదభిభాషణమ్ ।
పవిత్రాణి చ పఞ్చైవ జుహుయాచ్చైవ శక్తితః ॥3॥

అతడు స్త్రీలతోను, శూద్రులతోను, నీచులతోను ముచ్చట్లు పెట్టరాదు. అయిదు పవిత్రమైన ద్రవ్యములతో అగ్నిలో తన ఆర్థికస్థితిగతులకు తగినట్లు హోమం చేయాలి.

కృచ్ఛ్రాణ్యేతాని సర్వాణి చరేత్సుకృతవాన్నరః ।
కేశానాం రక్షణార్థన్తు ద్విగుణం వ్రతమాచరేత్ ॥4॥

కేవలం పుణ్యమునకు భక్తుడు కృచ్ఛ్రవ్రతమును చేయాలి. జుట్టును పెంచుతూ ఈ వ్రతమును రెండు సార్లు చేయాలి.

కాంస్యం మాషం మసూరఞ్చ చణకం కోరదూషకమ్ ।
శాకం మధు పరాన్నం చ వర్జయేదుపవాసవాన్ ॥5॥

ఈ వ్రతమును ఆచరించేవారు కంచుపాత్రలో నీటిని త్రాగరాదు. ఇతర వ్రతములలో మినుములు, శెనగపప్పు, శెనగలు, ఆళ్ళు అను ధాన్యము, కూరగాయలు మరియు ఇతర ఆహారపదార్థములను ఈ ఉపవాస దినములలో విడిచిపెట్టాలి.

పుష్పాలంకారవస్త్రాణి ధూపగన్ధానులేపనమ్ ।
ఉపవాసేన దుష్యేత్తు దన్తధావనమంజనమ్ ॥6॥

పూలదండలు ధరించుట, ఆభరణములు మరియు, చిత్రవిచిత్రమైన ఆడంబరములతో కూడిన దుస్తులు, అత్తరులు, సువాసనా ద్రవ్యములు పులుముకొనుట (రాసుకొనుట), పళ్ళు తోముకొనుట, కాటుకను పెట్టుకొనుట ఉపవాసం ప్రారంభించిన తరువాత కూడదు. అట్లు చేసినచో ఉపవాసం విఫలమవుతుంది.

దన్తకాష్ఠం పఞ్చగవ్యం కృత్వా ప్రాతర్వ్రతఞ్చరేత్ ।
అసకృజ్జలపానాచ్చ తామ్బూలస్య చ భక్షణాత్ ॥
ఉపవాసః ప్రదుష్యేత దివాస్వప్నాక్షమైథునాత్ ॥7॥

వ్రతమును ప్రారంభించకముందే భక్తుడు పళ్ళు తోముకొని ఉదయముననే పంచగవ్యమును తీసికొనవలయును. అదేపనిగా నీరుత్రాగుట, తాంబూలమును సేవించుట, పగలు నిద్రపోవుట, జూదమాడుట, సంభోగం మొదలుగునవి వ్రతమును పాడు చేయును.

క్షమా సత్యం దయా దానం శౌచమిన్ద్రియనిగ్రహః ।
దేవపూజాగ్నిహవనే సన్తోషాస్తేయమేవ చ ॥8॥

సర్వవ్రతేష్వయం ధర్మః సామాన్యో దశధా స్మృతః ।
నక్షత్రదర్శనా న్నక్తమనక్తం నిశి భోజనమ్ ॥9॥

అన్ని వ్రతములలోను పది సామాన్యవ్రతధర్మములను పాటించవలసివున్నది. అవి ఏవనగా! ఓర్పు, సత్యం, దయ, ధర్మం, శుచి, ఇంద్రియనిగ్రహం, దేవతారాధన, అగ్నికి హోమం చేయుట, తృప్తి మరియు దొంగతనం చేయకుండుట. వీటిని తప్పక పాటించాలి. రాత్రిభోజనం, నక్షత్రదర్శనం తరువాత చేయాలి.

గో మూత్రఞ్చ పలం దద్యాదర్ధాంగుష్ఠన్తు గోమయమ్ ।
క్షీరం సప్తపలం దద్యాద్దధ్నశ్చైవ పలత్రయమ్ ॥10॥

ఘృతమేకపలం దద్యాత్పలమేకం కుశోదకమ్ ।
గాయత్ర్యా చైవ గన్ధేతి అప్యాయస్వ దధిగ్రహః ॥
తేజోऽసీతి చ దేవస్య బ్రహ్మకృచ్ఛ్రవ్రతం చరేత్ ॥11॥

అగ్న్యాధానం ప్రతిష్ఠాన్తు యజ్ఞదానవ్రతాని చ ।
వేదవ్రతవృషోత్సర్గచూడాకరణమేఖలాః ॥
మాఙ్గల్యమభిషేకఞ్చ మలమాసే వివర్జయేత్ ॥12॥

భక్తుడు బ్రహ్మకృచ్ఛ్రవ్రతమును ఆచరిస్తూ పంచగవ్యమును ఈ క్రింది పాళ్ళతో తీసికోవాలి. గోమూత్రం ఒక పలం గాయిత్రీమంత్రమును జపిస్తూ తీసుకోవాలి. బొటనవ్రేలు సగం వరకు ఆవుపేడను తీసికొని, 'గంధ'

అను ఋగ్వేదమంత్రంతో తీసుకోవాలి. 'తేజోఽసి' అనుమంత్రంతో ఒక పలం నేతిని తీసుకొనవలెను. 'అప్యాయస్వ' అను ఋగ్వేదమంత్రంతో ఏడు పలముల పాలను తీసుకోవాలి. "ధదిక్రావణ్ణో అకారిషమ్" అను ఋగ్వేద మంత్రంతో మూడు పలముల పెరుగును తీసుకోవాలి. "దేవస్య" అను మంత్రంతో ఒక పలం దర్భగడ్డితో నీరు తీసికొనవలయును. మలమాసమునందు (అధికమాసము) మంగళకరమైన అగ్న్యారాధన (మొదటసారిగా హోమమునకు నిప్పు వెలిగించుట), విగ్రహముల ప్రతిష్ఠించుట, హెూమములు చేయుట, దానధర్మములు, వ్రతములు, వైదికకర్మలు, "వృషోత్సర్గ" (ఎద్దును స్వేచ్ఛగా వదలుట) మొదలగు కర్మలు, పుట్టు వెంట్రుకలు తీయుట, ఉపనయనం, వివాహం. రాజులకు పట్టాభిషేకము మొదలగునవి చేయరాదు.

దర్శాదర్శస్య చాన్తః స్యాత్త్రింశాహోభిస్తు సావనః ।
రవిసంక్రమణాత్సౌరో నాక్షత్రః సప్తవింశతిః ॥13॥

సౌరో మాసో వివాహాయ యజ్ఞాదౌ సావనస్థితిః ।
యుగ్మాగ్నికృతభూతాని షణ్మున్యోర్వసురంధ్రయోః ॥
రుద్రేణ ద్వాదశీయుక్తా చతుర్దశ్యాథ పూర్ణిమా ॥14॥

ప్రతిపదాప్యమావాస్యా తిథ్యోర్యుగ్మం మహాఫలమ్ ।
ఏతద్వ్యస్తం మహాఘోరం హన్తి పుణ్యం పురాకృతమ్ ॥15॥

ప్రారబ్ధతపసాం స్త్రీణాం రజో హన్యాద్ వ్రతం న హి ।
అన్యైర్దానాదికం కుర్యాత్కాయికం స్వయమేవ చ ॥16॥

పూర్ణిమ నుండి మరల పూర్ణిమ వరకు శ్రావనమాసమున ముప్పది రోజులు వుంటుంది. సౌరమాసమున సూర్యుడు రాశిచక్రంలో ఒకరాశి నుండి మరియొక రాశితో తిరుగుటను బట్టి లెక్కకట్టబడుతుంది. ఇరవై ఏడు నక్షత్రాల సమూహామునకు భూమిచుట్టు తిరుగుటకు పట్టేకాలాన్ని నక్షత్రకాలంగా పరిగణిస్తారు. అది ఇరువది ఏడురోజులు అవుతుంది. వివాహాది శుభకార్యములకు సౌరపద్ధతిని అవలంబిస్తారు. మతపరమైన యజ్ఞయాగములను చేసేటపుడు సావనమాసంను పాటిస్తారు. రెండు, మూడు, నాలుగైదు, ఆరు, ఏడు, ఎనమిది, తొమ్మిది, పదిపదకొండు, పన్నెండు, పదునాలుగు, పదుహేను చంద్రునియొక్క కళలు పెరుగుట, తగ్గుటను 'యుగ్మాధర' అంటారు. వ్రతం ఆచరించిన తిథి పున్నమి యుగ్మాధరను కలిస్తే అప్పుడు రెట్టింపు ఫలితమునిస్తుంది. వ్రతం చేసే స్త్రీ వ్రతం ప్రారంభించిన తరువాత బహిష్టు అయితే వ్రతభంగమేమియుకాదు. తనకు బదులుగా వేరొక ప్రతినిధి ద్వారా దానధర్మములు చేయాలి. శారీరకమైన పనులు తాను స్వయంగా చేయవచ్చు.

క్రోధాత్ప్రమాదాల్లోభాద్వా వ్రతభఙ్గో భవేద్యది ।
దినత్రయం న భుంజీత శిరసో ముణ్డనం భవేత్ ॥17॥

కోపంవలన గాని, లోభం వలన గాని, కామాతురతతో గాని, ఇంద్రియనిగ్రహమును కోల్పోవుటవలన గాని వ్రతభంగమయితే ఆ భక్తుడు మూడురోజులు ఉపవాసముండి తల క్షవరం చేయించుకోవాలి. (కేశఖండనం చేయించుకోవాలి).

అసామర్థ్యే శరీరస్య పుత్రాదీన్కారయేద్వ్రతమ్ ।
వ్రతస్థం మూర్ఛితం విప్రం జలాదీన్యనుపాయయేత్ ॥18॥

భక్తుడు అనారోగ్యమునకు గురిఅయితే అతని కుమారుడు వ్రతమును కొనసాగించవచ్చు. వ్రతం చేస్తుండగా స్పృహ కోల్పోయిన భక్తునికి (బ్రాహ్మణునికి) పాలు, చల్లని పదార్థములు యిచ్చి ఉపశమనం కలిగించవచ్చును.

ఇతి శ్రీగారుడే మహాపురాణే పూర్వఖండే ప్రథమాంశాఖ్యే ఆచారకాండే వ్రతపరిభాషా నామ అష్టావింశత్యధికశతతమోఽధ్యాయః ॥128॥

శ్రీగరుడమహాపురాణం పూర్వఖండం ప్రథమాంశం అనబడే ఆచారకాండయందు వ్రతపరిభాషా అనే పేరుగల నూట ఇరవైఎనిమిదవ అధ్యాయం సమాప్తం.